

Twée kanten van de medaille

Sleutelfiguren uit de schaatssport over de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder.

Jenneke Bogerd
Juli 2010

Twée kanten van de medaille

Sleutelfiguren uit de schaatssport over de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder.

Naam: Jenneke Bogerd
Studentnummer: 3065324
Datum: 2 juli 2010
Kader: Masterthesis
Master Sportbeleid en Sportmanagement
Departement Bestuurs- en Organiseriwetenschap
Universiteit Utrecht

Scriptiebegeleider: Prof. Dr. Maarten van Bottenburg
Tweede beoordelaar: Dr. Inge Claringbould
Stagebegeleider KNSB: Drs. Arie Koops

Voorwoord

Voor u ligt mijn thesis ter afsluiting van de master Sportbeleid en Sportmanagement aan de Universiteit Utrecht. Al op de middelbare school was het mijn droom om later in de sport werkzaam te zijn en wist ik dat ik dat deze opleiding graag wilde volgen. Na met veel plezier de driejarige bachelor Bestuurs- en Organisationswetenschap te hebben doorlopen, was het dan zover: op naar de sport. Achteraf gezien zijn mijn verwachtingen van de master overtroffen. Vooral de combinatie studie en stage heeft mij erg aangesproken. Ik heb dan ook een geweldige stageperiode gehad bij de KNSB. Ik viel met mijn neus in de boter doordat er na de zomer van 2008 veel ontwikkelingen op bestuurlijk en organisatorisch vlak stonden te gebeuren. Ik ben zeer dankbaar voor het feit dat ik als lid van onder meer de commissie Schenk, de projectgroep bestuurlijke organisatie 1, 2 en 3 en de stuurgroep kunstrijden heb mogen fungeren. Mede hierdoor heb ik continu koppelingen kunnen maken van de theorie naar de praktijk en vice versa. Vanaf het tweede jaar begon mijn interesse ook steeds meer uit te gaan naar topsport. Uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om mijn afstudeeronderzoek toe te spitsen op de betekenissen die sleutelfiguren uit de schaatssport toekennen aan de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder. Ik heb het uitvoeren van het onderzoek als een geweldige leuke en leerzame periode ervaren en wil hiervoor graag een aantal personen bedanken.

Allereerst gaat bijzondere dank uit naar mijn scriptiebegeleider prof. dr. Maarten van Bottenburg voor zijn perfecte en enthousiaste begeleiding. Ik heb veel profijt gehad van zijn deskundigheid, inspiratie en waardevolle feedback waarmee het onderzoek naar een hoger niveau is getild. Ik heb het contact met hem als zeer plezierig ervaren en ik hoop dat dit in de toekomst gecontinueerd blijft. Ten tweede wil ik graag de 19 sleutelfiguren hartelijk danken voor de medewerking aan de interviews en het willen delen van hun expertise, gedachten en ervaringen. Ik vond de gesprekken één voor één zeer waardevol en leuk en heb er een unieke kijk mee verkregen in de keuken van de topsport.

Voorts sluit ik met deze thesis mijn tijd als stagiaire bij de KNSB af en luid ik de periode als werkneemster in. In dat kader wil ik op de eerste plaats mijn stagebegeleider Arie Koops bedanken op wie ik altijd kon terugvallen. Hij heeft mij onder meer de gelegenheid gegeven om naast het bestuurlijk en organisatorische traject ook met (top)sportinhoudelijke zaken aan de slag te gaan. Daarnaast ben ik hem erkentelijk voor de bijdrage aan dit onderzoek. Tevens ben ik mijn stagebegeleider in het eerste jaar, Huub Stammes, dankbaar voor onder andere het feit mij te hebben aangenomen bij de KNSB en mij te plaatsen in de diverse commissies en projectgroepen. Verder dank ik de leden van deze groepen voor de goede en fijne samenwerking. Ik hoop op een voorspoedige voortzetting hiervan. Last but not least gaat mijn dank uit naar mijn ouders Els en Arjan en broer Robbert voor de steun, het bieden van een luisterend oor en het lezen van stukken. Bovenal echter voor het feit dat zij altijd voor mij klaar staan ongeacht wel of geen tijden van scriptie en stage.

Rest mij nog u veel leesplezier te wensen!

Jenneke Bogerd

Samenvatting

Inleiding

Vanaf 1995 ontketende zich een revolutionaire ontwikkeling binnen de schaatssport doordat toprijders uit de KNSB kernploegen stapten en 'commercieel' gingen. Heden ten dage speelt de topsport voor wat betreft het langebaanschaatsen zich voor een groot deel af bij de merkenteams. In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: Welke gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder volgens sleutelfiguren uit de schaatssport en welke betekenissen geven zij hieraan? Het onderwerp kent zowel een maatschappelijke als wetenschappelijke relevantie.

Theoretisch kader

Het bestuderen van topsportklimaten en talentontwikkeling geniet een groeiende belangstelling in de wetenschap. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van theorieën aangaande sociologie (figuratietheorie), topsport (onder meer het totaliseringsproces en het SPLISS-model) en talentontwikkeling (holistische en kritische perspectieven op talentontwikkeling). Met name het SPLISS-model (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008) vormt in dit onderzoek een rode draad. Ten behoeve van de wetenschappelijke relevantie is namelijk nagegaan hoe bruikbaar dit model is bij het analyseren van een topsportklimaat.

Methodologie

Het paradigma dat ten grondslag ligt aan onderhavige studie wordt gevoed door de interpretatieve en dialogische benadering. Om betekenissen te achterhalen, zijn 19 diepte-interviews gehouden met sleutelfiguren uit de schaatssport van gemiddeld 1 uur en 45 minuten. Het betreffen: (oud-)topsporters, talenten, trainers van merkenteams, KNSB en gewesten, stafleden van merkenteams, KNSB werknemers en bestuurders.

Resultaten

De sleutelfiguren kennen diverse betekenissen toe aan de gevolgen van de merkenteams voor pijlers van het topsportklimaat binnen het langebaanschaatsen. Hetzelfde geldt voor de verhouding tussen de KNSB en de merkenteams en de organisatorische verankering hiervan. Inzoomend op het traject van talentontwikkeling blijkt in het algemeen dat talenten in diverse opzichten steeds grote stappen moeten maken. Er wordt verschillend gedacht over mogelijke opties om dit traject organisatorisch te optimaliseren.

Analyse

Op basis van dit onderzoek kan geconstateerd worden dat het SPLISS-model een vruchtbaar conceptueel model is om topsportklimaten te doorgronden. Tevens blijken er wel lacunes aanwezig te zijn en deze spitsen zich met name toe op de analysekracht van het model. De kenmerken van de figuratietheorie kunnen hiervoor een waardevolle toevoeging bieden.

Conclusies en aanbevelingen

De ontwikkeling van de merkenteams betekent veel voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en het traject van talentontwikkeling. Enerzijds wordt de omgeving geoptimaliseerd en de kans op topsportsucces vergroot. Tegelijkertijd gaan hier ook (onbedoelde) gevolgen mee gepaard die een problematischer karakter hebben in de jacht naar goud. Voorts zijn er veranderende en nieuwe (machts)verhoudingen ontstaan tussen gremia in het speelveld. De ontwikkelingen leiden tot nieuwe bestuurlijke en organisatorische dilemma's en beleidsmatige vraagstukken. Aan al deze zaken geven de sleutelfiguren uiteenlopende betekenissen. Aanbevolen wordt in het licht van het nieuwe bestuursmodel de merkenteams en atleten daadwerkelijk in de praktijk nauw te betrekken bij beleidsvoering en verder goed na te denken over het traject van talentontwikkeling.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 Introductie	6
1.2 Problematisering onderzoeksonderwerp: aanleiding en achtergrond onderzoek	6
1.3 Problematisering onderzoeksonderwerp: onderzoeksvragen en doelstelling	9
1.4 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie onderzoek	10
1.5 Leeswijzer	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Figuratietheorie Elias	12
2.2 De dynamiek van de relatief autonome figuratie topsport	14
2.2.1 Professionalisering, commercialisering, mediatisering	14
2.2.2 Totaliseringsproces in de figuratie topsport: de jacht naar goud	15
2.3 Prestatiebepalende factoren voor internationaal topsportsucces	17
2.3.1 De mondiale medaillewedloop en het optimaliseren van topsportklimaten	17
2.3.2 De verklaring van internationaal topsportsucces: micro-, meso-, macroniveau	18
2.3.3 Het SPLISS-model	20
2.3.4 De andere kant van de medaille	23
2.4 Talentontwikkeling als pijler van het topsportklimaat	25
2.4.1 Focus op talentidentificatie- en ontwikkeling	25
2.4.2 Transitie in de atletische context	26
2.4.3 Transitie in de niet-atletische context	27
2.5 Ontwikkelingen in het langebaanschaatsen en bij de KNSB	29
2.5.1 Van kernploeg naar merkenteam	29
2.5.2 Positionering topsport in bestuurs- en organisatiestructuur KNSB	30
3. Methodologie	32
3.1 Paradigma onderzoek: ontologie en epistemologie	32
3.2 Methoden en technieken empirisch onderzoek	33
3.2.1 Onderzoeksmethode	33
3.2.2 Selectie sleutelfiguren	34
3.2.3 Data-analyse, validiteit en rol onderzoeker	35
4. Onderzoekresultaten	38
4.1 Begripsvorming topsportklimaat langebaanschaatsen	38
4.2 Pijler 1: Financiële ondersteuning	40
4.2.1 Financiële situatie merkenteams en KNSB	40
4.2.2 Financiële situatie gewesten: groeiende kloven	41
4.3 Pijler 2: Structuur en organisatie van beleid	42
4.3.1 Afschaffing kernploeg en focus op talent	42
4.3.2 Relatie KNSB (centraal niveau) en merkenteams	43
4.3.3 Nieuwe dynamiek binnen (organisatie)context: concurrentiemodel merkenteams	47
4.3.4 Nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur KNSB	48
4.4 Pijler 3: Participatie	50
4.4.1 Verschillend DNA topsport en breedtesport	51
4.4.2 Verbinding topsport en breedtesport	52
4.4.3 Organisatorische inbedding topsport en breedtesport	54
4.5 Pijler 4: Talentidentificatie en talentontwikkeling	55
4.5.1 Dilemma's omtrent talentidentificatiesysteem	55
4.5.2 Talentontwikkeling op gewestelijk niveau	59
4.5.3 Van het gewest naar Jong Oranje	60
4.5.4 Van Jong Oranje naar een merkenteam	65
4.5.5 Verbetermogelijkheden traject talentontwikkeling op organisatorisch vlak	69
4.6 Pijler 4a: Atletische carrière	79
4.6.1 Optimale omstandigheden voor atletische carrière top	79
4.6.2 Atletische carrière: kloof tussen topsporters in merkenteams en gewesten	80
4.6.3 Pampercultuur als keerzijde van de professionaliseringsslag	81

4.7 Pijler 5b: Post-carrière.....	83
4.7.1 Tijdens actieve carrière middels studie werken aan post-carrière	83
4.7.2 Inrichting nazorg: wie is verantwoordelijk?.....	85
4.8 Pijler 6: Trainingsfaciliteiten	87
4.8.1 Aanbod trainingsfaciliteiten blijft achter bij behoefte merkenteams	87
4.8.2 Trainingsfaciliteiten gewestelijk niveau: achterstand op merkenteams.....	88
4.8.3 Behoeftte aan topsportaccommodatie in Nederland	89
4.9 Pijler 7: Voorzieningen en opleiding van trainers/coaches.....	90
4.9.1 Verschil voorzieningen trainers merkenteam en gewesten	90
4.9.2 Vereiste niveau trainers en opleidingen hoger	91
4.10 Pijler 8: (Inter) nationale competitie	92
4.10.1 Brede top: meer concurrentie, meer selectiemomenten.....	92
4.10.2 Nationale competitie: dilemma's door druk vanuit merkenteams, media en commercie.....	94
4.10.3 Organisatorisch kader.....	95
4.11 Pijler 9: Wetenschappelijk onderzoek.....	96
4.11.1 Samenwerking merkenteams, KNSB en kennisinstellingen	96
4.12 Pijler 10: Media & sponsoring.....	98
4.12.1 Media-aandacht essentieel voor merkenteams.....	98
4.12.2 Keerzijde sponsoring: korte termijn visie op ontwikkeling schaatsers.....	99
5. Analyse	102
5.1 SPLISS-model vruchtbaar conceptueel model	102
5.2 Onbedoelde gevolgen van het optimaliseren van het topsportklimaat	103
5.3 Afhankelijkheidsrelaties binnen topsportklimaat; macht en uiteenlopende belangen, perspectieven en visies.....	108
5.4 Topsportklimaat altijd 'in wording'	113
5.5 Samenhang brede maatschappelijke ontwikkelingen	114
5.6 Besluit.....	116
6. Conclusies en aanbevelingen	117
6.1 Conclusies	117
6.2 Aanbevelingen	120
Bijlage 1 Literatuurlijst.....	123
Bijlage 2 Extra citaten horend bij hoofdstuk onderzoeksresultaten.....	127
Bijlage 3 Topiclijst interviews	135
Bijlage 4 Extra resultaten (buiten directe scope onderzoek).....	137
1. Beoordeling en ervaring huidige stand van zaken sportstimulering onder jeugd	137
2. Scouting	138
3. Ideeën en achtergronden omtrent inrichting nazorg oud-topschaatsers.....	139
4. Knelpunten en verbeteruggesties trainersopleidingen.....	141

1. Inleiding

1.1 Introductie

*“Schaatsers stappen door conflict met bond massaal uit de kernploegen”, “Ritsma en z’n nieuwe sponsor hebben de schaatsbond niet langer meer nodig; samen verlangen naar Olympisch goud”, “Commerciële ploegen vormen front tegenover schaatsbond”, “Schaatswereld verdeeld door shirtreclame; profs klagen KNSB aan”, “Ruzie, revolutie en onwennig pootje-over”*¹. Enkele voorbeelden van krantenkoppen die artikelen sierden in 1995 en daarop volgende jaren. In 1995 ontketende zich een revolutionaire ontwikkeling in de schaatssport doordat Rintje Ritsma als rijder uit de kernploeg van de KNSB (Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond) stapte en ‘commercieel’ ging. Al snel volgden andere rijders en werd het schaatslandschap steeds meer getekend door commerciële ploegen ofwel merkenteams. Heden ten dage speelt de topsport voor wat betreft het langebaanschaatsen zich dan ook voor een groot deel af bij deze teams. Algemeen wordt onderkend dat de ontwikkeling van de merkenteams een grote impact heeft gehad en nog altijd heeft op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen.

Het topsportklimaat van landen en het optimaliseren hiervan is een onderwerp dat een groeiende belangstelling geniet in de wetenschap en in de beleidsvoering van sportorganisaties en overheden. Van Bottenburg (2009) stelt dat topsport al van oudsher wordt gekarakteriseerd door het intrinsieke streven naar ‘citius, altius, fortius’. Een relatief nieuw gegeven is echter het snel uitdijende netwerk van actoren rond de topsporter die zich met verschillende eigen belangen en doelen aan de competitie verbinden (Van Bottenburg, 2009). De hang naar excellente topsportprestaties en succes wordt hierdoor verder versterkt, maar verhoogt de concurrentie. De vraag naar medailles wordt immers groter, maar het aanbod van medailles blijft stabiel. Om de kans op succes te vergroten, investeren personen, groepen en organisaties over de hele wereld steeds meer in de topsport (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008). In de jacht naar goud worden allerlei middelen ingezet: geld, talentontwikkelingsprogramma’s, sporttechnische en (para) medische begeleiding, innovatie, organisatievormen etcetera. Heinilä (1982) geeft in het licht hiervan aan dat topsport steeds meer een zaak wordt van competitie tussen topsportsystemen waar atleten deel van uitmaken in plaats van tussen de individuele atleten an sich (Heinilä, 1982). Al met al voltrekt er zich een ‘mondiale medaillewedloop’ waarbij de centrale gedachte is dat topsportsucces maakbaar of in ieder geval beïnvloedbaar is door het voeren van strategisch topsportbeleid. Wetenschappelijke studies naar Sports Policy factors Leading to International Sporting Success (SPLISS) bevestigen dit beeld; topsportprestaties kunnen worden bevorderd door het scheppen van een bepaald topsportklimaat (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008).

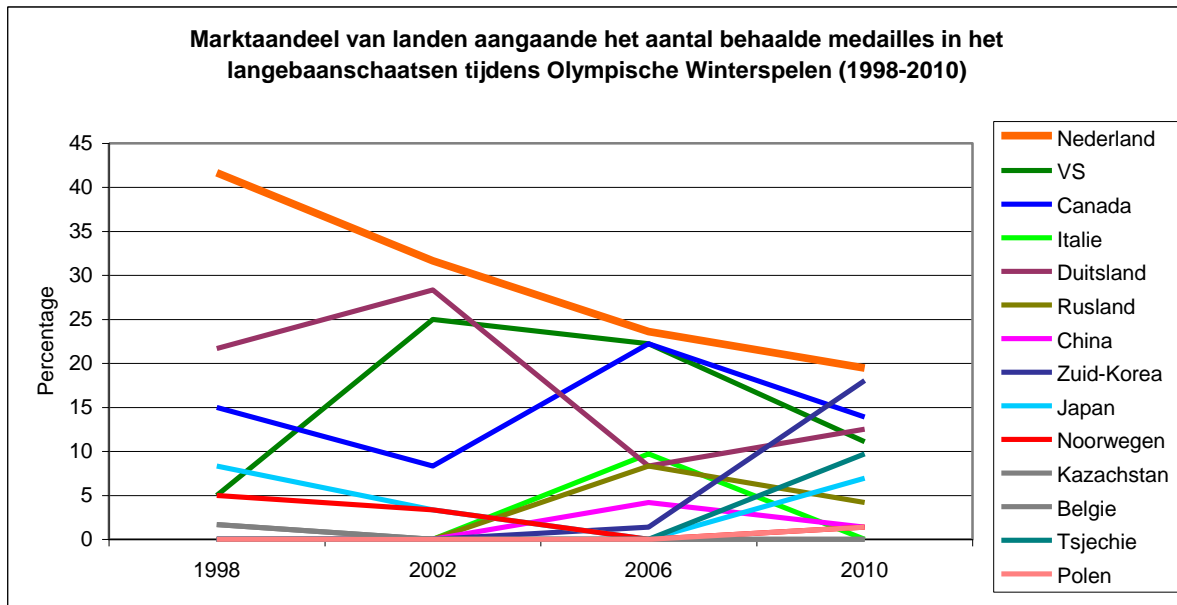
1.2 Problematisering onderzoeksonderwerp: aanleiding en achtergrond onderzoek

Topsportklimaat langebaanschaatsen

Nederland en schaatsen; het lijkt een onlosmakelijke twee-eenheid. Bij natuurijs bindt iedereen massaal de schaats onder en topschaatsers worden naar goud gejuicht. Het langebaanschaatsen is na voetbal dan ook de populairste kijksport. Tijdens de Olympische Winterspelen van Vancouver keken gemiddeld 2,5 miljoen mensen naar de verrichtingen van de schaatsers. In Nederland betreft het langebaanschaatsen de sportdiscipline waarbinnen de meeste (gouden) Olympische medailles zijn gewonnen in de periode 1948-2008. Van alle medailles die Nederland heeft gehaald op de Olympische Spelen sinds 1948 is ongeveer

¹ Respectievelijk uit: De Volkskrant (1995a, 1995b, 1998), NRC Handelsblad (1998), De Volkskrant (1995c)

dertig procent afkomstig uit het langebaanschaatsen (Van Bottenburg, 2008). Verder was Nederland in de voorbijgaande edities van de Olympische Winterspelen het meest succesvolle land in het langebaanschaatsen. In Figuur 1 is het marktaandeel van landen weergegeven inzake het aantal gewonnen Olympische medailles in het langebaanschaatsen voor de periode 1998-2010. Ten behoeve hiervan is een wegingsfactor toegekend aan gouden, zilveren en bronzen medailles (3-2-1) conform andere wetenschappelijke studies (De Bosscher et al., 2008).

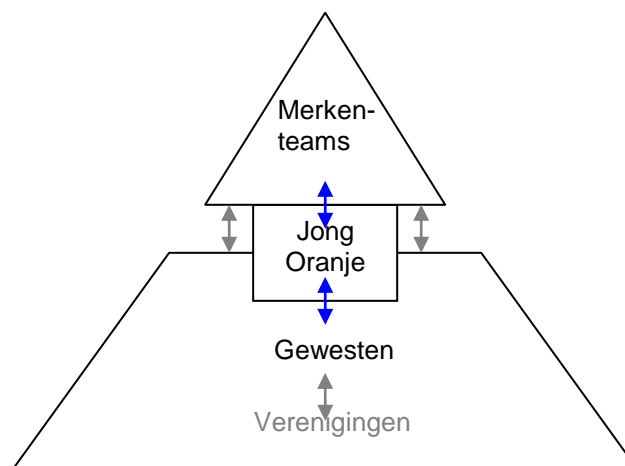
Figuur 1: Marktaandeel van landen aangaande het aantal behaalde medailles in het langebaanschaatsen tijdens Olympische Winterspelen (1998-2010)

Ondanks het vele succes laat figuur 1 ook duidelijk zien dat het marktaandeel van Nederland behoorlijk afneemt. In 1998, 2002, 2006 en 2010 won Nederland respectievelijk 41,6%, 31,6%, 26,6% en 19,4% van het aantal te behalen medailles. De doelstelling van de KNSB om bij de Olympische Winterspelen in Vancouver tien medailles te behalen, werd niet gerealiseerd met een oogst van zeven medailles. Logischerwijs stijgt daarentegen het marktaandeel van verschillende andere landen zoals Zuid-Korea. Het veld schuift als het ware steeds meer in elkaar en Nederland ondervindt hierdoor een toenemende concurrentie. Zoals eerder vermeld, kunnen topsportprestaties worden beïnvloed door het optimaliseren van het topsportklimaat. In het licht van de mondiale medaillewedloop kan dan ook worden afgevraagd wat er in de ogen van sleutelfiguren uit de schaatssport nu speelt in het topsportklimaat van het langebaanschaatsen; wat gaat er goed en vooral ook waar liggen de knelpunten? Deze brede vraag krijgt meer focus door de ontwikkeling van de merkenteams centraal te stellen. Welke (on)bedoelde gevolgen heeft de ontwikkeling nu op het hedendaagse topsportklimaat van het langebaanschaatsen? Wat betekent het bijvoorbeeld voor de omstandigheden waarin schaatsters hun topsport beoefenen, de financiële situatie, wetenschappelijk onderzoek en organisatiestructuren? En welke nieuwe vraagstukken brengt dit alles met zich mee in zowel meer sportinhoudelijk als bestuurlijk en organisatorisch opzicht?

Talentontwikkeling als specifiek vraagstuk

Één van de vraagstukken spitst zich in ieder geval toe op talentontwikkeling. Al vanaf 1924 werkte de KNSB altijd met eigen kernploegen waarop de topsport dreef. De beste rijders van Nederland werden namelijk in deze ploegen opgenomen. Door de ontwikkeling van de merkenteams besloot de KNSB in 2002 om de kernploegen op te heffen en het begeleiden van topschaatsers aan hen over te laten. Het impliceerde een grote verandering in de core

business van de KNSB. Met onder meer de merkenteams werd (formeel) afgesproken dat de KNSB voortaan verantwoordelijk was voor talentontwikkeling. De bakens zijn dan ook op beleidsmatig niveau steeds meer in deze richting verzet. Bij het opleiden van een talent tot topsporter zijn in hoofdzaak drie organisatorische eenheden betrokken: de acht autonome gewesten van de KNSB², De KNSB (centraal niveau ofwel het Algemeen Bestuur en het Bondsbureau)³ en de merkenteams. Het systeem waarlangs talenten zich kunnen ontwikkelen is als volgt ingericht. In eerste instantie kunnen talenten deel uitmaken van de gewestelijke selecties en baanselecties binnen de acht gewesten. Vervolgens worden de beste junioren uit de gewesten rond hun zestiende/zeventiende voor één of twee jaar opgenomen in het KNSB team Jong Oranje. Vanaf hun achttiende jaar kunnen zij doorstromen naar de merkenteams. In Figuur 2 wordt dit traject middels de blauwe pijltjes afgebeeld. Overigens is het ook mogelijk dat talenten rechtstreeks vanuit het gewest de overstap naar een merkenteam maken.

Figuur 2: Weg waarlangs talenten zich ontwikkelen

In het traject van het gewest naar Jong Oranje en een merkenteam doen zich verschillende dilemma's voor en hebben partijen verschillende belangen. Zo investeren met name de gewesten en de KNSB in talentontwikkeling, maar op het moment dat talenten successen behalen in de topsport maken zij veelal deel uit van een merkenteam. Anderzijds profiteert het merkenteam van de inspanningen van de gewesten en de KNSB, maar is zij wel afhankelijk van de manier waarop talenten opgeleid worden door deze partijen en van wat er uiteindelijk 'doorbreekt'. Talentontwikkeling is immers niet het domein van het merkenteam waardoor zij hier zelf weinig invloed op kan uitoefenen. Voorts wordt door verschillende actoren geconstateerd dat de overgangen tussen de gewesten, Jong Oranje en de merkenteams voor talenten groot zijn. Dit wordt wellicht mede veroorzaakt door de versnelde professionalisering bij de merkenteams. Topsporters kunnen zich in een merkenteam bijvoorbeeld fulltime op de sport richten en zij worden omringd door topcoaches en specialisten als fysieke trainers en medici.

Er zijn verschillende suggesties te vernemen omtrent het verbeteren van de situatie. Zo is het een optie om de acht gewesten te 'empoweren' door vanuit de KNSB hier meer te investeren in het verder professionaliseren van de activiteiten en het kader. Merkenteams zouden ook een eigen gewest kunnen adopteren of zelf talenten kunnen gaan opleiden. Tevens behoort een intensievere samenwerking en kennisdeling tussen de KNSB en merkenteams op het gebied van talentontwikkeling tot de mogelijkheden. Een andere kans is

² Alle bij de KNSB aangesloten verenigingen vallen onder een gewest en elk gewest is lid van de KNSB. De acht gewesten zijn: Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Drenthe, Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Holland/Utrecht en Noord-Brabant-Limburg-Zeeland.

³ Het Bondsbureau en het Algemeen Bestuur worden voorts aangemerkt als KNSB (centraal niveau).

om (ook op bestuurlijk niveau) een aantal regio's te creëren en hierbinnen talentcentra rondom bijvoorbeeld kunstijsbanen te ontwikkelen. De vraag is echter welke betekenissen hier door eenieder aan worden toegekend. Kortom, het veranderende schaatslandschap brengt verschillende vraagstukken met zich mee op het gebied van talentontwikkeling.

Een tweede punt dat de vraagstukken rondom talentontwikkeling verder complex maakt, betreft de toepassing van het 'topsportregime' (op steeds jongere leeftijd) bij talenten en de hiermee gepaard gaande spanningen. De jacht naar goud vraagt om een toegewijde levensstijl van jongeren waarin zij bereid zijn offers te brengen en investeringen te doen. De ontwikkeling tot topsporter kan onder meer op gespannen voet komen te staan met de ontwikkeling op maatschappelijk vlak (Elling et al., 2009). Daarnaast kan het bijvoorbeeld bevorderlijk zijn dat een talent dichtbij de trainingslocatie woont, maar hiervoor al wel vroegtijdig het ouderlijk huis moet verlaten. Al met al zijn er dus verschillende knelpunten sowieso inherent aan talentontwikkeling.

Op basis van bovenstaande uiteenzetting lijkt het waardevol om binnen de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het topsportklimaat in het bijzonder stil te staan bij talentontwikkeling. De vraag is hoe sleutelfiguren uit de schaatsport nu de overgangen tussen gewesten, Jong Oranje en de merkenteams beleven en hoe zij denken dat het traject in organisatorisch opzicht beter verankerd kan worden.

Het SPLISS-model

Zoals vermeld heeft het bestuderen van topsportklimaten een groeiende belangstelling in de wetenschap. Er ligt onder meer nog een braakliggend stuk terrein aangaande theorievorming over prestatiebevorderende factoren op meso-niveau. De Bosscher et al. (2008) en Van Bottenburg (2009) hebben getracht hier nader invulling aan te geven door de ontwikkeling van het SPLISS-model. Met dit model kan het topsportbeleid en -klimaat en het succes van een land worden geanalyseerd en met het buitenland worden vergeleken. Het model wordt dan ook gebruikt bij de periodieke metingen van het topsportklimaat in Nederland (Van Bottenburg, 2009) en het maken van een benchmark tussen bijvoorbeeld de topsportklimaten van België, Italië, het Verenigd Koninkrijk, Canada, Noorwegen en Nederland (De Bosscher et al., 2008). In het theoretisch kader zal dit model uiteen worden gezet. Een centrale onderliggende vraag van dit onderzoek is echter hoe bruikbaar het model nu is om processen in een topsportklimaat te analyseren. In dit licht vormt het onder de loep nemen van de gevolgen van de merkenteams op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen een 'life-case' bij uitstek die inzicht kan geven in onderliggende dilemma's.

1.3 Problematisering onderzoeksonderwerp: onderzoeksvragen en doelstelling

Om de genoemde vraagstukken te behandelen, staat in dit onderzoek het volgende onderwerp centraal: de betekenisgeving van sleutelfiguren uit de schaatsport aan de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder. Uit de hiervoor geschetste 'puzzel' rond dit onderwerp kan de volgende hoofdonderzoeksvraag worden gedestilleerd:

Welke gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder volgens sleutelfiguren uit de schaatsport en welke betekenissen geven zij hieraan?

Deze hoofdvraag valt uiteen in vijf deelvragen. De eerste vier deelvragen worden beantwoord aan de hand van de onderzoeksresultaten uit het empirisch onderzoek. Zij geven input aan de vijfde deelvraag waarvan het antwoord voortvloeit uit een analyse van de theorie en praktijk.

1. Welke (onbedoelde) gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen volgens sleutelfiguren uit de schaatssport?
2. Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan de relatie tussen de KNSB en de merkenteams en de bestuurlijke en organisatorische verankering van de verhoudingen?
3. Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan de overgangen die talenten maken van het gewest naar Jong Oranje en een merkenteam?
4. Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan mogelijkheden om het traject van talentontwikkeling organisatorisch te optimaliseren?
5. Hoe bruikbaar is het SPLISS-model bij het analyseren van een topsportklimaat?

Met het beantwoorden van de vragen wordt gepoogd inzicht te verschaffen in de gedachten, ervaringen en gevoelens die sleutelfiguren uit de schaatssport hebben omtrent de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder. In het onderzoek staat dan ook de betekenisgeving centraal van (oud-) topsporters, talenten, trainers van de merkenteams, KNSB en gewesten, bestuurders en werknemers van de KNSB. Om deze betekenisgevingen te achterhalen, zijn in totaal 19 diepte-interviews gehouden.

1.4 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie onderzoek

Maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek heeft een praktische relevantie voor de KNSB. Allereerst geldt dat de doelstellingen ten aanzien van de Olympische Winterspelen in Vancouver niet zijn gehaald en het marktaandeel betreffende het aantal gewonnen medailles van Nederland steeds verder terugloopt. In de komende periode zal worden gewerkt aan een nieuw meerjarenbeleidsplan dat specifiek is geënt op het langebaanschaatsen (in tegenstelling tot voorgaande jaren waarbij meerjarenbeleidsplannen veelal een discipline-brede benadering kenden). Onderhavig onderzoek kan een bijdrage leveren aan het uit te stippelen beleid doordat het een analyse biedt van punten die volgens sleutelfiguren spelen binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Ten tweede constateren verschillende actoren dat er zich knelpunten voordoen in het ontwikkelen van talent. Onderhavig onderzoek kan deze punten inzichtelijk maken en laten zien wat de mening is van sleutelfiguren omtrent mogelijke suggesties om het traject organisatorisch te optimaliseren. De urgentie van het vraagstuk wordt versterkt door de komst van het nieuwe KPN stimuleringsfonds waarmee de KNSB kan investeren in talentontwikkeling bij onder meer de gewesten. De vraag is echter hoe de middelen ingezet moeten worden en welke afwegingen aan keuzes ten grondslag liggen. In het seizoen 2010/2011 zal deze regeling nader worden ingevuld waardoor de resultaten uit dit onderzoek kunnen worden meegenomen. Ten derde start de KNSB in juni 2010 met een nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur (in het theoretisch kader zal hier nader op worden ingegaan). Één van de nieuwe gremia binnen deze structuur is de stuurgroep topsport waarin onder meer vertegenwoordigers van de merkenteams participeren. Uit de onderzoeksresultaten kunnen onderwerpen naar voren komen waarmee deze groep aan de slag kan gaan. Verder is het onderzoek mogelijk relevant voor andere sportbonden. Ondanks dat het langebaanschaatsen met haar specifieke karakteristieken centraal staat, kunnen de uitkomsten ook inzichten opleveren voor andere takken van sport met betrekking tot het topsportklimaat en talentontwikkeling. Daarnaast heeft NOC*NSF de ambitie om bij de tien landen te horen die het best presteren in de topsport. Het langebaanschaatsen vormt één van de 'goudhaantjes' bij het realiseren van deze doelstelling. Voor NOC*NSF is het dan ook onontbeerlijk om te weten wat er binnen het topsportklimaat speelt en waaraan aandacht moet worden besteed. Daarnaast stelt NOC*NSF dat talentontwikkeling één van de belangrijkste pijlers voor de komende jaren is

waarop geïnvesteerd moet worden. De opvatting is dat hier namelijk nog een forse verbetering gemaakt kan worden, zeker in het licht van de mondiale medaillewedloop.

Wetenschappelijke relevantie

Zoals reeds vermeld, wordt in dit onderzoek nagegaan hoe bruikbaar het SPLISS-model is bij het analyseren van topsportklimaten. Het model wordt bijvoorbeeld ingezet voor periodieke metingen van het topsportklimaat van landen. Ten behoeve hiervan gaat de aandacht vooral uit naar kwantitatieve gegevens die onder meer worden gegenereerd middels enquêtes (De Bosscher et al., 2008; Van Bottenburg, 2009). Het topsportklimaat aan zich staat centraal in plaats van de betekenissen die van 'onderaf' door actoren worden gegeven. In deze studie wordt juist op de ervaringen en betekenissen ingezoomd die sleutelfiguren geven aan het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Aangenomen wordt dat hieruit waardevolle resultaten kunnen voortvloeien die het SPLISS-model nader kunnen verfijnen. Het model heeft bijvoorbeeld een overwegend functionalistisch karakter waarbij de focus uitgaat naar het behalen van topsportsucces. Er worden hierbij weinig kritische kanttekeningen geplaatst. Het is echter aannemelijk dat de jacht naar goud niet over rozen gaat alleen al door het feit dat er diverse actoren bij betrokken zijn die allemaal eigen belangen kennen. In dit onderzoek zal hier juist bij stil worden gestaan.

Verder gaat er in de wetenschap een groeiende belangstelling uit naar talentontwikkeling naast de al langer bestaande focus op talentidentificatie (Martindale et al., 2005). Er is eigenlijk nog weinig bekend over de manier waarop talenten zich ontwikkelen en hoe een talentidentificatie- en ontwikkelingssysteem moet worden ingericht (Van Bottenburg, 2009). Er zijn wel diverse (sociologische) wetenschappelijke studies verschenen die bijvoorbeeld inzoomen op psychologische aspecten van talentontwikkeling zoals het aannemen van een topsportidentiteit of die een psycho-sociale insteek hebben waarbij de (veranderende) relatie tussen bijvoorbeeld talent, coach en ouders wordt doorgrond (Elling, 2009; Fraser-Thomas et al., 2008; Wylleman & Lavalle, 2003). Tevens gaat veel aandacht uit naar de betekenissen die door talenten worden toegekend aan de combinatie van school en topsport (Christensen & Sørensen, 2009). Zoals echter uit de voorgaande paragrafen naar voren kwam, heeft talentontwikkeling in de sport tevens te maken met meer organisatorisch georiënteerde vraagstukken die zich afspelen op meso-niveau. In dit onderzoek staan dan ook onder meer de ervaren dilemma's rondom de verankering van talentontwikkeling op organisatorisch vlak centraal. Het onder de loep nemen van talentontwikkeling is overigens juist in de schaatssport van relevantie doordat er zich een versnelde professionalisering en commercialisering voltrekt waardoor spanningsvelden nog nadrukkelijker aanwezig kunnen zijn. In hoeverre krijgen talenten bijvoorbeeld tijd om zich te ontwikkelen alvorens successen worden geboekt in een omgeving waar commerciële belangen aan de orde van de dag zijn?

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader behandeld waarbij in hoofdzaak de focus uitgaat naar theorieën aangaande sociologie (figuratietheorie), topsport (onder meer het totaliseringsproces en het SPLISS-model) en talentontwikkeling (holistische en kritische perspectieven op talentontwikkeling). Tevens wordt ingezoomd op het ontstaan van de merkenteams en de (nieuwe) bestuurs- en organisatiestructuur van de KNSB. Daarna komt in hoofdstuk 3 de methodologie aan bod. Allereerst wordt hier op ontologisch en epistemologisch niveau het paradigma besproken dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt. Ten tweede vindt een uiteenzetting plaats van de gehanteerde onderzoeksmethode. In hoofdstuk 4 staan de onderzoeksresultaten uit het empirisch onderzoek centraal. De resultaten zijn grotendeels gestructureerd aan de hand van het SPLISS-model. Hoofdstuk 5 betreft de analyse en hierin zal middels een confrontatie van de theorie en empirie worden nagegaan hoe bruikbaar het SPLISS-model is bij het analyseren van topsportklimaten. Tot slot volgen de conclusies en aanbevelingen.

2. Theoretisch kader

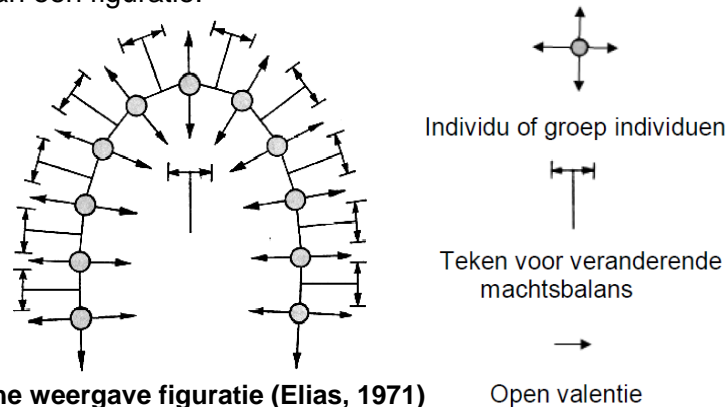
Om het empirisch onderzoek theoretisch in te bedden, zal allereerst de figuratietheorie van Elias worden behandeld. Deze theorie biedt een breed vertrekpunt van waaruit steeds specifiek naar noties rondom topsportklimaten en talentontwikkeling wordt gewerkt. In de tweede paragraaf staat de dynamiek van de figuratie topsport centraal en worden onder meer de processen commercialisering, mediatisering en professionalisering behandeld. Deze processen grijpen als het ware in elkaar en vormen ingrediënten voor het totaliseringsproces dat zich in de topsport voltrekt. Ten derde worden de prestatiebepalende factoren voor internationaal topsportsucces onder de loep genomen. Hier komt het SPLISS-model van Van Bottenburg (2009) en De Bosscher et al. (2008) aan bod, hetgeen de beleidsbeïnvloedbare factoren rondom het topsportklimaat in kaart brengt. Ten vierde worden noties omtrent talentontwikkeling behandeld middels onder meer het werk van Wylleman & Lavallee (2003) en Elling et al. (2009). Ten vijfde wordt specifiek ingezoomd op het langebaanschaatsen waarbij de ontwikkeling van de merkenteams centraal staat.

2.1 Figuratietheorie Elias

De sociologie bestudeert de manier waarop mensen met elkaar samenleven en onderling verbonden zijn (Hollis, 1994). Inzichten uit deze discipline zijn bruikbaar voor dit onderzoek omdat binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen immers ook allerlei actoren betrokken zijn die zich op verschillende wijze tot elkaar verhouden. In deze paragraaf wordt de door de socioloog Elias ontwikkelde figuratietheorie behandeld. Deze theorie laat zien hoe ontwikkelingen in de samenleving vooral uitwerkingen zijn van sociale processen in plaats van bijvoorbeeld individueel bedachte plannen.

Volgens Elias maken mensen deel uit van figuraties. Figuraties zijn in de samenleving bestaande afhankelijkheidsnetwerken tussen individuen of groepen individuen die zich op een bepaald gebied voordoet en een eigen dynamiek kennen. Figuraties kunnen vele vormen aannemen. Zo zijn gezinnen, steden, landen, maar ook wedstrijden en vergaderingen voorbeelden van figuraties. De figuratiesociologie kan aan de hand van een aantal samenhangende uitgangspunten verder uiteen worden gezet. Allereerst wordt gesteld dat mensen met elkaar verbonden zijn door talloze banden die hen van elkaar afhankelijk maken en waaruit interactie (zowel samenwerking als conflict) volgt. Figuraties worden gevormd door de vervlechting van handelingen, belangen en bedoelingen van deze mensen en tegelijk beïnvloeden zij het gedrag en de manier van leven van de personen. Al met al is de mens geen 'homo clausus' die als het ware in een omsloten huls leeft en geheel onafhankelijk is van anderen. Een structuurkenmerk van deze menselijke betrekkingen is macht. Voor zover persoon A en persoon B een functie voor elkaar hebben en A meer aangewezen is op B dan andersom, is B's macht over A groter en heeft B een grotere kans om het gedrag van A te beheersen. Elias stelt dat macht echter geen 'amulet' is die de één wel bezit en de ander niet; iedereen heeft in meer of mindere mate macht. Elias spreekt in dit verband over de relatieve speelsterkte van eenieder. Een verschil in speelsterkte tussen personen duidt op de aanwezigheid van macht (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). Overigens kan de speelsterkte van een persoon worden ingegeven door diverse machtsbronnen als formeel gezag, netwerken, beheersen van besluitvormingsprocessen, kennis en informatie (Morgan, 1986). Een tweede uitgangspunt is dat menselijke betrekkingen en figuraties een procesmatig karakter hebben; zij zijn niet statisch maar continu in beweging en aan verandering onderhevig. Individuen handelen immers doorlopend (in reactie op handelingen van anderen) en zij hebben steeds nieuwe ideeën en belangen waardoor figuraties altijd 'in wording' zijn. Ten derde staat een figuratie als het ware niet op zichzelf, maar werken maatschappelijk brede ontwikkelingen erin door. Deze ontwikkelingen hebben een invloed op vele figuraties, maar ontsnappen als het ware aan de controle van personen binnen één figuratie. Toch wordt hun gedrag er wel door beïnvloed. Het vierde aspect betreft het

gegeven dat figuraties zich op relatief autonome wijze vormen ten opzichte van de individuen die in de figuratie participeren. Hiermee wordt bedoeld dat uit de complexe vervlechting van talloze individuele belangen en bedoelingen ontwikkelingen voortkomen die door geen enkeling gepland of beoogd zijn, maar toch uit het handelen en de bedoelingen van vele enkelingen teweeg zijn gebracht. Deze ontwikkelingen hebben vervolgens weer invloed op het handelen van de individuen. Het verschijnsel wordt sterker naarmate figuraties uit meer personen bestaan en daardoor onoverzichtelijk worden en daarnaast het machtsverschil tussen mensen afneemt. Één individu of één groep individuen kan dan minder gemakkelijk het gedrag van anderen sturen met als gevolg dat voorgenomen plannen lastig te verwezenlijken zijn (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). In Figuur 3 is een schematische weergave gegeven van een figuratie.

Figuur 3: Schematische weergave figuratie (Elias, 1971)

Elias verduidelijkt de figuratiesociologie aan de hand van spelmodellen. In de modellen representeren de speler en het spel respectievelijk het individu en de maatschappij. Middels de volgende twee spelmodellen worden de genoemde samenhangende kenmerken en daarmee de werking van figuraties nader geïllustreerd (Elias, 1971; Van Gestel, 2008).

Spelmodel 1: Spel van twee personen

Personen A en B spelen een schaakspel. A is een ervaren speler en heeft een veel hogere speelsterkte dan B. A heeft dus macht over B en kan hem allereerst in hoge mate dwingen bepaalde zetten te doen. De mate van beïnvloeding is echter niet onbegrensd. B heeft een lagere speelsterkte maar deze is groter dan 0. A moet bij elk van zijn zetten wel rekening houden met de zetten van B en dus oefent B ook in (geringe) mate invloed uit op A. Ten tweede kan A door zijn macht in sterke mate het spelverloop als geheel bepalen en daarmee ook het resultaat. Ondanks dat alle scenario's rondom zetten en tegenzetten van te voren ver uitgedacht kunnen worden door de spelers, zal er op een gegeven moment echter altijd een onvoorziene situatie optreden. Dit is nog sterker het geval als het verschil in speelsterkte tussen A en B afneemt. De spelers zijn dan minder in staat om elkaar een bepaald speelgedrag op te leggen en het spelverloop te overzien en te controleren. Door de vervlechting van de zetten krijgt het spel dan steeds meer het karakter van een sociaal proces en wordt het minder de uitvoering van een individueel plan.

Spelmodel 2: Spel van vele personen op meer niveaus

Als het aantal van elkaar afhankelijke spelers toeneemt, wordt een spel steeds ondoorzichtiger en moeilijker te beheersen voor een individuele speler. Het kan zijn dat gespecialiseerde vertegenwoordigers van groepen individuele spelers hierdoor hun intrede maken en op een tweede niveau tegen elkaar spelen. Hierdoor neemt de complexiteit nog verder toe. Er moet namelijk rekening worden gehouden met verschillende machtsbalansen: balansen tussen spelers op het tweede niveau, tussen spelers op het eerste en tweede niveau en onderlinge machtsbalansen binnen één groep spelers. Al met al overstijgt de spelfiguratie het oriëntatievermogen van personen en kan niet goed worden beoordeeld welke zetten betere winstkansen opleveren. Door de vervlechting van eigen belangen, ideeën en handelingen van eenieder ontstaat een product dat alle deelnemers overstijgt. Het lijkt voor hen alsof de figuratie een eigen leven leidt, terwijl het toch voortkomt uit de zetten van iedere speler.

Figuur 4: Spelmodellen Elias (Elias, 1971; Van Gestel, 2008)

2.2 De dynamiek van de relatief autonome figuratie topsport

2.2.1 Professionalisering, commercialisering, mediatisering

Van Bottenburg (2009) stelt dat de topsport als een relatief autonome figuratie kan worden beschouwd. De topsport in het algemeen maar ook het langebaanschaatsen in het bijzonder bestaat uit wereldwijde kluwen van netwerken van vele individuen, groepen en organisaties die allen op verschillende manieren en in uiteenlopende mate van elkaar afhankelijk zijn. Voorbeelden van betrokkenen zijn: sportbeoefenaars, coaches, trainers, medici, juryleden, wedstrijdorganisatoren, sportbonden, overkoepelende sportorganisaties, sponsors, journalisten, publiek, overheden, sportmarketeers etcetera. De figuratie topsport kent in twee opzichten een relatief autonoom karakter.

Allereerst wordt de topsport gevormd door het intentionele handelen van de genoemde actoren. Zoals eerder vermeld, ontwikkelt echter iedere figuratie en dus ook topsport zich na verloop van tijd op een manier die door geen van de actoren is voorzien of gepland (Van Bottenburg, 2009). Verder geeft Kunnen (2006) aan dat de leden uit de sportwereld vaak reageren op eisen die vanuit de samenleving worden gesteld of nieuwe mogelijkheden die zich van daaruit voordoen. Zo maakt de sport gebruik van innovaties op technisch of medisch gebied en externe hulpbronnen als sponsors en de media. Hierdoor is er sprake van aanpassing van de topsport aan de maatschappelijke context hetgeen ook wel wordt aangeduid als het sportificatieproces (Kunnen, 2006). Drie maatschappelijk brede ontwikkelingen die een grote rol in de topsport spelen, zijn commercialisering, professionalisering en mediatisering. Deze processen zijn als het ware geen buitenmenselijke gegevens, maar zij ontsnappen wel aan de controle van individuen. De processen vormen immers het onvoorziene en continu evoluerende product van de vervlechting van vele handelingen en belangen van actoren. Zij oefenen voorts weer druk uit op het gedrag van individuen in de topsport.

Ten tweede wordt het relatief autonome karakter ingegeven door het feit dat de topsport een eigen unieke dynamiek heeft die verschilt van andere maatschappelijke figuraties. Van oudsher wordt de topsport gekenmerkt door het intrinsieke streven naar 'citius, altius, fortius'. Dit streven wordt echter (vanuit meer extrinsieke motieven) versterkt door onder andere commercialisering, professionalisering en mediatisering en het hieruit voortvloeiende uitdijende complex van actoren die in de figuratie topsport participeren (Van Bottenburg, 2009; Kunnen, 2006). Om de dynamiek van de topsport te doorgronden, worden nu eerst deze drie aan elkaar gerelateerde ontwikkelingen besproken. Zij geven mede voeding aan het totaliseringsproces dat zich voltrekt in de topsport en in de volgende subparagraaf aan de orde komt.

Commercialisering en mediatisering

Commercialisering heeft op verschillende momenten en wijze haar intrede gedaan in takken van sport. Zo begon commercialisering in het Engels voetbal op het moment dat er betalende toeschouwers kwamen. Clubbestuurders investeerden vervolgens met de verkregen inkomsten in spelers en materialen om de concurrentie voor te blijven. Kunnen (2006) omschrijft commercialisering als 'het aanwenden en aanpassen van de sport voor het vergroten van de inkomsten van de sporters en of sportorganisaties' (Kunnen, 2006: 17). Vanuit een sociologisch oogpunt houdt het in dat commerciële actoren als sportmarketingbureaus met eigen perspectieven tot de sportwereld toetreden en invloed uitoefenen. Daarnaast komen marktgerichte principes naar voren en vindt het economisch model van vraag en aanbod haar toepassing. 'Sportmanagers' bieden sport(prestaties) als product aan dat potentiële afnemers als sponsors en publiek in meer of mindere mate bereid zijn te kopen (Coakley, 2007; Kunnen, 2006). Een bijzondere vorm van commercialisering is mediatisering. Deze term verwijst naar 'het transformatie proces waarin

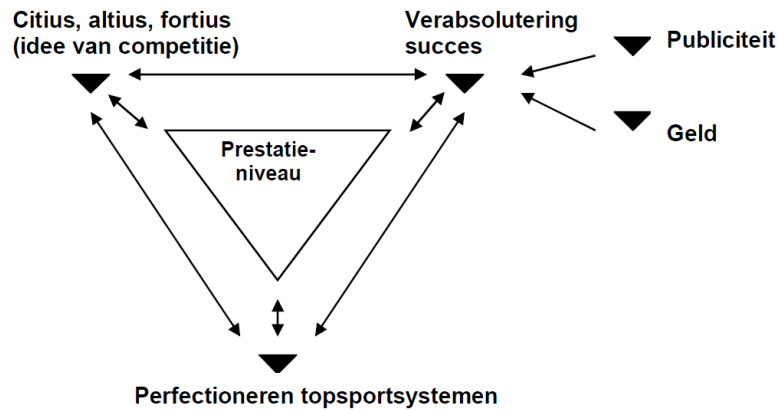
de balans tussen de participatiefunctie en entertainmentfunctie van sport verschuift richting de entertainmentfunctie op lange termijn' (Kunnen, 2006: 20). Bij de participatiefunctie ligt de nadruk op de sportbeoefening an sich; sport is er voor de sporters. Bij de entertainmentfunctie staat echter de betekenis van sport voor het (televisie)publiek en sponsors centraal. Vanuit een sociologisch perspectief impliceert mediatisering dat er actoren tot de sportwereld toetreden die verbonden zijn met de mediawereld. Er is daarmee een ontwikkeling op gang gekomen waarbij populaire topsporten door sport-, marketing- en omroeporganisaties op commerciële basis worden gereconstrueerd. Sportorganisaties zien hierdoor bijvoorbeeld hun inkomsten uit televisierechten en sponsoring toenemen (Kunnen, 2006). Commercialisering en mediatisering hebben in elk land en elke sporttak een verschillende uitwerking op de topsport. Een voorbeeld hiervan heeft betrekking op de veranderingen die optreden in onder meer de organisatievormen van verenigingen en bonden. Bij de meest gecommmercialiseerde onderdelen in een discipline verandert het verenigingsprincipe in het marktprincipe als sturingsmechanisme. Een op de markt georiënteerde commerciële organisatie met professionals komt in de plaats van de uit het amateurisme stammende associatieve structuur waar vrijwilligers en gekozen bestuursleden de leiding hebben (Kunnen, 2006). Kikulis et al. (1992) merken in dit verband treffend op dat de keukentafel wordt vervangen door directiekantoren (Kikulis et al, 1992 in Amis & Slack, 2008).

Professionalisering

Een ontwikkeling die nauw verwant is aan commercialisering en mediatisering is professionalisering. Dit begrip verwijst naar 'alle ontwikkelingen in manieren waarop wordt gestreefd naar het verbeteren van sportprestaties' (Stokvis, 1979 in Kunnen, 2006: 19). Het professioneel beoefenen van sport houdt niet alleen het tegen betaling verrichten van prestaties in. Professionalisering impliceert tevens het op professioneel niveau brengen van bijvoorbeeld begeleiding en trainingmethoden. Hierbij wordt gebruik gemaakt van cognitieve hulpbronnen buiten de sport, zoals kennis uit de medische en technische wetenschappen hetgeen kan leiden tot innovaties (Kunnen, 2006). Vanuit een sociologische invalshoek brengt professionalisering met zich mee dat onder meer medici en technici deel gaan uitmaken van de topsportwereld. Daarnaast wordt het zijn van een sporter of coach beschouwd als het uitoefenen van een beroep. De relatie tussen bijvoorbeeld een sporter, een coach en een club is (mede in het licht van commercialisering) hierdoor ook economisch van aard geworden in plaats van affectief. Dit wordt geïllustreerd door het tekenen van miljoenencontracten (Kunnen, 2006).

2.2.2 Totaliseringsproces in de figuratie topsport: de jacht naar goud

Heinilä (1982) laat in een studie zien hoe de hiervoor behandelde ontwikkelingen als het ware in elkaar grijpen en belangrijke ingrediënten vormen voor het totaliseringsproces dat zich in de topsport voltrekt. Dit totaliseringsproces is typerend voor de dynamiek van de figuratie topsport. Aan de hand van Figuur 5 wordt het proces uiteen gezet (Heinilä, 1982).

Figuur 5: Totaliseringsproces in de topsport (bewerkte figuur naar Heinilä, 1982: 236)

Allereerst is het kunnen aanbrengen van een rangorde in superioriteit het idee achter competitie. Het niveau van de winnaar van een wedstrijd bepaalt het prestatieniveau dat de andere deelnemers minimaal moeten halen om kans op succes te maken. De winnaar zal zich echter ook willen verbeteren om de concurrentie achter zich te houden en zo ontstaat een opstuwende spiraal waarin steeds hogere eisen worden gesteld aan het prestatieniveau van atleten. Het verschijnsel doet zich krachtiger voor naarmate meer sporters participeren in een competitie en meer van hetzelfde niveau zijn (Heinilä, 1982). In dit licht wordt de topsport dus gekenmerkt door een intrinsiek streven naar steeds betere prestaties teneinde de concurrentie voor te blijven. Dit principe van citius, altius, fortius is zo oud als de moderne sport zelf (Van Bottenburg, 2009).

Een tweede aspect van het totaliseringsproces is de toenemende verabsolutering van succes hetgeen de trend van citius, altius, fortius versterkt vanuit meer extrinsiek georiënteerde motieven. Op dit gebied komen de processen mediatisering en commercialisering naar voren. In de topsport leveren de media en het massapubliek een bijdrage aan het verabsoluteren van succes. Hun erkenning voor het behalen van records en overwinningen vormt een prikkel voor het leveren van excellente prestaties. De media geven bijvoorbeeld veel publiciteit aan de topsport (meer dan aan prestaties op het gebied van de wetenschap, kunst enzovoort) en zij veranderen winnaars in beroemdheden en helden. Zoals eerder vermeld, zorgt dit er tevens voor dat bij sporten de oriëntatie meer op het publiek komt te liggen dan op de atleten. Daarnaast is de topsport door de grote publieke belangstelling en publiciteit interessant voor sponsors. Onder invloed van commercialisering wordt het behalen van succes financieel beloond en dit zorgt tegelijkertijd weer voor het verder verabsoluteren van succes. Voorts geeft Heinilä (1982) aan dat in de topsport alleen de hoogste vormen van successen, overwinningen en het breken van records tellen. Winnen is niet het belangrijkste, maar het enige dat ertoe doet (Heinilä, 1982).

Op intrinsieke en extrinsieke gronden neemt dus het vereiste prestatieniveau in de internationale topsport steeds verder toe. Een gevolg en oorzaak hiervan is dat er complexe topsportsystemen ontstaan hetgeen het derde element is van het totaliseringsproces. Binnen topsportsystemen worden allerlei middelen ingezet om het gewenste goud te behalen: geld, vormen van organisatie, technologie, trainingen, wetenschappelijk onderzoek, talentherkenning- en ontwikkelingsprogramma's, professionals, (para)medische en fysieke begeleiding etcetera. Op dit vlak komt duidelijk de tendens tot professionalisering naar voren. Een eerste gevolg van de complexe topsportsystemen is dat de belangen en eisen aangaande het presteren van topsporters weer verder worden opgeschroefd. Uit de investeringen moet immers rendement worden behaald en het niveau van de deelnemers stijgt. Een tweede gevolg is dat de sleutel tot succes steeds meer komt te liggen bij het topsportsysteem waarvan de atleet deel uitmaakt. Topsport wordt in toenemende mate een competitie tussen topsportsystemen in plaats van tussen individuele atleten. De atleet is immers in zekere mate gebonden aan de condities binnen het systeem en 'een object en subject van de productiemachine'. Overigens verhoogt het totaliseringsproces de interventie

van de overheid en andere actoren uit de publieke sector omdat hun investeringen in het topsportsysteem onontbeerlijk zijn. Deze actoren investeren echter ook met bepaalde doelen voor ogen, zoals de gedachte dat succes in de topsport de nationale trots kan verhogen. De interventie van de overheid geeft vervolgens weer voeding aan de drie aspecten van het totaliseringsproces (Heinilä, 1982).

2.3 Prestatiebepalende factoren voor internationaal topsportsucces

2.3.1 De mondiale medaillewedloop en het optimaliseren van topsportklimaten

De redenering achter het totaliseringsproces is dat topsportsucces maakbaar of in ieder geval beïnvloedbaar is. Of een atleet wel of geen goud wint, hangt in grote mate af van het topsportsysteem waarvan hij deel uitmaakt. Het is aannemelijk te veronderstellen dat een sporter die zich full-time kan concentreren op topsport en een goede begeleiding heeft, meer kans op succes heeft dan iemand die niet in deze positie verkeert. Topsportprestaties kunnen dan ook beleidsmatig worden bevorderd door het topsportsysteem te beïnvloeden ofwel een specifiek topsportklimaat te scheppen.

Van Bottenburg (2000) definieert een topsportklimaat als volgt:

“De gewogen gesteldheid van de beïnvloedbare maatschappelijke en sportorganisatorische omgeving die de omstandigheden bepaalt waarin sporters zich tot topsporters kunnen ontwikkelen en prestaties kunnen blijven leveren op het aangegeven hoogste niveau in hun tak van sport.” (Van Bottenburg, 2000: 24).

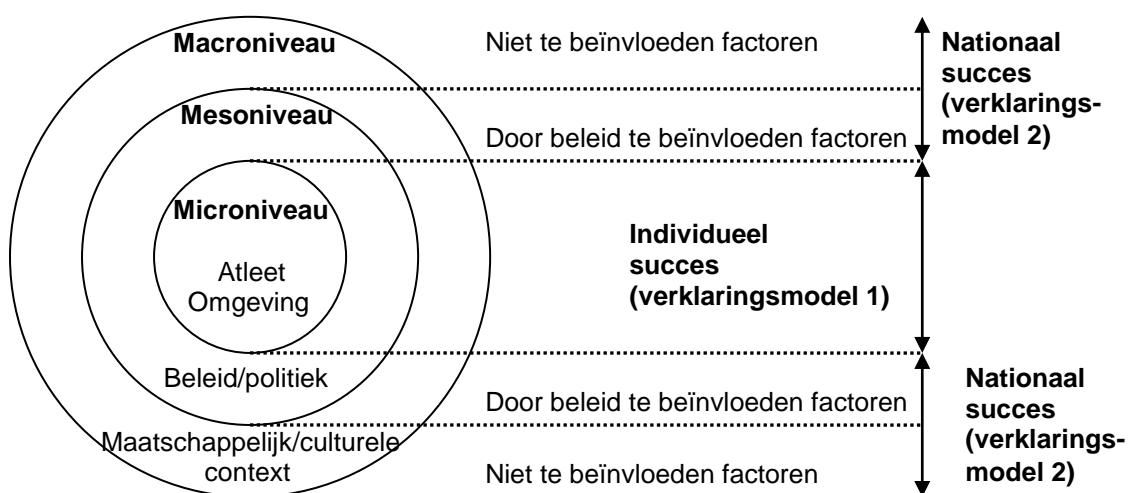
De redenering dat topsportsucces beïnvloedbaar is, vormt de rationale achter het topsportbeleid van overheden, sportorganisaties en het bedrijfsleven over de hele wereld. Zij investeren in het optimaliseren van het topsportklimaat vanuit de overtuiging dat hun eigen topsporters daardoor meer internationaal succes gaan behalen. De uitdaging hierbij is om slimmer te zijn dan de concurrentie (Van Bottenburg, 2009). Te meer omdat heden ten dage de concurrentie in de topsport toeneemt. De Bosscher et al. (2008) merken op dat de vraag naar medailles stijgt en in de toekomst alleen nog maar toeneemt, maar het aanbod van medailles stabiel blijft. De competitie groeit dus en de prijs (uitgedrukt in kwantiteit en kwaliteit) van succes wordt hierdoor hoger. Al met al heeft er zich een global sporting arms race ontketend ofwel een mondiale medaillewedloop (De Bosscher et al., 2008; Van Bottenburg, 2009).

Deze mondiale medaillewedloop ‘dwingt’ nationale overheden en sportorganisaties tot het perfectioneren van hun topsportklimaat in de jacht naar goud. Hierbij is alleen het hebben van de middelen niet meer voldoende. Er dient ook op een effectieve en planmatige wijze te worden geïnvesteerd (De Bosscher et al., 2008). Een prototype van een ver gevorderd topsportsysteem met als doel het ‘produceren van kampioenen’ betreft het staatsamateurisme in het Oostblok tijdens de jaren zestig en zeventig. Dit systeem werd gekenmerkt door een wetenschappelijk en rationeel georiënteerde selectie van jonge kinderen, het creëren van de best mogelijke trainingsfaciliteiten, een autoritaire benadering van coaching, de inzet van wetenschappers op diverse gebieden, een systematische toepassing van doping en een eenzijdige focus op Olympische sporten (Merkel, 1995 in Green & Oakley, 2001; Hoberman, 1993 en Merkel, 1999 in Van Bottenburg, 2009). Green & Oakley (2001) stellen dat diverse landen bij de ontwikkeling van hun topsportklimaat steeds meer trekken gaan overnemen van strategieën uit het voormalig Oostblok. Zo vindt talentherkenning in Australië ook op systematische wijze plaats buiten de georganiseerde sport om. Jaarlijks worden scholen uitgenodigd om kinderen rond de veertien jaar mee te laten doen aan een onderzoek waarbij testen worden afgenomen. Met deze testen wordt inzicht verkregen in wie voor welke sport aanleg heeft. Vervolgens krijgen talentvolle kinderen een intensieve training aangeboden.

Verder wijzen Green & Oakley (2001) op de volgende paradox. In de mondiale medaillewedloop stemmen nationale overheden en sportorganisaties hun topsportbeleid steeds meer af op bewezen succesvolle strategieën en in het bijzonder dus op het voormalig topsportsysteem van het Oostblok. Het gevolg hiervan is dat er een toenemende homogeniteit is waar te nemen tussen de topsportklimaten van verschillende landen waardoor de concurrentie juist op eenzelfde niveau blijft. Het topsportbeleid van bijvoorbeeld Nederland, Canada, Australië, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Frankrijk wordt al jaren gekenmerkt door overheidssteuning met substantiële uitgaven aan topsport gericht op onder andere state of the art topsportfaciliteiten, wetenschappelijke ondersteuning, talentontwikkeling, het fulltime bedrijven van topsport door atleten en coaching en training (Van Bottenburg, 2009). Aan de andere kant benadrukken Green & Oakley (2001) dat er ondanks de tendens tot homogeniteit ook ruimte is voor diversiteit tussen topsportklimaten en een juiste toenemende variëteit. Dit wordt mede ingegeven door uiteenlopende politieke en culturele achtergronden van landen. Zo is er in de Verenigde Staten een minimale interventie van de overheid terwijl in Frankrijk de overheid een grote rol speelt in het topsportbeleid (Green & Oakley, 2001).

2.3.2 De verklaring van internationaal topsportsucces: micro-, meso-, macroniveau

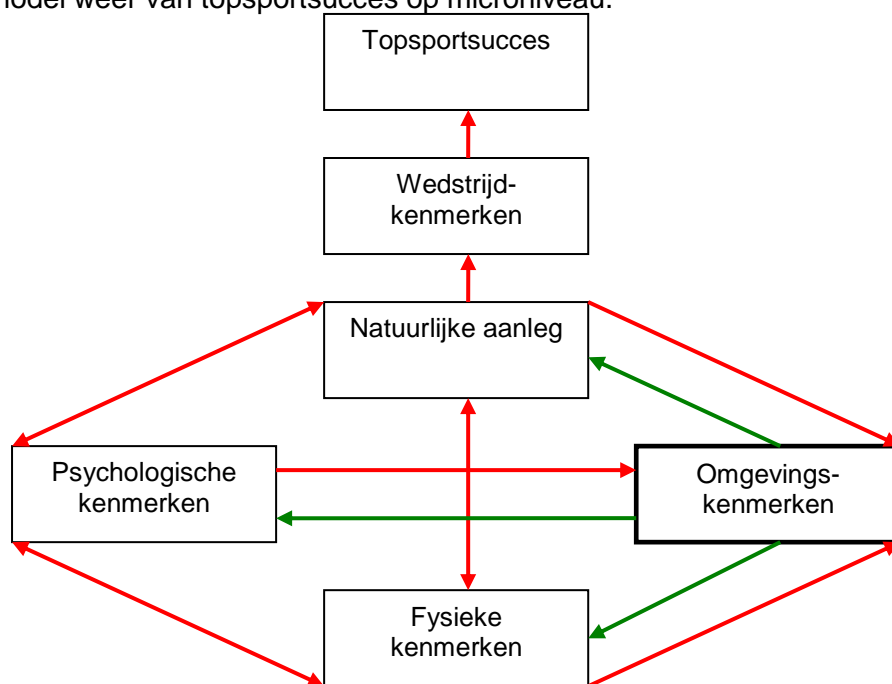
In het licht van de mondiale medaillewedloop en het bijbehorende optimaliseren van topsportklimaten is de cruciale vraag welke beleidsbeïnvloedbare factoren nu precies prestatiebevorderend werken teneinde internationaal topsportsucces te behalen. Als dit bekend is, weten nationale overheden en sportorganisaties immers op welke gebieden zij het strategisch beleid moeten insteken. Het maken van een analyse van alle prestatiebepalende factoren is een complexe exercitie; het behalen van internationaal topsportsucces is afhankelijk van vele aspecten. De Bosscher et al. (2008) en Van Bottenburg (2000) maken onderscheid tussen twee soorten verklaringsmodellen aangaande topsportsucces: één voor individueel succes (factoren op microniveau) en één voor nationaal succes in de internationale topsport (factoren op mesoniveau en macroniveau). Aan de hand van het interactiemodel in Figuur 6 worden deze niveaus behandeld. Zoals eerder vermeld, heeft het topsportklimaat betrekking op de beïnvloedbare factoren in de maatschappelijke en sportorganisatorische omgeving waarin topsporters zich bevinden. Hiermee wordt geduid op factoren op het mesoniveau. Om de invloed van het topsportklimaat op succes in perspectief te plaatsen, zullen de factoren op microniveau en macroniveau nu eerst worden besproken.

Figuur 6: Interactiemodel van prestatiebepalende factoren (De Bosscher et al., 2006 in De Bosscher et al., 2008)

Verklaringsmodel 1: individueel succes (microniveau)

Het eerste model tracht verschillen in prestaties tussen topsporter x en y te verklaren en zoomt hiermee in op het microniveau. Hierbij staan de genetische eigenschappen en de omgeving (ouders, vrienden, coaches etcetera) centraal. Van Bottenburg (2000) geeft aan dat de prestatiebepalende factoren op dit niveau kunnen worden geclusterd in vijf categorieën: natuurlijke aanleg, fysieke kenmerken, psychologische kenmerken, omgevingskenmerken en wedstrijdkenmerken als het niveau van concurrenten, geluk en pech. Tussen deze kenmerken bestaat een wisselwerking. Zo kan het zelfvertrouwen en de concentratie van een atleet van invloed zijn op de techniek en snelheid. Voor een deel zijn de natuurlijke aanleg, psychologische en fysieke kenmerken van atleten (nog) niet van buiten te beïnvloeden; zij worden ingegeven door DNA. Deels kan de ontwikkeling van de fysieke en mentale gesteldheid en de ontplooiing van talent wel door de omgeving worden beïnvloed. Zo kunnen voeding, training en mentale coaching hieraan een bijdrage leveren. Voorts kan bij de omgevingskenmerken onderscheid worden gemaakt tussen factoren die wel en niet beleidsmatig te beïnvloeden zijn. Hiermee wordt de verbinding gelegd naar het meso- en macroniveau (Van Bottenburg, 2000; De Bosscher et al., 2008). Figuur 7 geeft het verklaringsmodel weer van topsportsucces op microniveau.

Figuur 7: Verklaringsmodel voor persoonlijk succes in de topsport (Van Bottenburg, 2000: 31)

Verklaringsmodel 2: nationaal succes (mesoniveau en macroniveau)

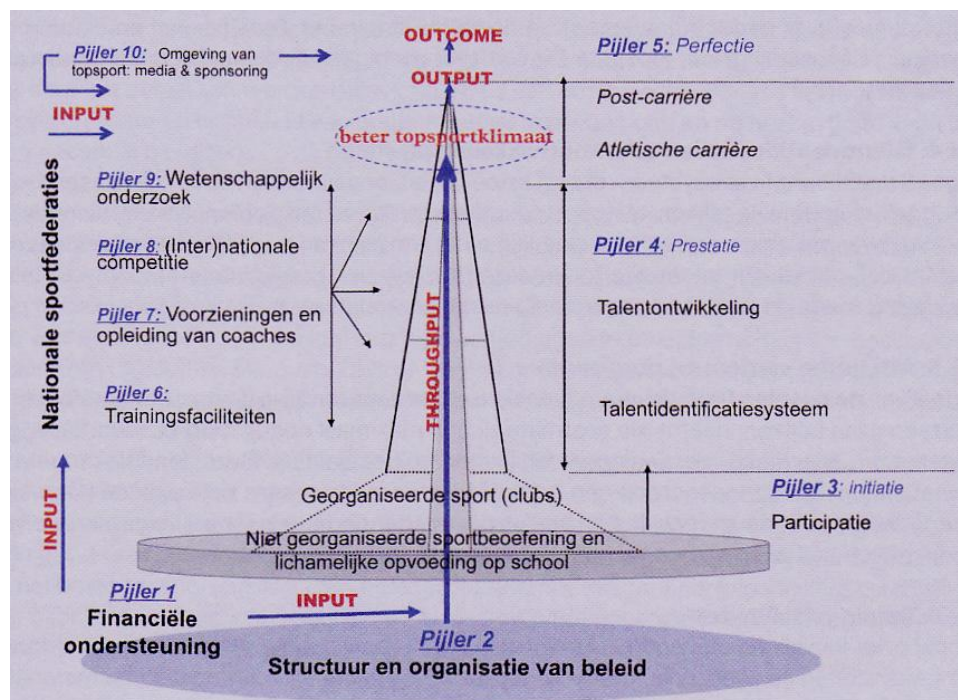
Het tweede model heeft betrekking op het verklaren van verschillen in internationaal topsportsucces tussen land x en land y. Waarom haalt bijvoorbeeld een land als Australië meer medailles op de Olympische Spelen dan India? Bij het behandelen van dit vraagstuk, wordt onderscheid gemaakt tussen macro- en mesofactoren. In de verklaring worden microfactoren niet op directe wijze meegenomen; het gaat om de vergelijking tussen landen in plaats van individuen. Voorts wordt verondersteld dat diverse sporttakken vragen om vele vaardigheden en dat de aanleg van mensen om zich hierin te bekwamen, grotendeels gelijkmatig is verdeeld over de wereldbevolking. Hierdoor geldt bijvoorbeeld dat landen met veel inwoners in potentie meer talent hebben en dus een grotere kans op succes maken. De gelijkmatige verspreiding van talent gaat echter niet voor elke afzonderlijke sporttak op. In sommige disciplines kunnen bepaalde fysieke kenmerken voordeel bieden, maar deze kenmerken kunnen ongelijkmatig over de wereld zijn verdeeld. Een aanname is dat een land hierdoor bij de ene discipline nadeel kan ondervinden, maar bij een andere tak juist weer

voordeel. Het inwoneraantal en de geografische ligging zijn voorbeelden van aspecten die onder de loep worden genomen bij het macroniveau (Van Bottenburg, 2000).

Bij het macroniveau gaat het namelijk om de maatschappelijke en culturele context waarin mensen leven. Verschillende studies hebben aangetoond dat macrofactoren als economische welvaart (BNP), geografische ligging, bevolkingsomvang en het politieke systeem (aan- of afwezigheid van communistisch systeem) voor meer dan vijftig procent het internationale topsportsucces van landen bepalen. Deze factoren kunnen echter (bijna) niet door (sport)beleid worden beïnvloed. De overige veertig á vijftig procent dat het topsportsucces van landen verklaart, kan wel beleidsmatig worden beïnvloed. Deze factoren kunnen worden gerekend tot het topsportklimaat en bevinden zich op mesoniveau. Afhankelijk van de investeringen en de beleidsstrategieën omtrent het topsportklimaat, hebben topsporters in meer of mindere mate kans om goed te presteren (De Bosscher et al., 2008). In de volgende subparagraaf wordt het SPLISS-model uiteengezet hetgeen de prestatiebevorderende factoren op mesoniveau in kaart brengt.

2.3.3 Het SPLISS-model

Er is nog een stuk braakliggend terrein aangaande de theorievorming over prestatiebevorderende factoren op mesoniveau. De Bosscher et al. (2008) en Van Bottenburg (2009) hebben getracht hieraan invulling te geven middels het ontwikkelen van het SPLISS-model. Aan dit model liggen diverse wetenschappelijke studies naar Sports Policy factors Leading to International Sporting Success (SPLISS) ten grondslag. Uit een grondige literatuurstudie en empirisch onderzoek aan de hand van enquêtes onder atleten, coaches en federaties kwam naar voren dat er meer dan honderd beïnvloedbare prestatiebepalende factoren kunnen worden onderscheiden. Deze zijn gegroepeerd in tien pijlers. Elke pijler is een beleidsonderdeel dat de kans op internationaal topsportsucces van een land mede bepaalt. De tien pijlers zijn ingebed op vier niveaus: input, throughput, output en outcome. Aan de hand van Figuur 8 zal het SPLISS-model uiteen worden gezet (De Bosscher, 2007; De Bosscher et al., 2008; Van Bottenburg, 2009).

Figuur 8: Het SPLISS-model (Bewerking van de Bosscher et al., 2006 in Van Bottenburg, 2009)

Input

Op het niveau van input staan de investeringen in de sport en topsport centraal. Pijler 1 heeft hier betrekking op.

Pijler 1: Financiële ondersteuning

Een eerste uitgangspunt van het SPLISS-model is dat landen die meer middelen investeren in de (top)sport, meer kans op internationaal topsportsucces maken dan concurrenten die minder investeren. In het licht van de mondiale medaillewedloop neemt de prijs van een medaille echter wel toe.

Throughput

De throughputs zijn de beleidsactiviteiten die weergeven op welke manier de middelen worden geïnvesteerd in het topsportklimaat. Bij deze processen horen de pijlers 2 tot en met 10.

Pijler 2: Structuur en organisatie van beleid

De basis van een succesvol integraal topsportbeleid wordt gevormd door een sterke organisatiestructuur waarbij er een heldere verdeling van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden tussen verschillende actoren aanwezig is. Daarnaast is een goede coördinatie, transparantie, communicatie en afstemming van middelen onontbeerlijk.

Pijler 3: Participatie

De pijlers 3, 4 en 5 hebben betrekking op de verschillende fasen waarin de (potentiële) atleet zich bevindt. Zij zijn als een piramide afgebeeld, doelend op de afvalrace onder sporters die zich op weg naar de top ontketend. De gemiddelde begin- en eindpunten van deze fasen kunnen per tak van sport verschillen. Pijler 3 start op het moment dat een kind in aanraking komt met sport. Het SPLISS-model gaat ervan uit dat de kans op topsportsucces toeneemt naarmate er in een land meer kinderen vroegtijdig sporten en bewegen en zij meer participeren in sportwedstrijden. Breedtesport is niet altijd een voorwaarde voor succes, maar het kan succes wel beïnvloeden vanwege de aanvoerfunctie van talenten (De Bosscher, 2007). Opgemerkt dient wel te worden dat de relatie tussen breedtesport en topsport in de wetenschappelijke literatuur ter discussie staat. Sommige landen zijn namelijk in bepaalde topsportdisciplines zeer succesvol terwijl er nauwelijks participatie is op het gebied van de breedtesport. Uit het werk van bijvoorbeeld Braeckmans et al. (2005) blijkt dat er geen relatie kan worden gevonden tussen succes in de topsport en de aanwezigheid van breedtesport (Braeckmans et al., 2005 in De Bosscher, 2007). Van Bottenburg (2003) stelt echter dat de topsport niet zonder de breedtesport kan. Het blijkt dat een land met een hoger percentage participerende sporters in de georganiseerde breedtesport een grotere kans heeft op een Olympische medaille. Andersom oefent overigens de topsport in mindere mate effect uit op de breedtesport. Vaak wordt verondersteld dat sporthelden mensen aanzetten tot sportparticipatie en hierdoor het ledenaantal van een bond stijgt. Uit onderzoek komt echter naar voren dat dit 'Ard-en-Keesie-effect' zelden opgaat. Mensen worden niet automatisch aangezet tot sportbeoefening door beelden die de media van de topsport verspreiden. Zelfs niet op momenten dat er overvloedige media-aandacht is doordat bijvoorbeeld populaire atleten aansprekende titels behalen (Van Bottenburg, 2003).

Pijler 4: Talentidentificatie- en ontwikkelingssysteem

Een goed talentidentificatiesysteem waarbinnen juiste profielen worden opgesteld en scouting plaatsvindt, verhoogt de kans op het bereiken van het maximale potentieel aan talent. Vooral in landen met relatief weinig inwoners is een optimale talentidentificatie belangrijk omdat er uit een kleinere pool wordt gevist. Als een talent is ontdekt, kan het zich vervolgens binnen een goed en verantwoord ontwikkelingsysteem verder ontplooiën tot topsporter. Deze periode duurt ongeveer acht tot tien jaar.

Pijler 5: Atletische carrière en post-carrière

Slechts enkele talenten groeien uit tot topsporters die presteren op het hoogste niveau. In de perfectiefase neemt de kans op internationaal succes toe naarmate atleten zich volledig kunnen toewijden op het bedrijven van topsport. Hierbij zijn faciliteiten, (financiële) voorzieningen en sporttechnische en (para)medische begeleiding noodzakelijke condities. Daarnaast is het van belang om een balans te realiseren tussen topsport en onderwijs of werk (dit geldt tevens voor de talentfase). Op het moment dat de atleet zijn actieve loopbaan als topsporter afsluit, volgt de post-carrière. Topsporters dienen al tijdens de atletische carrière te worden voorbereid op deze transitie, zodat zij niet in 'het zwarte gat' vallen.

Pijler 6: Trainingsfaciliteiten

Gedurende de talentfase en perfectiefase kunnen atleten alleen optimaal trainen als er kwalitatief hoogwaardige en toegankelijke trainingsfaciliteiten zijn, zoals voor topsport geschikte accommodaties en materialen. Overigens kan het bestaan van veel accommodaties in een land ervoor zorgen dat meer mensen in georganiseerd verband gaan sporten hetgeen het potentieel op talent weer verhoogt. Uit een studie komt bijvoorbeeld naar voren dat het aantal tennisbanen in een land in hoge mate correleert met internationaal succes (De Bosscher & De Knop, 2003 in De Bosscher, 2007).

Pijler 7: Voorzieningen en opleiding van trainers

Trainers vervullen in elke fase van de sportpiramide een belangrijke rol. De kans op succes wordt vergroot als trainers zich tot topexperts op hun domein kunnen ontwikkelen en zij zich volledig kunnen richten op de begeleiding van talenten en topsporters. Dit vraagt om goede opleidingen, bijscholingen, werkomstandigheden en loopbaanperspectieven voor trainers.

Pijler 8: (inter)nationale competitie

Allereerst refereert deze pijler aan de organisatie van internationale topsportevenementen in eigen land. Uit verschillende studies blijkt dat het regelmatig houden van evenementen een positief effect heeft op internationaal succes en op de nationale sportcultuur (De Bosscher et al, 2008). Ten tweede wordt de kans op succes vergroot als de nationale competitie van internationaal niveau is en topsporters meer kans krijgen om deel te mogen nemen aan internationale wedstrijden.

Pijler 9: Wetenschappelijk onderzoek

Topsport heeft een wetenschappelijke flankering nodig. Het presteren van talenten en topsporters kan worden bevorderd door systematisch kennis te vergaren en toe te passen op gebieden als talentidentificatie- en ontwikkeling, luchtweerstand, medische zaken, psychologie, voeding, technische analyses, trainingstools en concurrentieanalyses. Voorts dienen wetenschappelijke inzichten te worden gedeeld met trainers en federaties.

Pijler 10: Media en sponsoring

Zoals eerder in dit theoretisch kader naar voren is gekomen, spelen media en sponsoring een rol in de ontwikkeling van de topsport. In het oorspronkelijke SPLISS-model zijn media en sponsoring echter niet als een pijler aangemerkt, maar als een omgevingsvariabele. De veronderstelling was namelijk dat beleid slechts indirect en op langere termijn invloed kan uitoefenen (De Bosscher et al., 2008). Van Bottenburg (2009) stelt echter dat media en sponsoring wel door beleid kunnen worden beïnvloed en hij heeft ze als tiende pijler aan het SPLISS-model toegevoegd (Van Bottenburg, 2009).

Ouput en outcome

Het doel van de beleidsactiviteiten die door de pijlers worden belichaamd, is het topsportklimaat dusdanig te beïnvloeden dat de internationale concurrentiepositie van een land verbetert. Het dient op output niveau te resulteren in het behalen van topsportsucces ofwel bijvoorbeeld zoveel mogelijk medailles op Olympische Spelen. Vervolgens kunnen outputs weer een middel zijn om resultaten op outcome-niveau te behalen. Dit zijn de

achterliggende ambities aangaande het topsportbeleid die onder meer op maatschappelijk vlak kunnen liggen, zoals internationaal prestige en nationale trots (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher, 2007; De Bosscher et al., 2008).

2.3.4 De andere kant van de medaille

Wanneer met een kritische blik wordt gekeken naar het SPLISS-model en de ontwikkeling omtrent het perfectioneren van topsportklimaten teneinde topsportsucces te behalen, zijn noties rondom new public management bruikbaar. Vanaf ongeveer het eind van de jaren negentig heeft in de bestuurs- en beleidspraktijk van veel (niet-commerciële) organisaties uit diverse sectoren, waaronder de sport, new public management haar intrede gedaan. Dit houdt in dat management in het niet-private domein wordt voorgesteld als het bedrijfsmatig runnen van organisaties en de focus uitgaat naar prestaties en effectiviteit van beleid (Noordegraaf, 2004; Van den Heuvel, 2006). In het new public management worden beleidsprocessen vaak beschreven en prestaties gemeten op het niveau van input, throughput, output en outcome. Een idee hierachter is dat organisaties zo effectief, efficiënt en prestatiegericht opereren. Noordegraaf (2004) stelt dat aan deze systeemaanpak een sterk causaliteitsdenken ten grondslag ligt; een probleem kan worden opgelost door maatregelen te treffen. Het causaliteitsdenken vindt ook haar toepassing in het SPLISS-model en het topsportbeleid van vele landen. Op het moment dat een land te weinig medailles haalt, kan het bijvoorbeeld zijn dat geld wordt geïnvesteerd (input) in talentontwikkeling (throughput) met het idee dat hierdoor het topsportklimaat verbetert (output) en uiteindelijk meer goud wordt behaald (outcome). Deze gedachte dat issues manipuleerbaar zijn, is echter niet geheel onproblematisch.

Een eerste discussievraag is dan ook in hoeverre er nu een causale relatie bestaat tussen het investeren in mesofactoren en het behalen van topsportsucces. Noordegraaf (2004) geeft namelijk aan dat causaliteitsdenken zich alleen leent voor issues die in termen van input, throughput, output en outcome te operationaliseren zijn en waarbij aan te tonen en onomstreden relaties bestaan tussen deze vier niveaus (Noordegraaf, 2004). Zoals in de verklaringsmodellen van topsportsucces al naar voren kwam, is het behalen van goud juist afhankelijk van vele factoren. De vraag zal dan ook altijd blijven in hoeverre nu precies de investeringen in bijvoorbeeld talentontwikkeling van invloed zijn geweest op het wel of niet behalen van succes. De Bosscher et al. (2009) stellen echter dat het onmogelijk is dit te meten, omdat er geen experimenten mogelijk zijn waarbij op één variabele als talentontwikkeling kan worden gecontroleerd. Inherent aan het ontwikkelen van beleid is dan ook dat het is gegrondvest op aannamen en wetenschappelijk onderzoek noopt onder meer tot het ontdekken en herformuleren van aannamen achter beleid (Hoogerwerf, 1987 in De Bosscher et al., 2009). Overigens blijkt uit een empirische studie aangaande het SPLISS-model bijvoorbeeld wel dat landen die succesvol zijn op de Olympische Zomerspelen hoger scoren op de prestatiebevorderende indicatoren uit het SPLISS-model dan landen die minder succesvol zijn. Vlaanderen en Wallonië hadden bijvoorbeeld in de studie het minst ontwikkelde topsportklimaat en boekten ook de slechtste resultaten. Anderzijds had Italië een gemiddelde score ten aanzien van het topsportbeleid terwijl het wel tot de meest succesvolle landen behoorde (De Bosscher et al., 2009).

Een tweede knelpunt dat is verbonden aan het denken middels input, throughput, output en outcome betreft het feit dat er vaak kwantitatieve gegevens worden gebruikt om prestaties op deze niveaus in kaart te brengen en te vergelijken. Op basis van cijfers worden vervolgens interventies verricht door bijvoorbeeld directieleden. Kwalitatieve informatie zoals de ervaringen van betrokkenen omtrent het primaire proces (die een ander beeld van de werkelijkheid kunnen geven dan de cijfers) wordt vaak minder aan de orde gesteld (De Bruijn, 2001). Wanneer wordt gekeken naar het SPLISS-model, kan worden gesteld dat het vooral een analytisch model is waarmee het topsportklimaat en succes van een land 'van bovenaf' wordt bekeken en met het buitenland kan worden vergeleken. Het model wordt

bijvoorbeeld ingezet voor de periodieke metingen van het Nederlandse topsportklimaat (Van Bottenburg, 2009). Ten behoeve hiervan gaat de focus met name uit naar kwantitatieve gegevens als geldinvesteringen, beoordelingen van pijlers op een schaal van 1 tot 5, het aantal behaalde medailles enzovoort. De ervaringen en betekenissen die betrokken actoren 'van onderaf' geven aan het topsportklimaat klinken in mindere mate door, terwijl dit waardevolle informatie kan zijn. Al met al staat het topsportklimaat an sich centraal in plaats van het individuele perspectief. Zoals uit de bespreking van het totaliseringsproces al bleek, worden de doelen van het systeem hierdoor ook belangrijker dan de individuen die het systeem vormen. In dit onderzoek wordt echter juist ingezoomd op de betekenisgeving van sleutelfiguren in de schaatssport.

Een derde element dat kan opgaan bij de systeemaanpak is een (te) sterke focus op resultaten waardoor een tunnelvisie ontstaat die mogelijk ten koste gaat van procesmatige kwaliteitsverbeteringen (De Bruijn, 2001). Opgemerkt kan worden dat het SPLISS-model en de ontwikkeling tot het optimaliseren van topsportsystemen in het licht van de mondiale medaillewedloop voornamelijk gericht zijn op het behalen van topsportsucces (De Bosscher et al., 2008). Alles wordt in het teken gesteld van het behalen van zoveel mogelijk medailles. Zoals Heinilä (1982) al aangaf met betrekking tot het totaliseringsproces, is winnen het voornaamste dat telt. Door deze functionalistische insteek bestaat de kans dat weinig aandacht uitgaat naar (onbedoelde) neveneffecten die zich kunnen voordoen in de jacht naar goud. Waar wordt gewonnen, wordt immers ook verloren. Ingham et al. (2002) en Elling et al. (2009) onderstrepen dit en zoomen juist in op onder meer atleten die (tijdelijk) aan de kant staan en drop-outs.

Inherent aan de topsport is de afvalrace die zich voltrekt op weg naar de top. Uiteindelijk zijn er enkele atleten die het redden en bijvoorbeeld deelnemen aan wereldkampioenschappen en Olympische Spelen. Binnen de top geniet overigens slechts een klein deel een echte 'celebrity status' en hiermee gepaard gaande privileges als het genereren van neveninkomsten en het voor hen opengaan van deuren die voor anderen gesloten blijven (Kurzman et al., 2007; Cashmore & Parker, 2003). Het overgrote deel van de (potentiële) atleten haalt de top, laat staan de celebrity status, dus niet. Dit wordt in het licht van het totaliseringsproces enerzijds versterkt door bijvoorbeeld de tendens omtrent het optimaliseren van talentherkennings- en ontwikkelingsprogramma's. De talentpool wordt hiermee groter, maar er ontstaan daardoor ook meer afvallers (Ingham et al., 2002). Anderzijds kan de pure focus op succes an sich debet zijn aan het creëren van afvallers. Atleten kunnen bijvoorbeeld te maken krijgen met een overtraining of burn-out door onder meer overijverigheid en een gebrek aan zelfvertrouwen als karaktereigenschappen, maar ook door een omgeving die te veel verlangt. Daarnaast kunnen motivatieproblemen optreden als resultaten tegenvallen en de druk om te presteren toeneemt. Door het moeten maken van (nog grotere) offers, kan het plezier dat wordt beleefd aan de sport afnemen. Zaken als overtraining, burn-out en motivatieproblemen vergroten de kans dat afscheid wordt genomen van de topsport (Coakley, 1992, Murphey, 2005 en Gordon, 1989 in Elling et al., 2009). Van Rossum (2007) geeft aan dat van de honderd als talent gekenmerkte jeugdige sporters er uiteindelijk gemiddeld tien tot vijftien als jongvolwassene nog meedoen aan (inter-) nationale competitie; de anderen zijn om diverse redenen afgehaakt (Van Rossum, 2005, 2006 in Van Rossum, 2007).

In studies wordt erop gewezen dat deze drop-outs het (vroegtijdig) beëindigen van de carrière veelal zien als een persoonlijk falen en zij soms te maken hebben met negatieve gevoelens als schuld, boosheid, schaamte en onzekerheid. Bovendien hebben zij en hun ouders en/of partner vaak jaren geïnvesteerd in de topsport en is er niet altijd een goede voorbereiding getroffen op een leven waarbij topsport niet op de voorgrond staat (Ingham et al., 2002; Elling et al., 2009). In de volgende paragraaf zullen overigens ook (onbedoelde) neveneffecten aan het licht komen die specifiek verband houden met talentontwikkeling. Elling et al. (2009) stellen dat deze 'andere kant van de medaille' aandacht verdient zowel

vanuit een functionalistische optiek als humaan oogpunt. Vaak gaat de focus namelijk uit naar atleten met veel potentie en weinig problemen omdat zij kansrijk zijn voor goud. Door echter tevens ondersteuning te geven aan (potentiële) topsporters met problemen kunnen zij wellicht behouden blijven en op langere termijn juist weer in een kansrijke positie komen. Gepleit wordt dan ook voor het creëren van een verantwoord topsportklimaat dat gericht is op het maximaliseren van plezier en prestatie, maar waarbinnen ook wordt geïnvesteerd in nazorgtrajecten en het reduceren van blessures en burn-outs (Elling et al., 2009). In onderhavig onderzoek zal ook nadrukkelijk worden ingezoomd op eventuele onbedoelde gevolgen die gepaard gaan met de ontwikkeling van de merkenteams en de andere kant van de medaille laten zien.

2.4 Talentontwikkeling als pijler van het topsportklimaat

2.4.1 Focus op talentidentificatie- en ontwikkeling

Een pijler uit het topsportklimaat waar zowel in de wetenschap als in het beleid van sportorganisaties en overheden steeds meer aandacht naar uitgaat, betreft talentherkenning- en ontwikkeling. Zo is talentherkenning- en ontwikkeling één van de belangrijkste speerpunten van NOC*NSF en de KNSB. In het kader van het versterken van topsportklimaten richten landen als China, Verenigd Koninkrijk en Australië in toenemende mate hun pijlen op het op systematische wijze identificeren en begeleiden van talenten. Om geen achterstand op te lopen in de internationale concurrentiestrijd 'dwingt' dit andere landen om ook te werken aan het optimaliseren van de talentontwikkelingsfase. Dit geldt nog sterker voor landen met relatief weinig inwoners, zoals Nederland, omdat zij in potentie minder talent hebben dan landen met veel inwoners. Talentherkenning- en ontwikkeling is echter bij uitstek een domein waarop zich dilemma's voordoen in de jacht naar goud en onbedoelde neveneffecten kunnen optreden. Zo vraagt de toepassing van het topsportregime (in steeds jongere leeftijdscategorieën) om een toegewijde levensstijl van jongeren en hun omgeving waarin zij bereid zijn offers te brengen en investeringen te doen. De ontwikkeling tot topsporter kan bijvoorbeeld op gespannen voet komen te staan met de ontwikkeling op sociaalpsychologisch vlak. Daarnaast is de vraag hoe een goed functionerend en verantwoord talentherkenning- en ontwikkelingssysteem eruit kan zien. Dienen talenten zich bijvoorbeeld zo vroeg mogelijk te specialiseren in een bepaalde sport of is het bevorderlijk dat zij juist zo lang mogelijk meerdere disciplines beoefenen? (Van Bottenburg, 2009; Elling et al., 2009).

Martindale et al. (2005) stellen dat wereldwijd de focus van wetenschappers en beleidsmakers vooral lijkt uit te gaan naar het zo vroeg mogelijk identificeren van talent. De gedachte hierbij is dat kinderen die vroeg uitblinken in een tak van sport en ondersteund worden de meeste kans maken om later bij de senioren tot de besten te behoren. Martindale et al. (2005) pleiten er echter voor om het cruciale proces van de ontwikkeling van talenten op de voorgrond te plaatsen in plaats van de vroege talentidentificatie. Een reden hiervoor is dat uit diverse studies blijkt dat er een zwakke relatie bestaat tussen het behalen van prestaties in verschillende leeftijdscategorieën. Succes op jonge leeftijd is dan ook een ambigue voorspeller voor prestaties op latere leeftijd (Bloom, 1985, Helsen et al, 1998 in Martindale et al., 2005). De oorzaak hiervan is onder meer gelegen in het feit dat bepaalde bevorderlijke fysieke en mentale vaardigheden en eigenschappen pas op latere leeftijd tot volledige ontplooiing komen. In navolging hiervan geeft Sennett (2004) aan dat het gebruik van testen op jonge leeftijd in de sport (maar ook het onderwijs) dan ook een problematisch karakter kan hebben. De betekenissen die namelijk aan de uitkomsten worden gehecht, kunnen grote gevolgen met zich meebrengen, zoals het bewerkstelligen van in- en uitsluiting en het beperken of verruimen van mogelijkheden van kinderen (Sennett, 2004). Afvallers die bijvoorbeeld in potentie meer talent hebben dan geselecteerden maar dit in hun vroege jeugd nog niet laten zien, krijgen minder ondersteuning en raken verder achterop. De mogelijkheid bestaat hierdoor dat zij 'verloren gaan voor de jacht naar goud' (geredeneerd vanuit het

functionalistisch oogpunt) (Martindale et al., 2005). Aan de andere kant kunnen talenten die wel op jonge leeftijd worden ontdekt en zich volledig specialiseren in één tak van sport hiervan eveneens nadelige gevolgen ondervinden. Door de vroegtijdige druk op presteren kunnen zij bijvoorbeeld het plezier in de sport verliezen, vaker blessures oplopen of moeite hebben met het aanleren van bepaalde vaardigheden die op langere termijn essentieel zijn. Hierdoor neemt de kans toe dat nog voor het behalen van topsportsucces de strijd wordt gestaakt. In verschillende publicaties wordt dan ook gewezen op het creëren van een 'sampling environment'. Hierin komen kinderen in de eerste fases van hun ontwikkeling met verschillende sporten in aanraking en volgt specialisatie pas op latere leeftijd (13-17 jaar) (Côté & Hay, 2002 in Martindale, 2005, Fraser-Thomas et al., 2008, Van Bottenburg, 2009, Martindale, 2005).

De notie dat resultaten op jonge leeftijd geen garantie bieden voor succes op latere leeftijd lijkt overigens ook specifiek op te gaan voor het (Nederlandse) langebaanschaatsen. Uit onderzoek van Noordhof & De Koning (2008) blijkt dat kampioenen bij de senioren in de periode 1990 tot en met 2005 lang niet altijd succesvol waren bij de junioren of zelfs neo-senioren. Er is wel een onderscheid tussen mannen en vrouwen te maken. Bij de dames werd een relatie gevonden tussen prestaties bij de C-junioren (13-14 jaar) en resultaten bij de senioren. Bij de heren daarentegen werd in de meeste gevallen geen significante relatie gevonden tussen prestaties bij de C-junioren en senioren. Op basis van resultaten bij de C-junioren kan dus niet worden voorspeld welke jongens ook bij de senioren succesvol zullen zijn. De oorzaak hiervan wordt door de onderzoekers met name gezocht in de relatief late groeispurt bij jongens. Bij de C-junioren kan de ene jongen al wel zijn groeispurt hebben gehad en de ander nog niet. Door een hoger lichaamsgewicht en grotere lengte kan de één meer vermogen leveren dan de ander. Dit effect is bij de C-junioren dames minder van invloed op de resultaten, omdat meisjes al eerder een groeispurt doormaken (Noordhof & De Koning, 2008). Overigens kan deze (biologische) verklaring genuanceerd worden door bijvoorbeeld te wijzen op het eerder besproken gegeven dat kinderen die vroegtijdig uitblinken in een sport vaak eerder bijvoorbeeld het plezier verliezen en zich minder breed ontwikkelen.

Al met al onderstrepen diverse studies het belang kinderen de gelegenheid te geven om hun talent te ontwikkelen. Hierbij hoort een systematische, gefaseerde en lange termijn benadering van talentontwikkeling waarin de nadruk ligt op de psychische, psychosociale en fysieke ontwikkeling van het individu in plaats van de presterende atleet (Martindale, 2005; Fraser-Thomas et al., 2008).

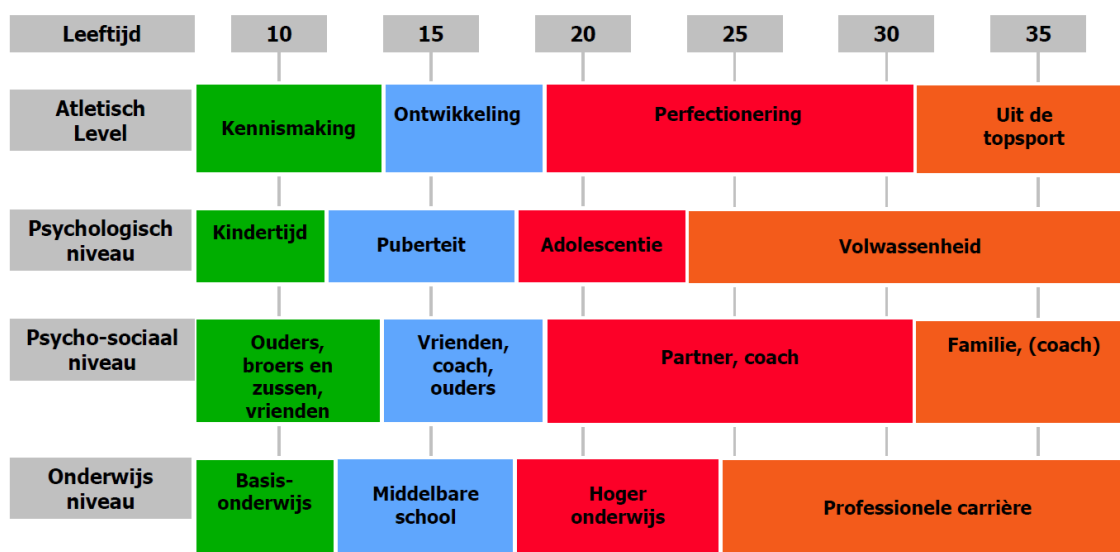
2.4.2 Transitie in de atletische context

Om de top te bereiken en hier successen te boeken, doorlopen talenten in hun ontwikkeling diverse stadia gedurende een langdurige periode van ongeveer tien jaar (Ericsson et al., 1993 in Van Bottenburg, 2009). De overgangen tussen de stadia kunnen worden aangeduid als transities. Wylleman & Lavalée (2003) maken onderscheid tussen twee typen transities. Allereerst is er sprake van een normatieve transitie als een talent op tamelijk voorspelbare en geanticipeerde gronden een fase verlaat en een volgende fase betreedt. Normatieve transities hebben in het schaatsen bijvoorbeeld betrekking op de in dit onderzoek centraal staande overgangen van talenten van het gewest naar Jong Oranje en uiteindelijk een merkenteam. Ten tweede zijn er non-normatieve transities uit de wereld van topsport. Deze transities zijn vaak niet gepland en onvrijwillig van aard, zoals uitval door blessures of het niet voldoen aan selectiecriteria. Een vroegtijdige beëindiging van de topsportcarrière kan echter ook op vrijwillige basis zijn ingegeven, doordat een talent bijvoorbeeld andere prioriteiten wil stellen (Elling et al., 2009). Verder kunnen transities gerelateerd zijn aan de groei van talenten in de atletische context en de niet-atletische context (Wylleman & Lavalée, 2003). Wanneer eerst wordt ingezoomd op de atletische context, stelt Bloom (1985) dat de sportloopbaan van talenten in de topsport (alsmede in de wetenschap en

kunst) bestaat uit drie fasen. In de eerste fase van kennismaking staat de intrede in de georganiseerde wedstrijdsport centraal en het herkennen van (potentieel) talent. In het tweede stadium van ontwikkeling raken talenten steeds meer toegewijd aan de topsport. De trainingsintensiteit en de mate van specialisatie nemen toe. Vervolgens is er de transitie naar de derde fase van perfectionering waarin atleten het hoogste sportieve vaardigheidsniveau bereiken (Bloom, 1985 in Wylleman & Lavallee, 2003 en Elling et al., 2009). Wylleman & Lavallee (2003) hebben hier nog een vierde fase aan toegevoegd en die heeft betrekking op de transitie uit de topsport.

2.4.3 Transitie in de niet-atletische context

Wylleman & Lavallee (2003) stellen dat talenten niet alleen in de atletische context verschillende transitieën doorlopen, maar ook in de niet-atletische context. Hiertoe worden psychologische, sociologische en onderwijsgerichte ontwikkelingen gerekend. Transitieën op deze verschillende niveaus staan in wisselwerking met elkaar. Zo kunnen de ontwikkelingen in de sport sec van invloed zijn op de schoolkeuze van een talent. Wylleman & Lavallee (2003) bepleiten dan ook een holistische visie op talentontwikkeling waarbij zowel naar ontwikkelingen in de atletische als niet-atletische context wordt gekeken. Figuur 9 is een weergave van de transitieën die zich op de verschillende niveaus kunnen voordoen. Zoals eerder is vermeld, zijn de aan de fasen gekoppelde leeftijden variabel van aard (Wylleman & Lavallee, 2003). De aandacht zal nu achtereenvolgens uitgaan naar het welbevinden van talenten op psychologisch, psychosociaal en onderwijsgericht niveau in met name de ontwikkelingsfase.

Figuur 9: Ontwikkelingsperspectief op transitieën die talenten doormaken (bewerkte figuur naar Wylleman & Lavallee, 2003; Lavallee et al, 2004)

Psychologisch niveau

De kindertijd, puberteit, adolescentie en volwassenheid zijn relevante fasen voor de psychologische ontwikkelingen van atleten waarbij onder meer motivatie en het ontwikkelen van een identiteit voorop staan. Uit onderzoek van Elling et al. (2009) onder talenten tussen de 15 en 24 jaar blijkt dat talenten vooral intrinsiek gemotiveerd en taakgeoriënteerd zijn. Zij beleven veel plezier aan de sport, streven naar het optimaliseren van de eigen prestaties en ervaren het investeren in de sport niet zo zeer als het brengen van offers. Deze attitude is noodzakelijk om de intensieve topsportbeoefening vol te kunnen houden en (betere) resultaten te boeken. Een gebrek aan intrinsieke motivatie kan juist leiden tot twijfels over investeringen en een reden zijn voor het vroegtijdig beëindigen van de topsportcarrière (Elling et al. 2009). Verder is de vroege adolescentie een fase waarin het ontplooiën van

eigen identiteit een wezenlijk proces is. Dit geldt in het bijzonder voor talenten. Door een groeiende toewijding aan de topsport raakt de persoonlijkheid van een talent ook langzaam maar zeker verder verbonden met de topsport. Hierdoor ontstaat de aanname van een topsportidentiteit. De topsportidentiteit is eenzijdiger naarmate allerlei zaken ondergeschikt raken aan de sport, het zelfbeeld van het talent steeds meer wordt bepaald door de sport en de eigenwaarde afhangt van prestaties. Overigens oefenen bijvoorbeeld familie, collega-atleten, trainers en de media invloed uit op de ontwikkeling van de topsportidentiteit. Aan de ene kant is de topsportidentiteit onontbeerlijk voor het vergroten van kansen op succes. Wanneer immers topsport op het tweede plan wordt gezet en er onvoldoende in wordt geïnvesteerd, zal de top niet worden bereikt. Aan de andere kant kunnen talenten nadelige gevolgen ondervinden van een eenzijdige topsportidentiteit. Zo kan een tunnelvisie leiden tot te veel stress en te weinig spelplezier om goed te presteren. Tegenvallende prestaties kunnen vervolgens het zelfvertrouwen en de gemoedstoestand (negatief) beïnvloeden (Elling et al., 2009). Daarnaast is het mogelijk dat gestopte topsporters bijvoorbeeld worstelen met het geven van een nieuwe invulling aan hun leven nu zij topsporter af zijn (Stier, 2007; Sinclair & Orlick, 1993; Baillie & Danish, 1992).

Psycho-sociaal niveau

In de ontwikkeling van een talent speelt de verhouding tot de sociale omgeving een belangrijke rol. Sociale relaties oefenen een cruciale invloed uit op de loopbaan van getalenteerde topsporters. Zoals immers uit de bespreking van de figuratietheorie al bleek, zijn mensen in meer of mindere mate afhankelijk van elkaar en beïnvloeden de interdependente relaties het gedrag van personen. Het sociale netwerk van talenten bestaat vooral uit ouders, broers en zussen, vrienden en coaches. Met name de relaties tussen het talent, de ouders en de coach, ook wel aangeduid als de 'sportieve driehoek', zijn van importantie. Allereerst geldt dat de functie van ouders gedurende de verschillende fases verschuift van een leidende naar een meer volgende en ondersteunende rol. In het begin nemen zij bijvoorbeeld de kosten en het vervoer naar wedstrijden en trainingen voor hun rekening en later verschuift de rol meer naar de achtergrond alwaar zij emotioneel betrokken en indien nodig facilitair zijn (Fraser-Thomas et al., 2008; Wylleman & Lavallee, 2003; Elling et al., 2009). Een tweede bepalende actor in de sportloopbaan van talenten is de coach. In de ontwikkelingsfase raken coaches persoonlijk steeds meer betrokken bij de talenten en leveren zij een belangrijke bijdrage aan de verdere groei door bijvoorbeeld instructies en feedback te geven. Enerzijds kan de coach een succesvolle transitie naar de top bewerkstelligen. Anderzijds is het mogelijk dat een coach progressie in de weg staat doordat hij niet de juiste snaar weet te raken. Voorts fungeert de trainer in de fase van perfectionering meer als een 'master teacher' die verder helpt met het verfijnen van bijvoorbeeld tactiek, techniek en mentale vaardigheden. De relatie tussen talent en coach wordt hiermee meer gelijk van aard; de coach vervult een steeds minder dominante positie (Fraser-Thomas et al., 2008; Wylleman & Lavallee, 2003; Elling et al., 2009; Van Rossum, 1992 in Elling et al., 2009).

Onderwijs niveau

Veel talenten worden geconfronteerd met het combineren van een topsportcarrière en een maatschappelijke carrière. Zij vervullen dan ook vaak een duale rol als atleet en student in hun dagelijkse leven. Enerzijds kunnen talenten hierdoor op beide gebieden competenties ontwikkelen. Anderzijds vraagt het adequaat vervullen van beide rollen om tijd en energie waardoor topsport en onderwijs met elkaar concurreren (Van Bottenburg, 2009). Uit de studie van Elling et al. (2009) blijkt dat de combinatie tussen topsportbeoefening en het volgen van een opleiding niet altijd even makkelijk is, maar voor de meeste talenten lijkt samen te gaan ondanks dat de topsport vaak prioriteit heeft. Toch kan het investeren in een studie of werk voor sommige talenten een rol spelen bij de keuze om vroegtijdig met de topsport te stoppen (Elling et al., 2009; Wylleman & Lavallee, 2003). Ook uit onderzoek van

Christensen & Sørensen (2009) blijkt dat het veel van talenten vraagt om te voldoen aan de eisen die in de 'twee werelden' worden gesteld. Talenten die dichtbij de school- en sportomgeving wonen, normaal contact hebben met familie en vrienden en beschikken over goede leercapaciteiten kunnen de combinatie nog redelijk bolwerken. Talenten die echter niet in een dergelijke 'luke' positie zitten, kunnen te maken krijgen met serieuze problemen als stress, lage cijfers en het gevoel gevangen te zitten tussen twee werelden die niet verenigbaar zijn (Christensen & Sørensen, 2009).

2.5 Ontwikkelingen in het langebaanschaatsen en bij de KNSB

In de voorgaande paragrafen is besproken wat er in de wetenschappelijke literatuur bekend is over topsportklimaten en talentontwikkeling. In deze paragraaf wordt in dit licht verder ingezoomd op specifieke noties rondom het langebaanschaatsen en met name gaat de focus uit naar wat in documenten al bekend is over de ontwikkeling van de merkenteams.

2.5.1 Van kernploeg naar merkenteam

Uit de bespreking van de figuratietheorie bleek al dat figuraties altijd in 'wording' zijn. Dit geldt ook voor het schaatslandschap; door het continue handelen van mensen tekenen er zich ook steeds veranderingen af. Één van de kenteringen in de schaatshistorie heeft betrekking op het onderwerp van dit onderzoek: de ontwikkeling van de merkenteams. Hierbij hebben de processen commercialisering, professionalisering en mediatisering een belangrijke rol gespeeld. Er is echter een langdurig traject voorafgegaan aan het moment dat schaatsers daadwerkelijk 'commercieel' konden gaan.

Tot het midden van de negentiende eeuw werden er in Nederland traditioneel schaatswedstrijden verreden om geld of waardevolle goederen. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw kwamen er schaatsclubs en bonden die internationale amateurwedstrijden gingen organiseren. Engeland vormde een pionier op dit gebied en richtte in 1879 de National Skating Association of Great Britain op die onder andere het rijden van langere afstanden invoerde en de amateurstatus verplicht stelde voor de wedstrijden die zij organiseerde. Dit druiste in tegen volkse tradities. Één van de motieven voor de amateurstatus was dat het de kansen op succes verhoogde voor leden van de hogere sociale klasse; door het afschaffen van prijzen werd het voor armen onaantrekkelijk om deel te nemen aan de wedstrijden. Om tot internationale wedstrijden te komen, werd contact gezocht met andere landen en mede hierdoor werd in 1882 de Nederlandsche Schaatsenrijders Bond opgericht (later KNSB). In 1886 nam de NSB een amateurbepaling op in haar reglementen zodat er onderscheid kon worden gemaakt tussen amateurs en professionals. Buitenlandse rijders wilden er namelijk zeker van zijn dat hun tegenstanders ook amateurs waren. Met de oprichting van de internationale schaatsbond in 1892 en het verder uitgroeien van het amateurisme tot een ideologie, kwam de nadruk te liggen op de amateurwedstrijden. Uiteindelijk gingen rond 1900 de (inter) nationale bonden gezamenlijke de strijd aan tegen beroepsrijders; schaatsers die voor geld reden, werden bijvoorbeeld uitgesloten van wedstrijden (Stokvis, 1979; Van Bottenburg, 2004).

Ondanks dat in de decennia die volgden het amateurisme hoogtij vierde, hebben schaatsers altijd geprobeerd grenzen op te zoeken. Dit werd in 1972 versterkt door de successen die werden geboekt en de toenemende (media) aandacht en commercie. Zo verscheen Ard Schenk in 1972 met een Adidas-jack bij het WK allround en verenigde hij zich met 's werelds sterkste schaatsers in een aparte league, teneinde als prof meer geld te verdienen bovenop het magere 'zakgeld' van de KNSB. De ISU en de KNSB waren hier echter geen voorstander van en boycotten bijvoorbeeld ijsbanen die faciliteiten verleenden aan de profs. Rond 1980 vervaagden langzaam maar zeker de scheidslijnen tussen het amateurisme en professionalisme al ging dit niet direct zonder slag of stoot. Zo kreeg Hilbert van der Duim in

1982 nog een schorsing van de KNSB door op tv met een trui te verschijnen waarop de naam van zijn (potentiële) sponsor Labello was geborduurd. Dit was namelijk in strijd met de afspraken die de KNSB met de eigen sponsor had gemaakt. Nadat echter in 1988 eerst nog een poging van Yvonne van Gennip en Leo Visser tot het oprichten van een commerciële ploeg niet van de grond kwam, werd in 1995 het langebaanschaatsen in Nederland op haar kop gezet (Couwenhoven & Snoep, 2007).

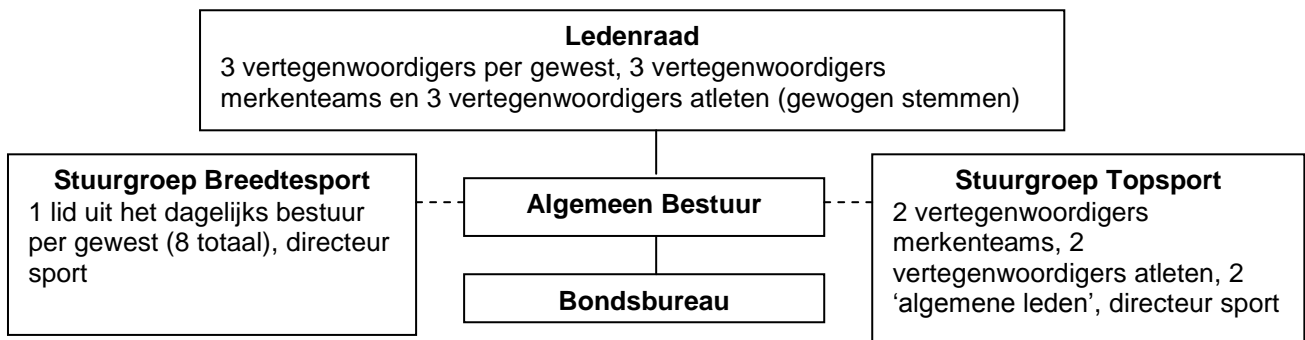
Al vanaf 1924 werkte de KNSB met eigen kernploegen die de kurk vormden waarop de topsport dreef. De beste rijders van Nederland werden namelijk in deze ploegen opgenomen en van hieruit werden trainingen afgewerkt, (internationale) wedstrijden verreden, faciliteiten geboden etcetera. In het begin van de jaren '90 bleef er tussen de KNSB en schaatsters uit de kernploegen getouwtrek bestaan over het inkomen en de (on)mogelijkheden voor individuele sponsorcontracten en de verdeling van logo's op pakken. In 1995 was Rintje Ritsma de in zijn ogen arrogante houding van de bond en het strijden voor een betere vergoeding beu; het moest en kon anders. Uit een gevoel van onvrede, en niet met het idee om een ideaal topsportklimaat voor de langere termijn te creëren, stapte hij uit de kernploeg en ging met sponsor Sanex alleen verder. Bondssponsor AEGON deed nog een ultimatum aanbod om Ritsma te behouden, maar dit werd afgeslagen. AEGON was allerm minst gelukkig met de ontwikkeling en wilde voorkomen dat zij straks alleen tweederangs schaatsters zou ondersteunen. Gedreigd werd dan ook de geldkraan dicht te draaien als de KNSB er niet alles aan zou doen Ritsma terug te halen en toppers niet een beter salaris zouden krijgen. De extra vergoedingen mochten evenals de vele rechtszaken die volgden niet baten; mede door de schaatssuccessen en de enorme exposure kwamen er meer merkenteams en sloten rijders zich hierbij aan. In 1998 verenigden de diverse merkenteams zich in de VPS (Vereniging Professionele Schaatsteams en heden ten dage Vereniging Professionele Schaatsters) om de belangen van de rijders te behartigen op bijvoorbeeld het gebied van prijzengeld, reclame-uitingen en selectiecriteria. Het werd steeds duidelijker dat het topschaatsen niet meer afhankelijk was van de kernploeg. Uiteindelijk stopte de KNSB in 2002 met de kernploegen. Het werd financieel niet haalbaar geacht om als sportorganisatie te moeten concurreren met de merkenteams. Bovendien was alles op sporttechnisch en organisatorisch vlak goed geregeld bij de teams waardoor de mening was dat het topschaatsen met een 'gerust hart' aan hen kon worden overgelaten. Toch liepen de gemoederen soms nog hoop op tussen beide partijen totdat in 2003 de situatie redelijk tot bedaren kwam door het afsluiten van de eerste Collectieve Samenwerkings Overeenkomst (CSO). Hierin werden afspraken vastgelegd omtrent onder meer premies, de logoverdeling op pakken en faciliteiten als vrijkaarten voor evenementen. Daarnaast erkende de VPS de KNSB als opleidingsinstituut tot en met de A-junioren (Couwenhoven & Snoep, 2007).

Al met al kan beschouwend gesteld worden dat de commercialisering in de schaatssport en de komst van professionals en merkenteams in het bijzonder eigenlijk in zekere zin een voortzetting en versnelling zijn van de sportontwikkeling voor de tweede helft van de negentiende eeuw. Er waren toen immers ook al beroepsrijders die voor geldprijzen reden. Het amateurisme kan dan ook worden gezien als een tussenfase. Stokvis (2007) duidt deze periode als 'het intermezzo van het amateurisme' (Stokvis, 2007). Voorts hebben alle ontwikkelingen voeding gegeven aan diverse bestuurlijke en organisatorische vraagstukken die tot vandaag de dag nog spelen.

2.5.2 Positionering topsport in bestuurs- en organisatiestructuur KNSB

De positionering van de topsport binnen de organisatie van de KNSB is tot 2010 altijd een onderwerp van discussie geweest waarover diverse actoren zich hebben gebogen. Het vormde in 2008 de primaire aanleiding voor het grondig onder de loep nemen van de bestuurs- en organisatiestructuur van de KNSB en het installeren van de commissie Schenk. Deze commissie constateerde onder meer dat er in het speelveld van de verschillende van elkaar afhankelijke gremia (merkenteams, gewesten, secties, Bondsbureau, Algemeen

Bestuur enzovoort) een wij-zij cultuur heerst en er onvoldoende sprake is van kruisbestuiving en overleg. Dit heeft geleid tot fricties en een versterking van de tendens dat het topsportgedeelte van het langebaanschaatsen steeds verder buiten de KNSB is komen te staan. Daarnaast is topsport door commercialisering en professionalisering meer 'demanding' geworden. Het ontwikkelt zich steeds meer als een subsysteem met een eigen dynamiek hetgeen soms op gespannen voet staat met de traditionele verenigingswereld. Om de situatie te verbeteren, stelde de commissie Schenk een nieuw bestuurs- en organisatiemodel voor. Het advies omvatte onder meer het creëren van een divisie breedtesport en een divisie topsport teneinde beide disciplines een meer zelfstandige positie te geven, doch (ook bestuurlijk) met elkaar verbonden te laten blijven. Tevens werden vertegenwoordigers van de VPS en de Atletencommissie (nu Atletenvereniging) een formele positie in het divisiebestuur topsport toebedeeld, zodat zij een directe stem kregen inzake het topsportbeleid. In het oude model hadden deze partijen geen formele positie (commissie Schenk, 2009). Uiteindelijk is het advies van de commissie Schenk niet integraal overgenomen, maar is een aantal ideeën gebruikt voor het nieuwe bestuurs- en organisatiemodel dat eind 2009 is bekrachtigd en in de loop van 2010 wordt geïmplementeerd. Om de huidige organisatorische verankering van topsport en de merkenteams in perspectief te plaatsen, zal een beknopte omschrijving worden gegeven van het model aan de hand van Figuur 10.

Figuur 10: Beknopt organogram nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur KNSB

Vooraf dient opgemerkt te worden dat de KNSB acht autonome gewesten kent die zich vooral bezighouden met breedtesport en talentontwikkeling. Alle verenigingen in Nederland vallen (afhankelijk van de vestigingsplaats) onder een gewest. In de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur is de Ledenraad als algemene vergadering van de KNSB onder meer belast met de finale besluitvorming over beleidsplannen, begrotingen, jaarverslagen en jaarrekeningen. In de raad hebben drie vertegenwoordigers van elk gewest zitting alsmede drie vertegenwoordigers van de VPS en drie van de Atletenvereniging. Deze 'nieuwe topsportleden' hebben in totaal 6 stemmen en de gewesten tezamen 36 stemmen. Verder is het Algemeen Bestuur belast met onder andere het besturen van de bond en het toezicht houden op het Bonds bureau. Het bureau verricht op operationeel, tactisch en strategisch niveau bijvoorbeeld werkzaamheden omtrent de organisatie van evenementen, verenigingsondersteuning, sportstimulering- en ontwikkeling en topsport. Voorts is er een stuurgroep topsport die op het terrein van topsportbeleid tot taak heeft te initiëren, adviseren, ontwikkelen en entameren. Tevens wordt nauwgezet de wijze gevolgd waarop de topsport gestalte krijgt en het Algemeen Bestuur met raad terzijde gestaan. In de stuurgroep topsport nemen naast de directeur sport twee vertegenwoordigers van de VPS plaats, twee van de Atletenvereniging en twee 'algemene leden'. De stuurgroep breedtesport heeft dezelfde taken als de stuurgroep topsport maar richt zich op het domein van de breedtesport en bestaat uit één lid uit het dagelijks bestuur van ieder gewest en de directeur sport. Al met al hebben de VPS en de Atletenvereniging als belangrijke actoren in de topsport een formele positie gekregen in het nieuwe model. Hiermee wordt onder meer beoogd een betere samenwerking te realiseren.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt eerst op ontologisch en epistemologisch niveau het paradigma uiteen gezet dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt. Vervolgens komen de gehanteerde methoden en technieken aan bod.

3.1 Paradigma onderzoek: ontologie en epistemologie

‘Elke sociale wetenschapper is ook een (wetenschaps) filosoof’ (Cuypers, 2001: 54). Het paradigma dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt, is een combinatie van de interpretatieve en dialogische benadering waarbij deze laatste de boventoon voert (Deetz, 2000). Dit paradigma is onder meer bepalend geweest voor het maken van (methodologische) keuzes en zal in dit hoofdstuk worden uiteengezet middels de behandeling van drie niveaus: ontologie, epistemologie en methodologie.

Een ontologische vraag is wat wordt gezien als tot de wereld behorend ofwel wat is de werkelijkheid? In onderhavig onderzoek wordt verondersteld dat de wereld sociaal is geconstrueerd. Sleutelfiguren uit de schaatssport creëren in interactie met anderen ieder hun eigenlijk werkelijkheid. Sociale werkelijkheden zitten dan ook als het ware in eenieder opgesloten. Voorts ontwikkelen sociale werkelijkheden zich altijd in een historische en locale context. De zienswijze van de sleutelfiguren is immer aan verandering onderhevig en afhankelijk van de omgeving waarin zij zich bevinden. In dit onderzoek wordt dus niet uitgegaan van het idee dat er één objectief waarneembare werkelijkheid is die buiten de respondenten om zou bestaan en ‘out there’ is. Aangenomen wordt dat een sociale werkelijkheid zich niet laat vangen in één statische wetmatigheid die altijd en overal geldt (Easterby-Smith et al., 1991; Woolgar, 1996).

Een epistemologische vraag is hoe de werkelijkheid kan worden gekend. Op ontologisch niveau is vastgesteld dat de wereld sociaal is geconstrueerd. Het vergaren van wetenschappelijke kennis over deze werkelijkheden noopt allereerst dan ook tot het begrijpen van betekenissen die sleutelfiguren uit de schaatssport toekennen aan elementen binnen het Nederlandse topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Het doel is om hun meningen, gevoelens en gedachten over zaken te begrijpen en naar voren te laten komen. Hiermee wordt inzicht verkregen in welke gevolgen de ontwikkeling van de merkenteams heeft op het topsportklimaat. Onder meer het SPLISS-model geldt hierbij als een eerste vertrekpunt, maar er is niet rigide met het model en de bijbehorende indicatoren omgegaan. Er heeft bijvoorbeeld geen meting van het topsportklimaat van het langebaanschaatsen plaatsgevonden aan de hand van de indicatoren van het SPLISS-model. Het past bij de local/emergent oriëntatie waartoe de interpretatieve en dialogische benadering behoren. Het veronderstelt dat theorieën ‘sensitizing’ concepten kunnen opleveren die ondersteunend zijn, maar uiteindelijk staat de betekenisgeving (bijvoorbeeld aan deze concepten) van respondenten centraal (Deetz, 2000). In het onderzoek is bijvoorbeeld gevraagd aan de sleutelfiguren wat zij verstaan onder het begrip ‘topsportklimaat van het langebaanschaatsen’ in plaats van dat de definitie uit de theorie als strikt uitgangspunt is genomen. Wanneer van een elite/a priori oriëntatie was uitgegaan, had het onderzoek een andere insteek gehad. Voorafgaande aan het empirisch onderzoek hadden vanuit opgestelde theorieën (zoals het SPLISS-model) indicatoren kunnen worden vastgesteld aangaande bijvoorbeeld geld en de kwaliteit van trainingsfaciliteiten. Via het verrichten van metingen had dan nagegaan moeten worden of er significante relaties bestaan tussen de ontwikkeling van de merkenteams en gelden die in de schaatssport omgaan en de kwaliteit van trainingsfaciliteiten. Dit past bij het idee dat de werkelijkheid ‘out there’ is en uit objectief meetbare wetmatigheden bestaat. In onderhavig onderzoek zijn geld en trainingsfaciliteiten thema’s die weliswaar voortvloeien uit de theorie, maar centraal staan de gedachten van de

sleutelfiguren over de gevolgen van de merkenteams op deze gebieden en de betekenissen die zij hieraan toekennen.

Ten tweede wordt het paradigma in beginsel gevoed door de dissensus dimensie, maar aandacht gaat ook uit naar de consensus dimensie. Bij de interpretatieve benadering wordt verondersteld dat de sociale orde door hegemonie en consensus wordt gekenmerkt. In een onderzoek zijn 'afwijkende' denkbeelden weinig relevant, omdat het representeren van consensus centraal staat. Bij de dialogische benadering is de sociale orde juist gebaseerd op (continu veranderende) machtsverhoudingen, uiteenlopende belangen en strijd. In een onderzoek dient juist aandacht aan deze zaken te worden besteed die vaak niet aan de oppervlakte zichtbaar zijn. Inherent hieraan is dat er ook afwijkende denkbeelden bestaan en deze zijn dus waardevol; centraal staat het representeren van dissensus. Er is hier juist minder oog voor zaken die een eensgezind beeld oproepen (Deetz, 2000). In dit onderzoek gaat de focus uit naar inzichten van sleutelfiguren die een dissensus beeld oproepen waarbij belangen, macht en conflicten naar voren komen. Daarnaast is er echter ook aandacht voor aspecten die een harmonieus beeld oproepen en waarover sleutelfiguren bijvoorbeeld eensgezind denken.

3.2 Methoden en technieken empirisch onderzoek

3.2.1 Onderzoeksmethode

Keuze voor diepte-interviews

Voor het empirisch onderzoek zijn 19 diepte-interviews gehouden met sleutelfiguren uit de schaatssport. De interviews duurden gemiddeld 1 uur en 45 minuten. Omdat betekenissen in mensen zitten opgesloten, is het zaak om deze boven water te krijgen en als het ware de diepte in te gaan. Diepte-interviews zijn hiervoor een geschikte onderzoeksmethode. Het biedt namelijk de mogelijkheid om personen hun mening, gevoelens, gedachten en ervaringen zelf te laten verwoorden en er kan op gegeven antwoorden worden doorgevraagd (Rubin & Rubin, 2005). Op het moment dat een sleutelfiguur aangeeft dat de merkenteams bijvoorbeeld een concurrentiemodel hebben gecreëerd, kan worden gevraagd waarom dit zo is, wat het inhoudt, welke voor- en nadelen het heeft voor verschillende actoren en op welke manier de sleutelfiguur zelf te maken heeft met de concurrentie.

Er is dan ook niet gekozen voor het afnemen van enquêtes. Deze onderzoeksmethode leent zich voor vragen waarop gestandaardiseerde antwoorden kunnen worden gegeven, maar er kan niet dieper op de materie in worden gegaan en inzicht worden verkregen in de betekenissen. In een enquête had bijvoorbeeld de vraag kunnen worden opgenomen hoe men de overgang van Jong Oranje naar de merkenteams voor talenten beoordeelt met de antwoordcategorieën: 'goed', 'gemiddeld', 'slecht'. Er kan hier dan echter niet op worden doorgevraagd en respondenten kunnen niet hun eigen woorden kiezen. Het zou nog mogelijk zijn om open vragen in de enquête op te nemen, maar dit vraagt veel schrijfwerk van de respondenten. Het verhoogt het risico dat vragen worden overgeslagen of nog steeds beperkt worden beantwoord (Baarda & De Goede, 2001). Een andere belemmering is dat de kans op het verkrijgen van nieuwe inzichten tijdens het onderzoek afneemt. Respondenten zijn namelijk gebonden aan de enquêtevragen. In een interview kan een persoon bijvoorbeeld iets vertellen dat niet zo zeer een antwoord op een vraag impliceert, maar een nieuw aspect is waar de onderzoeker nog niet bij had stil gestaan. Vervolgens kan dit in de volgende interviews meteen worden meegenomen en nader worden onderzocht. Verder is de keuze niet uitgegaan naar het hanteren van focusgroepen als onderzoeksinstrument. Het biedt weliswaar de gelegenheid om te vragen naar gevoelens, ervaringen etcetera maar een nadeel is dat respondenten minder vrijuit kunnen praten dan in interviews. Een gevaar is dat door de aanwezigheid van anderen respondenten geneigd zijn sociaal wenselijke antwoorden te geven of meegaan met de mening van de meerderheid en hun eigen

afwijkende gedachten en ervaringen voor zich houden. Op het moment dat bijvoorbeeld leden van de KNSB, gewesten en merkenteams in een focusgroep participeren, bestaat de kans dat men terughoudend is in het geven van kritiek naar elkaar toe. Het leidt ertoe dat focusgroepen doorgaans minder diepgaande informatie opleveren dan één op één interviews (Glesne, 2006).

Structuur interviews

In het onderzoek waren de interviews semi-gestructureerd van aard. Voor aanvang van de interviews kwam er uit de literatuur- en documentenstudie een aantal 'sensitizing' concepten naar voren zoals het SPLISS-model en de theorie van Wylleman & Lavalée (2003). Een deel van de topics is hier dan ook uit voortgevloeid. Bij de interviews is de in bijlage 3 opgenomen topiclijst op de achtergrond als hulpmiddel gebruikt. Interviews bestonden grofweg uit vier delen met verschillende hoofdttopics. Allereerst stond de analyse van het topsportklimaat centraal waarbij aandacht uitging naar de hoofdttopics: begripvorming topsportklimaat langebaanschaatsen, de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het klimaat en het huidige niveau van het topsportklimaat (kijkend naar prestaties). Vervolgens is een afbeelding van het SPLISS-model ingebracht en een korte uitleg gegeven. Elke pijler was een hoofdttopic en na is gegaan welke betekenissen sleutelfiguren geven aan elementen die binnen elke pijler in het langebaanschaatsen spelen. Ten tweede stond de analyse centraal van de overgangen die talenten maken van het gewest naar Jong Oranje en de merkenteams. Ten derde ging de focus uit naar mogelijkheden om het traject van talentontwikkeling op organisatorisch niveau te verbeteren. Ten vierde kwamen 'overige' aspecten aan de orde inzake talentontwikkeling: de identificatie tot talent/topsporter, de combinatie topsport en onderwijs, de rol van ouders en trainers en de monitoring en informatieoverdracht van de ontwikkeling van talenten. Voorts zijn er per topic enkele voorbeeldvragen opgenomen die slechts dienden als een hulpmiddel/geheugensteun.

Benadrukt dient te worden dat er in geen enkel interview rigide is vastgehouden aan de vooraf opgestelde lijst; tijdens veel interviews is er niet eens op gekeken. De hoofdttopics waren in de interviews wel een rode draad (soms in verschillende volgorde behandeld), maar de precieze vragen hieromtrent liepen uiteen. De werkwijze liet ruimte aan het kunnen doorvragen op antwoorden van de sleutelfiguren. Voorts kwamen in diverse interviews nieuwe aspecten aan het licht die van te voren niet waren bedacht. Als dit relevante punten waren, zijn zij meegenomen naar de andere interviews. Onderwerpen als de pampercultuur, het ontstane concurrentiemodel, een kloof in diverse opzichten tussen de gewesten en merkenteams kwamen gaandeweg de interviews aan de oppervlakte en zijn vervolgens in andere interviews steeds nadrukkelijker behandeld. Al met al is dit in lijn met het paradigma van dit onderzoek. De onderzoeker en de respondenten hebben tijdens het onderzoek interactie met elkaar en in samenwerking wordt (middels de gegeven antwoorden) steeds meer focus aangebracht in de vraagstellingen (Deetz, 2000).

3.2.2 Selectie sleutelfiguren

Voor het empirisch onderzoek zijn 19 diepte-interviews gehouden met sleutelfiguren uit de schaatssport. Het gaat hier om deskundigen pur sang die zeer nauw betrokken zijn bij het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en hierin ook een bepalende rol vervullen (zowel in de praktijk als in de beleidsvoering). Bij het topsportklimaat van het langebaanschaatsen zijn diverse gremia betrokken, maar de kern wordt gevormd door de gewesten, KNSB (centraal niveau) en de merkenteams. Binnen deze gremia bekleden personen ook weer diverse functies. Getracht is om een zo divers mogelijke groep respondenten samen te stellen, teneinde inzicht te verkrijgen in de diversiteit aan betekenissen. Een keuze had ook kunnen zijn om bijvoorbeeld alleen (oud-) topsporters, topcoaches en een sportcoördinator te selecteren conform de responsgroep van de topsportklimaatmetingen middels het SPLISS-model (Van Bottenburg, 2009). Een punt is dat

dan bijvoorbeeld de gedachten van stafleden van de merkenteams, bestuurders en gewestelijke trainers niet waren meegenomen. Zij vervullen echter betekenisvolle rollen in het topsportklimaat en beschikken over waardevolle inzichten omtrent onder meer de ontwikkeling van de merkenteams en de situatie op gewestelijk niveau. Bovendien bestaat de kans dat bijvoorbeeld een staflid van een merkenteam en een trainer van een merkenteam verschillend over zaken denken. Kortom, door te kiezen voor een gemêleerde groep wordt voorkomen dat er een te eenzijdig beeld naar voren zou komen.

De groep bestaat uit: 3 topsporters (leden erkende merkenteams), 2 trainers van erkende merkenteams, 2 stafleden van erkende merkenteams (teammanagers en assistent teammanagers), 2 oud-topsporters (winnaars van een gouden medaille op de Olympische Spelen), 2 talenten⁴, 2 trainers KNSB langebaan, 2 werknemers KNSB (actief voor topsport langebaan, exclusief trainers), 2 bestuurders (voorzitters gewesten/sectiebestuur langebaan) en 2 gewestelijke trainers (gewestelijke seniorenselectie langebaan). De sleutelfiguren zijn niet ad-random uit elke doelgroep gekozen. Het doel van dit onderzoek is namelijk niet om een grote steekproef te trekken waardoor met behulp van inductieve statistiek generaliserende uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele onderzoekspopulatie. In lijn met het gehanteerde paradigma staat juist het achterhalen van betekenissen centraal en hierbij past het doelgericht selecteren van respondenten. Bij de selectie is dan ook vooral gekeken naar de verwachte mate waarin de sleutelfiguren door hun achtergrond waardevolle en informatierijke inzichten naar voren kunnen brengen (Glesne, 2006; Baarda & De Goede, 2001). Voorts was een selectiecriteria wel dat het aantal geïnterviewde mannen en vrouwen uit elke doelgroep ongeveer overeenkomt met het werkelijke aantal aanwezige vrouwen en mannen in de doelgroepen. In totaal zijn er 16 mannen geïnterviewd en 3 vrouwen. Figuur 11 laat zien dat het percentage geïnterviewde mannen en vrouwen per doelgroep in zeer grote mate overeenkomt met de verhoudingen in de werkelijke praktijk. Alleen bij de oud-topsporters en stafleden merkenteams zijn de mannen relatief iets oververtegenwoordigd terwijl zij bij de groep trainers KNSB wat ondervertegenwoordigd zijn.

Doelgroep	% Mannen praktijk	% Vrouwen praktijk	% Mannen interview	% Vrouwen interviews
Topsporters (leden van erkende merkenteams)	61	39	67 (2)	33 (1)
Trainers erkende merkenteams	100	0	100 (2)	0 (0)
Stafleden merkenteams (teammanagers en assistent-teammanagers erkende merkenteams)	80	20	100 (2)	0 (0)
Oud-topsporters (winnaars gouden medaille op Olympische Spelen, langebaan)	62	38	100 (2)	0 (0)
Talenten (A-junioren Jong Oranje en B-junioren THOM)	50	50	50 (1)	50 (1)
Trainers KNSB langebaan	80	20	50 (1)	50 (1)
Werknemers KNSB (topsport langebaan, excl. trainers)	100	0	100 (2)	0 (0)
Bestuurders (voorzitters gewesten en sectiebestuur langebaan)	100	0	100 (2)	0 (0)
Gewestelijk trainers (gewestelijke selecties langebaan)	93	7	100 (2)	0 (0)

Figuur 11: Percentage leden doelgroep in werkelijkheid seizoen 2009-2010 en vertegenwoordiging in interviews (tussen haakjes absolute getallen respondenten)

3.2.3 Data-analyse, validiteit en rol onderzoeker

Data-analyse

⁴ In dit onderzoek wordt verondersteld dat A-junioren uit Jong Oranje en B-junioren die kans maken op Jong Oranje en al worden uitgenodigd voor speciale trainingskampen in het kader van het Talentherkenning- en Ontwikkelingsmodel talenten zijn.

Allereerst zijn alle interviews opgenomen met een voice recorder en vervolgens letterlijk uitgewerkt door het maken van transcripten. Op deze manier wordt zo dicht mogelijk gebleven bij de betekenissen, ervaringen en motivaties zoals die door de sleutelfiguren zelf zijn verwoord en passend bij het paradigma van dit onderzoek. Wanneer er bijvoorbeeld samenvattingen waren gemaakt, zou de interpretatie en het taalgebruik van de onderzoeker meer voren komen terwijl de sleutelfiguren juist centraal staan (Deetz, 2000). Ten tweede is er een overzicht gemaakt van de onderwerpen die tijdens de interviews aan bod zijn gekomen en hieraan is een code toegekend. Voorts is in het softwareprogramma MAXQDA elk transcript gecodeerd: alle passages uit een transcript zijn handmatig voorzien van een code. Overigens zijn tijdens dit proces ook verschillende nieuwe (sub)codes aangemaakt waarop alle transcripten nog een keer zijn gescand (Rubin & Rubin, 2005). Ten derde zijn alle data nog verder gefilterd bij het schrijven van de onderzoeksresultaten. Hierbij is in lijn met het paradigma zowel gekeken naar overeenkomsten als verschillen tussen de betekenissen. Zelfs als bijvoorbeeld achttien sleutelfiguren in hoge mate eensgezind waren en één persoon een geheel afwijkende mening had, is hier aandacht aan besteed. Om tot slot een strakke rode draad te waarborgen, is besloten om de volgende concepten als uitgangspunt te nemen bij het definitieve selecteren van de resultaten: de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het topsportklimaat, de overgang van talenten van het gewest naar Jong Oranje en de merkenteams en de mogelijkheden om dit traject organisatorisch te optimaliseren plus noties die bruikbaar zijn voor het bediscussiëren van het SPLISS-model. Deze zaken behoren tot de scope van dit onderzoek. Het selectieproces impliceert ook dat bepaalde thema's uit de data uiteindelijk (grotendeels) zijn weggelaten, zoals de betekenisgeving aan de combinatie sport en de middelbare school, de relatie tussen ouders, trainers en talenten en een multidisciplinaire sportbeoefening.

Validiteit

In overeenstemming met het paradigma van dit onderzoek heeft validiteit betrekking op de vraag in hoeverre de onderzoeker volledige toegang heeft gekregen tot de betekenisgeving van de respondenten (Easterby-Smith et al., 1991). Op het moment dat bijvoorbeeld sociaal wenselijke antwoorden worden gegeven, komen niet echt de werkelijke betekenissen naar boven die iemand aan een onderwerp toekent. Getracht is de validiteit te verhogen door de anonimiteit van de sleutelfiguren te waarborgen en dit voorafgaande aan de interviews te benadrukken. De namen van personen zijn dan ook niet in het rapport opgenomen, alsmede citaten die direct te herleiden zijn. Op het moment dat bijvoorbeeld de namen wel waren opgenomen, was de kans toegenomen dat respondenten zich meer belemmerd zouden voelen om vrijuit te praten. Overigens gaven enkele sleutelfiguren zowel voor als na het interview wel aan dat hun naam gewoon gebruikt mag worden, maar hier is dus niet voor gekozen. Daarnaast is zoveel mogelijk geprobeerd om de interviews in een besloten ruimte af te nemen, zodat sleutelfiguren niet afgeleid worden of rekening houden met hun antwoorden door de aanwezigheid van derden. 14 interviews zijn in een besloten ruimte gehouden: 6 bij sleutelfiguren thuis, 3 op de werkplaats van de sleutelfiguren, 4 op het Bondsbureau en 1 bij een kunstbaan. 5 interviews zijn in een openbare ruimte afgenomen, maar wel op vrij rustige plaatsen. Al met al is het beeld dat de sleutelfiguren openhartig hebben gesproken en er een grote toegang is gekregen tot hun ware betekenisgevingen.

Rol onderzoeker

Een positivistisch ideaal is dat de onderzoeker als het ware onafhankelijk van hetgeen wat wordt onderzocht opereert en objectief is. Het paradigma dat aan dit onderzoek ten grondslag ligt, veronderstelt juist dat de onderzoeker een deelnemer is aan het onderzoek. Net als sleutelfiguren kent hij of zij ook betekenissen toe aan zaken waardoor een bepaalde mate van 'subjectiviteit' inherent is aan het doen van onderzoek. De onderzoeker maakt bijvoorbeeld een keuze voor het onderzoeksonderwerp en interpreteert alle onderzoeksdata. Een onderzoeker dient zich zoveel mogelijk bewust te zijn van de eigen lens zodat juist het

verhaal van de respondenten voorop staat (Easterby-Smith, 1991; Glesne, 2006). In onderhavig onderzoek is getracht hier zoveel mogelijk naar te streven door bijvoorbeeld een open houding aan te nemen naar de sleutelfiguren toe (ondanks enige voorkennis over bepaalde zaken), in de interviews door te vragen bij een antwoord dat op te veel manieren geïnterpreteerd zou kunnen worden en bij het hoofdstuk onderzoeksresultaten zo dicht mogelijk bij de woorden van de sleutelfiguren te blijven en veel citaten te gebruiken.

4. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit het empirisch onderzoek uiteen gezet. Het hoofdstuk is gestructureerd aan de hand van het SPLISS-model. In elke paragraaf worden de uitkomsten van de interviews behandeld horend bij een pijler uit het model. Voorafgaande hieraan wordt in de eerste paragraaf echter kort stilgestaan bij de betekenis die sleutelfiguren toekennen aan het concept ‘topsportklimaat van het langebaanschaatsen’.

4.1 Begripsvorming topsportklimaat langebaanschaatsen

Omschrijving topsportklimaat langebaanschaatsen

Een eerste vraag die gesteld kan worden is wat de sleutelfiguren uit de schaatssport nu concreet verstaan onder het begrip het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de opvattingen van de sleutelfiguren hierover in grote mate overeenkomen. Er wordt veelal gelijk in normatieve zin over het topsportklimaat van het langebaanschaatsen gesproken. Bij het begrip wordt namelijk in eerste instantie gedacht aan een stabiele omgeving of context waarin (potentiële) topschaatsers zich volledig kunnen concentreren op het leveren van topsportprestaties. Om dit te bewerkstelligen, zijn een goed sporttechnisch kader en trainingsfaciliteiten als de beschikbaarheid van ijs en een krachthok van primair belang. Daarnaast worden (para) medische begeleiding, de combinatie tussen topsport en school, wetenschappelijk onderzoek, aanbod van wedstrijden, het vermijden van conflicten die afleiden en financiële vergoedingen om het vak van topsporter uit te oefenen als elementen binnen het topsportklimaat genoemd.

“De omstandigheden waarin wij en de randvoorwaarden die wij met zijn allen creëren om het topschaatsen mogelijk te maken (...) Trainingsmogelijkheden, begeleiding, alles in faciliteiten. Dus zowel medisch, als psychologisch, als trainingstechnisch (...) Combinatie eventueel met school. De financiële rust. (...) Dus eigenlijk alles wat je verstaat onder de omstandigheden rondom de sporters zo goed mogelijk te regelen zodat je je alleen maar hoeft te focussen op datgene wat je moet doen: namelijk goed trainen om te kunnen presteren.” (Trainer KNSB)

“Ja, dat heeft natuurlijk met alles te maken. Met de hele infrastructuur die er ligt. Met faciliteiten, voorzieningen, met geld, met kwaliteit van opleiding van trainers. Uiteindelijk heeft het natuurlijk te maken met de manier waarop je überhaupt in algemene zin in Nederland als topsporter ja ik zou bijna zeggen serieus wordt genomen.” (Staflid merkenteam)(Bijlage 2: Citaat 1 Citaat 2⁵)

Daarnaast geven alle sleutelfiguren aan dat in beginsel de kwaliteit van de elementen uit het topsportklimaat te beïnvloeden zijn. Het ontwikkelen van beleid en met name het uitvoeren van activiteiten wordt als een middel gezien om het niveau van het topsportklimaat te verbeteren. Hierbij vormt de beschikking over geld wel een belangrijke voorwaarde.

“Het begint bij beleid. En dat beleid zet je om in activiteiten uiteraard en die moeten dan weer gevoed worden op basis van geld maar het beleid is natuurlijk van belang met name het wat langere termijn beleid. Dat zul je goed moeten richten op dat topsportklimaat. Maar goed de activiteiten daaromheen zijn allemaal een logisch voortvloeisel uit het beleid dat je maakt.” (Bestuurder). (Bijlage 2: Citaat 4 Citaat 5)

⁵ In bijlage 2 zijn extra citaten opgenomen van sleutelfiguren. In het gehele hoofdstuk onderzoeksresultaten wordt naar deze citaten verwezen conform de hier gebruikte constructie. (Bijlage 2: citaat 1) verwijst dus naar citaat 1 in bijlage 2.

Maakbaarheid topsportsucces

Het topsportklimaat van het langebaanschaatsen wordt dus gezien als een omgeving die het mogelijk maakt dat topsporters zich volledig kunnen concentreren op hun prestaties. Tevens kan op de kwaliteit van aspecten die in dit klimaat een rol spelen invloed worden uitgeoefend volgens de sleutelfiguren. Maar wat is nu het aandeel van de omgeving in het uiteindelijke topsportsucces? De sleutelfiguren denken ook hier redelijk eensgezind over en stellen dat succes beïnvloedbaar is door het creëren van de juiste omstandigheden voor sporters waarin zij zich kunnen ontplooiën. Een respondent merkt bijvoorbeeld op dat er ‘in de wereld misschien nog wel tienduizenden jongens rondlopen die in potentie beter zijn dan Sven Kramer maar niet de mogelijkheden krijgen. Op het moment dat er in een land geen 400 meter ijsbaan is, houdt het al snel op.’ (bestuurder). Een trainer van een merkenteam benadrukt dat topsportsucces zeker in het schaatsen vrij maakbaar is, omdat het een trainingssport is. ‘Er is niemand geboren die op een ijsbaan zomaar eventjes een rondje 35,0 rijdt, omdat schaatsen ver weg ligt van natuurlijke beweging. Talent ligt dan ook deels opgesloten in de wil om te trainen’ (Trainer merkenteam) en om tot prestaties te komen zijn bijvoorbeeld goede trainingsfaciliteiten en coaching van belang. Aan de maakbaarheid van succes wordt wel een grens gesteld. Iemand die bij wijze van spreken a-sportief is of een lichamelijke beperking heeft, zal geen medaille halen bij grote wedstrijden ook al fungeert hij in een uitstekend topsportklimaat.

“Dat is voor een deel maakbaar (...) Dus of de garantie er altijd is, is mede afhankelijk van wat hebben topsportatleten als talent. Maar als dat er is dan mag ik aannemen dat als jij goed beleid voert en zorgt voor de rust, zorgt voor inkomen, zorgt voor omstandigheden waaronder zij optimaal kunnen trainen en hun sport kunnen beleven ook qua voorzieningen, accommodaties. Al die dingen horen daar bij. Dan denk ik dat je dat voor een deel maakbaar kunt maken. Dat is zeker het geval.” (Bestuurder) (Bijlage 2: Citaat 3)

Uit de volgende uitspraken blijkt ook op impliciete wijze dat de gedachte aanwezig is dat topsporters ‘gemaakt’ kunnen worden.

“Maar dat we wel nog kritischer moeten kijken van hé waar ben jij goed in? En wij gaan jou opleiden tot langebaanschaatser, shorttrackster, of Inline-skater (Trainer KNSB)

“Ik zeg weleens van ik ben echt het product van het Nederlandse schaatsen.” (Topsporter)

SPLISS-model

Het belang van het optimaliseren van de omgeving waarin topschaatsers het beste uit zichzelf kunnen halen, zit dus in het feit dat het een groot aandeel levert in het bereiken van topsportsucces. In de verdere onderzoeksresultaten zal pijler per pijler worden ingezoomd op de betekenissen die sleutelfiguren toekennen aan onderwerpen binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Deze pijlers horen bij het SPLISS-model waar overigens vier sleutelfiguren bekend mee waren. Het model is tijdens alle interviews ingebracht en nadat het doorlopen was, is aan verschillende sleutelfiguren gevraagd of zij bijvoorbeeld nog aspecten misten. Dit was vaak geenszins het geval. Opgemerkt werd onder meer dat het model aan zich vele aspecten raakt en een goede kapstok is om het klimaat van het langebaanschaatsen in kaart te brengen. Enkele respondenten noemden wel een element dat zij misten, zoals mentale begeleiding en onderlinge communicatie, maar dit valt onder één van de pijlers onder te brengen. Op de vraag of iets wordt gemist, antwoorden respondenten:

“Nou je raakt best veel dingen. Ik heb niet iets, nee.” (Staflid merkenteam)

“Ik denk dat we alle aspecten zoals wij die kennen in de pijlers kwijt kunnen. En dat het een prima kapstok is om veel helderder in beeld te krijgen wat we willen, waar we naartoe willen en hoe ook de commerciële teams daarbij passen.” (Trainer KNSB)

4.2 Pijler 1: Financiële ondersteuning

4.2.1 Financiële situatie merkenteams en KNSB

Ontwikkeling merkenteams: meer beschikbare financiën

De ontwikkeling van de merkenteams heeft een grote impact op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen volgens de sleutelfiguren. In dit hoofdstuk zal bij alle pijlers worden nagegaan in welke opzichten dit het geval is. De wortels van de diverse gevolgen vinden in essentie echter mede hun oorsprong op financieel terrein. Doordat er onder meer veel media-aandacht is voor het langebaanschaatsen en er successen worden geboekt, is de sport commercieel aantrekkelijk. Dit heeft ertoe geleid dat er bedrijven zijn opgestaan die via het sponsoren van merkenteams geld zijn gaan investeren in de schaatssport. Door de ontwikkeling van de merkenteams gaat er dan ook meer geld om in het langebaanschaatsen.

“Het is wel een revolutionaire ontwikkeling geweest in het schaatsen waardoor er gewoon meer geld het schaatsen is ingekomen.” (Staflid merkenteam)

Wanneer wordt ingezoomd op de beoordeling van de financiële middelen die de merkenteams en de KNSB (centraal niveau) heden ten dage ter beschikking hebben, blijkt dat er een grote mate van unanimiteit bestaat onder de respondenten. Door de sponsoren hebben zowel de KNSB als de merkenteams in principe voldoende geld voorhanden, zeker wanneer de situatie wordt vergeleken met het buitenland. Verschillende sleutelfiguren merken wel op dat er in de topsportgedachte eigenlijk nooit geld genoeg is, omdat ‘je altijd meer wilt, maar altijd tegen grenzen aanloopt. Uiteindelijk wordt immer weer op de laatste dubbeltjes uitgekomen’ (Trainer merkenteam). Toch denken de sleutelfiguren dat er niet mag worden geklaagd over het aanwezige geld bij de KNSB en merkenteams en de pijn niet op dit gebied ligt. ‘Er is voldoende geld om er bij iemand uit te halen wat erin zit’ (Trainer merkenteam).

“Zeker vergeleken met ander landen denk ik dat de financiën op zich gewoon goed zijn. (...) Dat komt door de media aandacht dus waardoor het voor sponsoren heel interessant is. Dus de merkenteams. Maar dat komt ook, buiten de merkenteams, doordat de KNSB heel goede sponsor heeft gehad aan AEGON (...) Het kan altijd beter natuurlijk maar ik denk dat de basis gewoon wel goed is.” (Trainer KNSB) (Bijlage 2: Citaat 6)

“Het zou arrogant zijn om te zeggen dat er te weinig geld in het Nederlandse langebaanschaatsen omgaat. Het is met de investering die KPN doet en de investeringen die ploegen in ieder geval de laatste 10 jaar hebben gedaan denk ik dat er nou er gaat iets van zo’n 15 miljoen euro per jaar in het langebaanschaatsen om (...) Het is gewoon heel veel geld. En of dat allemaal even logisch en slim besteed wordt is een tweede. Maar we mogen in de Nederlandse sportcultuur natuurlijk niet roepen dat iemand die 15 miljoen tot zijn beschikking heeft dat hij te weinig geld heeft. Dat gaat helemaal nergens over. Dus volgens mij zit daar de pijn niet. We hebben wel iedere keer ruzie over geld. Maar dan gaat het over de verdeling.” (Staflid merkenteam)

Discussies over verdeling gelden: financiële en commerciële belangen

De beschikbaarheid van financiële middelen vormt als zodanig geen groot probleem voor de KNSB en de merkenteams, maar zoals het staflid van het merkenteam al aangeeft is de verdeling van gelden wel een issue. Zes sleutelfiguren wijzen erop dat de KNSB en de

merkenteams verschillende belangen hebben die met elkaar kunnen botsen en dit vaak indirect of direct met geld te maken heeft. 'Het gaat namelijk uiteindelijk om commercie. De sponsors zien topsport niet als doel op zich maar als een middel om hun eigen doelen van exposure voor hun bedrijven te realiseren' (Bestuurder). De sponsors van de merkenteams en de hoofdsponsor van de KNSB (voorheen AEGON nu KPN) willen beiden zoveel mogelijk exposure genereren en een goede positie bekleden.

"De druk van merkenteams waar een sponsor achterzit die op zoek is naar naamsbekendheid en van 'wij steunen het schaatsen financieel sterk dus wij vinden dat wij daar een goede positie moeten hebben'. Tegenover de KNSB, de traditionele organisatie, die zegt van ja het is onze sport en je mag wel wat maar ons blijft een groot gedeelte ook. Wij hebben eigen sponsors." (Oud-topsporter)

Al sinds de opkomst van de merkenteams worden discussies gevoerd over bijvoorbeeld de verdeling van reclame-logo's op kleding. Zowel de KNSB als de merkenteams willen zoveel mogelijk ruimte voor de logo's van hun sponsor teneinde hun eigen belang te verwezenlijken. Deze discussies vinden veelal plaats tijdens de onderhandelingen over een nieuwe Collectieve Samenwerkingsovereenkomst (CSO).

"Nou we proberen met zijn allen een soort Collectieve Samenwerkings Overeenkomst af te spreken waarin al die belangen met elkaar een beetje in balans worden gehouden. Nou op dit moment wordt daar heftig over gediscussieerd. Dan gaat het over verhoudingen in reclame uitingen, de hoogte van vergoedingen, toegangskaarten, over opleiding, over een aantal sporttechnische criteria en eisen die je met elkaar stelt, juridische eisen (...) En uiteindelijk heb je er allemaal belang bij dat je elkaar ergens vindt en daarin is ook gewoon geld een big issue." (Staflid merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 7 Citaat 8)

Twee respondenten benadrukken dat de KNSB de merkenteams niet onder moet laten sneeuwen ten opzichte van de hoofdsponsor. 'Te meer omdat topschaatsers tijdens de grote toernooien in kleding van de bondssponsor rijden en merkenteams dus al niet volledig profiteren van hun naamsverbinding' (Trainer merkenteam).

"Wat wel belangrijk is, is dat de KNSB inziet hoeveel belang zij erbij heeft om de merkenteams positie te geven. En die merkenteams dus niet te laten ondersneeuwen in hun hoofdsponsorbelang, in dit geval KPN belang, maar dat ook de KPN er belang bij heeft dat de merkenteams hun ding kunnen doen. Want zij leiden uiteindelijk de nieuwe Sven Kramers op en die gaan dan op het moment suprême in een KPN pakje in de rondte rijden." (Staflid merkenteam)

4.2.2 Financiële situatie gewesten: groeiende kloven

Daar waar de merkenteams en de KNSB (centraal niveau) in beginsel over voldoende financiële middelen beschikken, blijkt dat de sleutelfiguren het er over eens zijn dat dit niet opgaat voor de gewesten. Alhoewel het ene gewest meer geld ter beschikking heeft dan het andere, wordt eensgezind geconcludeerd dat over het algemeen gewesten te weinig financiële middelen hebben. Er wordt op gewezen dat dit mede wordt veroorzaakt doordat de activiteiten van de gewesten en de rijders weinig tot geen media-aandacht krijgen. Hierdoor is het voor bedrijven niet aantrekkelijk om tot sponsoring over te gaan. Overigens ontvangen de gewesten wel ieder jaar via het stimuleringsfonds (gelabelde) gelden van de hoofdsponsor. Deze financiële bijdrage dient aantoonbaar ingezet te worden op het gebied van wedstrijd sportontwikkeling (gewestelijke selecties), talentherkenning- en ontwikkeling en activiteiten op het gebied van de breedtesport. Ondanks deze ondersteuning ervaart men alom een tekort aan middelen.

"Binnen het gewest is dat waardeloos. Ik had dit jaar 7.500 euro en ik weet niet of ze er

volgend jaar weer zullen zijn. Er is dus eigenlijk nul financiële ondersteuning. Tenzij je het geluk hebt dat je door privé contacten iemand kunt vinden die zegt ik wil wel wat sponsoren. Ik heb al anderhalf jaar geleden iemand aangetrokken die voor mij financiën en sponsoring moet gaan doen. Maar het hangt echt gewoon af van heeft een vader toevallig een kennis heeft of werkt hij bij een bedrijf en daardoor komt er wat geld. Maar anders is het gewoon nul.” (Bestuurder)

“Maar ik denk dat bij de gewesten financieel wel een groot probleem zit. En daar is gewoon te weinig geld.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 9)

De gewesten lopen hierdoor tegen diverse punten aan. In de bespreking van de verdere onderzoeksresultaten bij de pijlers zal hier nader op worden ingegaan. De pijler financiële ondersteuning heeft immers invloed op de andere pijlers. Al met al blijkt dat de ontwikkeling van de merkenteams ervoor heeft gezorgd dat er meer geld beschikbaar is gekomen voor het langebaanschaatsen hetgeen wel tot discussies leidt omtrent de verdeling van gelden. De merkenteams en de KNSB (centraal niveau) beschikken in principe over voldoende financiële middelen, maar dit geldt niet voor de gewesten. Zij blijven achter op het gebied van financiën en sleutelfiguren concluderen dan ook dat er daarmee een kloof in mogelijkheden bestaat en verder groeit tussen de merkenteams en gewesten.

4.3 Pijler 2: Structuur en organisatie van beleid

4.3.1 Afschaffing kernploeg en focus op talent

De ontwikkeling van de merkenteams heeft een grote invloed gehad op de bestuurlijke en organisatorische context van de KNSB. De merkenteams zijn namelijk als zelfstandige entiteiten toegetreden tot deze context. Tien sleutelfiguren (uit verschillende geledingen) geven aan dat de grootste verandering voor de KNSB op organisatorisch vlak is geweest dat de kernploegen voor het langebaanschaatsen zijn opgeheven waar de topschaatsers (senioren) van Nederland altijd in waren opgenomen. De topsporters vallen dus niet meer onder de hoede van de KNSB maar rijden bij de merkenteams. Hierdoor is de invloed van de KNSB op de topsport sterk beperkt en is een stuk macht verloren gegaan. De KNSB vervult nog wel een meer facilitaire rol, maar houdt zich niet meer bezig met het daadwerkelijk hard laten schaatsen van toppers en het managen van een schaatsteam. In plaats daarvan heeft men het opleiden van talent voor haar rekening genomen en worden op dit vlak primair inspanningen verricht. Respondenten wijzen er overigens ook op dat in de CSO formeel is vastgelegd dat de KNSB het opleidingsinstituut vormt voor schaatsers tot en met de A-junioren leeftijd en merkenteams niet op een vroegere leeftijd schaatsers kunnen inlijven.

“Ze hebben een hele andere positie gekregen. Vroeger hadden ze eigenlijk gewoon een eigen topsportploeg te runnen in alle hoedanigheden met het aanstellen van trainers, het hele managen van hoe wij een professionele schaatploeg willen. Dat werd allemaal door de KNSB gedaan. Nu moet men gewoon primair zich richten op de opleiding omdat dat tot nu toe de afspraak is dat die verantwoordelijkheid bij de KNSB ligt. En men moet zorgen dat de merkenteams in een infrastructuur kunnen werken waarin zij gewoon hun schaatsers succesvol kunnen laten zien (...) En daadwerkelijk een Sven Kramer hard laten schaatsen is eigenlijk niet meer hun primaire verantwoordelijkheid daar waar het vroeger wel hun verantwoordelijkheid was.” (Staflid merkenteam)

Een respondent geeft aan dat zowel de merkenteams als de KNSB goed met de rol kunnen leven.

“Ik denk dat we zelf wel de keuze hebben gemaakt om ons niet te bemoeien met senioren maar met name onze inspanning te verrichten op alles wat met talentherkenning en –

ontwikkeling te maken heeft. Ik denk dat we beide wel heel goed met die rol kunnen leven.”
(Werknemer KNSB)

Twee bestuurders benadrukken echter dat de KNSB de grip op topsport is verloren en zij geen invloed meer heeft op het volwassen worden van schaatsers, de omgeving waarvan zij deel uitmaken en uiteindelijk de prestaties.

“De KNSB kent geen selectie meer die er vroeger wel was, de kernploeg. Nadeel is dus dat wij er geen bal meer over te zeggen hebben. Invloed van de KNSB over hoe je met topsporters moet omgaan is nul. De echte topsporters zitten in de merkenteams en zelf hebben wij niets meer behalve Jong Oranje dan. (...) Het is te gek voor woorden dat Nederland haar eigen topsportatleten heeft laten wegvloeien en laten overnemen door geldmagnaten. En zelf niks meer doet of bijna niks meer doet aan wat hoort bij de nationale selectie. De nationale selectie wordt gevormd door mensen uit de merkenteams.”
(Bestuurder) (Bijlage 2: Citaat 10)

Verder merken vijf sleutelfiguren op dat door de ontwikkelingen de rol van de bondscoach is veranderd. Vroeger had een bondscoach namelijk de kernploeg onder zijn hoede en begeleidde hij dus rijders hetgeen nu bij de merkenteams wordt gedaan. Heden ten dage wordt er dan ook een andere invulling gegeven aan de functie van bondscoach. Omdat de KNSB nog verantwoordelijk is voor de uitzending van rijders naar internationale wedstrijden liggen er op dit gebied taken. Daarnaast is de bondscoach verantwoordelijk voor het onderdeel ploegenachtervolging. Drie sleutelfiguren wijzen er op dat de bondscoach in een grote afhankelijkheidspositie terecht is gekomen naar de merkenteams toe en moet handelen in een speelveld waarin verschillende belangen aanwezig zijn. ‘Hij kan niet meer zeggen: ‘wij hebben een nationaal team, we schaatsen voor dezelfde sponsor en je hebt je gewoon te voegen naar datgene wat wij afspreken, punt’ (Trainer KNSB).

“Dan zie je dus dat wij een bondscoach hebben met daaromheen een staf van trainersassistenten die eigenlijk leven bij de bonnefooi van de merkenteams. Het mooiste voorbeeld vind ik de ploegenachtervolging. De bondscoach is puur afhankelijk van wat hem ter beschikking wordt gesteld en kan niet zelf bepalen hoe of wat. Als de merkenteams het hun niet goed uitkomt qua organisatie, planning, training etcetera nou dan moet hij zich maar schikken. Dus je bent in een afhankelijke positie gekomen.” (Bestuurder)

Er is bij toeval een element aan toegevoegd de teamachtervolging. En dat kan hij dan doen, want dan is hij de neutrale figuur. Maar als er drie mensen van één team staan, mag hij weer ruimte maken denk ik voor die trainer ervan ofzo. Dus dat geeft nogal wat verwickelingen.”
(Werknemer KNSB)

4.3.2 Relatie KNSB (centraal niveau) en merkenteams

Afhankelijkheidsrelatie

Het topschaatsen speelt zich heden ten dage dus voornamelijk af bij de merkenteams. Een vraag die gesteld kan worden is in hoeverre en in welk opzicht de KNSB (centraal niveau) en de merkenteams zich nu nog van elkaar afhankelijk voelen. Allereerst geven verschillende sleutelfiguren (uit verschillende gremia) aan dat de merkenteams in principe zelfstandig kunnen opereren en kunnen doen en laten wat ze willen, maar op bepaalde gebieden afhankelijk zijn van de KNSB of zoals één respondent opmerkt zijn veroordeeld tot elkaar. Dit heeft met name betrekking op het feit dat de KNSB faciliteiten schept, verantwoordelijk is voor de uitzending van rijders naar internationale wedstrijden en de ploegenachtervolging en reglementen opmaakt en toepast.

“Het team is in die zin afhankelijk van de KNSB dat zij uiteindelijk degene zijn die het Nederlandse team uitzenden en daar zitten diverse rechten aan verbonden die de KNSB een partij maakt ja waar wij mee moeten dealen. Afhankelijk is niet het goede woord maar we zijn op dat moment veroordeeld tot elkaar. Maar je kan er natuurlijk morgen gewoon mee stoppen dus zo afhankelijk ben je ook weer niet van ze. Want afhankelijk voelt alsof je aan alle kanten met je handen aan ze gebonden zit en dat is natuurlijk gewoon flauwekul. Want in grote lijnen kunnen we doen en laten wat we zelf willen.” (Staflid merkenteam)

“Ik vind dat de merkenteams eigenlijk zelfstandig opereren op alles wat op seniorengebied met topschaatsen te maken heeft (...) Wel [is de KNSB red.] een soort verbindende factor op onderwerpen als innovatie maar ook bijvoorbeeld regels, selectiecriteria Voor de uitzending naar internationale wedstrijden zijn wij natuurlijk wel primair verantwoordelijk (...) waarbij de bondscoach ook verantwoordelijk is voor de teampursuit (...). Daarnaast zijn we natuurlijk ook faciliterend daar wel enigszins mee bezig. Want ja wie moet nu trainingsfaciliteiten kopen? Dus dat doen we eigenlijk een beetje met zijn allen. Ik denk dat wij daar intermediair zijn. Wij verzorgen uiteindelijk wel die faciliteiten.” (Werknemer KNSB) (Bijlage 2: Citaat 11)

De drie topsporters merken op dat zij zich in hun merkenteam niet afhankelijk voelen van de KNSB. De KNSB voert wellicht activiteiten uit op de achtergrond, maar deze zijn niet erg zichtbaar of gelden niet specifiek voor de topschaatsers. Op de vraag wat de KNSB voor hen doet en in hoeverre het team afhankelijk is, wordt geantwoord met:

“Nou, als je in een merkenteam zit dan heb ik niet zo door wat de KNSB voor mij doet. Het zal wel vast wel achter de schermen geregeld worden allemaal. Ze doen natuurlijk genoeg voor ons maar niet iets wat wij door hebben zeg maar. Want alles wordt door het team geregeld en dat soort dingen. De KNSB regelt natuurlijk nog steeds de ijshuur in Thialf in samenspraak met de merkenteams. En ze regelen natuurlijk nog steeds alle selecties, de kalender (...) Maar dat is niet specifiek voor mij. Als je in een merkenteam zit dan gebeurt er niet echt specifiek iets maar dat heb je ook niet nodig.” (Topsporter)

“Ze hebben mijn opleiding betaald bij Jong Oranje en daar ben ik ze dankbaar voor (...) Ze zullen wel van elkaar afhankelijk zijn, maar ik denk niet heel erg. In ons teams zijn we totaal onafhankelijk van de KNSB. Alleen de premiepot dan die is nog wel leuk. Maar verder zijn we totaal. We gebruiken geen faciliteiten of nou ja Thialf en die hal maar ja Thialf wordt ook grof betaald door de merkenteams.” (Topsporter)

Één topsporter geeft aan meer te maken hebben gehad met AEGON dan met de KNSB.

Niet. Wel heel veel met AEGON te maken maar dat kwam denk ik ook dat AEGON veel betaalde maar ook bepaalde. En dat was wel fijn omdat zij vanuit de commercie wisten hoe daar wordt gedacht (...). Eigenlijk zou KNSB die taak moeten hebben of aanspreekpunt moeten zijn, maar die is er niet of niet echt (...) Als er wat was, gingen we eerst naar AEGON toe en niet naar de KNSB.” (Topsporter)

Tot slot wijzen drie (oud) leden van de merkenteams erop dat de KNSB minstens net zo afhankelijk is van de merkenteams als andersom. In de beleving van deze sleutelfiguren zou de KNSB een groot probleem hebben als de merkenteams wegvallen, maar dit lijkt niet altijd voldoende te worden gerealiseerd en naar gehandeld te worden.

“Als de commerciële teams nu wegvallen, heeft de KNSB een heel groot probleem. Dat wordt misschien soms te weinig gerealiseerd. Maar als TVM en Control nu zeggen van ‘jongens, we stoppen er mee’ dan staan er heel veel mensen op straat, heel veel.” (Oud-topsporter)

“De KNSB heeft er natuurlijk enorm veel belang bij dat er een bedrijf is die miljoenen euro’s per jaar in het schaatsen investeert. En dat is weleens wat frustrleert. Ik heb niet altijd het gevoel dat het op juiste waarde wordt geschat. Dat men het de normaalste zaak van de wereld vindt, maar zo normaal is het niet. Zo’n partij zou de KNSB in ieder geval moeten koesteren. De KNSB zou duidelijk moeten uitstralen van ‘joh luister wij willen een zodanig beleid maken dat we jullie zodanig faciliteren dat je dit nog langer doet.’” (Staflid merkenteam)

Facilitaire rol

Wanneer nog verder wordt ingezoomd op de facilitaire rol van de KNSB naar de merkenteams (en gewesten) toe geven zowel oud-topsporters, leden van merkenteams en sleutelfiguren binnen de KNSB aan dat dit de rol is die de KNSB nog verder zou moeten invullen. Het houdt onder meer in dat zij luistert naar de behoeften van de partijen, een visie en beleid ontwikkelt en uiteindelijk de faciliteiten daadwerkelijk scheidt. Hierbij dient de KNSB zich ‘neutraal en niet partijdig op te stellen hetgeen in het verleden regelmatig is gebeurd doordat mensen bijvoorbeeld achter kampioenen aanliepen en zelf geen visie hadden’ (Trainer merkenteam). Tevens dient ‘in het achterhoofd altijd rekening te worden gehouden met het feit dat er op het ene moment vijf merkenteams kunnen zijn en het andere moment één of zelfs nul’ (Trainer merkenteam, Topsporter). De bond moet op verschillende scenario’s zijn voorbereid, zodat altijd snel kan worden geanticipeerd. Overigens worden er de laatste jaren wel verbeteringen geboekt, zoals het feit dat er voor de topsport betere trainingsuren in Heerenveen zijn gerealiseerd. De KNSB zou echter nog meer dan nu het geval is de facilitaire rol op haar kunnen nemen.

“Ik vind dat de rol van de KNSB, dat geldt overigens niet alleen voor de KNSB maar voor de meeste bonden zo niet voor alle, dat die primair voorwaardenscheppend en faciliterend en ondersteunend moet zijn in de ontwikkeling van in dit geval de schaatssport. Ik denk dat de KNSB de laatste 20 jaar niet heeft uitgeblonken in haar sport met visie en beleid te ontwikkelen en te faciliteren. Ik denk dat ze vooral gestruggeld hebben met de ontwikkeling die hun eigen sport doormaakte door invloed van buitenaf en dat ze vooral bezig waren met hoe managen wij dat nou en wat moeten we ervan vinden? Dus dat ze eigenlijk per definitie achter de feiten aanliepen.” (Staflid merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 12)

Een oud-topsporter geeft aan dat AEGON de facilitaire rol in de ogen van de schaatsers goed heeft vervuld. ‘Als je roept ‘AEGON’ steken alle schaatsers hun duim omhoog. En als je zegt ‘KNSB’ is het negen van de tien die de duim naar beneden doet’ (Oud-topsporter). De KNSB zou zich dan ook anders naar de merkenteams moeten opstellen.

“Maar je zou denk ik als KNSB een hele sterke maken van ‘wat voor faciliteiten hebben jullie nodig’? En dat analyseer je en dan nou ‘dat kan ik financieren en dat kost mij 2,5 ton’. (...) Dat je zegt ‘nou dat gaan we voor jullie regelen’, klaar. En niet beginnen met ‘ja je moet ons 150.000 euro betalen want dat en dat regelen we voor jullie allemaal’. Ik denk dat je al direct een slag maakt waarvoor die teams zeggen van ‘verrek wat is er nou aan de hand?’ (...) En ga je met elkaar om en om aan tafel zitten. In plaats van daar zitten zij en daar zitten wij.” (Oud-topsporter)

Communicatie en kennisdeling

Wanneer wordt gekeken naar de communicatie tussen de geledingen geven allereerst verschillende sleutelfiguren aan (zowel uit de gewesten als merkenteams) dat de communicatie met de KNSB (centraal niveau) een stuk beter kan. Vaak verloopt de communicatie over diverse schijven terwijl er juist behoefte is aan korte lijnen en één of twee aanspreekpunten die eigenlijk van alles op de hoogte zijn.

“Het is heel moeilijk voor iemand die een beetje buiten de schaatssport staat als die iets moet weten dan is er niet iemand die het weet. Er zijn altijd mensen die het een beetje weten en dat is niet goed. Ik weet zelf dat ik een keer belde over iets en nu ken ik de schaatssport redelijk en de KNSB kantoor ook. Maar ik geloof dat het een kwartier duurde voordat ik iemand aan de telefoon had door doorverbinden en die het uiteindelijk ook niet wist waar het over ging. En dat is niet goed, dat mag niet. Ze moeten veel to the point, korte lijn en een paar mensen zijn die weten waar alles over gaat.” (Stafflid merkenteam)

“Nou de communicatie is gewoon slecht binnen de KNSB. De communicatie moet denk ik stukken beter gaan.” (Bestuurder)

Een oud-topsporter en een trainer van de KNSB wijzen erop dat het voor de communicatie ook niet bevorderlijk is dat mensen uit het werkveld en bijvoorbeeld het Bondsbureau elkaar niet kennen.

“Vervolgens kom je op een KNSB gala dan zie je zoveel mensen en denk ik wie zijn dat allemaal? (...) Dat er een stuk inefficiëntie komt en mensen langs elkaar heen gaan communiceren en niet weten wat er speelt. Straks weet de ene coach niet dat er een wetenschappelijk onderzoek aanwezig is.” (Oud-topsporter)

Één sleutelfiguur merkt in het licht van communicatie op dat er een cultuur is ontstaan waarin niet altijd meer alles gezegd kan worden wat wordt gedacht en bijvoorbeeld evaluaties worden vermeden. ‘De koe kan niet bij de horens worden gevat’.

“Waar ik mij echt aan dooierger is dat er niks meer gezegd mag worden he. Want dat moet allemaal in een soort impliciete boodschap. Als ik het ergens niet mee eens ben dan moet het in een soort impliciete boodschap verwerkt worden. Dat ik maar zeker niet per ongeluk iets te hard uit de hoek kom want anders er zijn van allerlei redenen waarom je dat niet moet doen.” (Trainer merkenteam)

Ten tweede is het delen van kennis met communicatie verweven. Verschillende respondenten vanuit de gewesten, KNSB en merkenteams stellen dat er meer kennisdeling en kruisbestuiving dient plaats te vinden tussen de drie geledingen. De ervaring is dat de kennis nu teveel versplinterd is en niet wordt gebundeld. Er zou bijvoorbeeld meer overleg kunnen plaatsvinden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en het opleiden van talent. Er wordt nog onvoldoende gebruik gemaakt van de ervaringen van trainers en schaatsers uit de merkenteams.

“Blijkbaar heeft de bond er geen behoefte aan om te luisteren naar wat bij ons speelt (...) Want er is geen communicatiemoment. Ja, nu dus maar normaal niet. Dat vind ik slecht voor een organisatie..” (Topsporter)

“Ik denk alleen dat het gat tussen de KNSB en wat er binnen de merkenteams gebeurt, dat dat wel is ontstaan. Ik denk dat de KNSB geen zicht heeft op wat een TVM of een Control of iets dergelijks doet. Dus dat het met het delen van kennis wel wat meer zou kunnen.” (Oud-topsporter)

Overigens wordt ook opgemerkt dat er ook nog te weinig kennisdeling plaatsvindt tussen de gewesten.

“Maar het feit dat ik aan drie collega voorzitters vraag van goh hoe is jullie indeling ten aanzien van hoe jullie omgaan met jullie topclub. Daar wordt gewoon niet met elkaar over gesproken. Dat is not done. Men leeft als acht gewesten gewoon compleet zelfstandig en heeft weinig of niks met elkaar van doen.” (Bestuurder)

De KNSB wandelt achter de feiten aan

Al met al wordt bij het in het algemeen typeren van de relatie tussen de KNSB en de merkenteams in de interviews regelmatig het volgende onderstreept. Verschillende (oud) topsporters en trainers en stafleden van de merkenteams geven aan dat de KNSB vaak achter de feiten aanloopt. De merkenteams professionaliseren in een rap tempo waarbij de sky de limit is, maar de KNSB blijft als het ware achter. De respondenten uiten dit gevoel allemaal aan de hand van beeldspraak waarbij het verschil in snelheid tot uitdrukking komt: de merkenteams joggen, de KNSB wandelt. De merkenteams hebben zoals vermeld bijvoorbeeld behoefte aan korte communicatielijnen en personen die verantwoordelijkheid kunnen nemen. Bestuurders of werknemers van de bond moeten vaak ruggespraak houden over beslissingen waardoor zij dus niet altijd snel kunnen handelen. Overigens wordt wel aangegeven dat er de laatste jaren verbetering is waar te nemen en de bond wat meer in het spoor van de merkenteams komt.

“Zo’n bond wandelt er steeds achteraan. Er wordt gejogd in de top en de schaatsbond wandelt. Dat haal je dan nooit in. Daar moet je een slag maken. Oké we komen bij elkaar en dan gaan we allebei in dezelfde snelheid lopen. Dat wil zeggen dat joggen moet iets terug en dat wandelen moet echt flink doorstappen zijn. En dan kom je bij elkaar en als dat gebeurt. Er zijn kenmerken waarin dat een beetje aan het ontstaan is, maar het blijft een schrille tegenstelling.” (Oud-topsporter)

“Dilemma blijft ook dat door de toenemende professionaliteit binnen de ploegen de KNSB er achteraan hobbelt en niet mee kan komen op het niveau. Wij willen steeds meer. Als je het bekijkt in perspectief van tien jaar geleden dan hebben we echt wel een mooie sprong gemaakt. Maar als je zo professioneel bent als wij, dan is de sky de limit. Niet dat dat daadwerkelijk zo moet zijn, maar wel in je gedachten en innovatie gedachten en in je trainingsfaciliteiten gedachten. Dus je blijft doorontwikkelen en doordenken en daar komt de KNSB nog niet helemaal mee.(...) Ik denk dat het probleem nog steeds is dat de KNSB een bond is en wij een professionele organisatie (...). En de bond loopt daar als een trage locomotief achteraan.” (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 13)

4.3.3 Nieuwe dynamiek binnen (organisatie)context: concurrentiemodel merkenteams

Voordat de focus wordt gericht op de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur waarmee getracht wordt genoemde dilemma's te ondervangen, wordt eerst nog het volgende onderwerp behandeld. Gezegd kan worden dat er door de ontwikkeling van de merkenteams een concurrentiemodel is ontstaan hetgeen de dynamiek binnen de (organisatie)context van de schaatssport beïnvloedt. Volgens verschillende respondenten heeft dit in eerste instantie voordelen met zich meegebracht. Vijf (oud) leden van merkenteams stellen dat de concurrentie tussen de merkenteams een stimulerende werking heeft; de één wil beter zijn dan de ander. Drie respondenten geven voorts aan dat de concurrentie wedstrijden aantrekkelijker maakt en spannender om naar te kijken.

“Bovendien heb ik het altijd een concurrentiemodel genoemd. En binnen een concurrentiemodel is het de bedoeling dat je elkaar naar hogere niveaus stuwt op allerlei facetten. Dus dat is goed. (...) Ja, dat hebben we zeker tot en met nu gedaan. En dat is een goede zaak.” (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 14)

“Uiteindelijk is het alleen maar een groot voordeel. Uiteindelijk heeft die hele strijd tussen die commerciële teams dat maakt NK's zo leuk en interessant (...). Uiteindelijk is het er alleen maar kleurrijker van geworden” (Trainer merkenteam)

Er zijn echter ook keerzijden verbonden aan het concurrentiemodel. In eerste instantie heeft de ontstane diversiteit in het speelveld en het beter willen zijn dan het andere team afbreuk

gedaan aan het vormen van een eenheid als Nederland zijnde. Op de Olympische Spelen is er bijvoorbeeld naast de competitie tussen landen ook een competitie tussen de Nederlandse merkenteams gaande en dit ondermijnt de uitstraling van een nationaal team. Bovendien brengt het eigen belang van eenieder ruis met zich mee.

“Maar dat nationale gevoel ontbreekt. Mensen gaan naar de Olympische Spelen (...) Het gaat denk ik voor het grote gedeelte van de schaatsploeg wel op. Die rijden daar voor zichzelf en voor hun sponsor want iedereen weet wie van welk team is. Die rijden daar niet beslist voor Nederland. En dat is een heel groot verschil met de andere landen. Die mogen uitkomen voor hun land. En dat is een andere drijfveer. Het is een andere drijfveer om goud te winnen voor je land dan om goud te winnen voor jezelf (...) Het negatieve effect is dat wij dus niet in staat zijn om als nationaal team naar buiten te treden.” (Trainer KNSB)

“Je ziet het wel tijdens zo'n Olympische Spelen gaat iedereen er met zijn allen er heen. Maar het zijn toch allemaal losse groepjes, aparte rijders (...). Dat brengt gewoon heel veel ruis met zich met zich mee. Je zult het niet met elkaar eens worden. Je ziet het aan de ploegenachtervolging. Dat kan Nederland gewoon niet. Dat is gewoon puur een eigen wil hebben, een eigen ding willen doen. Dus dat is gewoon een heel groot nadeel.” (Gewestelijk trainer)

Een tweede aspect dat verband houdt met het concurrentiemodel en de mate van een eenheid vormen is het feit dat er minder kennisdeling en kruibestuiving plaatsvindt tussen de merkenteams hetgeen door sommigen als belemmering wordt gezien. Een topsporter merkt echter op dat het 'logisch is dat een trainer opgedane kennis niet met een ander team gaat delen. Als dit team er voordeel uithaalt, kan het betekenen dat de trainer die de informatie geeft zelf uiteindelijk minder rijders aan de start heeft bij staan bij World Cups en dit kan weer leiden tot ontevredenheid bij een sponsor' (Topsporter)

“Dus het delen van kennis dat is misschien wel iets verdwenen (...) Omdat het concurrenten zijn, willen ze ook niet alles aan elkaar vertellen.” (Werknemer Bonds bureau)

In het licht van het concurrentiemodel betreft een derde element dat de concurrentie ook slopend kan werken en ten koste gaat van bepaalde normen en waarden in de omgang. De concurrentie gaat soms zo ver dat bijvoorbeeld de één de plannen van een ander wil doorkruisen. Het leidt er mede toe dat er 'spelletjes' worden gespeeld en transparantie afneemt. Één respondent merkt in dit licht op:

“Nou er zit één groot nadeel aan die merkenteams. Dat ja kijk die onderlinge concurrentie gaat soms zo ver weg dat de één de ander zijn karretje in de poep wil rijden (...) . Het is tot een bepaalde hoogte concurrentie maar het is ook een beetje leven en laten leven (...) Er is geen transparantie. Er worden een hele hoop spelletjes gespeeld waar je echt van kotst (...) Er zit weinig moraal meer in. Fatsoen is weg. Bepaalde dingen doe je niet en dat is een beetje weg. En dan denk ik bij mijzelf nou houd ik niet zo van.” (Trainer merkenteam)

4.3.4 Nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur KNSB

De ontwikkeling van de merkenteams heeft voor de KNSB als organisatie grote gevolgen gehad doordat het topschaatsen zich nu grotendeels afspeelt bij de merkenteams. Jaren is geworsteld met de nieuwe verhoudingen in het speelveld en de organisatorische inbedding hiervan. Één respondent geeft dan ook aan dat er in de loop van de jaren diverse adviesrapporten zijn geschreven over de bestuurs- en organisatiestructuur. 'De adviezen worden echter steeds niet integraal overgenomen. Sommige elementen uit een advies worden geïmplementeerd, maar anderen niet omdat de consequenties ervan niet aanvaard willen worden. Vervolgens komt er een nieuw rapport waar voor bepaalde mensen 'fijne' punten in staan en alleen die worden dan weer opgepakt. Het heeft ertoe geleid dat de

structuur steeds gekker wordt' (Staflid merkenteam). Momenteel wordt gewerkt aan de implementatie van de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur. Zoals in het theoretisch kader al aan de orde is gekomen, gaat er gewerkt worden met een stuurgroep topsport en een stuurgroep breedtesport en de Ledenraad. Met het nieuwe model wordt als het ware getracht een antwoord te geven op de in paragraaf 4.4.1 behandelde vraagstukken. De nieuwe structuur dient een impuls te geven aan bijvoorbeeld het betrekken van de merkenteams, atleten en gewestelijke vertegenwoordigers bij beleidsvorming, het delen van kennis en het voeren van overleg zodat de KNSB beter weet wat er speelt en waar behoefte aan is in het werkveld.

Een gemêleerde groep van respondenten merkt op in principe positief of neutraal aan te kijken tegen de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur. De respondenten benadrukken dat zij eerst moeten afwachten hoe het model straks in de praktijk daadwerkelijk functioneert alvorens met een echt oordeel kan worden gekomen. De toekomst gaat uitwijzen of het een goede stap is. Als groot voordeel wordt gezien dat mensen uit de diverse geledingen nauw betrokken gaan worden bij het beleid. Zij beschikken namelijk over waardevolle kennis en ervaringen die nu meer ingebracht kunnen gaan worden. Plannen kunnen hierdoor ook op een groter draagvlak gaan rekenen.

“Ik denk dat de intentie absoluut goed is om vanuit alle geledingen betrokkenen erbij te betrekken. Dus ik denk dat het gewoon goed is. Hoe de exacte invulling is en hoe de uitvoering gaat zijn daar moet ik over twee jaar nog een keer over oordelen.” (Oud-topsporter) (Bijlage 2: Citaat 15)

“Nou het is gewoon goed dat ploegen en atleten meer betrokken gaan worden bij de plannen en besluiten die er worden genomen. Dat ze beter op de hoogte zijn van de afwegingen. Dat ze zelf daar inbreng in hebben. Dat is gewoon een gezonde zaak daar kan je niks van zeggen. Het gaat er nu straks om in welke mate het bestuur bereid is om wat meer op afstand te besturen en die stuurgroepen en het beleid dat binnen die stuurgroepen wordt gemaakt, mede met invloed van atleten en ploegen, om dat beleid ook echt over te nemen en dus uit te voeren. Dat zal de toekomst gaan bewijzen.” (Staflid merkenteam)

Verschillende respondenten zijn echter sceptischer over de nieuwe structuur. Uit het vorige citaat kwam al een eerste punt naar voren waar door zeven respondenten op wordt gewezen en onder hen zijn er ook sleutelfiguren die een meer neutrale of positieve mening hebben. Het gaat hier om leden van de merkenteams, oud-topsporters en een bestuurder. De grote vraag is voor hen namelijk in hoeverre het advies van de stuurgroepen daadwerkelijk bindend is of wordt overgenomen. Sommigen hebben er weinig vertrouwen in dat de stuurgroep daadwerkelijk wat te vertellen krijgt. Dit wordt namelijk wel gewenst.

“Omdat ze adviserend zijn. Het kan wel mooi opgetuigd zijn, maar je krijgt een soort Koninginnefunctie. Gewoon mooi daar voor de leuk bijzitten, maar ze hebben niks te vertellen. Als de KNSB links wil en de Atletencommissie wil rechts dan gaat het nog steeds links. De KNSB durft dat niet los te laten.” (Topsporter)

“En wat het probleem daarin is. Die stuurgroep zal zeggen hoe is ons advies? Is dat bindend of is het hartstikke leuk? En waarom? Ik zat even met (...) te praten en ik lanceerde wat ideeën. “Ja ja dat moet die stuurgroep doen en die moeten dat uitwerken en kunnen wij kijken of we dat willen”. Ja, zo werkt dat niet.” (Staflid merkenteam)

Één respondent hoopt dat de structuur tijdens de rit nog wat wordt bijgesteld en meer bevoegdheden aan de stuurgroepen worden gegeven.

“Maar je zou ook nog wat kunnen doen met die stuurgroepen dat je die toch hier en daar wat meer bevoegdheden geeft waardoor ze wat meer vorm en inhoud aan hun eigen werkveld

kunnen geven. Omdat ze er gewoon dichterbij zitten, denk ik dat het toch dat het wat beter is dan mensen die er verder af zitten.” (Bestuurder)

Een tweede aspect is dat door het creëren van de verschillende ‘overlegorganen’ polderen in de hand wordt gewerkt. Er kan niet in één keer voor de meest optimale situatie worden gekozen. Een en ander gaat ook afhangen van hoe goed mensen met elkaar kunnen samenwerken. Drie leden van de merkenteams geven expliciet aan meer behoefte te hebben aan een structuur waarin enkele personen het mandaat krijgen en beslissingen kunnen nemen en hierop afgerekend kunnen worden.

“Het is gewoon weer polderen. Dus binnen het topsporttraject wordt gepolderd met allerlei partijen. Binnen de breedtesport wordt gepolderd met allerlei partijen. En daartussen wordt ook nog eens gepolderd. En daar boven zit iemand die poldert ook weer. En zo wordt er aan alle kanten geprobeerd om al die mensen met elkaar door één deur te kunnen laten komen (...) Ik ben er veel meer voor dat mensen het mandaat krijgen. Dat zelf moeten afhandelen. En dan kan je ze er ook keihard op afrekenen. Je krijgt altijd constructies waar niemand mee af te rekenen valt behalve de hele structuur. Ze doen het allemaal een beetje fout; dan is het altijd een beetje goed. Dat is gewoon wat je gaat krijgen.” (Trainer merkenteam)

Ten derde vragen drie respondenten zich af of het überhaupt een goede ontwikkeling is dat de merkenteams een formele positie krijgen in de nieuwe structuur.

“Ik vind dat niks (...) Omdat die belangen uiteen liggen. Oorspronkelijk is de KNSB de sportorganisatie, een amateurclub waar het gewoon om sportprestaties gaat. Om eer en sportprestaties (...) En waar gaat het bij die mensen om? (...) Dat soort mensen zijn niet geïnteresseerd in de techniek of de sportieve prestatie. In de kern zijn ze niet geïnteresseerd. Ze zijn alleen geïnteresseerd in wat levert het op. Nou dat soort dingen horen niet in één vergadering bijeen.” (Werknemer KNSB)

Tot slot geven enkele sleutelfiguren aan inhoudelijk te weinig van de nieuwe structuur te weten, ook na een uitleg, om hier echt uitspraken over te doen.

4.4 Pijler 3: Participatie

Uit de interviews blijkt dat de ontwikkeling van de merkenteams, zeker in vergelijking met andere pijlers, geen grote gevolgen heeft gehad op wat er daadwerkelijk gebeurt binnen het domein breedtesport en sportstimulering onder jeugd in het bijzonder. Dit was en is het terrein van de KNSB (centraal niveau), gewesten en verenigingen. Twee respondenten uit de gewesten stellen wel expliciet dat de KNSB harder is gaan werken aan de breedtesport doordat het topsportgedeelte zich grotendeels is gaan afspelen bij de merkenteams. Daarnaast begint talentontwikkeling bij het kinderen kennis laten maken met de schaatssport.

*“Ik denk dat de KNSB veel meer aan breedtesport is gaan doen doordat er merkenteams zijn gekomen. Want ze moeten plukken vanuit de clubs en de gewesten. Dus moet dat niveau omhoog. Om veel mensen aan het schaatsen te krijgen en dan de talenten op te pikken.”*⁶ (Gewestelijk trainer)

Wel is de verhouding tussen breedtesport en topsport in ontwikkeling. Mede door de ontwikkeling van de merkenteams en de verdergaande professionalisering en commercialisering is de afstand tussen breedtesport en topsport gegroeid en meer zichtbaar

⁶ In diverse interviews zijn de beoordelingen en ervaringen van sleutelfiguren aangaande de huidige situatie omtrent sportstimulering onder jeugd aan de orde gekomen. Omdat dit niet direct onder de scope van het onderzoek valt, is een korte uitwerking hiervan opgenomen in bijlage 4, punt 1.

geworden volgens diverse sleutelfiguren. De verschillen in onder meer financiën, mogelijkheden en faciliteiten tussen de merkenteams en bijvoorbeeld de gewesten zijn namelijk groot geworden.

“De verschillen in mogelijkheden, tijd, faciliteiten etcetera, die zijn zo gigantisch groot geworden waardoor het demotiverend werkt. Die kloof is vele malen groter geworden door het ontstaan van de merkenteams. Dat is voor ons op het gewestelijk niveau gewoon erg lastig. Dus de invloed van de merkenteams op de verhouding topsport en breedtesport is in dat opzicht ook negatief geworden.” (Bestuurder)

Een topsporter stelt dat met het uittrekken van het kernploegoutfit en het aantrekken van het merkenteampak er gelijk een scheiding kwam tussen breedtesport en topsport en rijders bijvoorbeeld ineens (meer) geld moesten betalen voor ijshuur aan gewesten. Het gevoel één schaatsfamilie te zijn is afgenomen. Voorts geeft een sleutelfiguur aan dat de topsportkant zich in de praktijk weinig bekommert om de breedtesport.

“Als topsport ben je heel egoïstisch dan maakt die breedtesport ja het kan ons allemaal gestolen worden op dit moment. Echt eerlijk. Er is niemand die zich bekommert om de breedtesport dat het niet goed gaat. Maakt niemand wat uit. Zo simpel is het ook. (...) Ja, ik vind het wel mooi jongetjes uit mijn buurt schaatsen ook en dat gaat steeds beter. Dat is leuk om te zien. Dus eigenlijk moet ik ook niet zo denken. Want dan gaat ook de hele sport kapot. (...) Ik denk dat de topsport heel veel goede dingen over de breedtesport kan zeggen.” (Topsporter)

Al met al stellen de respondenten enerzijds unaniem dat topsport en breedtesport niet zonder elkaar kunnen; ‘zij vormen een Siamese tweeling’ (Stafflid merkenteam). Aan de andere kant kennen zij ieder een eigen dynamiek en is er sprake van twee verschillende umfelden met uiteenlopende belangen. ‘Er wordt een andere taal gesproken’ (Stafflid merkenteam) hetgeen organisatorische dilemma’s oplevert. In deze paragraaf wordt hier nader op ingegaan.

4.4.1 Verschillend DNA topsport en breedtesport

Diverse respondenten wijzen erop dat de breedtesport en topsport een andere dynamiek kennen die haast niet met elkaar vergelijkbaar is. Breedtesport heeft vooral betrekking op sportstimulering, bewegen, meedoen, plezier en boeien. Het speelt zich met name af bij de verenigingen, ijsbanen en gewesten en vrijwilligers verrichten veel werk.

“Als je breedtesport in zijn totaliteit ziet, is dat mensen lekker een rondje rijden en niet eens met een klok in hun hand. Gewoon lekker schaatsen, frisse wangen. Ik ben bezig, ik beweeg. (...) En daaruit komen vanzelf wel wat mensen.” (Oud topsporter)

Topsport gaat over winnen en verliezen op Olympische Spelen, WK’s, EK’s en is een bloedserieuze aangelegenheid. Het betreft het perfectioneren van prestaties en de omgeving waarbinnen deze kunnen worden geleverd. Topsport speelt zich grotendeels af bij de merkenteams en veel professionals zijn ermee verbonden. Tevens vormen commercie en media-aandacht belangrijke elementen.

“Ja. Breedtesport heeft een veel socialer karakter. Breedtesport gaat over meedoen (...) Gaat over plezier hebben (...) Topsport gaat gewoon over winnen en verliezen. Gaat over het maximale ergens uit halen. Er is weinig ruimte voor compromissen. Is er alles voor doen en laten tot het gaatje gaan. Hele andere soort beleving. Het is niet meer van ‘het is maar een spelletje’. Het is helemaal geen spelletje. Het is een bloedserieuze aangelegenheid. Het is niet het belangrijkste wat er is in het leven maar ja het zijn twee totaal verschillende

werelden. De één gaat over de snelweg en de ander over de route nationale.” (Staflid merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 16)

Voorts wordt onderkend dat de belangen van breedtesport en topsport ook kunnen botsen. Allereerst hebben vraagstukken betrekking op financiën. Zoals een talent opmerkt: ‘het is belangrijk dat wordt geïnvesteerd in breedtesport maar het mag niet ten koste gaan van topsport’. Elke euro die echter naar topsport c.q. merkenteams gaat, gaat bij wijze van spreken niet (direct) naar breedtesport c.q. gewesten, verenigingen en ijsbanen en andersom. Nu is het zo dat het meeste geld wordt gegenereerd aan de topsportkant. Op het moment echter dat wordt gesteld dat topsport en breedtesport zichzelf moeten bedruipen, ontstaat er een nog grotere kloof in mogelijkheden tussen beide disciplines. Het verdelen van financiën over topsport en breedtesport gaat al met al niet altijd over één nacht ijs.

“Ik kan mij voorstellen dat topsport soms op korte termijn reageert en met die financiën die daar gegenereerd wordt van dat is voor ons (...) Het is makkelijk om heel snel vanuit de stoel topsport te zeggen van alle trainingsfaciliteiten moeten beter en we pompen er nog meer geld in. Maar dat heeft een gevaar dat we de rest niet meenemen (...) Als we dan niet achterom kijken en de rest van de wereld staat op grote achterstand, de gewesten met name dan ook, dan hebben we er niks aan. Dan hebben we geen verbinding.” (Werknemer KNSB)

Ten tweede kan het botsen van belangen leiden tot dilemma’s in facilitair opzicht. Zo maken personen uit de breedtesport en topsport allebei gebruik van kunstijsbanen en zijn zij (ongewenst) genoodzaakt zich aan elkaar aan te passen.

“En wij moeten gewoon knokken om anderhalf twee uur ijs te krijgen op een fatsoenlijke tijd in Thialf omdat anders Marietje uit Tytsjerksteradiel niet kan schaatsen. Dus wij vluchten naar het buitenland om betere trainingsfaciliteiten te krijgen.” (Staflid merkenteam)

“Ja, ik zie ook wel dat het heel erg losstaat van elkaar. Nu helemaal. Ik heb ook altijd het idee van strijd tussen de breedtesport en topsport. Ook omdat ze een ijsbaan delen. Dat is heus niet leuk als er twee of drie weekenden wedstrijden zijn. Dan is Thialf gewoon drie weekenden dicht voor de breedtesport. Ik kan snappen dat het frustrerend is voor iemand die gewoon lekker op zaterdag wil schaatsen (...) En andersom ook. (...) Stel je voor [naam trainer red.] heeft een schema bedacht en we moeten op woensdag om 13:00 schaatsen, want dat komt helemaal goed uit. En dan woensdag is er de hele dag geen trainingsuur omdat het helemaal volgeboekt is met de breedtesport met publieksuren. Dat is ook frustrerend.” (Topsporter)

4.4.2 Verbinding topsport en breedtesport

Breedtesport als middel voor topsport

De respondenten zijn eensgezind als het gaat om wat de breedtesport voor de topsport kan betekenen. Breedtesport is namelijk de basis of ‘kweekvijver’ van waaruit (potentiële) topschaatsers kunnen voortvloeien. De breedtesport vormt het instapmoment voor schaatsers en heeft daarmee een aanleverfunctie voor de topsport; ‘je kunt niet zonder’ (Werknemer KNSB). De sleutelfiguren geloven dan ook in het piramidemodel waarbij geldt hoe meer kinderen schaatsen, hoe meer kans op talenten en hoe groter de kans dat er instroom is naar de top. De schaatssport verschilt daarmee bijvoorbeeld van het bobsleeën waarbij een brede basis niet noodzakelijk wordt geacht, maar instroom vrijwel direct op topniveau plaatsvindt. Overigens wordt aan breedtesport geen andere functie toebedeeld ten aanzien van topsport.

“Ik denk wel dat er een brede basis moet zijn denk ik. Want ja als je een klein groepje hebt, weet je natuurlijk nooit of er talenten tussen zitten. En als je het breder hebt, zijn er

misschien meerderen natuurlijk (...) Maar ik denk wel dat er een brede basis moet zijn en dan zo naar de top. En ja er vallen er natuurlijk steeds meer af." (Talent)

"Dat wij hooguit mensen aanleveren en vervolgens houdt het op. Ik zie niet dat wij als breedtesport een directe invloed hebben op topsport buiten mensen aanleveren." (Bestuurder)

Overigens vragen twee leden van de KNSB zich af hoe groot het aantal participerende kinderen nu dient te zijn om een x aantal toppers te krijgen. Hoeveel A- en B- junioren zijn er nodig om 30 tot 40 topschaatsers te krijgen? Aangegeven wordt dat het interessant zou zijn om hier analyses van te maken. In het licht van het piramidemodel wordt wel benadrukt dat er niet alleen naar kwantiteit dient te worden gekeken, maar ook naar kwaliteit. De groep met B-junioren hoeft bijvoorbeeld niet perse 'zo groot mogelijk' te zijn. Het verhoogt wel de kans op meer doorstroom naar de top maar een klein aantal B-junioren dat bijvoorbeeld vaak onder goede begeleiding traint, kan uiteindelijk meer talent opleveren dan een groot aantal B-junioren dat onder slechte begeleiding weinig traint.

Topsport als middel voor breedtesport

De sleutelfiguren onderkennen unaniem dat de topsport ook een functie voor de breedtesport heeft. Allereerst geven enkele sleutelfiguren aan dat de merkenteams een geldgenererend effect hebben voor breedtesport. Topsportsucces trekt sponsors aan die vervolgens soms ook bereid zijn om geld te investeren in de breedtesport en talentontwikkeling en hierdoor kunnen op dit gebied meer activiteiten worden ontplooid. AEGON maakte bijvoorbeeld de AEGON Junior Schaatsspelen mogelijk. Ten tweede geloven dertien respondenten (uit verschillende geledingen) dat de topsport een aanzuigende werking heeft op de breedtesport. Door topsportsucces en de media-aandacht hiervoor komen kinderen namelijk al op een passieve manier in aanraking met het langebaanschaatsen en zien zij wat het inhoudt. Daarnaast veranderen topsporters in helden of heldinnen waarmee kinderen zich kunnen identificeren. Al met al wordt gedacht dat topsport zodoende het beoefenen van de schaatssport onder jeugd stimuleert.

"Topsport beïnvloedt het aantal breedtesport mensen. Als wij geen Sven Kramer hadden gehad en al die andere coryfeeën die we de afgelopen jaren hebben gehad, hadden niet zoveel mensen geschaatst." (Bestuurder) (Bijlage 2: Citaat 17 Citaat 18)

Één talent illustreert hoe het hebben van een held daadwerkelijk kan inspireren.

"Shani Davis, hem vind ik helemaal super (...) Ja ik kijk altijd hoe die rijdt. Dan heb je toch zoiets van 'wow, dat wil ik ook wel. Zo ga ik ook rijden'. Je neemt het toch mee dan denk je tijdens je race 'oh, nou moet ik ook zo'n bocht lopen'. Nou goed dan gaat het weer leuk." (Talent)

Naast deze passieve aanzuigende werking merken diverse sleutelfiguren op dat de topsport ook op een meer actieve manier ingezet kan worden voor de breedtesport. 'Rondom grote evenementen kunnen onder andere kinderen worden uitgenodigd om ter plaatse deel te nemen aan activiteiten' (Werknemer KNSB). Daarnaast kunnen topsporters of trainers bijvoorbeeld demonstraties in het land geven of verhalen op scholen en verenigingen vertellen en handtekeningen uitdelen. 'De helden en heldinnen moeten dan weer even terug naar de basis waar ze vandaan komen.' (Oud topsporter). (Bijlage 2: Citaat 19 Citaat 20). Een topsporter geeft aan dat er bij een merkenteam soms wordt nagedacht over het organiseren van evenementen waarbij topsporters en kinderen elkaar ontmoeten. De meeste respondenten vinden echter dat de KNSB het initiatief hiertoe moet nemen en het tot haar takenpakket hoort. Één respondent legt de verantwoordelijkheid juist bij de merkenteams omdat de topschaatsers hiertoe behoren. Twee sleutelfiguren denken dat op het moment dat

de relatie tussen de KNSB en de merkenteams verbetert het makkelijker wordt om in deze gezamenlijk op te trekken (Bijlage 2: Citaat 21).

“Weet je tuurlijk als een topschaatser op een zaterdagmiddag ergens op een baan verschijnt dat is natuurlijk voor die kinderen prachtig. Dat heeft allemaal te maken met de invulling hoe die helden of idolenrol ja die moet je creëren en uitnutten. En dan moet dat in de praktijk allemaal maar lukken met die schaatsers maar ja daar moet je als KNSB alles aan doen om dat zoveel mogelijk te gebruiken en in te zetten.” (Staflid merkenteam)

“Als KNSB kan je dat niet, want je hebt niets te zeggen over de topsporters. Maar in feite zou je moeten eisen als jezelf respecterend merkenteam van ‘goh luister eens die mensen moeten er gewoon regelmatig zijn in Nederland om zich te laten zien’.” (Bestuurder)

4.4.3 Organisatorische inbedding topsport en breedtesport

Uit het voorgaande komt naar voren dat topsport en breedtesport elkaar nodig hebben, maar wel een andere dynamiek en soms tegengestelde belangen kennen. ‘De twee werelden vragen om een andere manier van beleid maken en andere mensen.’ (Staflid merkenteam) In het licht van de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur, zoals deels al is besproken bij pijler 2, is dit dan ook een groot vraagstuk: hoe dienen beide takken ten opzichte van elkaar te worden gepositioneerd? Ligt het accent op scheiden of verbinden? De meningen hierover lopen uiteen.

In de nieuwe structuur vervult de stuurgroep breedtesport, met daarin leden van het dagelijks bestuur vanuit de gewesten en de directeur sport, een adviserende rol ten aanzien van breedtesportbeleid. De stuurgroep topsport bestaande uit twee leden van de merkenteams en twee leden van de Atletenvereniging, twee algemene leden en de directeur sport richt zich op beleidsontwikkeling rondom topsport. Onder meer de directeur sport, het Algemeen Bestuur, de twee algemene leden uit de stuurgroep topsport en de Ledenraad zien toe op de verbinding van topsport en breedtesport. Sommige respondenten vinden dat er op een goede manier recht wordt gedaan aan de (verschillende) dynamiek van breedtesport en topsport, maar het ook een stimulans geeft aan kennisdeling en kruisbestuiving tussen de twee takken. Het langebaanschaatsen wordt te klein geacht om bijvoorbeeld het organisatiemodel van de KNVB te hanteren waarin het amateurvoetbal en betaalde voetbal gescheiden zijn.

“Ik denk dat je wel vanuit twee andere werelden denkt. Alleen ik denk dat je als organisatie moet blijven denk ik in het totale productieproces om het zo maar eventjes te zeggen. Je moet in de totale keten blijven denken. En daar heb je mensen voor nodig die de verbinding tot stand blijven houden. En of dat dan een bestuur is of een directie whatever. De sport is er te klein voor om het te scheiden. (...). Ik denk dat dat prima is om daar [in de stuurgroepen red.] je beleidsvelden te toetsen en gewesten aan de ene kant te hebben en atleten en merkenteams aan de andere kant om dat te toetsen. En daar wel de verbinding tussen houden.” (Werknemer KNSB)

Een bestuurder geeft aan positief te willen denken, maar er ‘een hard hoofd in te hebben’ dat de stuurgroep breedtesport bijvoorbeeld input kan leveren aan de topsport. Anderzijds zal de topsportkant met onder meer de merkenteams wel invloed uitoefenen op de breedtesport.

“Ik denk dat dat top down werkt, niet bottom up. Met andere woorden richting topsport veranderen wij niks, maar andersom zullen zij proberen invloed uit te oefenen op alles wat daaronder gebeurt. Dat is mijn voorzichtige inschatting.” (Bestuurder)

Verder gaat vanuit topsport geredeneerd de nieuwe structuur volgens twee trainers van merkenteams en een bestuurder niet ver genoeg in de scheiding tussen topsport en

breedtesport. Zoals ook vermeld bij pijler 2 ligt een knelpunt in het gegeven dat de stuurgroep topsport via advisering stuurt, maar geen (finale) beslissingsbevoegdheden heeft. Zij zijn afhankelijk van onder meer de besluiten van het AB (die hierbij ook kijkt naar de wensen van de stuurgroep breedtesport), een directeur sport die zowel topsport als breedtesport bedient en de Ledenraad waarin de merkenteams en atleten ondervertegenwoordigd zijn. Dit poogt weliswaar de verbinding met breedtesport te waarborgen, maar kan ook polderen in de hand werken en de uiteindelijke macht in handen leggen van personen die niet direct met de topsport zijn verbonden en er alles vanaf weten.

“Ja, dat gaat toch minder ver dan dat je zegt dat ze binnen topsport hun eigen broek moeten ophouden qua beleid (...). De stuurgroep stuurt alleen maar via advisering. Nou dat is zwak. Met andere woorden wij krijgen nu in de stuurgroep ook de commerciële merkenteams en de atleten. Die denken daar wat te kunnen zeggen, nee ze mogen adviseren. Het AB bepaalt of het wel of niet gebeurt.” (Bestuurder)

Een trainer van een merkenteam pleit er in eerste instantie dan ook voor dat de tak topsport meer afgesplitst moet worden van andere organen binnen de KNSB zodat de focus hier honderd procent naar goud kan uitgaan.

“Nou echt dat er toch wel een afsplitsing plaatsvindt van de tak topsport totaal. En dat daar gewoon een directeur zit die gewoon keihard maar één ding voor ogen heeft en dat is het beste voor het Nederlandse topschaatsen. Dat is op dit moment wel de behoefte denk ik. En dan gewoon ook durven denken alleen maar goud en dat is het. En daar moet een heel traject neergezet worden. Alleen ja dan koppel je het volledig los van allerlei andere dingen takken van de KNSB.” (Trainer merkenteam)

Later in het interview geeft deze trainer wel het volgende aan hetgeen laat zien dat het vraagstuk complex is en niet zo snel is ‘op te lossen’.

“Ja het doet mijn hart ook wel weer een beetje pijn hoor. Want aan de ene kant wil ik heel graag op topsport gaan zitten. Aan de andere kant (...) zie ik ook heel goed de kanten in wat topsport voor breedtesport kan betekenen (...). En als je het volledig afsplitst dan raak je dus waarschijnlijk ook heel veel draagkracht kwijt bij de breedte. Ja, daar moet ik mij meer in verdiepen om een helder beeld daarover te kunnen creëren.” (Trainer merkenteam)

4.5 Pijler 4: Talentidentificatie en talentontwikkeling

Zoals vermeld bij pijler 2 hebben de KNSB (centraal niveau) en de gewesten zich door de ontwikkeling van de merkenteams specifiek toegelegd op talentontwikkeling. De merkenteams hebben er belang bij dat deze opleiding goed verloopt, omdat zij talenten na hun juniorentijd kunnen contracteren. Respondenten wijzen erop dat door de merkenteams een viertrapsraket is ontstaan in het talentontwikkelingssysteem: verenigingen, gewesten, het KNSB team Jong Oranje en de merkenteams. In de interviews is nagegaan hoe de overgangen van het gewest naar Jong Oranje en uiteindelijk de merkenteams nu worden beoordeeld en ervaren. Het blijkt dat er diverse dilemma's mee gaan gepaard die ook de organisatorische verankering van talentontwikkeling complex maken. Voorafgaande aan de talentontwikkeling wordt eerst nog gekeken naar het talentidentificatiesysteem.

4.5.1 Dilemma's omtrent talentidentificatiesysteem

Ontwikkeling merkenteams en vroege of late identificatie jeugd?

Aan de periode van talentontwikkeling gaat eerst nog de fase van het identificeren en selecteren van talent vooraf. Het merendeel van de sleutelfiguren legt in de interviews geen

expliciete link tussen de ontwikkeling van de merkenteams en talentidentificatie. De eerste stappen rondom talentidentificatie horen nog immer tot het domein van de verenigingen, gewesten en de KNSB (centraal niveau). “Voor de merkenteams wordt iemand pas interessant als hij een jaar of 15, 16 is en zich fysiek al een beetje aan het vormen is” (Staflid merkenteam). Hier is dan echter al een stadium aan voorafgegaan waarin talenten zijn geïdentificeerd op lokaal niveau en zijn opgenomen in bepaalde selecties. Een KNSB trainer geeft wel expliciet aan dat de doorontwikkeling in de merkenteams er indirect voor zorgt dat gewesten steeds op jongere leeftijd gaan selecteren. De gewesten zien de kloof met de merkenteams groeien. Om toch doorstroom te realiseren en zo goed mogelijk te presteren, ontstaat er een druk om talent eerder te identificeren en te begeleiden.

“Alleen wat mij zorgen baart is dat je dan tegelijkertijd ziet dat er al heel jong geselecteerd wordt in gewesten (...) En dat vind ik een hele verkeerde ontwikkeling. En ik wil niet zeggen dat dat nu direct de schuld is van het ontstaan van de merkenteams, dat denk ik niet. Ik denk wel dat dat een vertaling is die is opgetreden, want men wil steeds vroeger selecteren. Men wil ook zorgen in gewesten, dat rijders zo goed mogelijk presteren, zodat er ook een doorstroom is naar de merkenteams.” (Trainer KNSB)

Onderstaand citaat laat deze gedachte ook zien. Het vroegtijdig herkennen van talent zorgt ervoor dat een betere begeleiding kan worden geboden en gewesten al snel kunnen beoordelen of er potentie tot doorstroming is naar een KNSB team en merkenteams.

“Door ze vroegtijdig te herkennen, kan je ze beter begeleiden. Kan je ze zeggen van ‘jij moet dat en dat traject, jij dat en dat traject’. En niet in de fout gaan door bijvoorbeeld zo’n programma te doen. Dus door ze te volgen en kijken wat het verloop is binnen de gewesten, weet je waar je aan toe bent. En weten de mensen die er over gaan, ‘kan dit wat worden met die rijder? Zien wij die rijder zitten, heeft die de potentie om door te stromen naar de KNSB opleidingsploeg, merkenteams?’ (Gewestelijk trainer)

Uit de interviews blijkt echter dat het een dilemma is wanneer nu het ‘eerste kaf van het koren gescheiden’ moet worden. Dient dit op relatief op jonge of oude leeftijd te geschieden? Twee bestuurders, een talent en een gewestelijk trainer zijn van mening dat op vroege leeftijd, voor het twaalfde jaar, talent geïdentificeerd moet worden. Het voordeel hiervan is dat eerder kan worden gestart met de ontwikkeling en dit in een beter gefaciliteerde omgeving plaatsvindt. Bovendien kan meteen voor een middelbare school worden gekozen die is afgestemd op de combinatie topsport en onderwijs.

“Dat geldt ook voor schaatsers. Als ze vanaf 8 of 9 jaar op kleine baantjes schaatsen. Dan zou het toch stom zijn als je acht jaar wacht voordat je zegt ‘en nu gaan we de optimale sfeer rond jou bouwen. We wachten er zeven jaar mee om een topsportklimaat rond jou te bouwen.’ (Bestuurder)

“Maar topsport moet je heel snel mee beginnen (...) Kinderen [moet je red.] heel snel testen op waar zitten hun krachten? Ik noem dat een soort CITO-toets maar dan voor sport (...) En als je dan in de praktijk waarneemt dat het inderdaad iets is wat bij kinderen goed ligt die natuurlijke talenten dan moet je dat verder ontwikkelen (...) Kijk als kinderen 7,8 jaar zijn dan denk ik dat je toch wel in de leeftijd bent. Nou ik zie het hier bij mijn eigen vereniging. De echte talentjes die herken je wel. En die moeten dan op een bepaalde manier begeleid worden.” (Bestuurder)

Aan de andere kant pleiten diverse sleutelfiguren van de KNSB en de merkenteams juist voor een late identificatie. Tijdens de puberteit ontwikkelen talenten zich namelijk nog volop en zijn er daarnaast grote verschillen in groei aanwezig. Op jonge leeftijd kunnen dan ook nog geen goede voorspellingen worden gemaakt over latere prestaties. ‘De kampioenen bij de C-junioren zijn niet de kampioenen bij de senioren’ (Werknemer KNSB). Op het moment

dat rond het twaalfde jaar talenten toch worden geïdentificeerd en een intensievere begeleiding krijgen, bestaat de kans dat talenten die zich later ontwikkelen maar meer potentie hebben buiten de boot vallen.

“Ik denk dat het niet zo jong is, dat het best wel laat is. Ik denk dat je bij 15, 16 kan beginnen. Ik denk dat het heel gevaarlijk is om het veel jonger te doen. Als je bij 12 begint dan denk ik dat ook heel veel de boot missen. De Sven Kramers zou je dan missen, want die was ook niet zo goed toen hij 12 was.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 22)

Wat is een talent en hoe te selecteren?

Onder de leeftijdskwestie liggen nog enkele andere dilemma's die het vraagstuk van talentidentificatie complex maken. Een essentiële vraag is namelijk wanneer iemand überhaupt een talent is. Zes respondenten (trainers KNSB, leden merkenteams en oud-topsporters) vragen zich dit hardop af. Er is absoluut geen eenduidig antwoord op te geven.

“Wat is een talent? Als je drie trainers neerzet, hebben ze alledrie een ander idee. De één kijkt hiernaar en de ander daarnaar. Het is absoluut niet onderbouwd.” (Staflid merkenteam)

“Dat is wel gebleken dat het woord talent, daar is geen een definitie voor te bedenken.” (Trainer KNSB) (Bijlage 2: Citaat 24)

Het ontbreken van een heldere visie op wat talent is, heeft volgens een trainer van de KNSB tot gevolg dat 'er ingezoomd kan worden op 'zogenaamde' talenten. Allereerst “scoren sommige gewestelijke trainers met degenen die op het podium komen”. Zij geven dan ook een 'nummer 6' die in potentie wellicht meer talent heeft minder aandacht en daardoor komen zij mogelijk niet bovendrijven. Ten tweede worden talenten voor selecties binnen de gewesten nog veelal geselecteerd op basis van tijden. Hiervoor wordt de Sara lijst (database met gereden tijden van wedstrijddrijders) vaak als hulpmiddel gebruikt. Bij de selectie voor Jong Oranje wordt hier al minder naar gekeken. Verschillende B-junioren worden meerdere keren per jaar uitgenodigd voor kampen waar zij bijvoorbeeld op andere parameters worden getest. Diverse sleutelfiguren vinden het alleen kijken naar tijden geen goede ontwikkeling, omdat het allereerst een vertekend beeld geeft. Zoals vermeld kan bijvoorbeeld de ene jongen van 14 al zijn groeisprint hebben gehad en daardoor snelle tijden neerzetten terwijl de andere (in potentie betere) jongen van 14 nog niet sterk is en langzamer rijdt. Bovendien kan de één met een intensieve inspanning en veel training tot een bepaalde tijd zijn gekomen en de ander met een lichte inspanning en weinig training. Daarnaast is het zo dat schaatsers die vaak in Heerenveen rijden veelal bovenaan de Sara lijst staan, omdat zij beschikken over beter ijs dan de andere rijders in Nederland. Al met al wordt dan ook geconstateerd dat 'de Sara-lijst een leugenlijst' is (Gewestelijk trainer) en geen goede graadmeter vormt voor selecties. Ten tweede stellen sleutelfiguren dat er juist naar andere parameters moet worden gekeken voor het identificeren van talent. Alhoewel het niet duidelijk is wanneer nu iemand een talent is en prestatiebevorderende factoren niet in kaart zijn gebracht, bestaan er wel ideeën over welke parameters waarschijnlijk een rol spelen. Er kan bijvoorbeeld worden gekeken naar krachtcomponenten, snelheidscomponenten, uithoudingsvermogen, motoriek, coördinatie, sociaal-cognitieve vaardigheden, bewegingsintelligentie, doorzettingsvermogen, gewicht, lengte van de bovenbenen en onderbenen en motivatie.

“Wat ik nu begrijp, is dat bijna alle selecties op tijden worden gedaan op het SARA-systeem. Dat vind ik het meest waardeloze wat er is. Nou moet je gelijk overboord gooien. Want een bij 8- jarige of een 12- jarige of een 15- jarige moet je kijken naar hoe die motorisch is, wat zijn mogelijkheden zijn om een schaatsbeweging te kunnen gaan leren en wat voor talenten hij heeft om topsporter te worden.” (Topsporter)

Wellicht worden op sommige plaatsen dit soort parameters al impliciet gebruikt, maar het dient een expliciet karakter te krijgen; van onderbuikgevoel naar ratio. Diverse respondenten (uit verschillende geledingen) vinden het een goede zaak als er conform de plannen van de KNSB een eenduidig talentvolgsysteem opgezet gaat worden waarbij de ontwikkeling van junioren op verschillende parameters bijvoorbeeld twee keer in het jaar gemeten en ook geëvalueerd worden. Als er binnen een jaar in een trainingsgroep acht van de tien rijders progressie boeken, kan worden nagegaan welke trainingsmethoden zijn gebruikt. Over het gebruik echter van een dergelijk systeem voor de identificatie van talent lopen de meningen uiteen. Een respondent ziet het als een voordeel, omdat er een preventieve werking vanuit gaat.

“En dat we daar ook op voorhand op selecteren. Want er is niets erger dan, hoe vervelend dat ook klinkt voor de sporter die niet wordt opgenomen, want je kunt ook voorkomen dat iemand zeg maar in een soort negatieve spiraal terecht komt. Want als je op voorhand al kan aangeven het is geen talent dan moet je het daar al zeggen. En het is veel preventiever om het daar al te kunnen zeggen dan dat iemand twee jaar noeste trainingsarbeid steekt in het feit dat het niet gaat lukken. Want dat is ook niet goed voor iemand zijn zelfbeeld. Dan kan je beter zeggen probeer het in een andere tak van sport of jij hebt talent op het gebied van onderwijs.” (Werknemer KNSB)

Aan de andere kant wijzen respondenten erop dat talenten vanzelf komen bovendrijven als er goede faciliteiten zijn en een kader; er hoeft hier niet teveel in gestuurd te worden. Één sleutelfiguur vindt dat talentidentificatie dan ook meer aan het impliciete moet worden overgelaten waarbij nog het beste naar tijden kan worden gekeken. Men heeft namelijk het recht niet om junioren vroegtijdig uit te sluiten op basis van testen die arbitrair het kaf van het koren scheiden. Te meer omdat er onvoldoende kennis is op het gebied van talentontwikkeling en er nu parameters en testen kunnen worden bedacht die over een paar jaar niet blijken te kloppen.

“En waar is het dan op gebaseerd? Dan krijg je de rekensommetjes. En achteraf over tien jaar zie je dan weer dat we dat verkeerd hebben gedaan en per ongeluk hebben we dan weer 500 talenten erdoorheen gejaagd. En wat is er nu niet beter dan gewoon te kijken hoe snel je schaatst? (...) Ik weet best dat er statistische voordelen bestaan (...) Alleen moeten we dan (...) die jongen die ook kans maakt om daar ooit die wereldkampioen te worden, moeten we die dan maar buitensluiten op zijn 12^e? Hebben wij dat recht om dat te doen? Volgens mij hebben we dat recht verre van dat niet (...). Je moet niet het kaf van het koren scheiden voor je beurt. Want die jongen heeft namelijk net zoveel recht (...). En je kan het niet overzien. En daarom ben ik er gewoon keihard op tegen. Het gaat altijd fout. Gaan altijd mensen aan onderdoor. Wat is er mis aan ‘jij bent het snelste, jij bent het snelste?’ Want ja je kan wel zeggen van ‘die jongen is technisch heel goed kijk eens naar die techniek’. Maar schaatsen is een trainingssport. Maar dan is het gelijk wat ze er achteraan zeggen, want dat is hun antwoord: ‘oké dan gaan wij ze testen op doorzettingsvermogen dan hebben we het toch?’ En hoe ga je dat dan testen doorzettingsvermogen? En dan komen daar weer modellen op. En dan zit daar weer een onzekerheid. En als je al die onzekerheden optelt. Drama, moet je gewoon niet doen.” (Trainer merkenteam)

Al met al blijkt dat op het gebied van talentidentificatie verschillende dilemma's spelen.⁷ Verschillende respondenten gaven in de interviews dan ook aan dat zij het een lastig onderwerp vinden en zij voelde zich niet de aangewezen persoon om daar uitspraken over te doen. In de volgende paragrafen gaat de focus uit naar de volgende fase: talentontwikkeling.

⁷ In diverse interviews zijn de meningen van sleutelfiguren aan bod gekomen aangaande de huidige situatie rondom het scouten van talent. Omdat dit niet direct onder de scope van het onderzoek valt, is een korte uitwerking hiervan opgenomen in bijlage 4, punt 2.

4.5.2 Talentontwikkeling op gewestelijk niveau

De analyse van talentontwikkeling begint op gewestelijk niveau. Vaak zijn talenten via de verenigingen en eventueel baanselecties doorgestroomd naar de gewestelijke selecties. Er is een aantal knelpunten waar gewesten bij het ontwikkelen van talent tegenaan lopen.

Te weinig financiële middelen

Alhoewel er verschillen tussen gewesten bestaan, beschikken gewesten in het algemeen over te weinig financiën volgens diverse sleutelfiguren uit alle geledingen. Dit zorgt er allereerst voor dat bijvoorbeeld gewenste trainingskampen van het programma worden geschrapt. Daarnaast worden er behoorlijke eigen bijdragen van talenten verlangd voor bijvoorbeeld trainingskampen, baankaarten, hotelovernachtingen en vervoer. Dit werpt drempels op; niet iedereen kan of wil deze investeringen maken.

“Ik kan nu een topteam maken. Maar nu hebben wij een probleem. Wij hebben geen geld (...) Wij hebben het heel moeilijk. En als ik nou die jongens noem die komen. Jonge jongens van allemaal tussen de 19 en 21 jaar. Als je die vier jaar traint dan staan we er weer. De vraag is hoe ga je ermee om? Als ze mij €50.000 geven dan kan ik tien trainingskampen houden en dan heb ik alle kosten betaald. Maar als ik geen €50.000 heb dan moeten die jongens het zelf betalen. Waar halen die jongens die €7000 vandaan? (...) Dat talent mag je toch niet laten schieten?” (Gewestelijk trainer)

“Nou ja als een gewest natuurlijk zelf ook een keer een kamp kan betalen kunnen die mensen vaker op een kamp. Bijvoorbeeld een keer in de Ardennen trainen. Daar word je wel beter van.” (Talent)

Een gewestelijk trainer spreekt al in termen van ‘pech’ over het feit dat zijn schaatsers goed presteren en daardoor alle selectiewedstrijden rijden. Het leidt er namelijk toe dat er bijvoorbeeld veel geld van het budget afgaat voor hotelovernachtingen omdat deze wedstrijden veelal ’s avonds zijn.

“Die pech hebben wij ook. Wij komen meestal als gewest bijna op alle selectiewedstrijden (...) Maar dan moeten we wel overnachten. Dat geld gaat allemaal van het budget af.” (Gewestelijk trainer)

Trainingsfaciliteiten en sporttechnisch kader

Door de beperkte financiën kunnen gewesten ook niet het gewenste aantal ijsuren huren voor trainingen van de gewestelijke selectie. Talenten moeten dan ook vaak op uren trainen die drukbezet zijn. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld bepaalde opdrachten niet optimaal uitgevoerd worden.

“Maandag en dinsdag train ik op een afschuwelijk druk uur. Je kunt niet trainen gewoon. Echt totaal niet. Met 150 man ongeveer, die niet kunnen schaatsen, met alle respect (...) Dat is gewoon levensgevaarlijk soms. Die mensen gaan niet aan de kant als je schreeuwt. (...) Afschuwelijk chagrijnig, echt. Op een gegeven moment heb ik zelfs mensen aan de kant zitten duwen. Soms moet je gewoon ophouden tijdens een opdracht die je doet. ‘Een rondje snel’. Eerste bocht gaat allemaal prima. Tweede bocht dan rijden er opeens van die mensen, terwijl jij net op zo’n punt zit ‘als ik nu doortrap dan val ik en schuif ik twintig mensen onderuit’. Dan moet je gewoon stoppen of overeind komen. Dat is écht niet leuk.” (Talent)

“Er zijn beperkte trainingsfaciliteiten, dus ook de opleiding heeft z’n beperkingen. Ondanks dat iedereen daar gewoon z’n uiterste best doet.” (KNSB trainer)

Wanneer verder wordt gekeken naar de sporttechnische begeleiding merken verschillende sleutelfiguren (leden van merkenteams, KNSB trainers en gewestelijk trainers) op dat er verschillende gewesten zijn die over zeer goede trainers beschikken. In sommige gewesten zou dit echter nog beter kunnen. Het ene talent heeft dan ook meer geluk met zijn of haar trainer dan het andere talent.

“Ik heb in een gewest gezeten waar een trainer zat en die was er al jaren trainer. Die had programma’s en deed geen gekke dingen. Die hield ons allemaal rustig. We waren een groep jonge jongens, die willen trainen als blinde hoor. Je zegt wat en ze doen het. Echt hoor nog drie keer zo hard. Het was gewoon een hele stabiele factor. (...). Dat is ook een beetje een geluksfactor misschien. Dat je toevallig een trainer hebt die rustig is en er goed in is.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 25)

Een talent geeft aan dat hij zelf voor zijn krachttraining moet betalen en dat de begeleiding hiervan voor verbetering vatbaar is. Het talent antwoordt namelijk op de vraag hoe hij de kwaliteit van de krachttraining beoordeelt:

“Je krijgt een schema en je zoekt maar een sportschool en ‘veel plezier ermee’.” (Talent)

Een ander punt aangaande de sporttechnische begeleiding vormen de voorzieningen van coaches. Dit zal bij de bespreking van pijler 7, voorzieningen en opleiding van coaches, nader aan bod komen. Opgemerkt kan alvast wel worden dat het ontwikkelen van talent binnen de gewesten drijvende wordt gehouden door enthousiaste vrijwillige trainers die vaak alleen een onkostenvergoeding krijgen en een fulltime of parttime baan er naast hebben. Hier kan een gevaar in schuilen; op het moment dat een trainer om wat voor reden dan ook afhaakt, kan de talentontwikkeling in één keer in elkaar klappen.

Onderstreept dient te worden dat er tussen de gewesten verschillen in mogelijkheden bestaan. De één heeft meer financiële middelen en beschikt over betere trainers en trainingsfaciliteiten dan de ander. De verschillen in mogelijkheden leiden ertoe dat het ‘ene gewest veel mensen levert voor Nederlandse Junioren Kampioenschappen en het andere gewest weinig tot geen deelnemers heeft’ (Werknemer KNSB). Een bestuurder concludeert dan ook dat de plaats waar iemand in Nederland wordt geboren mede bepaalt of hij of zij doorstoot.

“De gewestelijke selecties zijn gewoon qua faciliteiten absoluut niet gelijkwaardig. Dat betekent dat de plaats waar je geboren bent in Nederland bepaalt of je wel of niet doorstoot. Dat is te zot voor woorden. Ja, ondanks het feit dat hier toch ook een aantal wereldkampioenen uit ons gewest komen. Maar ja er zijn er misschien veel meer geweest die niet doorgestoten zijn.” (Bestuurder)

4.5.3 Van het gewest naar Jong Oranje

Elk jaar worden zo’n zes à acht talenten uit het gewest geselecteerd voor het KNSB team Jong Oranje. Acht sleutelfiguren (afkomstig uit zowel de gewesten, KNSB als merkenteams) stellen expliciet dat de overgang van het gewest naar Jong Oranje groot is, omdat er een aantal zaken verandert. Drie respondenten (talent, KNSB trainer en staflid merkenteam) vinden de stap goed te doen en drie (oud) leden van de merkenteams weten niet hoe de transitie is.

“Dat is nu een grote stap geworden (...) Dat is natuurlijk een tamelijk grote ingreep bij die jonge lui.” (Werknemer KNSB)

Verhuizing naar Heerenveen

Wanneer wordt ingezoomd op de veranderingen, geldt allereerst dat leden van Jong Oranje dienen te verhuizen naar Heerenveen. Sinds 2007 geldt Thialf namelijk als nationaal trainingscentrum voor Jong Oranje. Waar het team voorheen één keer in de week bijeen kwam om hier te trainen en ook participeerde in het gewest, is het nu twee keer per dag trainen in Heerenveen. Het betekent dat schaatsers tussen de 16 en 19 jaar vaak het ouderlijk huis moeten verlaten en de afrondende fase van het voorgezet onderwijs op een andere middelbare school gaan volgen. Er worden verschillende voor- en nadelen gezien in deze ontwikkeling. Als positief aspect wordt aangemerkt dat talenten in een meer geprofessionaliseerde omgeving komen ten opzichte van de gewesten. De talenten worden intensief begeleid op sporttechnisch en (para) medisch gebied en er is de beschikking over een krachthonk en speciale trainingsuren in Thialf. Er wordt meerdere keren per dag getraind en er zijn vaak trainingskampen en internationale wedstrijden. Verder hoeven talenten niet meer zelf te betalen voor bijvoorbeeld materiaal, trainingskampen, baankaarten etcetera. Wel zijn er kosten verbonden aan de huisvesting. Al met al wordt gesteld dat talenten door de professionele omgeving in Heerenveen meer de kans krijgen om zich te ontwikkelen tot een topsporter.

Twee schaatsers uit Jong Oranje merken het volgende op:

“Ja, bij gewesten heb je natuurlijk veel minder faciliteiten. Toen ik in Jong Oranje kwam, wist je natuurlijk eigenlijk pas wat echte faciliteiten waren. Hier heb je een trainingshal, je gaat heel vaak op kamp natuurlijk, je krijgt sportvoeding en alles. Je hoeft het allemaal niet zelf te betalen.” (Talent)

“Ja, het sterke punt is dat je de kans krijgt om je te ontwikkelen tot een topsporter. Dat ben je nog niet in het gewest. Dan ben je gewoon een sporter die goed kan schaatsen en dingen doet. En als je in Jong Oranje zit dan begin je eigenlijk aan topsport. Dan krijg je een kijkje in de keuken van hoe topsport werkelijk is.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 26)

Een talent dat nog geen deel uitmaakt van Jong Oranje heeft er de volgende verwachtingen over.

“Dan ben ik weg naar Heerenveen. Dan ben ik er gewoon honderd procent mee bezig, heerlijk heerlijk (...) Je hebt echt zo veel meer budget geloof ik ook. Meer trainingskampen. (...) En betere begeleiding denk ik, fysio enzo.” (Talent)

Het verhuizen naar Heerenveen kent ook haar keerzijden. Iemand wordt namelijk uit zijn of haar woonomgeving, school en sociale omgeving gehaald hetgeen de nodige impact kan hebben. Overigens geeft één respondent aan dat het laatste ook voordelig kan werken, ‘omdat rijders niet meer afgeleid worden door vrienden die bijvoorbeeld elke keer naar de disco gaan’ (Staflid merkenteam). Toch kunnen sommige talenten bijvoorbeeld hun ouders en vrienden gaan missen, niet hun draai vinden op school doordat de stof, het niveau en de docenten net wat anders zijn en erg moeten wennen aan de nieuwe woonsituatie. De junioren komen bijvoorbeeld in een gastgezin of zij hebben een eigen kamer in een serviceflat.

Één talent heeft uiteenlopende ervaringen met het verhuizen:

“Nou volgens mij besepte ik eerst niet zo goed dat ik inderdaad ging verhuizen. Maar ik ging eerst in een gastgezin maar dat beviel mij niet echt (...) En het was eigenlijk ook net iets te ver van de ijsbaan en school (...) en ik weet niet als je dan bij vreemde mensen op de bank zit dan denk je van ja thuis zou je misschien je voeten op tafel leggen. Dus toen ben ik hierheen gegaan. En hier zat ik eerst in mijn eentje en later kwam (...). Hier is het gewoon heel leuk. Boven een kamertje.” (Talent)

Sommige respondenten (exclusief werknemers en trainers van de KNSB) staan al met al kritisch tegenover het moeten verhuizen en vragen zich af in hoeverre het noodzakelijk en wenselijk is. Het staat professioneel maar wellicht is het beter als het ouderlijk huis nog wat langer de uitvalbasis vormt, zodat niet alles op de kop komt te staan voor een kind.

“En net zoals dat achterlijke idee dat al die kinderen die 16 17 zijn, dat is toch een kritische leeftijd, die komen dan uit de Randstad en die moeten dan in Heerenveen gaan wonen. Nou man dan ga je toch half dood als je dat niet gewend bent? En dan moet je daar in een gastgezinnetje zitten en dan heb je tegenslagen. Nou joh ga toch weg. Dat heb ik ook al 100 keer bij het tennissen zien mislukken. Waarschijnlijk moeten we weer allemaal 16.000 keer ons hoofd stoten. Ik snap dat het allemaal wel leuk staat. Het staat professioneel, maar het is niet professioneel.” (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 27)

“En het nadeel zou zijn dat je je hele leven omgooit. En hoe minder dat kan, hoe beter het denk ik is. Want het is al zo'n grote verandering. Als je dan nog gewoon bij je ouders thuis kan blijven wonen en je hebt het fijn bij je ouders en zij steunen je er goed in en dat gaat allemaal hartstikke goed dan moet je dat blijven doen. En dan moet je niet ergens bij een bejaardentehuis gaan wonen waar eigenlijk een negatieve sfeer hangt en waar de mensen oud zijn en waar je je kapot verveelt als het zondagmiddag is. Dat werkt niet.” (Topsporter)

Meer en andere trainingsarbeid

Ten tweede wordt er in Jong Oranje meer en anders getraind dan op gewestelijk niveau hetgeen wordt geduid als een groot verschil. Opgemerkt wordt dat talenten in de gewesten nog niet altijd de basisvaardigheden op bijvoorbeeld het gebied van techniek en coördinatie hebben geleerd terwijl zij dan in de leeftijd zijn om dit het snelst onder de knie te krijgen. Daarnaast traint niet ieder gewest op kracht. Het leidt ertoe dat een en ander bij Jong Oranje eerst nog aangeleerd moet worden en de belasting nog niet opgevoerd kan worden. Het leren trainen staat veelal nog centraal. Sommige respondenten zien in het intensiever en op een andere manier trainen een positieve ontwikkeling omdat het een voorwaarde vormt om uiteindelijk naar de merkenteams toe te groeien. Daarnaast vindt het onder goede begeleiding plaats.

“En een volgende stap maken in het aantal trainingsuren zowel op het ijs als buiten het ijs. Ja, dat is wel een groot verschil. Maar wel een voorwaarde denk ik om naar merkenteams toe te kunnen groeien.” (Werknemer KNSB)

“En sowieso ging ik ook meer trainen. En ik had nog nooit krachttraining gedaan dus dat ging ik ook in Jong Oranje doen. Daar werd ik gewoon goed in begeleid dat je niet meteen heel veel deed natuurlijk (...). Bij het gewest trainde ik bijvoorbeeld ook nooit met een hartslagmeter of iets en bij Jong Oranje moest dat wel. En ik bleek gewoon als ik ging fietsen echt een mega hoge hartslag te hebben. Dus dat heb ik in het eerste jaar van Jong Oranje geprobeerd om met een lage hartslag te fietsen enzo. Dat was natuurlijk wel lastig want ik had dat nooit getraind dus dat was wel moeilijk om dat goed te krijgen.” (Talent)

Aan de andere kant wordt door drie trainers en twee topsporters gevaar gezien in het verschil in trainingsarbeid tussen de gewesten en Jong Oranje. Het intensiever trainen (ook op kracht) kan namelijk leiden tot overbelasting.

“Naar mijn idee wordt het allemaal wel goed begeleid, alleen bij een enkeling gaat het wel mis. (...) Dat ze overtraind raken. En ik denk dat je dat ook niet tegen kunt houden, omdat heel vaak het niveauverschil te groot is tussen Jong Oranje en het gewest.” (Gewestelijk trainer)

“Stap is 9 van de 10 keer zo groot en zo zwaar dat 70% van de gevallen gaat kapot. (...)

Belasting. Vaak wordt er met krachttrainingen gewerkt die onverantwoordelijk zijn. Daar zit geen enkele visie achter of wetenschappelijke basis dat het gedaan moet worden.” (Trainer merkenteam)

Overigens geeft één topsporter aan dat de wil om hard te trainen wordt versterkt doordat je als talent in een nieuw team met nieuwe ploeggenoten komt waarvoor je niet wilt onderdoen en Jong Oranje wordt gezien als een succesformule.

“Die gast was drie keer zo lang en twee keer zo breed dan ik. Ja, daar ging je mee een berg op fietsen. En dan zat je achter en dan ging je, want je wilt ook niet onderdoen, dan ging je een keer overnemen en dan nam je een keer te hard over. Dat zijn allemaal dingen. Het ligt ook aan de ploeg en aan een nieuwe omgeving waarin je komt (...) En nu zie je allemaal terug hoe dat ging en het is heel makkelijk achteraf zeggen. Maar dan ben je jong en ga je als een gek trainen, omdat je denkt dit is de weg. Toen waren er ook net goede jaren bij Jong Oranje geweest. Dus dan kwam het ook zo over alsof het een of andere geluksmachine was, een succesformule. En dat is het allemaal niet.” (Topsporter)

Doelen Jong Oranje

Wanneer wordt ingezoomd op de functie van Jong Oranje komen uit de interviews twee doelstellingen naar voren die samen kunnen gaan, maar ook af en toe botsen. Het eerste doel vormt het verder ontwikkelen van de talenten waarbij het leren trainen centraal staat, teneinde hen voor te bereiden op een toekomst als topsporter. Hiermee wordt een brug geslagen tussen het gewest en een merkenteam.

“Want sommige Jong Oranje leden hebben nog nooit een krachttraining of haltertraining gedaan. Hebben nog nooit een halter vastgehouden omdat op gewestelijk niveau de trainers te weinig ervaring hebben om met halters te trainen. Terwijl bij merkenteams staat iedereen met een halter. Dus dat betekent dat wij gaan halteren. Wij vormen daar denk ik wel een brug richting de merkenteams. Dus dat is een voorbeeld.” (Werknemer KNSB)

“Jong Oranje is er echt voor om hun echt te leren trainen. En eigenlijk wil je dat ze dan trainen om zichzelf te verbeteren, maar omdat ze niet helemaal goed binnenkomen bij Jong Oranje is dat niet helemaal het geval. En dan vaak het tweede jaar wil je natuurlijk wel dat ze zelf harder gaan rijden. Maar eigenlijk is het gewoon echt nog een ontwikkelingsfase.” (Trainer KNSB)

Het tweede genoemde doel, hetgeen met name geldt voor het tweede jaar, is het behalen van goede prestaties waarbij het WK Junioren een belangrijk ijkpunt vormt. Door onder meer een talent en een KNSB trainer wordt aangegeven dat het WK maar ook seniorenwedstrijden momenten zijn waarop talenten zich in de picture kunnen rijden voor de merkenteams. Het idee bestaat dat als hier niet goed wordt gepresteerd de kansen slinken op de overgang naar een merkenteam. Het doel van ontwikkelen en presteren kunnen hierdoor soms wat botsen.

“En voor tweedejaars A-junioren ook sowieso om je te laten zien voor een merkenteam. En die kijken natuurlijk niet alleen naar die juniorenwedstrijden. Die kijken ook hoe je hebt gepresteerd bij de senioren. Dat is ook belangrijk om daar goed te rijden.” (Talent)

“Voor die twee jaar is ontwikkeling het belangrijkste. Maar voor het tweede jaar is het WK Junioren het allerbelangrijkste. Dus die twee staan naast elkaar, bijt elkaar wel eens. Dus als zo'n sporter op het WK junioren niet presteert of het niet goed doet. Dan neemt een merkenteam je ook minder snel op. Dus ergens is er wel een prestatiedruk ook in het tweede jaar van Jong Oranje. In het eerste jaar valt dat wel mee.” (Trainer KNSB)

Diverse andere sleutelfiguren hechten wat minder waarde aan het neerzetten van topprestaties op bijvoorbeeld het WK Junioren omdat het nog niet alles zegt. 'De leden van Jong Oranje trainen vaker en beschikken veelal over betere faciliteiten dan concurrenten uit het buitenland waardoor het niet zo gek is dat Nederland goed scoort.' (Oud topsporter). Daarnaast vinden onder meer leden van de merkenteams het belangrijker dat de focus primair ligt bij een doelgerichte individuele ontwikkeling. Prestaties worden pas in een later stadium belangrijk zoals bij EK's en WK's voor senioren en de Olympische Spelen. Twee trainers en een staf lid van de merkenteams vermoeden dat dit niet de huidige route is.

"Ja, omdat ik het gevoel heb dat Jong Oranje bezig is met de WK Junioren en daar dus heel erg topsportgericht aan het werk is en niet bezig is mensen voor te bereiden op het vak topschaatser. En dat is meer een gevoel (...) Ik heb het idee dat zij heel erg gefocust zijn op presteren, presteren, nu, nu. Korte termijn. 'De WK Junioren moeten we hard rijden en daar waar we mensen al via een NK in de picture kunnen krijgen, dat is allemaal mooi'." (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 28)

"Maar of dat er echt daadwerkelijk gekeken wordt van 'wat zijn je doelstellingen dat en dat nou je opening moet sneller eerste 20 meter. Waar hangt het vanaf? Explosiviteit. Oké gaan we explosiviteit meten en dan gaan we een bepaalde periode trainen. Is die 20 meter sneller geworden? Nee, nou dan doen we het verkeerd. Gaan we het nog een keer proberen. Ligt het aan je techniek? Nee, ligt niet aan je techniek. Nou dan gaan we op een andere manier trainen'. Maar zo wordt er niet gewerkt. Echt niet." (Trainer merkenteam).

Deze trainer geeft aan dat deze werkwijze wel toegepast zou moeten worden bij Jong Oranje. Als er duidelijke individuele doelen aangaande de ontwikkeling zijn gesteld, hier progressie op wordt geboekt en dit inzichtelijk wordt gemaakt voor de merkenteams dan werkt dit overtuigend. "Dan ben je als trainer van een commercieel team wel erg achterlijk als je die jongen dan beetpakt en zegt 'nou we toch niet.'" (Trainer merkenteam)

Al met al blijkt uit het voorgaande dat er zowel positieve als kritische noten worden geplaatst bij Jong Oranje. Een vraag die hieruit voortvloeit is in hoeverre het Jong Oranje team wenselijk en noodzakelijk wordt geacht hetgeen door sommige respondenten ook wordt gezien als een interessante discussie. Onder de sleutelfiguren blijkt echter op dit punt een grote mate van unanimiteit te bestaan. In de huidige situatie rondom talentontwikkeling is het zaak dat Jong Oranje blijft bestaan; het is in beginsel een goed instituut. Een voordeel is dat de beste talenten in een professionele omgeving samen kunnen trainen en elkaar hierdoor sterker maken.

"Kijk ik geloof erin dat goede sporters elkaar beter maken. Dus ik denk dat jonge talenten tussen de 16 en 18 er op enig moment belang bij hebben om met elkaar te trainen. Omdat ze daar volgens mij beter van worden. En dat doe je als je de beste talenten van Nederland in één ploeg in Jong Oranje zet. Ik ben vooralsnog er geen voorstander van om dat model op de helling te gooien." (Staf lid merkenteam)

Daarnaast gaat er een stimulerende werking uit van Jong Oranje; het biedt voor talenten een uitdaging. Één talent geeft dan ook aan dat hij op kijkt naar Jong Oranje; 'er staat natuurlijk Nederland op je rug, het zou knettergek zijn om daar bij te zitten.' (Talent).

"Ik vind Jong Oranje wel een goed instituut omdat het een soort speerpunt is van de jeugd. Het is ook een soort motivatie, tussenstap. Ik vind het wel horen." (Trainer merkenteam)

Tot slot wordt wel eensgezind gesteld dat Jong Oranje geen doel op zich moet zijn. Jong Oranje is een middel om talenten verder te ontwikkelen. Als hier een betere organisatievorm voor zou zijn, dient de KNSB niet krampachtig aan de huidige opzet van Jong Oranje vast te houden. Op het moment dat de gewesten sterker worden of er eventueel een regiostructuur

wordt gecreëerd, kan Jong Oranje bijvoorbeeld uiteen vallen in een aantal decentrale selecties. Door de eerder beschreven huidige kloof tussen de gewesten en de merkenteams is het nu echter wenselijk dat Jong Oranje als tussenstap in de huidige opzet gehandhaafd blijft. (Bijlage 2: Citaat 29). Ook vanuit het perspectief van de sporter geredeneerd zou Jong Oranje niet als doel op zich moeten worden gezien hetgeen soms wel gebeurt. 'Sommige schaatsers stoppen als ze Jong Oranje niet gehaald hebben' (Topsporter).

4.5.4 Van Jong Oranje naar een merkenteam

Na Jong Oranje maken diverse talenten de stap naar een merkenteam. De sleutelfiguren zijn bijna unaniem van mening dat deze overgang (te) groot is en het merendeel van de talenten moeite ondervindt met de stap. Enkele talenten hebben de aansluiting wel direct vrij makkelijk kunnen maken, maar zij worden eerder beschouwd als uitzonderingen. Daarnaast kan het uitmaken naar welk merkenteam wordt overgestapt.

"Er zijn maar heel weinig mensen die het direct redden. Die stap is heel erg groot gebleken."
(KNSB trainer)

Nieuwe sociale omgeving

Een eerste oorzaak die vaak wordt genoemd, heeft betrekking op het feit dat talenten in een nieuwe sociale omgeving komen als zij tot het merkenteam toetreden. Bij Jong Oranje zit een talent met allemaal leeftijdsgenoten in één team en wordt er op een zelfde manier naar de wereld gekeken. Er wordt gesproken over bijvoorbeeld school, het een keer verdienen van €500, de aankoop van een mountainbike en NK's. Het is een veilige omgeving waarbinnen eenieder zijn of haar plek kent en tot de besten in de leeftijdscategorie behoort. Het merkenteam is een andere wereld. De gemiddelde leeftijd van de topsporters ligt al snel een aantal jaar hoger. Er wordt gesproken over €5.000 of €20.000, de aankoop van een huis en kinderen en de Olympische Spelen. 'Soms loopt er zes keer goud om je heen' (Oud-topsporter). Op het moment dat je dan als eenling en 'jonkie' binnenkomt, is dit wennen en kan het leiden tot onzekerheid. Op de vraag wat er nu precies verandert, antwoordt een respondent:

"Nou, je stopt in één keer met school. Je bent in één keer professioneel schaatser. Je komt dan in een team terecht wat al staat als jonkie. Je hebt nog een hele grote mentale groei door te maken richting volwassenheid. Je bent al adolescent als je geluk hebt, soms ben je nog puber. Dus naast het hele hormonale verhaal is daar die groei richting volwassenheid, ook mentaal gebeurt er nog heel veel met je. Dat brengt ook onzekerheden met zich mee. Je bent de benjamin. Je moet opboksen tegen een gevestigde orde hoe welkom je ook bent. Het kan best zijn dat je je heel erg eenzaam voelt in een groep (...) En ik denk dat dat iets is wat we met z'n allen onderschatten (...) Het verschil tussen een 25-jarige en een 30-jarige is niet zo groot. Maar het verschil tussen een 18-jarige en een 23/24-jarige is enorm. Daar zullen de teams zich ook bewuster van moeten worden." (Trainer KNSB)

Een topsporter vergelijkt de transitie met de overgang van groep 8 naar de brugklas:

"Waar je het wel een beetje mee kan vergelijken is als je voor het eerst naar de brugklas gaat na groep 8. In groep 8 ben je alles op het schoolplein. Je bent de grootste, de langste, je weet alles, je kent alle hoekjes, je weet hoe je op het dak moet klimmen, je weet alle namen. En ineens kom je in de brugklas en je weet niks meer. Je bent niks, je weet niks en dat krijg je hier ook een beetje. Als jij junior bent en je wint alles al je wedstrijdje, je bent een groot mannetje, je kent iedereen, een veilige omgeving. Ineens kom je in een team waar alleen maar wereldkampioenen zitten of waarin niet meer over NK's wordt gesproken maar alleen over de WK's en de Olympische Spelen en weet je niks. Dus dat is een hele overgang voor die sporters." (Topsporter)

Aangegeven wordt overigens dat de 'talenten vaak warm worden ontvangen en er geen ontgroeningperiode is of een harde strijd moet worden gevoerd om een plekje te veroveren' (Topsporter). Vaak scheelt het al als er meerdere leeftijdsgenoten tegelijk de overstap naar het team maken. Daarnaast mengt de één zich nu eenmaal sneller in een nieuwe groep en vindt zijn of haar plaats dan de ander. 'Er zit bijvoorbeeld verschil tussen mensen met bravoure en meer timide personen' (Werknemer KNSB). (Bijlage 2: Citaat 30)

Leven als een prof en de bijbehorende prestatiedruk

Ten tweede is de 'nieuwe wereld' van het merkenteam vaak nog een stukje professioneler ingesteld dan Jong Oranje op het gebied van faciliteiten en kader en daarnaast gaat de schaatser echt een salaris verdienen. Hier moet mee om kunnen worden gegaan; 'het ineens op de stoel zitten van een betaald sporter is toch net even wat anders' (Werknemer KNSB). Anderzijds wordt van de schaatser ook zeer professioneel gedrag verlangd om alles eruit te halen wat erin zit. Ook dit vormt weer een stap ten opzichte van Jong Oranje.

"De stap van zeg maar van ontspannen, alles is goed, lol, schoolklas, schoolreisje naar een strak leven waarin mensen van schaatsen hun professie gemaakt hebben ja dat is ook een overgang waar ze niet klaar voor zijn. Het zijn allemaal grote stappen." (Trainer merkenteam)

Tevens komt er meer media-aandacht voor de rijder waarbij (anders dan tijdens Jong Oranje waar iedereen veelal positief is) de toon kritischer van aard kan zijn en er dient om te worden gegaan met sponsorbelangen. Na afloop van een wedstrijd moet de schaatser bijvoorbeeld even naar de businesslounge. De één kan hier beter mee omgaan dan de ander. Al met al leidt de nieuwe sociale en meer professionele omgeving tot een hogere druk om te presteren. Deels wordt deze druk ingegeven door de buitenwereld en deels legt een sporter deze druk zichzelf op volgens de sleutelfiguren. Opgemerkt wordt dat het dan ook allemaal 'toch soms heel spannend kan zijn en dit niet onderschat moet worden ook al gebeurt het wel eens en wordt er onvoldoende rekening mee gehouden' (Stafid merkenteam). Op de vraag of een topsporter na Jong Oranje het idee had dat hij zich meteen moest en wilde meten met teamgenoten die al veel langer bezig zijn, luidde het antwoord:

"Ja, gelijk ja. Ja maar dat is ook waar je voor komt en wat iedereen ook van je verwacht. En vooral als je nog als junior hebt gepresteerd dan verwacht iedereen dat jij binnen twee jaar die stap hebt gemaakt naar de Nederlandse top dus de wereldtop. Dat je dan bij de top 10 van de wereld hoort. En dat verwacht je ook van jezelf. Misschien ook dat andere mensen het van je verwachten, maar dat wil je ook heel graag." (Topsporter)

Fysieke aspect

Ten derde wordt in het kader van de overgang door vier sleutelfiguren gewezen op het fysieke aspect, maar dit geniet minder aandacht dan de hiervoor behandelde veranderingen. De talenten komen soms op fysiek gebied tekort ten opzichte van de leden die al langer deel uitmaken van het merkenteam. Hierin 'kan het gevaar schuilen dat er teveel wordt getraind teneinde de kloof kleiner proberen te maken' (Gewestelijk trainer). Vaak wordt een achterstand al op de eerste trainingskampen geconstateerd en levert het teleurstellingen op.

"Fysiek zijn er meerderen die gewoon zo enorm tekort komen (...). Die diversiteit is gewoon veel te groot. Ja fysiek gewoon basisontwikkeling. Het lichaam is los zand terwijl je daar toch al lang aan hebt kunnen werken om er een beetje een sportlijf van te kunnen maken. Wij moeten eigenlijk nog weer opnieuw beginnen om er een atleet van te maken terwijl dat al had kunnen gebeuren." (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 31)

Één topsporter denkt dat het fysieke element niet zo'n belangrijke rol speelt en de overgang in sociaal opzicht dan ook groter is.

“Nee, dat denk ik niet. Als je ziet hoe hard ze nu al trainen bij Jong Oranje, ik vind soms te hard, maar dan hebben ze zo’n goede basis dat ze bijna wel door kunnen schaatsen. En daar wordt in principe wel rekening mee gehouden dat ze nog niet alles kunnen. Alleen het niveau van ons is wel zo enorm hoog als ze dat in één keer willen hebben dan kan je over de top gaan en teveel doen. Maar dat geldt voor ons allemaal in een team (...) Maar ik denk dat de fysieke overgang niet zo extreem hoog is dan de sociale overgang.” (Topsporter)

Communicatie en informatieoverdracht

Ten vierde wordt door leden van de KNSB en de merkenteams aangegeven dat de grote overgang mede wordt veroorzaakt doordat er te weinig onderling wordt gecommuniceerd over het onderwerp. Er vindt nauwelijks overleg plaats over wat bijvoorbeeld de verwachtingen van de merkenteams zijn aangaande de opleiding van Jong Oranje en welke verwachtingen Jong Oranje heeft van de merkenteams.

“Maar het belangrijkste is volgens mij dat er meer afstemming zou moeten zijn tussen de trainer van Jong Oranje en de trainers van de merkenteams van ‘jongens hoe gaan wij dat sporttechnisch nu inkleden? Wat is het belastingsniveau dat iemand op een gegeven moment moet hebben?’ (...) Nou ik heb het gevoel dat dat [overleg red.] maar heel beperkt is en ik vraag mij of dat überhaupt er is.” (Staflid merkenteam)

“En dat is denk ik sowieso een issue binnen het hele verhaal van begeleiden van talenten. De onderlinge communicatie met coaches en de onderlinge communicatie met KNSB coaches en gewesten maar ook de onderlinge communicatie tussen topsportcoaches of professionele coaches en die weer met andere coaches is eigenlijk helemaal niks.” (Trainer merkenteam)

Een werknemer van de KNSB stelt eveneens dat er ‘te weinig overleg plaatsvindt tussen de merkenteams en Jong Oranje over de opleiding en het niet structureel en beleidsmatig wordt ingekleed’ (Trainer merkenteam). Eigenlijk zouden na afstemming de onderlinge verwachtingen en afspraken moeten worden vastgelegd en vervolgens jaarlijks geëvalueerd dienen te worden. Hoe is het gegaan en wat voor verbetermogelijkheden zijn er? Één trainer van een merkenteam geeft echter aan dat eenieder verschillende visies heeft over opleiden en op het moment dat deze bij elkaar worden gebracht, kan er een bepaalde mix ontstaan hetgeen niet bevorderlijk hoeft te zijn voor de ontwikkeling van de sporter.

“En wat het allergrootste drama is dat er een klein beetje gedaan wordt, ja ze ontkennen het maar is ook niet waar, is dat er gevraagd wordt van ‘wat verwacht jij nou van een Jong Oranje schaatser? Oh dat en dat. Daar gaan we rekening meehouden.’ En dan gaan ze naar een ander team ‘en wat verwacht jij?’ En dan krijg je een brei voor die topsporter om zich te ontwikkelen dat is gewoon drama.” (Trainer merkenteam)

Een ander punt dat is gerelateerd aan communicatie betreft het overdragen van informatie over een talent bij de stap van Jong Oranje naar een merkenteam. In de meeste gevallen vindt er nauwelijks (en op gestructureerde wijze) een echte informatieoverdracht plaats. Vaak worden er bijvoorbeeld wel medische gegevens en testresultaten uitgewisseld, maar daar houdt het mee op. Doordat er overigens geen overall standaard manier van testen wordt gehanteerd, kunnen er lastig vergelijkingen in tijd worden gemaakt en trends worden waargenomen op parameters. Voorts wordt er dus weinig informatie uitgewisseld aangaande bijvoorbeeld verschillende sporttechnische aspecten en trainingsschema’s, hoe er gecoacht is, hoe een persoon in elkaar steekt, hoe hij of zij reageert op verschillende benaderingen, voeding, onderwijs etcetera. Op de vraag in hoeverre er informatie wordt overgedragen, antwoordt een sleutelfiguur:

“Nauwelijks. Als iemand van Jong Oranje naar ons toe komt, kunnen we wel een totaal medisch testverhaal opvragen. Dat wordt ook keurig doorgebriefd. Maar communicatie verder is er eigenlijk niet heel veel.” (Trainer merkenteam)

Al met al maakt een gestructureerde informatieoverdracht nog geen deel uit van het systeem; het is te veel afhankelijk van toevalligheden zoals een goede relatie tussen twee coaches. Het gevolg is echter dat nieuwe trainers soms het wiel voor een deel opnieuw moeten uitvinden en hier gaat tijd overheen.

“En de uitwisseling tussen trainers bijvoorbeeld, die kan gewoon veel beter. Dat geldt ook al voor gewest naar Jong Oranje. Dus elke keer als een sporter bij een trainer komt dan gaat die trainer weer opnieuw het wiel uitvinden. Dus als je daar veel meer lijn in brengt, kan die ontwikkeling van die sporter veel beter doorgezet kan worden.” (Trainer KNSB)

“Nou er zit niet echt beleid achter. Het is niet dat ik denk dit is onderdeel van het systeem. Ik heb mezelf op een gegeven moment ook wel afgevraagd van ‘hadden wij dit niet eerder kunnen weten? Hadden wij deze persoon niet aan een aantal testen of assessments moeten onderhevig stellen om eens wat beter zicht te krijgen op hoe überhaupt een persoon in elkaar steekt?’” (Staflid merkenteam)

In lijn met de uitspraak van dit staflid wordt aangegeven dat het goed zou zijn als er bijvoorbeeld informatie wordt uitgewisseld over wat voor persoon een rijder is en welke benadering daarbij het beste werkt. ‘Als iemand erg baat heeft bij een lieve approach werkt het niet als een trainer gaat schreeuwen’ (Topsporter).

“Het zou wel beter zijn natuurlijk, sowieso. Dat je van iemand hoort hoeveel die persoon nog kan hebben, waar belangrijke punten zitten, dat ie heel snel huilt of dat ie juist helemaal niets prijs geeft. Dat soort dingen zijn natuurlijk best handig om te weten.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 32)

Twee talenten en een topsporter geven aan niet (zeker) te weten of en in hoeverre er over hen informatie is uitgewisseld tussen elke keer een oude en nieuwe trainer. Één topsporter onderstreept wel dat talenten zelf ook een stuk verantwoordelijkheid dragen voor een goede informatieoverdracht. (Bijlage 2: Citaat 33). Opgemerkt dient te worden dat de informatieoverdracht niet alleen een issue is bij de overstap van Jong Oranje naar een merkenteam. Het wordt als een algemeen probleem geduid dat bijvoorbeeld ook speelt als een talent van een vereniging naar het gewest gaat, van het gewest naar Jong Oranje en van een merkenteam terug naar het gewest. Steeds wordt er beperkt informatie uitgewisseld. Er worden hiervoor verschillende oorzaken aangedragen. Naast het feit dat de onderlinge communicatie sowieso beperkt is, bestempelen verschillende sleutelfiguren trainers ook als ego's. Zij geloven dat ze zelf het beste kunnen ontdekken hoe een schaatser in elkaar steekt en om een frisse start te maken, willen zij soms juist blanco beginnen.

“Eerlijk is eerlijk. Trainers wisselen onderling gewoon nauwelijks informatie uit. Die bellen elkaar misschien een keer op. (...) Omdat ook al die trainers ego's zijn. En die denken dat ze het allemaal zelf weten. En die hebben mij een keer zien schaatsen en weten precies hoe het zit met mij. Op zich is dat ook niet erg want er wordt weer een frisse blik op gegeven [maar red.] er worden dingen weer tegen mij gezegd waar aan het einde een andere trainer ook achter was.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 34)

Er heeft ook altijd al een soort geheimhouding bestaan rondom het verstrekken van informatie. Trainers willen onder meer hun aanpak niet prijsgeven, omdat er immers een concurrentiestrijd gaande is; “het trainersdossier gaat niet mee over hoor.” (Bestuurder)

“In de profploegen het is toch een kwestie van overleven en de slimste die wint het. Stel het

is oorlog en ik geef mijn wapentuig bekend aan jou. Ze zullen dat voor zich houden want ze willen niet dat alles bekend wordt, want het is een competitie (...) Er is wel een soort geheimhoudingsplicht rondom het geven van informatie. Ik geef niet alles weg en dat doet niemand.” (Gewestelijk trainer)

Gevolgen grote overgang tussen Jong Oranje en merkenteams

Uit het voorgaande is duidelijk geworden waarom er sprake is van een grote overgang tussen Jong Oranje en de merkenteams. Een groot gevaar dat hierin wordt gezien is dat talenten uiteindelijk wegvallen of afhaken terwijl diverse partijen er letterlijk en figuurlijk veel in investeren en niet in de laatste plaats het talent zelf.

“Dat mensen tussen wal en schip dreigen te raken en afhaken. Misschien wel dat talenten worden opgenomen, maar uiteindelijk weer terugvallen. Misschien dat een enkeling het nog gaat redden. Dan moet je je gaan afvragen: al die tijd en jaren en kosten en energie die daar in zijn gaan zitten, zowel vanuit de bond, inclusief gewesten, clubs en weet ik het. Als vanuit de rijder, ouders en je zet je sociale leven gewoon op een ander pad. Soms is dat ook helemaal stil. Is het dat dan waard? Op het moment dat je dan niet een logische stap hebt richting écht professioneel schaatsen.” (Trainer KNSB)

Aan de andere kant geeft één oud topsporter aan dat op het moment talenten de moeizame overstap goed hebben doorstaan zij er meteen ook echt helemaal bijhoren. De pure top van Nederland zit namelijk in de merkenteams en niet iedereen kan tot deze top behoren. Topsport heeft nu eenmaal een harde kant; het is een survival of the fittest. Al met al wordt in het algemeen, afgezien van de stap van Jong Oranje naar een merkenteam, door twee trainers expliciet geconcludeerd dat Nederland in vergelijking met het buitenland onzorgvuldig met haar talenten in het langebaanschaatsen omgaat. ‘Een gevaar aan de jacht naar goud is dan ook dat talenten kapot worden gemaakt en dit is in de eerste plaats vervelend voor henzelf’ (Trainer merkenteam). Op het gebied van talentontwikkeling kan nog het nodige worden verbeterd.

“En in het buitenland hebben ze minder schaatsers, maar ze moeten er veel zorgvuldiger mee omgaan. Nederland gaat heel onzorgvuldig om met talent (...) Als ik zie hoeveel talenten er verloren zijn gegaan in Nederland dat houd je niet voor mogelijk. Er is meer verloren gegaan dan is blijven staan. Dat is jammer.” (Gewestelijk trainer)

“Je moet je beperkingen weten en één van onze beperkingen is talentontwikkeling. Dat is gewoon vreselijk (...) Wij gaan zo slecht met onze talenten om. Als je ziet wat er bij ons doorbreekt. In het buitenland hebben ze er 10 en gaan er 9 van door en wij hebben er 10 en gaan er 3 van door. Dan willen we nog beweren dat we het goed doen ook. Dat is gewoon niet waar. We doen het gewoon slecht.” (Trainer merkenteam)

4.5.5 Verbetermogelijkheden traject talentontwikkeling op organisatorisch vlak

In de interviews is een aantal verbetermogelijkheden op organisatorisch vlak aan bod gekomen om de overgangen tussen de gewesten, Jong Oranje en de merkenteams te verkleinen en het traject van talentontwikkeling te optimaliseren. In deze paragraaf zullen de verschillende gedachten van de sleutelfiguren hierover uiteen worden gezet.

Versterken van gewesten

De sleutelfiguren zijn in grote mate unaniem van mening dat de gewesten met hulp van de KNSB (centraal niveau) versterkt moeten worden. Niet alleen leden van het gewest zelf, maar ook enkele sleutelfiguren bij de merkenteams geven aan dat zij ‘al jaren roepen dat de gewesten meer body moeten krijgen’ (stafid merkenteam). De gewesten worden gezien als

de bakermat van topsport. Zij vormen de basis omdat 'kinderen tussen de elf en zestien jaar het meest leren en dan dus goed begeleid moeten worden' (Gewestelijk trainer). Zoals uit de bespreking van talentontwikkeling op gewestelijk niveau duidelijk is geworden, lopen de gewesten tegen diverse problemen aan. Op het moment dat hier oplossingen voor komen en zij sterker worden, gaat de kwaliteit van de kweekvijvers voor talent omhoog hetgeen het niveau van de rijders bevordert. Daarnaast kunnen topschaatsers die na Jong Oranje niet in een merkenteam worden opgenomen of rijders die uit een merkenteam vallen goed worden opgevangen door het gewest. Al met al wordt door het realiseren van een professionaliseringsslag bij de gewesten de kloof tussen gewest, Jong Oranje en de merkenteams kleiner.

"...Waar de basis van ons is. Dat is gewoon een heel goed instituut gewesten. Dat heeft zich jarenlang staande weten te houden (...). Er zit kennis en zeker op een bepaald gebied en daar moeten faciliteiten heen. Daar ben ik voor. Dus ik ben een groot voorstander ervan dat gewesten meer geld moeten hebben." (Trainer merkenteam)

Allereerst wordt door verschillende sleutelfiguren aangegeven dat er simpelweg meer geld naar de gewesten moet vanuit de KNSB: "geld en dan komt de rest vanzelf" (Bestuurder). Drie leden van een gewest merken namelijk op dat de issues waarmee zij nu te maken hebben worden ingegeven door een gebrek aan geld. Het geld dient dan volgens de respondenten vooral geïnvesteerd te worden in trainingsfaciliteiten en het sporttechnisch kader zodat de basis in orde is. Aan het geld dienen wel voorwaarden verbonden te zijn waaraan gewesten moeten voldoen zodat het doelgericht wordt ingezet.

"Ik vind dat de KNSB daar meer een rol in moet spelen. Er moet meer geld heen. Je moet ze geld geven en een trainer kan daar bijvoorbeeld deeltijd voor gaan werken, maar er zijn ook eisen aan. Er moeten ook doelstellingen gehaald worden en die moeten controleerbaar gemaakt worden. En als jij die doelstellingen niet haalt, moet je ervoor open staan dat ze je helpen (...) Daar moeten goede trainers staan, die moeten goede faciliteiten hebben, die moeten geld hebben, er moet een deeltijdbaan aan vast zitten dat ze ruimte hebben om dat te doen. Maar er staat wat tegenover." (Trainer merkenteam)

"Ja, die moet je belangrijker maken. Ik denk dat dan ja. Dat je echt zorgeloos kan schaatsen bij een gewest. Dat je weet dat je ijsuren hebt, dat je een wedstrijdpak hebt, want dat is ook wel handig en dat je een trainer hebt en mogelijkheden tot een krachthonk. Dat je die basis echt puur om te trainen wat iedereen nodig heeft dat dat goed is. En ja dat je dan niet in het buitenland kan zitten voor trainingskampen ja dat moet dan maar zo zijn. Dat is niet anders." (Topsporter)

Een voorwaarde die wellicht gesteld kan worden is 'bijvoorbeeld dat talenten van gewesten om de acht weken op centrale meetpunten testen afleggen, zodat er structureel inzicht wordt verkregen in ontwikkelingen. Op het moment dat er geen vooruitgang wordt geboekt, kan worden gekeken waar dat aan ligt en hierin hulp worden geboden'. (Topsporter)

Ten tweede kan creatiever worden omgegaan met de huidige situatie. Een werknemer van het Bonds bureau merkt op dat het niet altijd direct een kwestie is van geld geven, maar ook op een meer creatieve en slimme manier kan worden omgegaan met de middelen die er zijn.

"Als we dat met zijn allen constateren dat er een extra trainingsuur per gewest moet bijkomen. Nou als dat zeg maar de meest dominante factor is dan moeten we dat met zijn allen proberen te creëren. Dan kom je weer terug op ijsbanen dat kost geld. Plus dat op sommige ijsbanen de druk van buiten, door verenigingen, gewoon groot is. Daar zouden we creatief mee om moeten gaan. Misschien moeten ze 's ochtends om 8 uur wel trainen. Want dat doen zwemmers ook. Misschien wel 7 uur want dan kunnen mensen naar school toegaan. Maar dat is een omslag, een hele cultuuromslag." (Werknemer Bonds bureau)

Ten derde zou er volgens enkele leden van de merkenteams, de KNSB (centraal niveau) en een bestuurder en oud-topsporter per gewest of regio een trainingscoördinator of manager kunnen worden aangesteld. De gewesten zijn erg afhankelijk van hele enthousiaste vrijwilligers en vrijwillige trainers die alles drijvende houden. Een door het Bondsbureau betaalde kracht zou hen onder meer kunnen ondersteunen en op het moment dat er trainers wegvallen kunnen inspringen, zodat zaken niet in één keer in elkaar vallen. Tevens kan hij of zij in het traject van talentontwikkeling een coördinerende functie vervullen door met verschillende partijen samen te werken, kennis uit te wisselen en toezien op een goede overgang van het gewest naar Jong Oranje.

“Daar zou eigenlijk de KNSB misschien moeten proberen om in een soort regionaal verhaal mensen te betalen dus neer te zetten op die plekken en te zeggen dit is jouw taak klaar. Het coördineren van deze gewesten, zorgen dat je veel met die coaches praat en er eenheid ontstaat, maar ook dat jij makkelijk doorschuifluik wordt van hier naar een Jong Oranje coach. Ja, dat kan beter absoluut.” (Trainer merkenteam)

Tot vierde zien de respondenten uit het gewest een oplossing in de suggestie dat de KNSB kan helpen met het vinden van sponsors door bijvoorbeeld netwerken aan te boren, kennis over te dragen of voor de gewesten meer media-aandacht te genereren. Ondanks dat er weleens plannen zijn vanuit de KNSB om een sponsorverdubelaar te gaan hanteren, is hulp bij sponsorfinding een eerste voorwaarde.

“Ja, geld geven is de makkelijkste weg. Maar daar willen ze juist ook vanaf door te zeggen we gaan die sponsorverdubelaar inbouwen. Maar ondersteuning vanuit de KNSB voor sponsorfinding is zeg maar zero. Daarin is een slag te maken als je vindt dat je ons wilt prikkelen door een sponsorverdubelaar te hanteren. Je zegt dat in feite tegen een kind als je je eerste woordje kunt lezen, krijg je van mij een sticker. Maar je geeft hem geen boek, geen handleiding, je leert het niet. Dat is eigenlijk te banaal voor worden, maar zo gebeurt het wel.” (Bestuurder)

Tot slot wijst één bestuurder in het licht van de professionaliseringsslag wel op het dilemma dat de gewesten een vrijwilligersvereniging zijn en ook moeten blijven. Dat is een groot goed want als de inspanningen van de vrijwilligers gekapitaliseerd zouden worden, is de schaatssport erg rijk. Vrijwilligers moeten redelijk professioneel kunnen opereren, maar gerealiseerd dient te blijven worden dat het niet allemaal professionals zijn. Dit kan ook niet worden verwacht en dus is het een kwestie van geven en nemen en je op een gemiddelde richten.

Regiostructuur

Twee trainers en een werknemer van de KNSB, twee bestuurders, enkele leden van een merkenteam en een oud-topsporter zien als toekomstbeeld voor zich dat er een regiomodel wordt gecreëerd hetgeen als bevorderend wordt beschouwd voor het ontwikkelen van talent. Er zouden bijvoorbeeld vier regio's in Nederland kunnen ontstaan (noord, oost, zuid, west). Binnen elke regio is één trainingscentrum waar goede topsportfaciliteiten en trainers zijn en bijvoorbeeld ook een koppeling met CTO's wordt gelegd. 'De huidige kunstijsbanen vallen onder een regio en de beste talenten van clubs worden opgenomen in de baanselecties. Vervolgens kunnen de beste talenten van de baanselecties geselecteerd worden voor de regioselectie die het trainingscentrum als standplaats heeft' (Trainer KNSB). Deze vier regioselecties zouden de 'decentrale Jong Oranjes' kunnen worden en van daaruit kan de stap gezet worden naar een merkenteam. Overigens kunnen in de regioselecties ook senioren worden opgenomen. Voorts heeft elke regio zoals eerder ook vermeld een regiomanager of wellicht talentcoördinator die wordt aangestuurd vanuit het Bondsbureau. Hij of zij coördineert het reilen en zeilen binnen de regio en houdt bijvoorbeeld nauw contact met de trainers van de regio en de merkenteams, andere regiomanagers en het

Bonds bureau.

“En dat je daar dus ook een volgende professionaliseringslag maakt en ook betaalde krachten op regioniveau inzet. Want dan maken we een kwaliteitsslag met zijn allen. Dan heb je niet één Jong Oranje voor acht sporters maar vier mini Jong Oranjes voor veertig sporters. Ik ben de eerste die voor is.” (Werknemer KNSB)

Een voordeel wat hierin wordt gezien is dat er op regionaal niveau een professionaliseringslag wordt gemaakt en hierdoor meer talenten kunnen beschikken over goede faciliteiten. Tevens bestaat de mogelijkheid dat de talenten langer in hun eigen woonomgeving kunnen blijven mits er onder meer goede openbaar vervoer mogelijkheden zijn en de reisafstand tussen school en sport klein is. Daarnaast is er de overtuiging dat als de beste talenten met elkaar trainen het niveau omhoog gaat. ‘In de huidige situatie is er een aantal gewesten dat in haar selecties één of twee rijders heeft die een stuk boven de rest uitsteken en daardoor kan men elkaar niet beter maken. In het regionale model zouden de beste rijders uit een regio met elkaar kunnen trainen’ (Trainer KNSB). Het leidt er volgens sleutelfiguren toe dat de overstap naar een merkenteam makkelijker kan worden gemaakt.

“Die regionale opleidingscentra dat zie ik echt als mogelijkheid om dat gat op te vullen tussen jeugd en commercie. Dus dat je regionaal zegt ‘we maken daar echt trainingsfaciliteiten ook voor senioren om zich goed voor te bereiden en dan alsnog een kweekvijver te hebben in Nederland op vier verschillende plekken waar ook de commerciële teams hun mensen kunnen werven.” (Trainer KNSB)

Voor het regiomodel zouden er idealiter ook in de toekomst op bestuurlijk niveau bijvoorbeeld vier regio’s gecreëerd moeten worden. Dit impliceert echter het afscheid nemen van de huidige structuur waarbinnen er acht autonome gewesten zijn. In het licht van talentontwikkeling wordt hierin het voordeel gezien dat vanuit de KNSB op centraal niveau het ontwikkelen van talent op decentraal niveau beter beheersbaar wordt. De KNSB (centraal niveau) heeft nu weinig grip op de activiteiten rondom het ontwikkelen van talent op decentraal niveau’ (bestuurder).

“Aan de andere kant denk ik dat je vanuit de KNSB gezien, met name ook met het opleidingsgebeuren zolang de merkenteams er zijn, wel moet proberen om dat hele traject van talentherkenning en – ontwikkeling wat strakker centraal te kunnen regisseren. Daar ben ik van overtuigd dat dat moet.” (Bestuurder)

Aangegeven wordt namelijk dat de gewesten nu vanuit hun autonome positie ieder hun eigen gang gaan. Tevens zijn sommige gewesten groter dan anderen en dit creëert vaak nog meer verdeeldheid. ‘Er wordt niet gedacht wat is goed voor Nederland maar wat is goed voor het gewest en dat kan soms leiden tot spanningen’ (Werknemer KNSB). Het ‘hakketakken’ onderling en naar de KNSB (centraal niveau) geeft versplintering en creëert vertraging in de voortgang van processen. Voor de KNSB (centraal niveau) is dit lastig te coördineren en zij ondervindt bijvoorbeeld moeite met de implementatie van plannen op het gebied van talentontwikkeling. Gedacht wordt dat met een nieuw bestuursmodel de regio’s sterker gemaakt kunnen worden, maar dat de KNSB (centraal niveau) wat strakker de regie kan voeren en meer stroomlijning kan creëren.

“Men leeft als acht gewesten gewoon compleet zelfstandig en heeft weinig of niks met elkaar van doen. Dat kan eigenlijk niet. Daarom moeten er misschien wel heel snel regio’s komen. Dat moet veel meer op elkaar worden afgestemd (...). Misschien hebben ze dan wel gelijk bij De Telegraaf dat ze zeggen van die gewesten hebben teveel macht. Ik geloof niet dat wij macht hebben, maar een aantal zijn teveel in zichzelf gekeerd en niet samen een familie zijn. Volgens mij is daar heel veel winst te maken.” (Bestuurder)

“Nu is het nog heel vaak hakketakken ook onder elkaar. Er zijn twee gewesten in het westen die zijn de grootste en die doen maar. Vaak constateerde ik in de Bondsraad dat doorlopend. Wat haat en nijd. En iedere keer ‘we zijn autonoom, wij bepalen wel wat goed is voor ons’. Dat doen ze ook ten opzichte van elkaar. Als je dat er nu wat meer uit kunt halen. Ik zeg niet dat dat gegarandeerd is bij drie of vier regio’s want die kunnen dat ook doen. Maar als je ze even groot maakt, dan heb je wat meer natuurlijk evenwicht. En nu is dat er niet.” (Bestuurder)

“Ik heb het gevoel dat het grootste voordeel dat je kan bewerkstelligen is dat de KNSB daadwerkelijk weer haar eigen sport kan besturen. Die gewesten hebben zo’n gruwelijk grote invloed dat die gewoon heel wat beslissingsprocessen ingewikkeld en lastig maken.” (Staflied merkenteam). (Bijlage 2: Citaat 35)

Één bestuurder stelt dat een voordeel van schaalvergroting ook is dat de betere bestuurders over kunnen blijven die weten waar een topsportklimaat mee is gediend, ook op het gebied van talentherkenning- en ontwikkeling. (Bijlage 2: Citaat 36)

Aan de andere kant wordt er benadrukt, ook door voorstanders van een regiostructuur, dat mensen op decentraal niveau juist meer beslissingsbevoegdheden moeten krijgen omdat zij weten wat er speelt en waar behoefte aan is en de KNSB (centraal niveau) vooral facilitair dient op te treden. Op het moment dat er op centraal niveau regie wordt gevoerd kunnen personen op decentraal niveau het gevoel hebben dat er op afstand geregeerd wordt en dat kan ook weer leiden tot spanningen.

“Hoogland is een soort van eiland aan het worden. Want heel veel gewestelijke mensen die heel veel energie en tijd erin stoppen (...) die zeggen van ze doen maar en denken maar. Er gebeurt teveel op afstand. Als je zorgt dat dat wordt teruggebracht naar daar waar alle mensen hun energie erin stoppen, dat is veel efficiënter dan dat je dat allemaal centraal probeert aan te sturen. Want dan bewegen die mensen namelijk niet. Die zeggen van hoezo ga jij dat bedenken?” (Oud-topsporter)

Al met al kunnen er binnen een regiostructuur ook weer dezelfde soort dilemma’s ontstaan als nu binnen de gewestelijke structuur. Sommige sleutelfiguren vragen zich dan ook af wat er echt mee wordt opgeschoten om van acht gewesten vier regio’s te maken. Er zou net zo goed ook geroepen kunnen worden dat er twaalf gewesten of regio’s moeten komen. Er kan dan beter energie worden gestoken in het realiseren van verbeteringen omtrent talentontwikkeling in de huidige structuur. Daarnaast zou er nog weleens een generatie over heen kunnen gaan eer dat gewesten zichzelf eigenlijk als het ware zouden willen opheffen.

“Dat zal mijn tijd nog aanduren. Ik denk niet dat ik het ooit nog meemaak.” (Bestuurder)

Opleidingsvergoeding voor gewesten

In de huidige structuur wordt naast Jong Oranje de opleiding van talent grotendeels verzorgd door de gewesten. Op het moment dat zij daadwerkelijk topprestaties gaan leveren, maken zij echter veelal deel uit van een merkenteam. Een vraag betreft dan ook of de merkenteams een opleidingsvergoeding aan de gewesten zouden moeten betalen. Een aantal sleutelfiguren heeft hier een uitgesproken mening over. Een staflied en een trainer van een merkenteam, twee topsporters, een oud topsporter, een KNSB trainer en een talent zijn hier tegenstander van. Een eerste gebruikt argument hiervoor is dat de opleiding en de betaling hiervan een verantwoordelijkheid is van de KNSB. De merkenteams investeren veel geld in de schaatssport zodat topschaatsers goed kunnen presteren. Hierdoor worden er sowieso al kosten weggehaald bij de KNSB. Daarnaast is het door het presteren van de topschaatsers voor de KNSB mogelijk om het hoofdsponsorschap voor miljoenen te verkopen. Dit geld kan gebruikt worden voor het versterken van de gewesten zodat zij een goede opleiding kunnen

verzorgen. Op het moment dat de merkenteams ook nog opleidingsvergoedingen aan de gewesten moeten betalen, is dat de wereld op zijn kop.

“Ronduit flauwekul. Omdat de KNSB en de gewesten blij moeten zijn dat er commerciële partijen zijn die gewoon zeggen van luister ‘wij gaan een infrastructuur betalen en faciliteren om uiteindelijk onze toppers succesvol te laten worden’. Die kosten worden allemaal weggehaald bij de KNSB. Terwijl de KNSB dat wel gewoon voor 5, 6 miljoen aan KPN kan verkopen. En uit dat geld moet de KNSB en de gewesten zorgen dat ze nieuwe Sven Kramers blijven produceren. En het is echt de wereld op zijn kop om te gaan zeggen van de partij die de kosten heeft weggehaald bij de KNSB nu ook eens, on top of that, nog een keer geld moet terugstorten naar de gewesten. Gaat helemaal nergens over. Dat zijn echt mensen die de wereld op zijn kop aan het zetten zijn. Gaat ook nooit gebeuren kan ik je voorspellen.” (Staflid merkenteam)

Een tweede argument dat wordt ingebracht is dat het in de praktijk niet werkbaar zal blijken doordat het veel discussies oplevert. ‘Op het moment dat een talent bijvoorbeeld eerst drie jaar in het ene gewest heeft getraind en daarna één jaar in een ander gewest dan is de vraag hoe het geld moet worden verdeeld’ (Topsporter). Ten derde gebruikt een KNSB trainer de vergelijking met het schoolsysteem om de tegenstand te beargumenteren.

“Dat vind ik de grootst mogelijke onzin. Ik weet dat bijna niemand het hier mee eens is binnen de KNSB. Ik ga toch ook niet, als ik een universitaire opleiding heb gedaan, of een HBO opleiding, ga ik mijn werkgever vragen achteraf aan mijn opleidingsinstituut een deel van mijn opleiding te vergoeden of aan de IB-groep. Dus dat vind ik onzin.” (KNSB trainer)

Een gewestelijke trainer, bestuurder, talent, KNSB trainer en KNSB werknemer zijn wel een voorstander van de opleidingsvergoeding en wijzen erop dat de bestaande situatie eigenlijk een onevenwichtigheid is. Net als in het voetbal zouden voorgaande (opleidings) teams een vergoeding moeten krijgen bij een transfer naar een merkenteam. Allereerst vormt de vergoeding een blijk van waardering en erkenning voor het werk dat de gewestelijke trainers hebben verricht op het gebied van opleiding. De merkenteams profiteren hier uiteindelijk van. Het geld kan vervolgens weer geïnvesteerd worden in bijvoorbeeld betere trainingsfaciliteiten.

“Ik zou daar voorstander van zijn. Zoals in het voetbal gebeurt. Eén kunnen die gewesten daar ook daadwerkelijk iets mee doen. Of ze sturen dat naar een trainer, of ze gebruiken dat voor faciliteiten of een extra trainingskamp. Aan de andere kant is het ook soort van waardering voor die trainers op dat niveau. Dat in ieder geval bekend is dat zij ook een bijdrage hebben geleverd.” (Trainer KNSB)

Ten tweede zorgt de vergoeding ervoor dat de gewesten en de merkenteams dichterbij elkaar worden gebracht en zij meer hun gemeenschappelijke belang gaan inzien, namelijk talenten in de richting van topsport krijgen. Tevens bevordert dit de uitwisseling van kennis en informatie. Als een merkenteam bijvoorbeeld een talent overneemt, kan in ruil voor de vergoeding worden gevraagd hoe het talent is opgeleid, welke programma's zijn gevolgd etcetera.

“Ik bedoel dat ze veel meer op elkaar gebonden worden, echt aan elkaar worden gekoppeld. Het wederzijds belang daarvan gaan inzien. Kijk een merkenteam zal er heel veel belang aan hechten dat een jongen of meisje een goede opleidingsschool heeft gehad op alle aspecten. Heel evenwichtig en dat dat goed is vastgelegd zodat hij daar op voort kan borduren (...) Mij gaat het niet eens om het geld, maar je hebt aan elkaar een boodschap. Je bent aan elkaar gebonden, je hebt één gemeenschappelijk iets en dat is die ene jongen of dat ene meisje in de richting van de topsport.” (Bestuurder)

Overigens merken twee voorstanders (een gewestelijk trainer en talent) wel op dat de vergoeding ertoe kan leiden dat het verschil in mogelijkheden tussen de gewesten kan toenemen. Gewesten die nu al relatief veel talenten leveren voor NK's kunnen hun opleiding met de vergoeding verbeteren. Gewesten die beschikken over minder talent en mogelijkheden om rijders op te leiden, zullen minder snel vergoedingen krijgen en hierdoor nog verder op achterstand raken. Verder geeft een (gewestelijk) bestuurder aan dat de regeling eigenlijk 'de put delven als het kalf verdrongen is' impliceert. Degene voor wie de vergoeding wordt betaald, heeft er zelf geen profijt meer van. Deze respondent is er dan ook een voorstander van dat de merkenteams vooraf een investering zouden doen en er met elkaar wordt nagedacht over welk effect moet worden bereikt. Een gevaar is wel dat de merkenteams in ruil voor het geld een te grote invloed zouden willen uitoefenen op hoe een talent wordt opgeleid op gewestelijk niveau (Bijlage 2: Citaat 37).

Tot slot geven enkele tegenstanders wel aan dat de KNSB (centraal niveau) met behulp van de hoofdsponsor de opleidingsvergoeding aan de gewesten kan betalen zodat de gewesten versterkt worden. Een aantal voorstanders vindt dat de KNSB (centraal niveau) een deel voor haar rekening kan nemen naast de bijdrage van de merkenteams.

“Er moet een soort nationaal fonds komen wat gevoed wordt vanuit de merkenteams en de KNSB via KPN straks en daar komt geld in en uit die pot wordt dat betaald.” (Bestuurder)

Adopteren gewest (regio) door merkenteam

Een andere mogelijkheid die in acht interviews naar voren is gekomen, betreft het adopteren van een gewest (of regio) door een merkenteam. De respondenten uit het gewest, van de KNSB, een talent en een trainer van een merkenteam zijn uitgesproken voorstanders van deze constructie. Het houdt in dat een merkenteam met een gewest een samenwerkingsverband aangaat. Een merkenteam geeft geld aan een gewest in ruil voor het opleiden van talenten die uiteindelijk de stap naar het betreffende merkenteam kunnen maken. Een eerste voordeel dat wordt gezien is dat de gewesten met de financiële ondersteuning versterkt kunnen worden en de kwaliteit van talentontwikkeling wordt verbeterd. Daarnaast zal er door het samenwerkingsverband meer kruisbestuiving en kennisdeling ontstaan tussen trainers van een gewest en een merkenteam. De veronderstelling is dat hiermee de overgang naar een merkenteam kleiner gemaakt wordt. Een positief aspect waar namelijk op wordt gewezen is dat het de kloof tussen Jong Oranje en een merkenteam kan overbruggen. Een merkenteam kan bijvoorbeeld een talent contracteren dat net Jong Oranje heeft afgerond. Op het moment dat hij of zij echter nog niet rijp is voor het merkenteam kan het talent eerst nog doorgroeien in het gewest. De constructie is vorig jaar met één talent gehanteerd en 'dit heeft goed uitgepakt; de overgang van Jong Oranje naar het gewest en vervolgens het merkenteam verliep vlekkeloos.' (Talent). Overigens is het ook mogelijk dat de constructie betrekking heeft op talenten uit een gewestelijke selectie. De merkenteams investeren dan in de opleidingspoel van het gewest waaruit 'gevist' kan worden.

“Ik zou graag willen naar een situatie waarbij merkenteams wel de mogelijkheid hebben om een regio te adopteren (...). Op het moment dat dat betekent dat daar financiële ruimte komt voor faciliteiten voor een goede opleiding van onze jeugdige topsporters denk ik dat dat heel veel kansen biedt.” (Trainer KNSB)

“Ik ben er ook voor dat een profploeg een gewest adopteert en daar dus ook geld instopt en op die manier kan je dan goed werken.” (Gewestelijk trainer)

Aan de andere kant geeft een bestuurder aan dat hij zou willen voorkomen dat er bilaterale samenwerkingsverbanden gaan ontstaan tussen de merkenteams en de gewesten. De KNSB (centraal niveau) moet de regie kunnen voeren.

“Ja, eigenlijk is de KNSB toeleverancier van de merkenteams. Alle gewesten dus via de KNSB. Die regie moet je denk ik houden. Ik ben niet zo’n centralistisch denkend figuur, maar op dit gebied wel. Nee, ik zou willen voorkomen dat er allerlei bilateraaltjes gaan ontstaan tussen gewesten en merkenteams. Laten we dat maar goed in de hand houden. Ik denk dat dat in het belang is van de pupil en van de kwaliteit van het schaatsen. Om dat eerst centraal via een goede opleidingsmethodiek te doen en dan dus pas aan de merkenteams af te staan.” (Bestuurder)

KNSB team tussen Jong Oranje en de merkenteams

Een andere optie die in de interviews aan de orde is gekomen betreft het creëren van een KNSB team tussen Jong Oranje en de merkenteams. In dit team kunnen onder meer talenten worden opgenomen die na Jong Oranje niet direct de stap kunnen maken naar een merkenteam, talentvolle gewestelijke rijders en jonge schaatsers die uit een merkenteam zijn gevloeid, maar wel bij de internationale top horen. Het team kan worden getypeerd als het KNSB opleidingsteam of opvangteam. Overigens is na het seizoen 2008/2009 afscheid genomen van het opleidingsteam. Uit de interviews blijkt dat het eventueel instellen van een dergelijk team een actueel vraagstuk is, omdat er ten opzichte van voorgaande jaren minder plaatsen in de merkenteams beschikbaar zijn voor rijders.

Een trainer en werknemer van de KNSB en twee topsporters vinden dat er niet structureel een opleidingsteam zou moeten komen, maar het van de situatie bij de merkenteams afhangt. Op het moment dat er bijvoorbeeld veel talenten buiten de boot vallen doordat merkenteams minder geld tot hun beschikking hebben, is het wenselijk dat er een team wordt gecreëerd. Het niveau van de rijders wordt te hoog geacht voor het terugvloeien naar een gewestelijke selectie. Het streven op langere termijn zou moeten zijn dat de gewesten of regio’s sterk worden gemaakt en zij talenten verder kunnen begeleiden op het moment dat er geen plaats voor hen is bij de merkenteams.

“Maar dat er een beetje een weg in gevonden moet worden, door en te investeren in de gewesten en te investeren in de mensen die nu overblijven, maar wel met een doel van ‘oké, over drie jaar zijn die gewesten zo op niveau dat er geen opvangploeg meer nodig is.” (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 38 Citaat 39)

Twee leden van een merkenteam, een trainer en werknemer van de KNSB, een talent en een bestuurder pleiten er wel voor om structureel een team onder de hoede van de KNSB in te stellen en het niet moet afhangen van de ontwikkelen op een bepaald moment. Het team kan als overgangsfase dienen van Jong Oranje naar een merkenteam. Talenten krijgen dan na Jong Oranje één à twee jaar de tijd om aan het hoge niveau te wennen en dus op iets latere leeftijd bij een merkenteam binnenkomen, aldus een topsporter.

“Ik vind dat er eigenlijk een soort van opleidingsploeg moet komen natuurlijk (...) Nou ten eerste dat er een soort tussenstap is naar de merkenteams. Als iemand nog net niet goed genoeg is voor een merkenteam maar dus wel heel goed is die zich misschien nog een jaar of twee kan doorontwikkelen en dan misschien wel klaar is voor het merkenteam. En dan nog daar kan doorgroeien.” (Talent) (Bijlage 2: Citaat 40)

Overigens zou zoals vermeld het team naast leden uit Jong Oranje kunnen bestaan uit talentvolle rijders afkomstig van de gewesten en senioren die tot de wereldtop behoren. Één bestuurder ziet hierin ook het voordeel dat er een laag wordt gecreëerd tussen de gewesten en de merkenteams. Daarnaast zou de KNSB hiermee weer wat meer activiteiten ontplooiën op het gebied van topsport wat nu het domein van de merkenteams is.

Verder vinden een stafid en trainer van een merkenteam, een gewestelijk trainer en twee oud-topsporters dat er, ongeacht de situatie, sowieso geen KNSB opleidingsteam dient te

komen. Allereerst wordt aangegeven dat het rendement van een dergelijke ploeg in het verleden laag is gebleken.

“Ik geloof helemaal niet in een opleidingsploeg want daar is niets uitgekomen. Uit het gewest is meer kwaliteit gekomen.” (Gewestelijk trainer)

Ten tweede wordt aangegeven dat de rijders die in aanmerking komen voor het KNSB team beter naar het gewest kunnen gaan. Bovendien wordt door het instellen van een KNSB team het beleid ondermijnt om de gewesten te versterken. De enkele tonnen die het team kost, kunnen beter worden geïnvesteerd in de gewesten.

“Het werkt allemaal voor geen meter. Opleidingsteam werkt ook voor geen kant. Dat is wel leuk voor die mensen. KNSB heeft toch geld teveel. Maar die mensen kan je toch ook de kans geven in een goed gecontroleerd en goed georganiseerd gewest? Dat is toch perfect?” (Trainer merkenteam)

Ten derde wordt het KNSB team een KPN ploeg, omdat KPN als hoofdsponsor de financiering voor haar rekening zal nemen. Het team kan al snel een veredeld merkenteam worden dat concurreert met de andere merkenteams. De KNSB en KPN dienen echter vooral een neutrale rol te vervullen.

“Moet je niet doen. Krijg je een soort opvangploeg. Dat wordt al heel snel een KPN ploeg en dat is het laatste wat KPN zou moeten willen. Want dan wordt KPN toch een soort van merkenteam althans in de perceptie van velen zal dat het geval zijn. En daar waar de KPN en de KNSB vooral die neutrale positie als vader of moeder van de schaatssport moet houden en geen enkele move moet maken die ook maar überhaupt het risico in zich heeft om die positie te ondermijnen. En een opvangploeg is het begin. Het zou in mijn ogen echt een cruciale blunder zijn als de KNSB dat zou doen.” (Staflid merkenteam)

Tot slot zetten een staflid van een merkenteam en een trainer van een merkenteam het volgende model uiteen waarvan zij denken dat het de te grote stap tussen Jong Oranje en een merkenteam mogelijk kan overbruggen. ‘Er kan een soort opleidingsteam gecreëerd worden dat na Jong Oranje komt en onder auspiciën staat van de KNSB. De schaatsers die hierin rijden, zijn echter al gebonden aan een merkenteam. De ene rijder is van team x en de ander van team y en zij rijden dan ook met een pak waar zowel logo’s van de KNSB of KPN op staan en het betreffende merkenteam. Het merkenteam neemt de financiële verantwoording voor de pupil voor haar rekening op low-budget basis. Het team kan begeleid worden door twee talentcoaches die nauw samenwerken met de trainers van de merkenteams en afhankelijk van de trainingsprogramma’s kunnen de talenten op sommige momenten al een kijkje in de keuken krijgen van het merkenteam waarbij zij horen’ (Staflid merkenteam). Uiteindelijk krijgen de talenten na Jong Oranje middels het team de kans om verder door te groeien totdat zij ‘rijp’ zijn voor de overstap naar het merkenteam.

Opleidingsploegen merkenteams

Bij het wielrennen beschikt de Rabobank wielerploeg over een eigen continental team waarbinnen jonge talentvolle rijders worden opgeleid. In het voetbal hebben de betaalde voetbalclubs diverse eigen teams waarbinnen junioren worden opgeleid. Aan de sleutelfiguren is dan ook gevraagd wat zij ervan vinden als de merkenteams een eigen opleidingsploeg beginnen waarbinnen bijvoorbeeld talentvolle A-junioren worden opgeleid. Twee bestuurders, een werknemer en trainer van de KNSB en een oud-topsporter, topsporter en staflid van een merkenteam zijn hier uitgesproken tegenstanders van. Een trainer van een merkenteam en een talent kunnen worden aangemerkt als duidelijke voorstanders van het idee. Een gewestelijk trainer, een werknemer en trainer van de KNSB, twee topsporters en een talent, oud-topsporter en trainer van een merkenteam geven aan

dat het een mogelijkheid is waarbij zowel voordelen als nadelen worden gezien. Uit de interviews komen de volgende positieve aspecten naar voren.

Een eerste voordeel is dat talenten die worden opgeleid binnen een merkenteam makkelijker kunnen doorstromen naar het 'eerste team' waarin de topschaatsers zitten. Deze overgang zal kleiner zijn dan de stap van Jong Oranje naar het merkenteam. De talenten horen immers al bij het merkenteam en krijgen een kijkje in de keuken hoe het erbij de top aan toe gaat door met de topsporters op te trekken en af en toe eens mee te trainen. Daarnaast worden zij opgeleid binnen de visie van de trainers van het merkenteam. Nu is het immers zo dat een Jong Oranje trainer een andere visie kan hebben dan een trainer van het merkenteam waardoor de overgang weer groter wordt. Een tweede voordeel dat wordt gezien is dat er meer talenten onder goede omstandigheden kunnen worden opgeleid dan nu het geval is met het Jong Oranje team dat uit ongeveer acht rijders bestaat.

“Het voordeel is dat er gewoon veel meer plek komt voor jonge, talentvolle schaatsters. En dat ze gewoon binnen zo'n ploeg een kijkje in de keuken krijgen van 'hoe gaat het daar eraan toe? En dat ze daar apart trainen, maar wel af en toe eens meetraineren met de grote ploeg. Een fietstoertochtje of noem maar op. En wel dezelfde programma trainen, zelfde visie hebben. Dan zal zo'n rijder zich beter ontwikkelen. Dat is gewoon een heel groot voordeel.” (Gewestelijk trainer) (Bijlage 2: Citaat 41 Citaat 42)

Een respondent ziet overigens de voordelen van het model maar stelt dat het niet zo snel gerealiseerd zal worden, omdat het commercieel niet te verantwoorden is.

“Ja, graag dat zou ik heel graag willen. Alleen dat is commercieel niet te verantwoorden voor ons. Ik bedoel wat levert het op als je tien mensen opleidt over twee jaar? Dan moet je tien keer in investeren en uiteindelijk komen er één of twee door naar de top. Ja, dat is een investering die wij in principe liever niet maken. Aan de andere kant sporttechnisch gezien denk ik wel dat het de juiste route moet zijn. Om in alle rust binnen een bepaalde filosofie mensen de kans te geven om te groeien.” (Trainer merkenteam)

Voorts worden er bezwaren gezien tegen opleiden binnen merkenteams. Allereerst wordt met name door de tegenstanders gewezen op de rol van de KNSB (centraal niveau) en de gewesten. Met de komst van de merkenteams is expliciet afgesproken dat zij zich richten op de opleiding van talent. Als merkenteams dit ook over nemen, resteert weinig meer voor de KNSB op het gebied van topsport. Het wordt als wenselijk beschouwd dat de KNSB (centraal niveau) en de gewesten de talentontwikkeling blijven verzorgen.

“Als de KNSB dat soort toestanden laat gebeuren, hef jezelf dan maar op als we praten over topsport.” (Oud-topsporter)

“Daar ben ik natuurlijk op tegen als KNSB'er. (...) Nou omdat ik vind dat wij als bond daartoe in het leven zijn en als taak hebben om het schaatsen te bevorderen en talent op te leiden in dit verband.” (Bestuurder)

“Dan zijn we nog verder van huis. Dan wordt iedereen langs een zijspoor gezet. Dat moet je ook niet willen denk ik. Nee, dan haal je de broedkamer weg. De gewesten zijn de broedkamers en dan halen ze bij ons nog meer weg.” (Bestuurder)

Ten tweede bestaat volgens respondenten de kans dat het zorgvuldig en langzaam ontwikkelen van talent wordt doorkruist door commerciële belangen. In de huidige situatie wordt bij de merkenteams vaak op korte termijn gedacht. Als een sporter twee jaar niet presteert, wordt er vaak iemand anders gehaald. Het gevaar bestaat dat talenten ook te snel afgerekend worden en de prestatiedruk te hoog wordt hetgeen ten koste gaat van de ontwikkeling. Daarnaast kan een sponsor afhaken en dan is het de vraag wat er met de

talenten kan gebeuren die zich goed ontwikkelen. De KNSB zal dan ook denken 'jullie moesten zo nodig commercieel.' (Topsporter)

"Ik zou dat een hele slechte zaak vinden (...) Uiteindelijk willen ze toch geld verdienen met die sporter. Er zijn sowieso commerciële belangen en als een sporter zich niet snel genoeg ontwikkelt kan ie op dat moment al afgeserveerd worden." (Trainer KNSB)

Een derde punt is dat het teveel versplintering geeft terwijl gedacht wordt dat het ontwikkelen van talent effectiever gebeurt als de krachten worden gebundeld en de KNSB (centraal niveau) de regie heeft. Ten vierde krijgen weliswaar meer talenten de kans om zich onder goede omstandigheden te ontwikkelen, maar dit levert ook meer teleurstellingen op. Er zal niet voor elk talent plaats zijn in de top.

"Voordeel zou kunnen zijn als alle merkenteams dat doen dat we de aantallen die we in opleiding krijgen groter worden. Nadeel daarvan is dat veel mensen denken dat ze een talent zijn en dat we ook heel veel teleurstellingen hebben." (Werknemer KNSB)

4.6 Pijler 4a: Atletische carrière

4.6.1 Optimale omstandigheden voor atletische carrière top

Betere begeleiding, hoger salaris, langere carrière en meer professionals

Zestien sleutelfiguren geven aan dat de ontwikkeling van de merkenteams een grote professionaliseringsslag teweeg heeft gebracht. Dit heeft een forse en positieve impact gehad op de atletische carrière van topschaatsers. Het houdt namelijk in dat er meer en betere faciliteiten zijn gecreëerd op het gebied van onder meer sporttechnische en (para)medische begeleiding, trainingslocaties en er is een toename van kennis waardoor bijvoorbeeld bewuster wordt nagedacht over trainingsprogramma's. Daarnaast kan er een (hoger) salaris worden verdiend met het uitoefenen van het vak 'topschaatser'. Het langebaanschaatsen op topniveau is uitgegroeid tot een volwaardig beroep hetgeen schaatsers in staat stelt om fulltime met hun sport bezig te zijn. Tevens wordt coaching steeds meer beroepsmatig uitgeoefend.

"Maar goed ze hebben toch topsport daar mede op een hoger plan gekregen (...) Omdat ze meer middelen kregen, er kwamen trainers, een goede staf eromheen, medische voorzieningen, noem al die dingen maar op. Stuk begeleiding (...). Dat je dus een stuk rust creëert rond een groep die dan niks meer aan hun hoofd heeft en zich volledig kan concentreren op de sport. Dat hebben die commerciële teams in feite voor elkaar gekregen. Nou dat hebben we in die tientallen jaren ervoor binnen de KNSB in ieder geval niet voor elkaar gekregen." (Bestuurder) (Bijlage 2: Citaat 43)

Ten tweede vloeit uit de professionaliseringsslag voort dat de top in de breedte groter is geworden hetgeen wordt opgemerkt door tien sleutelfiguren. De merkenteams hebben namelijk onder meer door de verbeterde begeleiding en het bieden van salaris het mogelijk gemaakt dat schaatsers langer met hun topsportcarrière kunnen doorgaan.

"Nou, kijk wat die merkenteams kunnen bieden. Eén van de voordelen is geweest dat er nu sporters zijn die afzwaaien als ze 31,32,33 jaar zijn. En voorheen was het 25 jaar en dan werd het toch wel tijd dat je een keer aan het werk ging. Dus je moest dan je opleiding af maken of aan het werk. Dan was het op. Maar dat is maar gerekt en gerekt." (Werknemer Bondsbureau)

Een sleutelfiguur stelt dat hij nooit Olympisch kampioen was geworden als de merkenteams niet waren ontstaan.

“Dat is een van de redenen waarom dat beeld van Rintje natuurlijk in Thialf staat. Omdat de schaatsers zo enorm dankbaar zijn geweest wat hij uiteindelijk heeft los gemaakt. Als Rintje niet commercieel was gegaan, was ik nooit Olympisch kampioen geworden. Dat denk ik echt hoor. Want dan denk ik dat ik eerder gestopt was.” (Oud-topsporter)

Daarnaast bestonden er in de oude situatie één of twee kernploegen die het mogelijk maakten dat zo'n 12 topsporters werden begeleid. Het model met de merkenteams biedt ruimte aan zo'n 35 tot 40 professionals.

“Je had een kernploeg van zes man en dat was het en die hadden alle faciliteiten (...) En nu bij de merkenteams zijn er op een zeker moment waren er toch wel een 40 rijders die topfaciliteiten kregen gefinancierd door de merkenteams en niet door de KNSB. Ja, dat is een vooruitgang laten we dat voorop stellen. Daar kan iedereen zijn voordeel mee doen” (Staflid merkenteam)

Meer keuzemogelijkheden voor best passende team

Een tweede punt waar drie leden van merkenteams op wijzen betreft het volgende. In de tijd van de kernploeg werden de beste rijders bij elkaar gezet in een team. Hierbinnen heerste één dominante visie en aanpak. Topsporters konden niet kiezen tussen verschillende ploegen en waren dus veelal 'veroordeeld' tot de aanpak die in de kernploeg gold. In de huidige situatie zijn er diverse merkenteams met uiteenlopende filosofieën en aanpakken. Vanuit de optiek van een sporter biedt dit dus keuzemogelijkheden. Bij het maken van een keuze voor een bepaald team kunnen rijders afwegen welke sporttechnische aanpak, trainer en omgeving zij het beste bij hun vinden passen. Vanuit een teamperspectief geredeneerd betekent het dat ook zij een keuze kunnen maken tussen verschillende schaatsers en zelf meer een team kunnen smeden.

“Dat het allemaal hartstikke goed is dat er meerdere ploegen zijn. Als dat zich weer concentreert tot één groot machtsblok ergens waar eigenlijk per definitie goede schaatsers bij elkaar worden gezet omdat ze goed zijn, maar niet omdat ze karakterologisch of sociaal zo goed bij elkaar passen dat is gewoon geen goede ontwikkeling.” (Staflid merkenteam)

“Ontzettend. Vroeger had je één kernploeg en daar kwam dan een autoritaire trainer te zitten die een plan had zonder enige individuele aanpassingen. En dan moest je in een regime passen en als je niet in dat regime paste dan was het niet zo moeilijk in Nederland dan ging je kapot en werd er een ander gehaald (...). En dat was gewoon wie bij het regime paste. En doordat we nu verschillende ploegen hebben met verschillende aanpak heb je in ieder geval dat te pakken. Je hebt een keuze in de soort aanpak.” (Trainer merkenteam)

4.6.2 Atletische carrière: kloof tussen topsporters in merkenteams en gewesten

De sleutelfiguren zijn eensgezind over het feit dat in de huidige situatie topsporters binnen de grotere merkenteams over uitstekende voorzieningen beschikken. Zoals vermeld is er een goed begeleidingsteam en 'zij verdienen een dusdanige boterham dat ze prima dagelijks als schaatser kunnen functioneren' (Staflid merkenteam). 'Zij hoeven alleen maar aan één ding te denken en dat is hard trainen, gezond blijven en op de juiste manier met de sport bezig zijn' (Gewestelijk trainer). Een aantal respondenten stelt dat dit in Nederland in vergelijking met anderen landen extreem goed geregeld is. Een topsporter vindt dat hij zich honderd procent kan richten op het schaatsen.

“Ja, omdat ik geluk heb dat ik in een commercieel team zit (...) Ik heb het idee dat ik mij daarom 100% op mijn atletische carrière kan richten.” (Topsporter)

Deze topsporter zegt het geluk te hebben bij een merkenteam te zitten. Dit geldt echter niet

voor iedereen. Diverse 'subtoppers' rijden bijvoorbeeld bij het gewest. Het betreft talentvolle schaatsers die meedoen aan Nationale Kampioenschappen bij de senioren maar hier in het midden of de achterhoede rijden. Voor de gewesten kleeft er dan ook een keerzijde aan het model met de merkenteams. Doordat er tegenwoordig meer sporters in een professionele ploeg kunnen worden opgenomen, strijden gewestelijke rijders in de achterhoede. Zij draaien niet meer mee in de top zoals ten tijde van de kernploeg het geval was. 'Het gebeurt sporadisch dat gewestelijke rijders bijvoorbeeld naar World Cups gaan. De gewesten zijn eigenlijk wat ondergeschikt geworden' (Gewestelijk trainer).

"Nu heb ik de kwaliteit van mensen die tussen plaats 20 en 40 zitten en probeer er dan maar bij te komen. Het is veel zwaarder geworden dan vroeger. Vroeger had je vijf kernploegleden die goed waren en één haas en de rest werd verdeeld van plaats 5 of 4 tot 20. Maar dat is nu niet meer zo. Nu heb je als gewest de schaatsers die boven de 20e plek staan. En die moet je dan naar voren zien te krijgen. Dus het is veel moeilijker geworden." (Gewestelijk trainer)

Dit wordt ingegeven door het feit dat deze rijders hun atletische carrière onder duidelijk andere omstandigheden moeten bedrijven dan de schaatsers bij een (groot) merkenteam. Zij beschikken over een minder groot begeleidingsteam en slechtere faciliteiten zoals eerder vermeld. Daarnaast moeten zij vaak naast het schaatsen werken om de kosten te betalen. 'Hierdoor kunnen zij niet altijd het maximale uit hun atletische carrière halen terwijl het soms gaat om hele grote talenten' (Trainer KNSB). Een respondent die vroeger zelf heeft deelgenomen aan NK's en in de top 10 eindigde, moest destijds er ook bij werken en ziet dit nu terug bij gewestelijk rijders.

"Ik heb twee jaar bij een taxi moeten werken omdat ik anders niet rond zou komen. Ik had er veel meer uit kunnen halen, maar dan spreek ik puur voor mezelf. Er zijn heel veel rijders die gewoon financieel niet rond kunnen komen binnen een gewest in elk geval. Binnen een merkenteam zitten ze wel goed. Maar binnen gewesten zijn er heel veel mensen die gewoon financieel niet rondkomen, dus die moeten er bij werken." (Gewestelijk trainer) (Bijlage 2: Citaat 44)

Al met al merken verschillen respondenten op dat de gewesten achterblijven bij de ontwikkelingen binnen de merkenteams en dat er een kloof groeit tussen de kwaliteit van faciliteiten en rijders uit de gewesten en de merkenteams. Een sleutelfiguur geeft wel aan dat 'de gewesten mee moeten groeien in de professionaliseringsslag en er door de komst van de merkenteams bijvoorbeeld ook vaker wordt getraind' (Gewestelijk trainer). Toch wordt onderkend dat de verschillen in mogelijkheden groot zijn en blijven toenemen.

"Er is door de jaren heen een heel groot gat ontstaan tussen de faciliteiten van echt de beroepsschaatsers en de amateurs binnen de gewesten. En dat gat daartussen wordt steeds groter zoals het nu lijkt." (Trainer KNSB)

4.6.3 Pampercultuur als keerzijde van de professionaliseringsslag

De ontwikkeling van de merkenteams heeft gezorgd voor een professionaliseringsslag en hierdoor kunnen de topsporters binnen een merkenteam zich honderd procent focussen op het schaatsen. De omstandigheden waarin zij hun atletische carrière beoefenen zijn perfect. Een meerderheid van de sleutelfiguren (uit alle geledingen) wijst echter op het bestaande risico dat dit ook te ver kan doorschieten hetgeen als de andere kant van de medaille wordt beschouwd. Een pampercultuur waarbinnen topsporters te 'verwend' worden kan juist funest zijn; niet iedereen kan hier mee omgaan. Eensgezind wordt gesteld dat het topsportklimaat rondom topschaatsers in beginsel zo optimaal mogelijk moet zijn. Zij hebben onder meer een goed sporttechnisch kader en trainingsfaciliteiten nodig. Er bestaat echter een 'verschil tussen professionaliteit en ervoor zorgen dat vijf man je koffers dragen'. Als gevaar wordt namelijk gezien dat het pampere bij sommigen ten koste gaat van de intrinsieke motivatie,

weerbaarheid en de wil en daadkracht om grote offers te maken. Uiteindelijk is dit van invloed op prestaties.

“Verschrikkelijk. Dat is dodelijk. Kijk er zit een heel groot verschil tussen professionaliteit en bijvoorbeeld medicaliseren. Er is een heel groot verschil tussen professionaliteit en ervoor zorgen dat vijf man je koffers dragen. En die pampercultuur is dodelijk. Dat is het allerergste wat wij tegenkomen. (...) Weerbaarheid is nul. Het gedrag in een team is verschrikkelijk. Als je kijkt naar kapsones: van hier tot Jericho. Ze denken echt dat ze helemaal het prinsje of het prinsesje zijn. Dat is gewoon een hele slechte eigenschap.” (Trainer merkenteam)

“Misschien is het soms wel een nadeel dat wij onze schaatsers zo verwend hebben en zit er misschien veel meer talent in dan dat wij eruit halen. Maar we triggeren ze niet om als een bezetene ervoor te leven.” (Staflid merkenteam)

Op de vraag wat het grootste knelpunt in het topsportklimaat is van het Nederlandse langebaanschaatsen, antwoordt een oud-topsporter:

“De welvaart. (...) Te vet wijden dan gaat het niet goed. Als je mensen te veel inbedt, het allemaal in orde is en ze mogen en kunnen alles dan haal je een kern uit de spirit van de mens. (...) Zorg je ervoor dat de basis in orde is. Je kan eten, trainen enzovoort. Misschien heb je een autootje omdat het makkelijker is dan het openbaar vervoer. Maar daarin moet je proberen de zaak enigszins schraal te houden opdat er een geweldige stimulans van uitgaat.” (Oud-topsporter)

De discussie rondom de pampercultuur spitst zich met name toe op het salaris van sporters en materiële zaken. ‘Het is lastig te peilen, maar een schaatser met een mooi huis, dikke auto en een dik salaris kan minder honger naar succes hebben dan een schaatser die weinig heeft’ (Staflid merkenteam). Één oud-topsporter twijfelt in dit licht aan de intrinsieke motivatie van veel schaatsers in Nederland: ‘doen ze het omdat ze het schaatsen zo mooi vinden of omdat gedacht wordt hé hier kan ik mijn geld mee verdienen?’ ‘De economische crisis is in dat opzicht wellicht gunstig voor de topsport omdat het zichtbaar maakt wie er echt alles voor willen laten en de ware kampioenen zullen bovendien’ (staflid merkenteam). Voorts zijn twee sleutelfiguren een voorstander van de bonuscultuur waarbij de schaatser een basissalaris heeft en op basis van prestaties verder wordt beloond. .

“Misschien een normaal salaris met een hoge prestatiebeloning. Daar is helemaal niks mis mee. Want het werkt denk ik niet om mensen aan de voorkant heel veel geld te geven en dat ze dan met de benen over elkaar kunnen zitten. Dat heeft geen zin. Er moet wel een bepaalde prestatiedrang in blijven zitten of een prestatiebeloning (...). Het ezeltje gaat volgens mij wel harder rennen als hij dat worteltje voor zich ziet. En niet als hij al een kilo wortels op heeft.” (Werknemer KNSB)

Bij het onderwerp van de pampercultuur wordt vaak de vergelijking gemaakt met schaatsers uit het buitenland. De veronderstelling is dat zij toch vaker tegen de stroom moeten inzwemmen dan Nederlanders, maar hier uiteindelijk sterker van worden.

“Davis is echt een goede, Parra is echt een goede rijder maar die hebben in een ander wereldje geleefd als onze schaatsers leven. Die moeten altijd tegen de stroom in. En er zijn er veel meer geweest, maar die zijn al lang onderuit gegaan, want die stroom was te zwaar voor ze. En die het dan halen, zijn absolute toppers.” (Staflid merkenteam)

Twee sleutelfiguren wijzen nog op een ander element die de discussie inzake financiële inkomsten complexer maakt. Topschaatsers hebben in Nederland namelijk nu eenmaal een grote marktwaarde en worden veelvuldig door bijvoorbeeld sponsors gebruikt voor commerciële doeleinden. ‘Een echte topsporter wordt aan alle kanten gebruikt en hier kan

niet slechts een bedrag van €10.000 per jaar tegenover staan' (Trainer merkenteam). Tot slot wijst een sleutelfiguur erop dat de pampercultuur ook voor problemen kan zorgen in de fase na de actieve atletische carrière. Hiermee is de brug gelegd naar de volgende paragraaf waar de post-carrière centraal staat.

“Als je in die zogenaamde pampercultuur zit dan weet je dat je een groot probleem krijgt. Een verschrikkelijk probleem (...). Waarom kan de sporter op een dag als hij vanaf het hotel in de bus stapt en een kwartier later uitstapt op de ijsbaan niet zijn eigen fiets in de bus steken? En de rollerbank aan zijn hand meenemen? En laat dan die meneer maar eens op staan die mij kan vertellen dat dat zijn prestatie beïnvloedt. Ja, die meneer die dan opstapt is rijp voor een gekkenhuis. En toch doen ze het gewoon omdat het professioneel staat. Het is verre van professioneel. Het is echt belachelijk. Nou ja als je iemand zo opvoedt in je team, die jongen gaat regelrecht de put in als hij klaar is.” (Trainer merkenteam)

4.7 Pijler 5b: Post-carrière

4.7.1 Tijdens actieve carrière middels studie werken aan post-carrière

Eenzijds heeft de ontwikkeling van de merkenteams en de hiermee gepaard gaande professionaliseringsslag ervoor gezorgd dat schaatsers zich fulltime kunnen concentreren op het vak van topsporter. Anderzijds is de frequentie en intensiteit van trainingen zo verhoogd dat het vaak lastig blijkt om een studie ernaast te doen en te werken aan de latere maatschappelijke carrière. Bovendien is de noodzaak hiertoe wat afgenomen, omdat een salaris wordt verdiend. Ten opzichte van de tijd voor de merkenteams is de combinatie van sport en het volgen van een opleiding minder vanzelfsprekend geworden.

“Je bent in dienst van TVM, Control enzovoort. Dat betekent gewoon dat je fulltime bezig bent. Je krijgt een salaris. Je moet er zijn. Er wordt niet gezegd we willen morgenochtend om 09:30 trainen, kan jij dan en jij? Nee hoor. Er wordt gewoon gezegd: morgen om 09:30 trainen. Dus 09:00 aanwezig enzovoort. Er is niemand die zegt: ‘Ja wacht eens even ik moet ook nog naar school’. Nee. ‘Alles wat je erom heen doet vind ik prima’, zegt een trainer, ‘maar dan en dan gebeurt er dat en dat’ (...). Dat vind ik een heel groot nadeel.” (Werknemer Bondsbureau)

Dit leidt dan ook tot de vraag hoe sleutelfiguren aankijken tegen het tijdens de actieve topsportcarrière werken aan de post-carrière middels een studie. Zeven respondenten (uit de verschillende geledingen) stellen dat dit over algemeen erg lastig is. Allereerst wordt dit veroorzaakt doordat er weinig tijd is voor activiteiten naast de sport. Als topsporter ben je bijna ‘de hele dag bezig met de sport en als je er niet mee bezig bent dan eet of rust je wel’ (Talent). Op het moment dat een schaatser topsport bedrijft en studeert, zal waarschijnlijk het één ten koste gaan van het ander.

“Nou bezig zijn [met de post-carrière red.] kan in je gedachte. Maar daadwerkelijk in staat zijn om iets te doen als het gaat om studeren, is heel erg moeilijk (...) Daar moet je een unieke persoonlijkheid voor zijn wil je dat combineren met het leven zoals wij dat hebben.” (Trainer merkenteam)

Een topsporter geeft dan ook aan dat hij na het VWO niet is gaan studeren (al oriënteert hij zich nu wel op de mogelijkheden).

“En door dat sporten ja daar kies je voor. Voor 100% of 200%. Ik heb de keuze voor studeren uitgesteld of niet gedaan, omdat je denkt van dat het een belemmering is voor je atletische carrière dus voor je topsport. En dat is ook logisch. Daar is ook heel weinig tijd voor. Want je doet al iets voor 100%. Je doet al iets veel intensiever dan dat heel veel andere mensen zouden doen. Dan moet je er ook nog een studie bij doen ja dat is heel

moeilijk.” (Topsporter)

Een andere topsporter (die ook een studie ernaast heeft gedaan) vindt het belangrijk dat een topsporter een interesse naast het schaatsen heeft, omdat hij of zij anders in de put kan komen. ‘De afleidingsstroom moet je kunnen pakken als het leuk is, maar wegzetten als er geen tijd voor is. Bij de meeste studies is dit echter lastig.’ De topsporter stelt dan ook:

“Ik denk dat als jij nu volledig topsporter bent dat je niet iets erbij kan doen. Dus geen werk en bijna geen opleiding (...). Rusten is ook de belangrijkste vorm van trainen. Dus als je je rust opoffert voor je studie kan je nooit meer hard schaatsen. En waar je ook tegen aanloopt is dat als je beide dingen goed wil doen. Kan niet..” (Topsporter)

Een tweede oorzaak die de combinatie lastig maakt, is dat Heerenveen niet de echte thuisbasis is van de merkenteams en er regelmatig trainingskampen in het buitenland zijn. Hierdoor kunnen topsporters weinig lessen volgen. Bovendien is er in Heerenveen ook geen HBO-school of Universiteit. Sporters die in Heerenveen wonen, zijn veel reistijd kwijt als zij bijvoorbeeld in Groningen gaan studeren. Daarnaast is de ervaring dat topsporters niet zomaar met open armen worden ontvangen op ‘gewone’ universiteiten. (Bijlage 2: Citaat 45 Citaat 46)

Aan de andere kant benadrukken vijf sleutelfiguren (uit verschillende geledingen) dat het de atletische carrière juist ten goede kan komen als er een studie naast wordt gevolgd waarmee tegelijkertijd aan de post-carrière wordt gewerkt. Naast dat het rust geeft ten aanzien van de toekomst, zorgt het ook voor afleiding. Op het moment dat de topsporter alleen maar is gefocust op het schaatsen, ontstaat een tunnelvisie en dit kan afstompelijk werken. Kleine pijntjes kunnen bijvoorbeeld ook niet meer gerelativeerd worden als een sporter er de hele dag aan denkt. Kortom, de combinatie werkt juist verfrissend.

“Ik weet van mezelf dat ik er wel echt iets naast moet hebben, want anders voel ik me echt nutteloos. Dan voel ik me echt een beetje verloren. (...). Sommige dingen kunnen ook energie geven he. Ik weet wel dat studeren voor mij heel goed is om ernaast te doen..” (Topsporter)

Twee trainers zijn een voorstander van het volgen van een studie naast de sport en geven aan hun rijders hierin ook te stimuleren.

“Kijk dat hele bullshit verhaal van ‘een topsporter hoeft alleen nog maar aan schaatsen te denken’. Als je dat doet, weet je zeker dat het binnen twee jaar fout gaat. Want ik zie elke keer als ze er een studie naast doen, presteren ze beter.” (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 47)

Tot slot denken twee leden van de KNSB dat het goed zou zijn als de KNSB bijvoorbeeld in de stuurgroep topsport met de merkenteams overlegt over hoe de keuze voor een studie gestimuleerd kan worden. Zij vinden dat de merkenteams hier een rol in moeten vervullen, omdat de rijders nu eenmaal onder hun verantwoordelijk vallen tijdens de actieve carrière. Een staflid van een merkenteam is het hiermee eens en geeft aan dat er al met de rijders over wordt gesproken, maar hij of zij is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor de keuze.

“Maar het is weet je natuurlijk ben je met zo’n sporter bezig van joh wat doe je nou tijdens het schaatsen? Zou je niet wat studie erbij doen? Maar je moet het vooral zelf willen. Ik ga niet een schaatser van ons dwingen of opleggen dat hij een studie moet doen. Ik zal het wel bespreekbaar maken en ik vind wel dat wij daar wel een rol in hebben. Maar op een gegeven moment is het zijn of haar keuze of die dat nu wel of niet wil of kan opbrengen.” (Staflid merkenteam)

4.7.2 Inrichting nazorg: wie is verantwoordelijk?

Van topschaatser naar oud-topschaatser

Voor iedere topschaatser komt uiteindelijk het moment dat de schaatsen in het vet worden gezet. Allereerst veranderen er zaken op psychologisch en sociaal terrein. Topschaatsers staan tijdens hun actieve carrière volop in de belangstelling. Zij genieten veel media-aandacht en worden door het Nederlandse publiek op een schild geheven; zij worden niet altijd gezien en behandeld als 'normale mensen'. Het leidt er mede toe dat topschaatsers zich een bepaalde identiteit kunnen aanmeten die deels weer van hen afvalt op het moment dat zij stoppen, omdat zij dan in de ogen van anderen weer bij het 'gewone volk' beginnen te horen.

“Dat zwarte gat is simpelweg terug te voeren tot vandaag ben je in de belangstelling. Maar houdt er rekening mee dat als jij morgen de schaatsen definitief in het vet zet, dan heb je overmorgen misschien nog een interview. ‘Wat hoor ik? Je stopt ermee, ik kom even langs voor een interview’. En nog een dag later ben je vergeten. En dat realiseren de meeste mensen zich niet. Ze worden niet meer gebeld, ze horen er niet meer bij. Je hoort bij een andere groep mensen; het gewone volk dat niks meer te melden heeft.” (Werknemer KNSB) (Bijlage 2: Citaat 48)

Daarnaast moet worden gezocht naar een nieuwe structuur en invulling van het leven maar niet alle schaatsers weten direct welke kant zij met hun maatschappelijke carrière op willen. Sommigen hebben door het volgen van een studie tijdens de actieve carrière zich kunnen voorbereiden op de post-fase maar dit geldt niet voor iedereen. Het gevolg van dit alles is vaak dat gestopte schaatsers zich afvragen wie zij nu werkelijk zijn en wat zij willen worden. Het zoeken naar een nieuwe identiteit kan een lastig proces zijn. Soms blijven rijders dan ook graag in de schaatssport actief omdat zij liever geen afscheid nemen van de wereld waarvan zij altijd deel hebben uitgemaakt.

“Als je bij de beste veertig van Nederland hoort. Heel veel aandacht voor jouw persoon en presteren en weet ik veel wat. En dan is er het moment waarop de bladzijde een soort van wordt omgeslagen. Je moet er een soort van tussenuit kruipen en zeggen wat ben ik? Wat ga ik doen? Wat wil ik? Dat is een geweldige verandering. Mentaal, psychisch is dat niet eenvoudig.” (Oud-topsporter) (Bijlage 2: Citaat 49)

Ten tweede wijzen met name (oud) topschaatsers erop dat bepaalde voorzieningen direct wegvallen zoals de status van NOC*NSF, een auto en mogelijkheden om gratis te studeren. Voor topschaatsers die het een en ander hebben verdiend tijdens hun actieve carrière maakt dit niet veel uit. Maar rijders die minder hebben verdiend, kunnen juist aan het begin van hun post-carrière hier nog wel meer behoefte aan hebben dan tijdens hun actieve carrière. (Bijlage 2: Citaat 50 Citaat 51). Ten derde doen zich veranderingen voor op fysiek vlak. Rijders kunnen bijvoorbeeld snel toenemen in gewicht en het is dan ook zaak om af te trainen.

“Ik heb mensen die nog steeds zeggen van ‘je bent niet eens echt dik geworden. Nee, ik ben mij al drie jaar lang helemaal de tering aan het trainen om dat niet te krijgen.” (Oud-topsporter)

Wie is verantwoordelijk voor de nazorg?

De sleutelfiguren zijn in hoge mate eensgezind van mening dat er wat (pro)actiever dan nu activiteiten kunnen worden ontplooid op het gebied van nazorg en schaatsers meer gestimuleerd moeten worden om actief te blijven in de schaatssport.

“Als je puur over de KNSB nadenkt of het NOC er wordt helemaal niks met oud-topsporters

gedaan. Helemaal niks. Nul. (Topsporter)

In diverse opzichten zou meer gebruik moeten worden gemaakt van de kennis en ervaring van recent gestopte sporters. Zij weten wat nodig is om de top te bereiken en kunnen bijvoorbeeld een rol vervullen op het gebied van training, coaching, besturen of marketing. Daarnaast kan met het investeren in de begeleiding van oud-schaatsers goodwill worden gekweekt; zij voelen zich gewaardeerd. Bovendien levert het een stukje rust op voor actieve topsporters. Zij hebben een garantie dat er na het schaatsen diverse mogelijkheden zijn. De vraag die echter gesteld kan worden is wie nu verantwoordelijk is voor de nazorg. Voor de komst van de merkenteams was dit duidelijk een taak van de KNSB, maar gezegd zou kunnen worden dat merkenteams ook een rol vervullen als hun sporters afzwaaien. Één sleutelfiguur merkt op dat er nog altijd geen duidelijke afspraken tussen de KNSB en de merkenteams zijn gemaakt over wie welke rol heeft inzake de nazorg. Het wordt steeds als aandachtspunt genoteerd, maar er heeft vooralsnog geen actie op plaatsgevonden.

“Als ze afzwaaien bij een merkenteam, wie zorgt er dan voor? Wie doet de nazorg? Doen ze dat zelf, doen wij dat als KNSB? Moet je afstemmen. ‘O, ja’, wordt opgeschreven in een boekje. Maar komt het ook uit het boekje?” (Werknemer KNSB)

Zeven sleutelfiguren (uit de verschillende geledingen) geven in dit verband expliciet aan dat de KNSB primair verantwoordelijk moet zijn voor de nazorg. Iemand die stopt gaat namelijk uit het merkenteam en valt als licentiehouders onder de KNSB. Daarnaast heeft de KNSB de sporters gebracht en eigenlijk vanaf de participatiefase gezegd ‘kom bij ons schaatsen’ (Oud-topsporter). Vervolgens heeft de KNSB van de schaatsers geprofiteerd tijdens de actieve carrière en dan mogen zij ook weer wat terug doen op het moment dat er wordt gestopt.

“En daarnaast heb je natuurlijk de na-carrière waarin we ook moeten kijken wie is dan verantwoordelijk? Ik denk dat een bond per definitie verantwoordelijk is. Omdat je dan als niet lid van een merkenteam eigenlijk weer terugvalt als licentiehouders.” (Werknemer KNSB)

De merkenteams zouden wel een rol kunnen spelen in de nazorg volgens de sleutelfiguren. *“Ik denk dat het wel bij de KNSB ligt. Ik heb het met mijn team daar ook wel over gehad. Die willen daarover ook wel nadenken of meedoen dus dat kan ook.” (Topsporter)*

Een respondent merkt op dat een merkenteam vanuit puur sociale overwegingen een bepaalde nazorgverplichting kan hebben, maar de post-carrière meer een terrein is waar de KNSB beleid op dient te maken.

“Ja, weet je ik geloof niet dat wij als merkenteam. Ik heb meer het gevoel dat het iets is waar de KNSB beleid op zou moeten maken. Wij hebben in zekere zin wel een sociale functie maar we zijn geen opvangtehuis en geen sociale bezigheidstherapie. We zijn gewoon een schaatsploeg. En als je goed kan schaatsen dan kan je bij ons werken. En zo gauw je schaatscarrière stopt dan hebben wij vind ik nog wel puur vanuit sociale overwegingen een bepaalde nazorgverplichting.” (Staflid merkenteam)

Één bestuurder gaat een stap verder en stelt dat de merkenteams net zo goed verantwoordelijk zijn voor de nazorg als de KNSB. Het hoort namelijk bij het zijn van een ‘goede werkgever’ hetgeen een rol is die merkenteams vervullen. Al met al blijkt dat de sleutelfiguren eensgezind stellen dat er meer geïnvesteerd kan worden in de nazorg maar dat nog verder uitgelijnd dient te worden wie idealiter welke functie hierbij vervult.⁸

⁸ Overigens is een volgende vraag hoe de nazorg inhoudelijk nog beter kan worden ingericht en welke gedachten hieraan ten grondslag liggen. De sleutelfiguren hebben hier verschillende ideeën over. Dit onderwerp valt echter niet direct binnen de scope van dit onderzoek. Een verkorte uitwerking is in bijlage 4, punt 3 opgenomen.

4.8 Pijler 6: Trainingsfaciliteiten

4.8.1 Aanbod trainingsfaciliteiten blijft achter bij behoefte merkenteams

Door de ontwikkeling van de merkenteams en de hiermee gepaard gaande professionaliseringsslag wordt steeds verder nagedacht over het optimaliseren van bijvoorbeeld begeleiding, trainingsprogramma's, trainingskampen en trainingslocaties. De sleutelfiguren geven aan dat het niveau hiervan naar een hoger niveau is getild door de merkenteams. Zij hebben in dit licht dan ook behoefte aan excellente trainingsfaciliteiten teneinde rijders zo goed mogelijk te prepareren voor wedstrijden. Met name een goede kwaliteit van het ijs en beschikbare uren op de baan voor topschaatsers vormen basiselementen in het topsportklimaat. Zoals uit deze paragraaf zal blijken, zijn de sleutelfiguren in hoge mate unaniem van mening dat er de laatste jaren, ingegeven door de professionalisering, verbeteringen zijn geboekt op het gebied van trainingsfaciliteiten in Nederland. Er dient echter nog een verbeterslag gemaakt te worden wil voldaan worden aan de wensen en eisen van de merkenteams. Nu 'vluchten' zij nog veelal naar het buitenland omdat de topsportfaciliteiten daar beter zijn. Het aanbod in Nederland verbetert dus, maar blijft achter bij de behoeften. Er wordt op gewezen dat de KNSB een facilitaire functie vervult op het gebied van het optimaliseren van trainingsfaciliteiten. Het is de vraag in hoeverre zij (en exploitanten van kunstijsbanen) die rol conform de wensen van de merkenteams kan vervullen.

"Als je het topsportklimaat vanuit een facilitaire situatie bekijkt, simpel gezegd trainingsmogelijkheden, dan weet ik het eigenlijk niet goed wat de komst van commerciële teams heeft bijgedragen. De facilitaire kant vind ik nog steeds een situatie van de KNSB (...) Ik vind dat echt een initiatief van de KNSB. En ik weet niet in hoeverre dat spel, ja ik hoop dat het spel van commerciële teams ook geholpen heeft om de KNSB professioneler te maken en verder te helpen in zijn ontwikkeling, maar of dat daadwerkelijk is gebeurd vind ik lastig te beoordelen" (Trainer merkenteam)

Het reeds eerder opgemerkte dilemma dat de KNSB soms als een trage locomotief achter de merkenteams rijdt, lijkt ook van invloed op de trainingsfaciliteiten. Op de vraag op welk gebied de KNSB nog niet meekomt met de merkenteams, antwoordt een respondent:

"Trainingsfaciliteiten. Bijvoorbeeld Thialf de trainingsuren. Ik denk dat we er allemaal klaar voor zijn om Thialf echt tot onze thuisbasis te maken, maar we zitten nog steeds met topsportfaciliteiten die niet ideaal zijn (...) Er is geen KNSB trainingshal die specifiek en alleen maar voor ons wordt neergelegd waar wij kunnen trainen zoals wij willen trainen, wedstrijden kunnen rijden zoals wij dat willen. Daar is nog wel een hele slag te maken." (Trainer merkenteam)

Wanneer wat verder wordt ingezoomd op de beoordeling en ervaringen van sleutelfiguren wordt dus tamelijk unaniem vastgesteld dat de trainingsfaciliteiten in Nederland beter moeten en kunnen. Benadrukt wordt dat situatie in Thialf de afgelopen jaren wel is verbeterd. Zo zijn er topsporturen ontstaan, ligt er in de zomer een aantal weken ijs en is er een trainingshal met krachthonk gecreëerd. Toch is het niet ideaal (Bijlage 2: Citaat 55). Er zijn namelijk (nog immer) diverse knelpunten. Zo is de temperatuur te laag en de ijskwaliteit niet optimaal en het 'afgelopen seizoen erbarmelijk slecht. De ene keer is het zacht en de andere keer hard, wit en uitgetrapt' (Trainer merkenteam). Het enigszins ceteris paribus trainen is totaal niet mogelijk. Daarnaast is er altijd behoefte aan meer beschikbare ijsuren en de mogelijkheid om in principe het hele jaar door te kunnen trainen. Thialf is een locatie waar besluiten niet alleen in het licht van de topsport worden genomen; voorop staat dat het financieel rendabel is en hierdoor krijgt het recreatieschaatsen voorrang. Er dient dan ook nog altijd onderhandeld te worden over topsporturen. Al met al vormen goede trainingsfaciliteiten een basisprincipe in het topsportklimaat. Doordat merkenteams (alsmede gewesten) niet

optimaal in Nederland kunnen trainen, wijken zij vaak uit naar het buitenland voor trainingskampen.

“Maar bijvoorbeeld ook normale topsporturen met goed ijs. Nou dan moet je echt nog elke keer zeuren en zeiken bij Heerenveen want anders gebeurt het gewoon weer niet en rijd je gewoon op wit ijs. Dan gaan we maar weer naar Erfurt toe waar ze dat dan wel voor elkaar kunnen krijgen. Nou dat zijn allemaal kleine dingetjes. Nou eigenlijk zijn het hele grote dingen. Maar het is pure basis. Er zijn gewoon een aantal basisvoorwaarden in die faciliteiten en dat is gewoon normaal trainingsijs. Hebben we dat? Nee.” (Trainer merkenteam) (Bijlage 2: Citaat 56)

Wanneer nu wordt gekeken naar trainingsaccommodaties in het buitenland geven de sleutelfiguren aan dat de kunstijsbanen in bijvoorbeeld Erfurt en Calgary wel ideaal zijn voor het bedrijven van topsport. Deze banen zijn altijd open en er is ruimte om zelf de trainingsuren te bestemmen en trainingwedstrijdjes te houden. Daarnaast is het ijs immer van goede kwaliteit, is de temperatuur goed geregeld en zijn er diverse trainingsfaciliteiten naast de baan aanwezig. Het verschil met de accommodaties in Nederland is dat deze banen echt zijn neergelegd voor de topsport in plaats van voor het recreatieschaatsen. De buitenlandse accommodaties worden dan ook op een andere manier gefinancierd omdat zij niet rendabel zijn. De overheid investeert bijvoorbeeld veel geld omdat veel waarde wordt gehecht aan topsportprestaties.

“Zo'n baan als Calgary. Nou die ligt op een Universiteit. Die ligt gewoon de hele dag daar prachtig te zijn en een beetje te glanzen dat ijs. Daar rijden een handjevol mensen. Die baan is altijd schoon, altijd goed en er is een trainingshal. Dat is het topsportideaal. Alleen er wordt heel veel geld vanuit de overheid ingestoken, want anders kan het niet. Er hangen geen reclameborden en er komt geen publiek om die baan draaiende te houden.” (Topsporter)

“Als je in Erfurt komt of in Berlijn of Inzell dan zeggen ze van ‘nou dat zijn de uren voor de topsporters’. En als zij zeggen die zijn niet gunstig voor ons dan mag het publiek erop. In Nederland gaat het publiek erop en als het publiek geen zin heeft en niet komen dan mag er een topsporter op. Dus dat is heel vreemd (...). Daarom ben ik altijd het liefst in Erfurt, Berlijn, Inzell of Collalbo want daar zijn de mogelijkheden om te trainen veel beter dan in Nederland.” (Gewestelijk trainer)

4.8.2 Trainingsfaciliteiten gewestelijk niveau: achterstand op merkenteams

Thialf staat overigens wel op eenzame hoogte als de vergelijking met andere banen in Nederland wordt gemaakt. Zoals reeds vermeld bij het deel omtrent talenontwikkeling vormen de trainingsfaciliteiten in de gewesten een groot knelpunt volgens de sleutelfiguren. Er zijn te weinig momenten waarop de gewestelijke selecties kunnen trainen; schaatsers rijden dan ook vaak op drukbezette uren. Daarnaast laat de kwaliteit van het ijs en de klimaatbeheersing op diverse banen in Nederland te wensen over. Het gevolg is dat talenten en topsporters niet optimaal kunnen trainen. ‘Op het moment dat bijvoorbeeld het ijs meer op natuurijis lijkt, kan weinig aan de techniek worden gesleuteld en alleen op goede banen kan de snelheid worden gehaald die in een wedstrijd ook noodzakelijk is’ (Topsporter).

“Wij hebben één van de slechtste ijsbanen van Europa. Wij hebben maar één gewestelijk uur in de week voor de gewesten. De rest zijn allemaal cluburen dus stampend vol. De kwaliteit van het ijs is erg slecht. Ze hebben een heel oud systeem. We zouden eigenlijk twee keer per week een selectie uur moeten hebben, maar we hebben maar één keer per week een selectie uur. Die andere uren zitten we op een hele volle baan nou dan kan je nooit goed je techniek tot in de top uitbuiten.” (Gewestelijk trainer)

Al met al is er ook op het gebied van trainingsfaciliteiten een afstand aanwezig tussen de

merkenteams en de gewesten. De merkenteams beschikken over voldoende middelen om verschillende trainingskampen in het buitenland te houden en trainen anders in Thialf. De gewesten beschikken echter over te weinig middelen om een zelfde hoeveelheid trainingskampen in het buitenland te beleggen om hun grote knelpunten met het ijs binnen het gewest te ontvluchten (gewest Friesland uitgezonderd in verband met Thialf als thuisbasis).

4.8.3 Behoeftte aan topsportaccommodatie in Nederland

De sleutelfiguren zijn in hoge mate eensgezind over het feit dat er in Nederland minimaal één en liefst meerdere kunstijsbanen moeten komen die echt topsportwaardig zijn. Wanneer wordt gekeken naar de populariteit van het schaatsen in Nederland en de prestaties die op topsportniveau worden gehaald dan is het eigenlijk vreemd dat er geen baan zoals Erfurt is. 'Het zou niet teveel zijn gevraagd.' (Topsporter)

"Als je kijkt naar de populariteit van deze sport en de commerciële waarde van deze sport en de aandacht die het van de media krijgt dan is het belachelijk dat wij niet ergens een fatsoenlijk halletje hebben staan zoals Erfurt (...). Dat moeten wij gewoon in Nederland ook hebben. Het is belachelijk dat wij dat in Nederland niet hebben. Dat wij iedere keer nog aan het worstelen zijn om een beetje fatsoenlijke trainingsuren te krijgen en dat we bij voorkeur naar het buitenland vluchten omdat daar de faciliteiten beter zijn. Gaat helemaal nergens over." (Staflid merkenteam)

Op het moment dat er meerdere banen als Erfurt in Nederland ontstaan, kunnen meer sporters onder goede omstandigheden trainen hetgeen het prestatieniveau zal opstuwten. Daarnaast hoeven teams niet meer naar het buitenland toe hetgeen zal leiden tot geldbesparing. Een voordeel op een ander gebied is dat sporters vaker in Nederland zijn waardoor het volgen van een studie makkelijker wordt. Te meer als er topsportaccommodaties in steden komen waar Hogescholen en Universiteiten zijn zodat de reistijd wordt beperkt. 'Het heeft een kettingreactie tot gevolg' (Trainer merkenteam).

"En als je iets in Nederland faciliteert wat extreem goed is, hoeven al die commerciële teams niet meer naar het buitenland toe om enorm veel geld uit te geven. Moet je kijken hoeveel geld wij uitgeven in het buitenland." (Topsporter) (Bijlage 2: Citaat 57)

De vraag is echter hoe één of meerdere topsportaccommodaties gefinancierd kunnen worden. De banen zullen door de focus op topsport in plaats van publiek namelijk niet rendabel worden. Enkele sleutelfiguren wijzen erop dat hier ook een taak ligt voor de overheid. In andere landen investeert de overheid in de accommodaties. Als Nederland een sportland wil zijn en bij de beste tien landen van de wereld wil horen, dienen er ook financiële middelen voor beschikbaar te komen. Daarnaast zou de KNSB actief kunnen lobbyen.

"Ze zijn nu bezig met een nieuw Thialf. Er komen twee banen, die moeten er gelijk komen. Niet twee, drie jaar over bakkeleien van 'nee het kan niet, het kost te veel.' Nee, de overheid moet ingrijpen. De KNSB heeft niet die middelen om die baan op te bouwen, maar ik denk dat de KNSB wel kan promoten, naar de overheid toe, naar de regering toe. 'Dit is topsport, hier zijn wij goed in, schaatsnatie één, dat moet er gewoon komen.'" (Gewestelijk trainer) (Bijlage 2: Citaat 58)

Tot slot stelt één sleutelfiguur de vraag of het verantwoord is om een topsportbaan te creëren. 'Het gaat misschien tachtig miljoen kosten waar het publiek voor een derde gebruik van maakt. De topsport zal zich echter in het buitenland blijven afspelen. De toppers gaan in hun voorbereiding toch naar een andere omgeving toe en als het World Cup circuit komt, zijn ze er ook zelden' (Staflid merkenteam)

4.9 Pijler 7: Voorzieningen en opleiding van trainers/coaches

4.9.1 Verschil voorzieningen trainers merkenteam en gewesten

Mede door de ontwikkeling van de merkenteams is het voor topcoaches mogelijk geworden om hun specialisme als betaalde professie te kunnen bedrijven. Trainers van de merkenteams en trainers van KNSB teams kunnen hun vak namelijk fulltime beoefenen en krijgen van de sponsor hiervoor een goed salaris. Dit wordt als zeer positief beoordeeld door de sleutelfiguren, omdat trainers zich hierdoor volledig kunnen richten op de ontwikkeling van hun topschaatsers. Unaniem wordt door de respondenten echter vastgesteld dat de voorzieningen voor gewestelijke trainers, die talenten en senioren op NK-niveau (en soms nog hoger) begeleiden van een andere orde zijn. Net als voor de komst van de merkenteams gaat het hier veelal nog altijd om enthousiaste vrijwillige trainers die in het seizoen rond de vijftientig tot veertig uur per week met het schaatsen bezig zijn. Zij geven onder meer de trainingen, coachen tijdens wedstrijden, plannen trainingkampen, maken trainingsschema's, voeren besprekingen met onder meer het bestuur, reizen, proberen faciliteiten te creëren etcetera. Hier staat echter vaak niet meer dan een onkostenvergoeding tegenover waardoor zij ook nog een (bijna) fulltime baan ernaast hebben. Een enkele gewestelijk trainer krijgt via bijvoorbeeld een sponsor wel een ruimere vergoeding en kan in deeltijd ernaast werken. Overigens heeft een coach op gewestelijk niveau ook weinig carrièreperspectief. 'Hoe moet je nou in godsnaam in een merkenteam komen?' (Trainer merkenteam). De voorzieningen van deze trainers zijn eigenlijk als het ware niet meegegroeid met de professionaliseringsslag in het schaatsen. Al met al is er dan ook een gat ontstaan tussen de voorzieningen voor trainers van de merkenteams en KNSB teams en trainers binnen een gewest (alsmede verenigingen).

“Maar je hebt mijn niveau dat is een prachtig niveau. Je hoort mij niet klagen. Dan heb je er een paar mensen onder hangen die het allemaal netjes voor elkaar hebben en een keurig salaris verdienen en dan een hele tijd niks. En dan gaat het om mensen die een onkostenvergoeding hebben. Nou dat is een structuur van niks.” (Trainer merkenteam)

Een staflid van een merkenteam geeft aan dat trainers van de merkenteams een goede boterham kunnen verdienen met het coachen, maar de gewesten en de breedtesport het vooral moeten hebben van:

“Die maffe diehard is die iets eerder uit zijn werk weggaat en dan zich om 17:00 op zijn club meldt en vanuit passie en betrokkenheid zich helemaal de pestpleuris werkt om als trainer/coach meer als een soort liefdadigheidsfiguur zijn werk te kunnen doen.” (Staflid merkenteam)

Een gewestelijk trainer, die een fulltime baan ernaast heeft, ervaart zelf het volgende.

“Maar kijk ik ben zo gek dat ik er veertig uur in de week mee bezig ben in de winter en in de zomer twintig tot vijftientig uur (...) Je verdient er niks mee. Ik krijg alleen mijn autokosten vergoed (...) Het is heel zwaar. Ik ben altijd in deze maand afgedraaid. 's Morgens ga ik om half zeven de deur uit en 's avonds ben ik om half acht terug. Dan moet ik nog eten (...) Maar ik heb er plezier in en ik wil graag winnen dus je doet er alles voor (...) Ik sta op het ijs wanneer ik er moet staan. Of het nu uit de lengte of breedte komt ik sta er gewoon. Klaar.” (Gewestelijk trainer)

Het gevolg van het feit dat een trainer 'voor een kop koffie en een gevulde koek zijn ziel en zaligheid erin stopt, is dat de structuur op gewestelijk niveau kwetsbaar is. Het is immers afhankelijk van de vrijwilligheid van trainers' (Staflid merkenteam). 'De kans bestaat dat straks niemand het meer wil doen alleen de gekke idealist.' (Trainer merkenteam). Er wordt waargenomen dat trainers vaak enthousiast beginnen, maar weer snel afhaken omdat zij het

bijvoorbeeld niet kunnen combineren met een baan. Het niveau van de ridders heeft dan even een impuls gekregen, maar het zakt weer ineen op het moment dat de trainer afhaakt. Voorts zorgen knelpunten in de voorzieningen ervoor dat verschillende trainers niet optimaal hun schaatsers kunnen begeleiden. Het gebrek aan tijd kan er bijvoorbeeld toe leiden dat de kwaliteit van de trainingen minder is of trainingen soms niet worden gegeven.

“Dat trainers afhaken of niet alles kunnen doen wat zij denken dat goed is om die sporter te begeleiden. Dus dan is die begeleiding niet optimaal. Door heel concreet: een training niet te geven die misschien juist wel goed is.” (Trainer KNSB) (Bijlage 2: Citaat 59)

Wanneer het vizier wordt gericht op verbetermogelijkheden voor de situatie wijzen verschillende sleutelfiguren op de maatregelen horend bij het versterken van de gewesten/creëren van regio's zoals besproken bij het deel over talentontwikkeling. Zo kan er een regionale trainingscoördinator komen en trainers een betere vergoeding krijgen waardoor zij in deeltijd ernaast kunnen werken (Bijlage 2: Citaat 60). Het systeem wordt hiermee minder kwetsbaar geacht. Overigens ziet een bestuurder wel de voordelen van een betere vergoeding voor trainers, maar onderstreept dat het om een vrijwilligersorganisatie gaat waarin bestuurders en scheidsrechters ook niet worden betaald. Daarnaast wijst een oud-topsporter op het gevaar dat er bij een te hoge honorering wellicht een verkeerde instroom van trainers plaatsvindt. Zij kunnen voor het vak kiezen uit financiële overwegingen en het is dan ook de vraag in hoeverre zij over dezelfde passie en enthousiasme beschikken als de huidige vrijwillige trainers.

4.9.2 Vereiste niveau trainers en opleidingen hoger

Door de ontwikkeling van de merkenteams is het (vereiste) niveau van toptrainers hoger geworden. Enerzijds wordt dit ingegeven door de professionaliseringsslag. Er dient nog meer nagedacht te worden over bijvoorbeeld trainingsprogramma's en de toepassing van wetenschappelijk onderzoek in de begeleiding. Anderzijds is de concurrentie op het hoogste niveau toegenomen. Trainers moeten waar maken wat ze kunnen en kunnen niet afhankelijk zijn van geluk of ridders wel of niet goed presteren.

“Het voordeel van de merkenteams vind ik dat nu moet je echt als trainer goed zijn anders red je het niet. De concurrentie is keihard geworden. De professionaliteit is heel erg toegenomen (...) Je ziet als je nu je mensen neerzet dan zijn ze ook goed. Dus het betekent dat je als trainer zijnde niet altijd meer geluk kan hebben (...). Je moet echt waar maken wat je kan.” (Gewestelijk trainer)

Er wordt echter door diverse sleutelfiguren (uit verschillende geledingen) geconstateerd dat er in Nederland een gebrek is aan goede trainers voor het langebaanschaatsen. De merkenteams, KNSB (centraal niveau) en sommige gewesten beschikken over toptrainers die ook out of the box kunnen denken en de sport verder ontwikkelen. Er is echter een gat qua kennis en ervaring met de laag van trainers die als het ware daaronder komt. Naast de eerder genoemde voorzieningen voor trainers vormt de opleiding van trainers een factor die de kwantiteit en kwaliteit van het aantal aanwezige trainers beïnvloedt.

“Wat we merken is dat het gat met name in kennis en ervaring tussen topcoaches en de laag die daar onder komt heel erg groot is en de opleidingen sluiten onvoldoende aan bij het werk van een coach op topniveau op dit moment. Daar moet echt vanaf morgen, bij wijze van spreken, moet daar echt behoorlijk aan getrokken en aan gewerkt worden.” (KNSB trainer)
“Wat ik belangrijk vind is die voorziening en opleiding van coaches. Omdat we heel krap zitten in goede coaches naar mijn idee.” (Oud-topsporter) (Bijlage 2: Citaat 61)

Wanneer wordt ingezoomd op de mening van de sleutelfiguren over de kwaliteit van de opleidingen levert dit een gefragmenteerd beeld op. Zo geven een gewestelijk trainer en een

werknemer en trainer van de KNSB expliciet aan dat de kwaliteit van de opleidingen de laatste jaren flink is verbeterd en er nu een goede structuur staat.

“De opleiding is goed. Dat hebben ze een aantal jaar geleden vernieuwd. Daar ben ik zelf ook mee begonnen, dat is gewoon goed. Er wordt goed begeleid door leercoaches.”
(Gewestelijk trainer)

Onder meer twee trainers van de merkenteams zijn het echter niet eens met de manier waarop wordt opgeleid. “Dat gaat al jarenlang nergens over” (Trainer merkenteam). Een KNSB trainer vindt ook dat er nog behoorlijk aan het niveau van de opleidingen getrokken moet worden. Sleutelfiguren wijzen op verschillende knelpunten en verbeteringsuggesties. Zo moet er meer contact worden onderhouden met trainers van de merkenteams om hun kennis en ervaring te gebruiken, dient er meer diepgang in de opleidingen te komen en een strakkere regie gerealiseerd te worden op het functioneren van afgestudeerden in de praktijk en nascholing.⁹

Tot slot vormt een discussiepunt of trainers perse een diploma moeten hebben om bij bijvoorbeeld seniorentoernooien op het ijs te mogen staan en gewestelijke selecties te coachen. Aan de ene kant wordt een trainersdiploma gezien als waarborg voor de kwaliteit van een trainer. Een trainer van de KNSB vindt dan ook ‘dat de bond moet ingrijpen bij gewesten die nog teveel ongediplomeerde mensen aan het werk hebben’. Aan de andere kant zegt een diploma niet alles. Verschillende trainers die nu bijvoorbeeld niet op het ijs mogen staan omdat zij niet over de juiste diploma’s beschikken, hebben meer kennis en ervaring dan sommige trainers met diploma’s. Onder meer een topsporter en een gewestelijk trainer vinden dat de KNSB dan ook te ver doorschiet met de regels omtrent het bezit van de diploma’s.

“Ik heb jongens erbij lopen die hebben helemaal geen diploma’s. En die heb ik veel liever dan met diploma’s. En die jongen heeft geen diploma’s en dan mag hij niet op het ijs staan omdat hij er geen verstand van heeft. Maar die jongen kan een betere analyse van het schaatsen maken dan menigeen. Want hij heeft zo’n kennis van wetenschap en hij heeft zeven jaar twee keer per dag getraind.” (Gewestelijk trainer)

4.10 Pijler 8: (Inter) nationale competitie

4.10.1 Brede top: meer concurrentie, meer selectiemomenten

Zoals reeds besproken bij pijler 5a heeft de ontwikkeling van de merkenteams ertoe geleid dat de top in de breedte groter is geworden. In het model met de merkenteams is er ruimte voor zo’n 35 à 40 professionals terwijl bij de kernploeg ongeveer 12 topsporters professioneel konden worden begeleid. Daarnaast is het mogelijk geworden voor schaatsers dat zij langer door kunnen gaan met hun topsportcarrière. Een gevolg hiervan is dat het niveau van de nationale competitie ook is toegenomen. Rijders hebben meer concurrentie en moeten dus het beste uit zichzelf halen hetgeen het niveau opstuwt. De sleutelfiguren stellen unaniem dat in de huidige situatie het niveau van de nationale competitie dan ook hoog is zeker in vergelijking met andere landen. ‘De schaatser die Nederlands kampioen wordt, kan ook wereldkampioen worden. Dit geldt echter ook nog voor bijvoorbeeld de nummer drie van een NK’ (Werknemer KNSB). Een schaatser zou in de top tien bij de Olympische Spelen kunnen zijn geëindigd, maar kon niet deelnemen omdat er vijf of zes Nederlanders nog beter waren.

⁹ Omdat dit aspect niet direct onder de scope van het onderzoek valt, wordt een nadere uiteenzetting hiervan gegeven in bijlage 4, punt 4.

“Had ik gewoon een goede dag gehad en dan zie je de uitslag dan rijd ik gewoon bij de top tien van de Spelen. Dat kan ik nu gewoon al. Alleen ik kan het niet doen, omdat er gewoon vijf of zes Nederlanders beter zijn die ook bij die top tien rijden.” (Topsporter)

Het feit dat Nederland een sterk bezette nationale competitie heeft, kent ook een andere zijde: de skate-offs, OKT's (Olympische Kwalificatie Toernooien) etcetera. Elk land beschikt over een beperkt aantal startbewijzen voor internationale toernooien als Wereldbekerwedstrijden, EK's, WK's en de Olympische Spelen. Omdat er meer topschaatsers dan startbewijzen zijn, worden er jaarlijks diverse selectiewedstrijden gereden. De selectiecriteria zijn vaak onderwerp van discussie.

“We ouwehoeren wel over selectiecriteria, maar dat zal altijd zo blijven want we hebben gewoon teveel rijders die in aanmerking komen om voor Nederland uit te komen. Dat zie ik meer als een luxeprobleem.” (Staflid merkenteam)

Ondanks dat het selecteren een luxeprobleem is, zorgt voor spannende wedstrijden en het niveau van de nationale competitie opstuw, schuilt er ook een gevaar in. Rijders moeten pieken tijdens de selectiewedstrijden om zich te plaatsen voor bijvoorbeeld de Olympische Spelen. Dit vroegtijdig en op meerdere momenten pieken, kan echter de (trainings)opbouw naar de wedstrijd waar het écht om draait dwarsbomen. Op langere termijn gaat een stuk ontwikkeling verloren. De mogelijkheid bestaat dat de kans op eremetaal afneemt.

“Dan is selecteren belangrijker geworden dan uiteindelijk datgene waarvoor je aan het selecteren bent. Mensen zeggen van ‘ha gelukkig ik heb gehaald’. En ze zakken weg. Naar de Olympische Spelen gaan was zo belangrijk, dat het presteren op de Olympische Spelen daardoor wordt beïnvloed. En dat is in een aantal situaties gebeurd.” (Oud-topsporter)
(Bijlage 2: Citaat 62)

Overigens zorgen de selectiemomenten er ook voor dat er een andere betekenis wordt toegekend aan wedstrijden. Op het moment dat een NK ook wordt gebruikt voor het selecteren, wordt meer waarde gehecht aan het behalen van een startbewijs dan aan de Nationale titel.

“Nou de World Cup cyclus is heilig altijd. Dat is het doel waar iedere schaatser het NK afstanden mee start. Dat is ook wel bijzonder. Dat zo'n subdoel is belangrijker dan het hoofddoel. Het hoofddoel op het NK is natuurlijk Nederlands kampioen worden, maar dat wordt het niet meer.” (Topsporter)

De benoemde gevaren van selectiewedstrijden, brengen het vraagstuk met zich mee hoe het selectiebeleid nu moet worden ingericht. In de huidige situatie is de KNSB (centraal niveau) verantwoordelijk voor het opstellen en handhaven van de selectiecriteria. Ten behoeve hiervan voert zij overleg met de merkenteams en de Atletencommissie. Omdat echter alle partijen hun eigen winkel verdedigen en de meningen verschillen, ontstaan er 'twaalf kantjes polderregels en meerdere selectiemomenten' (oud-topsporter). Om niemand in de vingers te snijden, wordt ook getracht het selectiebeleid zo ver mogelijk te rationaliseren en objectiveren door bijvoorbeeld wiskundige kansberekeningen te hanteren hetgeen bij de laatste Olympische Spelen is gebeurd. Welk systeem echter ook wordt gehanteerd, er zit altijd een subjectiviteit in en er is altijd wel iemand die zich benadeeld voelt. Twee leden van een merkenteam, een KNSB trainer en een oud-topsporter geven expliciet aan voorstander te zijn van een harder selectiebeleid. In dit licht is het een optie om een constructie in te voeren à la de Amerikaanse trials. Als er voor een internationaal toernooi vijf startbewijzen zijn, gaan bijvoorbeeld meteen de eerste vijf van de bijbehorende selectiewedstrijd. Een kampioen kan dan maar een keer buiten de boot vallen.

“En ik ben langzamerhand weer voor een veel directer beleid met minder regels. Ik ben voor een hard beleid. Zit je er maar naast dan zit je er maar naast. En dan zit die kampioen er maar een keer naast. ‘Ja, maar we moeten de beste aan de start krijgen’. Ja, het mag van mij wat harder en wat directer (...) Daar moet je een keer hard rijden en daar moet je een keer hard rijden en dat zijn gewoon keiharde selecties.” (Trainer merkenteam)

“Ik ben voor één of twee momenten van ‘nou, eerste drie gaan door. Een aanwijfsplek, dat is het.’ Heb je het gemist, ga je weer lekker verder trainen.” (Trainer KNSB)

Een andere mogelijkheid is dat een keuzecommissie bestaande uit bijvoorbeeld drie leden (de bondscoach, de directeur sport en iemand van buiten) meer vrijheid krijgt om plaatsen aan te wijzen en met name absolute toppers kan vrijwaren van sommige selectiewedstrijden. De commissie kan bijvoorbeeld één of twee startbewijzen al voorafgaande aan de selectiewedstrijd toebedelen aan één of twee topschaatsers. De commissie krijgt deze verantwoordelijkheid en dient de keuze uit te leggen. Als er wordt gefaald, kunnen de leden van de commissie er ook hard op worden afgerekend.

“Ik denk dat één of twee of drie mensen de wijsheid moeten hebben om nog meer vrijheden te krijgen en gewoon zeggen ‘jij richt je op de WK afstanden klaar’, punt.(...) En als iemand daar gewoon de verantwoordelijkheid voor neemt en die dat kan uitleggen bam bam zo heb ik dat gedaan. Dan is dat zijn verantwoordelijkheid. En doet hij dat niet goed doet, gaat hij maar weg.” (Topsporter)

De constructie betekent dat minder mensen een kans krijgen, maar die vrijheid moet worden genomen als de focus op goud ligt.

“Ja als je goud wilt halen, dan moet je die prioriteit stellen. Andere mensen worden dan weliswaar ondergeschoffeld, maar die ruimte moet je dan maar nemen. Want het gaat er niet om dat je ook nog een nummer 12 of 16 had op de Spelen. Dat is al helemaal niet belangrijk.” (Oud-topsporter)

Niet iedereen vindt dit overigens een goed idee omdat het ‘vriendenpolitiek’ in de hand kan werken en het in het verleden al heeft geleid tot diverse conflicten.

“(Lachend) Neuh, er zijn maar weinig ruzies over geweest. Nee, dat is een drama.” (Trainer merkenteam).

4.10.2 Nationale competitie: dilemma's door druk vanuit merkenteams, media en commercie

Voor topschaatsers die gedurende het seizoen wereldbekerwedstrijden en eventueel EK's en WK's rijden naast NK's, is het wedstrijdaanbod in orde (afgezien van de discussie rond selectiewedstrijden). Voor rijders die echter net onder de absolute top zitten en zich niet kwalificeren voor wereldbekerwedstrijden en andere internationale toernooien, is het wedstrijdaanbod te mager volgens verschillende sleutelfiguren (uit alle geledingen). ‘Een schaatser komt dan in een zwart gat’ (Topsporter). Het punt is dat de wedstrijdkalender mede door de druk vanuit de combinatie merkenteams, media en commercie grotendeels door de KNSB wordt afgestemd op de toppers en de internationale wedstrijden die zij rijden. Dit gaat ten koste van de subtoppers. Voor schaatser die zich namelijk niet weten te kwalificeren voor internationale wedstrijden is het seizoen van korte duur. Zij beginnen eind oktober met de wedstrijden, maar zijn begin januari eigenlijk alweer uitgeschaatst. Afgezien van een enkele kleine wedstrijd is er voor hen geen fatsoenlijk wedstrijdaanbod meer. Dit voedt mede de ontwikkeling dat de top steeds verder weg groeit van de subtop.

“Door de systematiek die wij nu kennen met de wedstrijdkalender en topwedstrijden zie je dat er een tweedeling ontstaat tussen de echte top en de subtop. En die subtop die eindigt

zo rond de kerst dan zijn ze uitgereden. Je bent wel of niet geslaagd in het bereiken van je doel en dan heb je nog januari, februari, maart dan lig je stil.” (Bestuurder)

Door de weinige wedstrijden voor subtoppers krijgen zij te weinig kans om te groeien naar de top. Zoals de bestuurder opmerkt, liggen zij in feite een paar maanden stil. Tevens kunnen zij niet wennen aan hoe het is om net als de top een heel seizoen wedstrijden te rijden. Een ander (onbedoeld) gevolg is dat het beperkte wedstrijdaanbod subtoppers stimuleert om eerder af te haken. Omdat er te weinig doelen zijn om naar uit te kijken, gaat er een stuk motivatie verloren om door te blijven trainen en offers te maken. Onder deze subtoppers zijn echter talenten aanwezig die de potentie hadden om door te groeien naar de top.

“Eind oktober begint het en dan november, december. Voor iets meer dan twee maandjes, dan kun je weer heel het jaar gaan trainen. Op een gegeven moment zegt iedereen gewoon ‘we vinden er niets meer aan, we hebben geen leuke wedstrijden meer. Het is ons wel goed, we stoppen er mee.’ Terwijl er bij die subtoppers gewoon nog wel talenten zitten die door kunnen groeien naar de toppers.” (Topsporter)

Overigens wordt wellicht met ingang van komend seizoen het wedstrijdaanbod van de subtop anders ingericht door de introductie van de Holland Cup; een soort World-cup circuit maar dan op landelijk niveau waarmee het seizoen voller en interessanter wordt gemaakt.

De KNSB dient niet alleen bij de wedstrijdopbouw rekening te houden met commercie, publiciteit en de belangen van topschaatsers en merkenteams. Hetzelfde geldt voor de locatie van topsportevenementen als NK's. Een dilemma is bijvoorbeeld of NK's in Thialf moeten worden georganiseerd of op andere banen elders in het land. Enerzijds levert een wedstrijd in Thialf meer publiek, publiciteit en dus inkomsten op. Daarnaast is Thialf, zoals eerder vermeld, de beste baan om topsport te bedrijven in Nederland. Enkele leden van de merkenteams wijzen er dan ook op dat er bij banen als Assen en Eindhoven al snel competitievervalsing kan ontstaan, omdat rijders niet onder gelijke omstandigheden rijden. Anderzijds zou de KNSB de wedstrijden wat meer willen spreiden over het land vanwege de aantrekkingskracht die er vanuit gaat naar bijvoorbeeld kinderen en gewesten. 'De aanzuigende werking van topsport op breedtesport kan worden bevorderd als kinderen ook een wereldkampioen in actie kunnen zien bij wedstrijden om de hoek.' (Bestuurder)

“Vanuit de topsport, vanuit de merkenteams, vanuit die exposure wordt keer op keer gekeken naar de plaats waar wedstrijden moeten plaatsvinden. Begrijp dat ook wel. Kijk Heerenveen is natuurlijk 'in', daar kunnen veel mensen in, de NOS vindt dat leuk daar hoor (...) Dat is wel een dilemma want we zouden graag vanuit de KNSB gezien de wedstrijd sport en de topsportactiviteiten spreiden over het land vanwege de promotie die er vanuit gaat naar jongens, meisjes, kinderen, jeugd, de regio, de gewesten en dat bereik je op deze manier haast niet. Omdat topsport zo'n claim legt vanuit commerciële optiek.” (Bestuurder)

4.10.3 Organisatorisch kader

In enkele interviews is gesproken over de voorzieningen en opleiding van het organisatorisch kader bestaande uit starters, scheidsrechters en juryleden. Dit vormt geen aspect van het SPLISS-model, maar wordt hier wel kort aangestipt. Verschillende sleutelfiguren vinden het namelijk een essentieel onderdeel binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. 'Zonder deze personen is er immers helemaal geen wedstrijd' (Topsporter). De kwaliteit van de organisatorische kaderleden dient perfect te zijn. Sporters mogen niet door fouten van een scheidsrechter worden afgeleid. Bovendien 'vormen de organisatorische kaderleden een visitekaartje van de bond. Als zij structureel niet goed functioneren, krijgt de bond een bepaalde naam in de wereld' (Bestuurder). Het is al met al belangrijk dat de leden van het allerhoogste niveau zijn. Op dit moment is dit het geval, maar in het licht van de professionaliseringsstag en het waarborgen van kwaliteit is de KNSB (centraal niveau) bezig

om de opleidingen en bijscholingen voor starters, scheidsrechters en juryleden verder te optimaliseren. Daarnaast wordt er gestart met het voeren van functionerings- en beoordelingsgesprekken en het opbouwen van dossiers die gebruikt kunnen worden om kaderleden te laten promoveren van landelijk scheidsrechter naar nationaal en internationaal scheidsrechter. Bij sommigen stuit dit op weerstand omdat zij zich beroepen op hun vrijwilligheid. Een bestuurder vindt het echter een goed idee om middels de genoemde maatregelen professioneler te werk te gaan.

“Kijk wij zijn amateurs, maar willen professionals zijn. Daarmee bedoel ik mee we willen een professionele organisatie zijn en ons werk moet dus professioneel gebeuren ondanks het feit dat wij vrijwilligers zijn.” (Bestuurder)

4.11 Pijler 9: Wetenschappelijk onderzoek

4.11.1 Samenwerking merkenteams, KNSB en kennisinstellingen

De sleutelfiguren zijn tamelijk eensgezind van mening dat er nog veel meer aandacht moet en kan uitgaan naar wetenschappelijk onderzoek. Wanneer wordt ingezoomd op hoe de afgelopen Olympische periode invulling is gegeven aan wetenschappelijk onderzoek, lopen de meningen van de sleutelfiguren uiteen ondanks dat iedereen opmerkt dat het beter kan. Met name een aantal leden van de merkenteams geeft aan dat er onvoldoende wordt bereikt op dit gebied. Er worden onvoldoende activiteiten ontplooid en ‘applicaties die uiteindelijk tot stand komen, zijn weinig bruikbaar voor de merkenteams’ (Trainer merkenteam).

“Prutswerk vind ik het. Ik vind het zwaar onder niveau.” (Stafid merkenteam)

“Nou de afgelopen vier jaar hebben we niks gekregen. Gewoon niks gedaan. Alleen maar geouwehoerd en vergaderd tot er anderhalf jaar voor de Spelen een traject wordt ingezet, een AIO traject, dan weet je dat je er over drie pas wat aan hebt nou ja dan ben je drie jaar verder en zit je in de volgende Olympische periode. Zo hebben we één hele periode er geen reet aan gedaan. Of in ieder geval wat echt zijn vruchten had kunnen afwerpen.” (Trainer merkenteam)

Onder andere enkele leden van de KNSB en de gewesten geven aan dat er wel behoorlijk veel wordt gedaan aan wetenschappelijk onderzoek al zijn er punten die beter moeten.

“Daar wordt denk ik bij het schaatsen ook wel best wel veel aan gedaan. Dus dan heb ik het over onderzoek naar het talentvolgsysteem, een stukje innovatie van hoe dingen verbeterd kunnen worden. Ik denk dat voor het schaatsen daar wel veel aandacht voor is, dat daar ook veel goede dingen gebeuren.” (Trainer KNSB)

Wanneer nu naar de achtergrond van de problematiek wordt gekeken en de rol van de merkenteams, komt het volgende uit de interviews naar voren. In het licht van de door de merkenteams gestimuleerde professionaliseringsslag en hierbij horend het optimaliseren van bijvoorbeeld trainingsprogramma's hebben de merkenteams en de KNSB grote behoefte aan het ontwikkelen van kennis op diverse terreinen als trainingstools, trainingsmethodiek, luchtomstandigheden en technische analyses. Het kan namelijk op grote toernooien ‘het verschil tussen goud en zilver betekenen’ (Topsporter). Als ‘Nederland schaatsland’ bovendien vooruit loopt op wetenschappelijk gebied in vergelijking tot andere landen geeft dit een bepaalde status. Merkenteams ontplooiën dan ook zelf activiteiten op het gebied van kennisontwikkeling. Zo worden er diverse testen gedaan waaruit betekenisvolle data voortkomen. Een beperking vormt echter wel de beschikking over financiële middelen. Een trainer van een merkenteam geeft aan ‘zich graag te willen verbinden aan onderzoekstrajecten van kennisinstellingen, maar dit niet past binnen het budget van het team’. De KNSB (centraal niveau) zet vanuit haar facilitaire rol ten behoeve van bijvoorbeeld

de merkenteams en Jong Oranje diverse projecten in gang aangaande wetenschappelijk onderzoek. Er wordt hierbij samengewerkt met de merkenteams, Universiteiten en Innosport (een Innosportlab bevindt zich in Thialf). In dit speelveld doen zich echter twee knelpunten voor die een negatieve invloed hebben op hetgeen uiteindelijk wordt bereikt met wetenschappelijk onderzoek. Allereerst is de afstand tussen de partijen te groot en wordt er te weinig samengewerkt. Hierdoor duurt het te lang voordat innovaties tot stand komen en door de merkenteams worden gedragen.

“Maar wat er natuurlijk moet komen is een veel kortere lijn met zo’n Universiteit of een onderzoeksgroep. Er moet veel intensiever worden samengewerkt en dat is er niet. De afstanden zijn te groot.” (Trainer merkenteam)

“Als je kijkt nu naar innovatieve projecten. Het is vaak dat de KNSB een aantal projecten inzet, wel in afstemming met, maar het wordt niet altijd honderd procent gedragen door de teams.” (Werknemer KNSB)

Ten tweede hebben de diverse partijen eigen (veelal commerciële) belangen die dilemma's met zich meebrengen. Zoals besproken bij pijler 2 hebben de merkenteams een concurrentiemodel gecreëerd. Enerzijds stuwt dit de merkenteams op om te investeren in kennisontwikkeling. Anderzijds houden zij de opgedane kennis voor zichzelf; met het wijzer maken van de concurrent kan men zichzelf in de vingers snijden. Men maakt elkaar dus niet wijzer, maar hier wordt door sommigen een negatieve betekenis aan toegekend. Het delen van kennis kan juist leiden tot kruisbestuiving en meer innovaties.

“Hebben we weer te maken met het fenomeen dat er toch weer ergens een neiging is om vooral veel dingen zelf uit te vinden en voor onszelf te houden daar doen wij ook aan mee. Dat is volgens mij ook niet heel erg slim volgens mij.” (Staflid merkenteam)

Daarnaast kunnen Universiteiten niet zomaar voor elk onderzoek financiële ondersteuning krijgen. Het dient ook tot wetenschappelijk relevante publicaties te leiden. Innosport wil graag met de innovaties een link naar het bedrijfsleven maken. Een ontwikkelde trainingstool, het LPM-systeem, is bijvoorbeeld door Innosport ontwikkeld en hangt in Thialf. Er wordt alleen in Nederland nauwelijks gebruik van gemaakt. Het systeem is ten behoeve van de rendabelheid ook verkocht aan het buitenland. Het gevolg is dat sommige buitenlandse ploegen hier nu van profiteren en dit frustriert enigszins. Een topsporter heeft bijvoorbeeld meegewerkt aan de ontwikkeling van het systeem, maar ziet zijn concurrenten het gebruiken.

“Dat LPM systeem hangt in Heerenveen en er wordt niks mee gedaan. En dan wordt het ook verkocht aan Duitsland en daar wordt het hartstikke veel gebruikt. Dus ja dan ja dan word ik helemaal. En ik heb nog in Jong Oranje er heel veel mee getest. Ik moest al die rondjes met dat ding om en ik denk dat ze best wel veel data hebben gekregen om dat systeem goed af te stellen. Hebben zij mij voor gebruikt. En dat dan indirect een Duitser daar voordeel mee heeft, nu rijden Duitsers niet zo hard maar, ja dan is het commerciële belang zo veel groter dat er weer geld mee wordt verdiend. Ja, dat is gewoon heel frustrerend.” (Topsporter)

Daarnaast komen partijen vaak vlak voor de Olympische Spelen met nieuwe applicaties die bijvoorbeeld op schaatspakken of schaatsen kunnen worden toegepast. Volgens een topsporter wordt dit ook ingegeven door eigen (commerciële) belangen. Op het moment dat er vijf gouden medailles kunnen worden gerelateerd aan de applicatie, wordt er gescoord. Het is echter onmogelijk om net voor de Spelen hiermee te komen, omdat het dan niet uitgetest kan worden. Het is wenselijk dat innovaties juist net na de Spelen beschikbaar komen, maar dit gebeurt niet omdat er dan weinig aandacht voor is. 'Het laat echter een omgekeerde wereld zien. De schaatsers en trainers bepalen niet vanuit hun behoefte wat op

welk moment ontwikkeld moet worden, maar bedrijven en kennisinstellingen doen dit.' (Topsporter).

Al met al stelt een trainer van de KNSB dat het nu onvoldoende duidelijk is wat er met de poot wetenschappelijk onderzoek gedaan gaat worden en wie welke rol heeft. Een sleutelfiguur vindt dat de inrichting van wetenschappelijk onderzoek een gespreksonderwerp kan worden voor de stuurgroep topsport. De samenwerking tussen de KNSB (centraal niveau) en de merkenteams wordt gezien als een belangrijk aspect inzake wetenschappelijk onderzoek.

“Dat is een onderwerp voor de stuurgroep. Hoe kunnen we dat met de merkenteams zo inbedden dat het zeg maar gezamenlijk is? Als we samen willen, en dat wil niet zeggen dat je alles aan elkaar hoeft te vertellen, maar we moeten wel een gezamenlijk kennisplatform bouwen. Want daar moeten de gewestelijk trainers gebruik van kunnen maken, de KNSB trainers en de merkenteam trainers.” (Werknemer KNSB)

“Ja, dus met wetenschappelijk onderzoek lopen we heel erg achter en dat moet ook gewoon weer structureel gebeuren met de KNSB. En er moet iemand dat leiden en gewoon in samenwerking met de commerciële ploegen.” (Topsporter)

Tot slot stelt één sleutelfiguur dat de schaatssport een voorbeeld kan nemen aan de zwemsport op het gebied van wetenschappelijk onderzoek.

“Als je kijkt in Eindhoven. Daar zie je dat de trainer een eigen trainingsbad heeft. Zijn kantoor grenst letterlijk aan het bad. Het Innolab Eindhoven zit in zijn bad sterker nog is min of meer gehuisvest in zijn kantoor. Dus er is iemand die daar de hele dag daar gewoon op locatie verantwoordelijk is voor innovatie. En hebben vervolgens mede ook door de inbreng van Philips allerlei innovaties tot stand gebracht die daar gewoon live te zien zijn en gebeuren en iedere keer weer worden doorontwikkeld. De computers staan letterlijk aan de rand van het bad waardoor er dus een hele duidelijke één op één lijn is tussen Innosport (die persoon in kwestie die daarvoor verantwoordelijk is), de trainer, Philips, de wetenschap Universiteiten en de topsport. Dat zit allemaal in één ruimte van 50 bij 10 meter. Dan gaat het werken.” (Staflid merkenteam)

4.12 Pijler 10: Media & sponsoring

4.12.1 Media-aandacht essentieel voor merkenteams

De sleutelfiguren stellen unaniem dat er veel media-aandacht is voor het langebaanschaatsen op topniveau. In de winter staan de kranten er bij wijze van spreken vol van en worden er bijna elk weekend wedstrijden op TV uitgezonden inclusief voor- en nabeschouwingen.

“Ja, er is belachelijk veel aandacht natuurlijk, hartstikke goed. Heel sterk punt.” (Topsporter)

Dit wordt in eerste instantie als een zeer sterk punt gezien binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Zoals ook vermeld bij pijler 1 zijn de respondenten van mening dat de media-aandacht sponsors genereert. Hieruit vloeien financiële middelen voort waarmee geïnvesteerd kan worden in de sport hetgeen de kansen op topsportsucces vergroot en zo weer een impuls wordt gegeven aan het verkrijgen van (meer) media belangstelling. ‘De media kunnen de sport maken en breken’ (bestuurder). Voor het bestaan en de ontwikkeling van de merkenteams vormt de media-aandacht dan ook een belangrijk vereiste. Een staflid van een merkenteam geeft overigens aan dat zij net als de KNSB hun best doen om een goede band met de media te onderhouden door ze bijvoorbeeld uit te nodigen bij bepaalde activiteiten. Daarnaast worden eigen gemaakte filmpjes geplaatst op het Internet.

“Ik bedoel zonder media geen commerciële sport. Zonder media geen salaris op mijn bankrekening. Dus in die zin is de media nodig. Ik zal ze daarom nooit kunnen afkraken.” (Trainer merkenteam)

“Het voordeel is dat die TV-minuten geld opleveren voor met name de sporters in de merkenteams die daarvan profiteren.” (Trainer KNSB)

Zoals deze trainer van de KNSB opmerkt profiteren vooral de merkenteams van de media-aandacht. De sleutelfiguren uit de gewesten geven dan ook aan dat gewestelijke rijders of trainers veel minder in de schijnwerpers staan en daardoor ook moeite hebben met het genereren van sponsors.

“Het is voor een gewestelijk rijder heel goed dat ze op TV komen. Maar wat doet de NOS? Vaak bij de mindere goden gaan ze gewoon even ergens anders naar toe. Niet altijd, maar vaak wel. Terwijl dat praatje over een rijder die vanuit het gewest het NK Allround rijdt of het AKT gewoon heel belangrijk is. Gewoon puur om het gewest op de kaart te zetten, voor een sponsor binnen het gewest. Die vindt het geweldig als gewoon een rijder die gesponsord wordt door hun op TV komt gewoon.” (Gewestelijk trainer)

Door enkele leden van de merkenteams wordt wel opgemerkt dat er ook negatieve berichtgeving tussenzit waarbij mensen bijvoorbeeld worden afgebrand. ‘Dit is niet altijd leuk en eerlijk maar inherent aan de media’ (trainer merkenteam). Een sleutelfiguur stelt in dit licht dat de mediawereld ook in beweging is en een toenemende concurrentiestrijd ervoor zorgt dat grenzen vervagen.

“Tegenwoordig is de krant niet meer de media, maar het Internet en de twitter en weet ik veel niet meer en ontstaat er ook in medialand een soort competitie. Dat betekent dat er geen grenzen meer zijn en dat men zonder ook maar enige check en dubbelcheck berichten naar buiten stuurt. Ja dat brengt een hele nieuwe wereld. Waarbij als je de waarheid kent gewoon kan gaan turven wat onwaarheden zijn of insinuerend stemming maken is.”(Trainer merkenteam)

Voorts heeft zoals reeds aan de orde is gekomen bij andere pijlers de media bijvoorbeeld invloed op de prestatiedruk voor sporters, de transitie van een topsporter naar ex-topsporter en de aanzuigende werking van topsport op breedtesport.

4.12.2 Keerzijde sponsoring: korte termijn visie op ontwikkeling schaatsers

Reeds naar voren is gekomen dat de merkenteams zonder sponsors niet zouden bestaan in de vorm zoals zij heden ten dage bestaan.

“Als er geen sponsor is dan stoppen we.” (Trainer merkenteam)

De sponsors zorgen voor financiële middelen waarmee de sport op diverse terreinen verder wordt ontwikkeld zoals uit de bespreking van de voorgaande pijlers duidelijk is geworden. De onderzoeksresultaten hebben ook laten zien dat gewesten bijvoorbeeld door een gebrek aan sponsors en de daarmee gepaard gaande financiële ondersteuning over minder mogelijkheden beschikken dan de merkenteams. De respondenten geven dan ook aan dat de KNSB en de merkenteams in hun handen mogen knijpen met de investeringen van sponsors. De topsport vormt voor bedrijven juist een middel bij uitstek om exposure te genereren en hun eigen (commerciële) doelen te realiseren. ‘Zij stoppen er geen geld in uit liefdadigheidsoverwegingen maar uit een eigen belang’ (topsporter).

Eenzijds snijdt het mes dus aan twee kanten; beide partijen profiteren wat positief is. Anderzijds kunnen de commerciële belangen van de sponsors weleens botsten met de sportgerelateerde belangen van bijvoorbeeld de trainers en schaatsers. In dit kader wijzen

diverse respondentent (uit verschillende geledingen) met name op de keerzijde dat er bij de sponsoren c.q. merkenteams een tamelijk korte termijn visie aanwezig is en hierdoor de mogelijkheid bestaat dat de ontwikkeling van talent in het geding kan komen. Bedrijven willen namelijk 'waar voor hun geld' en zijn uiteindelijk gefocust op medailles. 'Het is heel resultaatgericht en heel weinig taakgericht wat in principe eigenlijk een drama is' (Trainer merkenteam). De kans bestaat namelijk dat met het op de spits drijven van prestaties talenten kapot worden gemaakt. Bovendien worden sporters regelmatig 'ingeruild' voor anderen als zij binnen één of twee jaar niet presteren. Hierdoor is er eigenlijk te weinig tijd om de sporter door te ontwikkelen.

"Als je ten koste van alles als commercieel team wil presteren dan kan je weleens een keer zo ver gaan dat je je halve team sloopt. En dan gaat het ten koste van carrières. En dat gaat alleen maar dat dus de prestatie op de spits wordt gedreven omdat er gescoord moet worden (...) Uiteindelijk gaan de sporters kapot. Talenten gaan kapot (...) Een visie langer dan twee jaar is er niet meer. En dat is gewoon een nadeel. Je krijgt heel slecht de tijd om mensen door te ontwikkelen." (Trainer merkenteam)

"Uiteindelijk willen ze toch geld verdienen met die sporter. Er zijn sowieso commerciële belangen en als een sporter zich niet snel genoeg ontwikkelt kan hij op dat moment al afgeserveerd worden. (...) Die komen misschien niet tot het maximale uit hun carrière. En soms zitten daar echt wel hele grote talenten bij die of een jaar niet presteren of twee jaar en dan er uitvallen." (Trainer KNSB)

Een trainer wijst hierbij ook op een enigszins moreel aspect. Schaatsers leggen hun carrière in zijn handen en dit geeft een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel. Op het moment dat zij niet goed presteren en 'moeten worden ingeruild' gaat dit de trainer aan zijn hart.

"Het gaat je aan je hart een sporter die er alles voor over heeft. Weet je waar heel makkelijk mee wordt omgesprongen, en dat is puur hoe die commercialisering erin zit, er wordt heel snel in geld gedacht (...) Maar er komt een sporter aan en die legt zijn carrière in jouw handen als trainer. En dan vind ik dat er soms wel heel makkelijk gezegd wordt dat ze voor het kampioentje uit het team gaan en dan niet per ongeluk eens even kijken wat er nu met de rest gebeurt. (...) Die jongens trainen zich de nete en als jij dan gewoon zegt van 'ja maar als hij niet presteert ja dan doen we hem weg en halen gewoon een andere'. Ja, tuurlijk kan je zo denken, maar volgens mij mis je dan een beetje je roeping." (Trainer merkenteam)

Verder wordt het korte termijn denken mede ingegeven door het feit dat niet elke sponsor zich langdurig verbindt aan de schaatssport hetgeen onzekere situaties teweeg kan brengen.

"Het is ook een stukje onzekerheid: 'gaat zo'n sponsor door het jaar erna en ben ik mijn baan niet kwijt? Want ik heb misschien wel mijn hele school en studie opgegeven en nu houdt de sponsor er ineens mee op.' Dus dat gebeurt vaak." (Gewestelijk trainer)

In zo'n commercieel team is het allemaal behoorlijk korte termijn visie. Jaartje dit contract jaartje dat contract." (Topsporter)

Deze topsporter schetst ter illustratie voorts het voorbeeld van een talent dat als C-junior al erg goed was. Na een periode van twee jaar sloot hij Jong Oranje op succesvolle wijze af en maakte hij de overstap naar een commerciële ploeg. Deze ploeg stopte een jaar later waarna hij in de KNSB opleidingsploeg kwam die het seizoen erna ook op de schop ging. 'Nou waar ga je dan nog heen?' Het betreffende talent werd uiteindelijk opgenomen in een commercieel team. De topsporter wijst er echter op dat de ontwikkeling grillig verloopt.

"Maar het is wel allemaal ja er zit absoluut geen lijn in. Hij is gegaan van visie naar visie, van schema naar schema, van trainer naar trainer. Het is niet dat hij zich ergens aan kan

vasthouden en kan zeggen van dit is even waar ik even twee of drie jaar aan kan bouwen totdat ik 21 ben. En dan ben je nog hartstikke jong. Ik denk dat er zo best wel veel schaatsers zijn die van ploeg naar ploeg gaan.” (Topsporter)

De sleutelfiguren geven ook nog enkele andere voorbeelden waarbij sporttechnische en commerciële belangen duidelijk botsen. Zo kwam bij pijler 8 al aan bod dat de organisatie van wedstrijden grotendeels wordt afgestemd op de commercie maar hier ook keerzijden aan verbonden zijn. Een bestuurder merkt in dit verband expliciet op dat een organisatie als de KNSB door het voeren van beleid invloed kan uitoefenen op de mogelijkheden en beperkingen voor de sponsors en media. De ratio achter het beleid kan bijvoorbeeld zijn dat sporttechnische aspecten in beginsel voor commerciële aspecten gaan. Sponsors mogen tot op zekere hoogte invloed uitoefenen, maar de KNSB dient wel de regie te houden en beslissingen niet zomaar in handen te leggen van sponsors. Net als de merkenteams zouden zij in overeenkomsten met sponsors duidelijke afspraken over bepaalde zaken kunnen maken.

“In bijvoorbeeld de overeenkomsten met de sponsors daar hele duidelijke waarden voor te kiezen en dat als een sponsor toch zulke eisen stelt dat ze eigenlijk aan het inhoudelijk beleid gaan komen, dat je moet zeggen ‘ho stop dat willen we dus niet en doen we ook niet dat is van ons’. Dat zou naar de merkenteams idem zo moeten. Merkenteams naar hun sponsor bedoel ik.” (Bestuurder).

5. Analyse

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten gekoppeld aan noties uit het theoretisch kader. Het SPLISS-model en de figuratietheorie staan hierbij centraal.

5.1 SPLISS-model vruchtbaar conceptueel model

Een eerste constatering uit de onderzoeksresultaten is dat het SPLISS-model (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008) een vruchtbaar conceptueel model blijkt om het topsportklimaat van het langebaanschaatsen te doorgronden. Het model omvat de ingrediënten die een rol spelen binnen een topsportklimaat en gegevens hieromtrent kunnen op een geordende manier uiteen worden gezet. Alle pijlers uit het model zijn elementen die ook in de alledaagse praktijk van het langebaanschaatsen wezenlijk zijn; er worden handelingen op getroffen, het vormen gespreksonderwerpen, aspecten in beleidsvoering etcetera.

Allereerst kan ter ondersteuning van de constatering de focus uitgaan naar de omschrijving die sleutelfiguren (eensgezind) gaven voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Het gaat om de omgeving of context waarin omstandigheden worden gecreëerd die het mogelijk maken dat (potentiële) topschaatsers zich kunnen concentreren op het leveren van topprestaties. Dit past bij de definitie die Van Bottenburg (2000) geeft ten aanzien van het topsportklimaat¹⁰. Genoemde elementen die een rol spelen in deze omgeving, betreffen onder meer een goed sporttechnisch kader, trainingsfaciliteiten als beschikbaar ijs en krachthonken, (para) medische begeleiding, wetenschappelijk onderzoek, aanbod van wedstrijden, het vermijden van (organisatorische) conflicten en financiële vergoedingen om het vak van topsporter of coach uit te voeren. Voorts wordt onderkend dat middels met name geld en beleidsvoering invloed op de kwaliteit van deze aspecten kan worden uitgeoefend. Al deze zaken horen bij de pijlers van het SPLISS-model terwijl de interviewvragen hieromtrent zijn voorgelegd voordat het model werd ingebracht (wel waren vier sleutelfiguren voor het interview al bekend met het model).

Ten tweede is na het doorlopen van het model aan sleutelfiguren gevraagd wat zij ervan vinden en of bijvoorbeeld aspecten worden gemist in het licht van het langebaanschaatsen. Opgemerkt werd dat het model vele aspecten raakt en een goede kapstok vormt om het topsportklimaat van het langebaanschaatsen onder de loep te nemen. Een respondent vroeg bijvoorbeeld wel of mentale coaching onderdeel uitmaakt van het SPLISS-model. Hij zag het namelijk niet direct terug in de afbeelding van het model en het element was niet behandeld in het interview. Mentale coaching hoort echter bij de pijler atletische carrière. Uit de antwoorden op de vraag of er aspecten worden gemist, kwamen dan ook geen elementen naar voren die niet onder een pijler vallen.

Ten derde blijkt ook op impliciete wijze, door te kijken naar alle gedane uitspraken in de interviews, dat sleutelfiguren geen zaken hebben genoemd die niet aanwezig zijn in het SPLISS-model. Één uitzondering hierop vormen de opleidingen en voorzieningen van het organisatorisch kader (scheidsrechters, starters, juryleden). Dit onderdeel wordt wel belangrijk geacht in het topsportklimaat van het langebaanschaatsen; zonder scheidsrechters is er immers geen wedstrijd. Daarnaast kunnen fouten van het kader sporters afleiden in hun presteren waardoor het een prestatiebepalende factor vormt waarvan de kwaliteit beïnvloedbaar is door voorzieningen en opleidingen. Aangetekend dient

¹⁰ Een topsportklimaat kan worden gedefinieerd als: *“De gewogen gesteldheid van de beïnvloedbare maatschappelijke en sportorganisatorische omgeving die de omstandigheden bepaalt waarin sporters zich tot topsporters kunnen ontwikkelen en prestaties kunnen blijven leveren op het aangegeven hoogste niveau in hun tak van sport.”* (Van Bottenburg, 2000: 24).

te worden dat in het empirisch onderzoek het SPLISS-model tijdens een groot deel van de interviews als leidraad is gebruikt waardoor de kans wat afneemt dat sleutelfiguren 'buiten de gegeven kaders' denken.

Verder onderkennen de sleutelfiguren in lijn met het gedachtegoed achter het SPLISS-model en het door Heinilä (1982) uiteengezette totaliseringsproces dat topsportsucces in vrij grote mate maakbaar is en in ieder geval beïnvloedbaar door het creëren van een goed topsportklimaat. Daar waar Heinilä (1982) stelt dat de atleet is gebonden aan de condities binnen het systeem en een 'object en subject' is van de productiemachine, geeft een topsporter ook aan zich weleens een product van het Nederlandse schaatsen te noemen. Er wordt wel een grens aan de maakbaarheid van topsportsucces gesteld. Iemand die bijvoorbeeld geen aanleg heeft of een lichamelijke beperking zal ook in een uitstekend klimaat geen medaille behalen.

Al met al blijkt uit de resultaten dat het SPLISS-model dus bruikbaar is voor het onder de loep nemen van het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Ook in andere studies bewijst het model zich als bruikbaar instrument om het topsportklimaat van een land te bestuderen en te vergelijken met het buitenland (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008).

Een tweede constatering die uit onderhavige studie naar voren komt, is dat het model wel tekortkomingen heeft. Het ontbreekt met name aan een stuk analysekracht. Het SPLISS-model heeft een overwegend functionalistisch karakter. Alles wordt in het teken gesteld van het behalen van zoveel mogelijk medailles. Er worden hier weinig kritische kanttekeningen bij geplaatst. De studies van Ingham et al. (2002) en Elling et al. (2009) laten echter al zien dat de jacht naar goud ook gepaard gaat met keerzijden vanuit een humaan oogpunt. Atleten kunnen bijvoorbeeld te maken krijgen met een burn-out, gevoelens als schuld en onzekerheid en motivatieproblemen. Elling et al. (2009) pleiten dan ook voor een pedagogisch verantwoord topsportklimaat. Daarnaast kent het SPLISS-model een rationalistische inslag waarbij de gedachte is dat middels het voeren van beleid dat is gericht op het optimaliseren van een topsportklimaat, topsportsucces als het ware grotendeels kan worden 'gepland'. In termen van Noordegraaf (2004) is er sprake van een vrij sterk causaliteitsdenken; issues zijn manipuleerbaar. Uit het empirisch onderzoek naar de gevolgen van de merkenteams op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder blijkt echter dat het (beleidsmatig) optimaliseren van een topsportklimaat zich in de praktijk lastig laat sturen en complex is. Hiermee wordt de maakbaarheid van succes verder begrensd. In de volgende paragrafen wordt dit aan de hand van de kenmerken van de figuratietheorie en bijbehorende voorbeelden uit de onderzoeksresultaten geïllustreerd. Naar zal blijken, kunnen de noties vanuit de figuratietheorie het SPLISS-model en de toepassing ervan nader verfijnen.

5.2 Onbedoelde gevolgen van het optimaliseren van het topsportklimaat

Een kenmerk van de figuratietheorie is dat uit de complexe vervlechting van talloze individuele belangen en bedoelingen ontwikkelingen voortkomen die door geen enkeling gepland of beoogd zijn, maar uit de handelingen en bedoelingen van vele enkelingen teweeg zijn gebracht (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). De ontwikkeling van de merkenteams vormt hiervan een casus bij uitstek. Zoals vermeld in het theoretisch kader is er een langdurige periode geweest van getouwtrek tussen de KNSB en de schaatsers uit de kernploegen over het inkomen, de (on)mogelijkheden voor individuele sponsorcontracten en de verdeling van logo's. In 1995 stapte Rintje Ritsma uit de kernploeg en was het eerste merkenteam geboren. Dit werd niet ingegeven door het idee om een ideaal topsportklimaat te creëren, maar ontstond uit een gevoel van onvrede over de houding van de bond (Couwenhoven & Snoep, 2007). Uiteindelijk is door de merkenteams het topsportklimaat van het langebaanschaatsen in diverse opzichten structureel geoptimaliseerd. Met verschillende van

deze ontwikkelingen gaan tegelijkertijd echter ook betekenisvolle niet geplande gevolgen gepaard die de jacht naar goud juist kunnen belemmeren. Het zijn andere kanten van de medaille die onbedoeld voortvloeien uit het rationele handelen van personen. Dit laat zien dat het optimaliseren van een topsportklimaat zich minder laat sturen en plannen dan wordt aangenomen bij het SPLISS-model. In deze paragraaf wordt een aantal voorbeelden hieromtrent uit de onderzoeksresultaten behandeld.

Sponsoring: toename financiële middelen versus korte termijn visie

Door de sponsoren achter de merkenteams gaat er heden ten dage substantieel meer geld om in het langebaanschaatsen dan in de tijd van de kernploegen hetgeen als positief wordt beoordeeld. De stijging van de middelen creëert immers meer mogelijkheden. Een punt is echter dat sponsoren uiteindelijk gericht zijn op het behalen van commerciële doelstellingen en hiervoor is het behalen van medailles belangrijk. Dit leidt ertoe dat er een tamelijk korte termijn visie aanwezig is op de ontwikkeling van schaatsers. Als zij binnen één of twee jaar geen aansprekende resultaten boeken, komen er anderen voor in de plaats. Hierdoor is er eigenlijk te weinig tijd om sporters door te ontwikkelen terwijl het in potentie kampioenen kunnen zijn. Bovendien bestaat de kans dat prestaties op de spits worden gedreven en talenten kapot worden gemaakt hetgeen ook in de studie van Elling et al. (2009) wordt opgemerkt. Daarnaast verbindt niet elke sponsor zich langdurig aan de sport wat tot onzekere situaties voor schaatsers kan leiden, alsmede het probleem dat van ploeg naar ploeg wordt gegaan en de ontwikkeling hierdoor grillig verloopt.

Betere begeleiding en trainingsfaciliteiten, stijging kennis, hoger salaris versus gevaar op pampercultuur en moeite met combinatie studie en sport

De sleutelfiguren merken eensgezind op dat de merkenteams een professionaliseringslag teweeg hebben gebracht die met name de omstandigheden waarin de atletische carrière wordt bedreven verbeterd heeft. Het houdt onder andere in dat er meer en betere mogelijkheden zijn gecreëerd op het gebied van onder meer sporttechnische en (para) medische begeleiding en trainingsfaciliteiten. Topschaatsers hebben bijvoorbeeld de continue beschikking over toptrainers, fysiotherapeuten en inspanningsfysiologen. Tevens worden er diverse trainingskampen in het buitenland belegd en door een toename van (wetenschappelijke) kennis wordt ook bewuster over trainingsprogramma's nagedacht. Daarnaast zijn topschaatsers meer gaan verdienen en is het langebaanschaatsen op het hoogste niveau uitgegroeid tot een volwaardig beroep. Al met al kunnen topsporters door de ontwikkeling van de merkenteams zich honderd procent richten op hun atletische carrière.

Een risico van het perfectioneren van de omgeving en de salariëring in het bijzonder is echter dat het te ver doorschiet en een pampercultuur ontstaat waarbinnen topsporters te 'verwend' worden. Een trainer van een merkenteam merkt op dat een pampercultuur dodelijk is en het allerergste dat hij tegenkomt. Ook een oud-topsporter ziet het teveel inbedden van schaatsers als grootste knelpunt binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Een gevaar is namelijk dat het ten koste gaat van de intrinsieke motivatie, weerbaarheid en de wil en daadkracht om offers te maken. In vergelijking met het buitenland worden Nederlandse schaatsers wellicht minder getriggerd om als een bezetene voor de sport te leven en komt daardoor niet al het talent eruit. Buitenlandse schaatsers moeten vaker tegen de stroom inzwemmen. De weinigen die dit overleven komen uiteindelijk wel sterker voor de dag volgens sleutelfiguren.

Een ander punt is dat door de professionaliseringslag de frequentie en intensiteit van trainingen zo is verhoogd dat het lastiger is geworden om tijdens de actieve carrière middels een studie te werken aan de post-carrière. Bovendien is de noodzaak hiertoe wat afgenomen, omdat een salaris wordt verdiend. Sommige sleutelfiguren geven dan ook aan

dat het volgen van een studie niet mogelijk is en ten koste gaat van prestaties. Anderzijds vinden enkele respondenten het belangrijk om juist wel een studie ernaast te doen, omdat het afleiding geeft en schaatsers zich ook op andere vlakken ontwikkelen. Uiteindelijk kunnen schaatsers die geen studie hebben gedaan zich wellicht nog sterker afvragen dan schaatsers met opleiding welke invulling zij gaan geven aan hun maatschappelijke carrière en hierdoor meer moeite ondervinden met de transitie naar oud-topsporter (Wylleman & Lavalée, 2003; Elling et al., 2009).

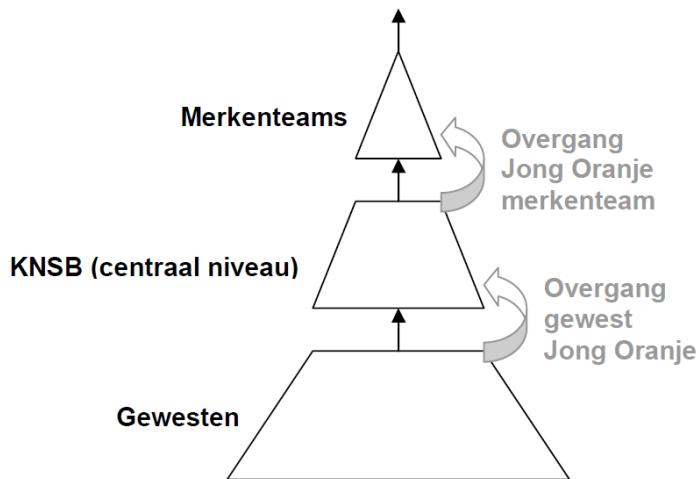
Bredere top: langere carrière, meer professionals en opstuwung niveau nationale competitie versus meer selectiemomenten

Uit de ontwikkeling van de merkenteams vloeit ook voort dat de top in de breedte groter is geworden. De verbeterde begeleiding en het bieden van een goed salaris heeft het mogelijk gemaakt dat schaatsers een kleine tien jaar langer door kunnen gaan met hun topsportcarrière. Daarnaast biedt het model van de merkenteams ruimte aan 35 tot 40 professionals in plaats van hoogstens 12 profs ten tijde van de kernploegen. Een oud-topsporter merkte in dit verband ook op nooit Olympisch kampioen te zijn geworden als Rintje niet commercieel was gegaan; de kampioen was dan namelijk eerder gestopt. Door de bredere top is er ook een toename in concurrentie hetgeen het niveau van de nationale competitie opstuwt. Er zijn dan ook (te) veel rijders die in aanmerking komen voor deelname aan internationale wedstrijden.

Een keerzijde van de brede top vormen de vele selectiemomenten voor internationale wedstrijden. Er zijn namelijk te veel rijders die in aanmerking komen voor startbewijzen. De schaatsers moeten dan ook vroegtijdig en op meerdere momenten pieken tijdens selectiewedstrijden om bijvoorbeeld plaatsing voor de Olympische Spelen af te dwingen. Dit kan echter de (trainings)opbouw naar de Spelen dwarsbomen waardoor de kans op een medaille afneemt. Een oud-topsporter geeft in dit kader ook aan dat sommige schaatsers het afgelopen seizoen zijn weggezakt na de selectiewedstrijden en dit het presteren op de Olympische Spelen nadelig heeft beïnvloed.

Doorontwikkeling merkenteams versus (groeïende) kloof tussen gewesten, KNSB (centraal niveau) en merkenteams

Voor de merkenteams is de sky de limit. Door de toenemende professionaliteit blijven zij doorontwikkelen en doordenken op onder meer het gebied van begeleiding en trainingsfaciliteiten. Hier zit ook rek in; verschillende zaken kunnen en moeten nog beter. Het creëert druk op de KNSB (centraal niveau) en de gewesten om mee te gaan in de ontwikkelingen, maar dit lukt niet. Zij lopen achter de feiten aan doordat zij bijvoorbeeld te maken hebben met trage besluitvormingsprocessen, reactief handelen en over minder middelen en mogelijkheden beschikken. De merkenteams, KNSB (centraal niveau) en de gewesten opereren eigenlijk in drie verschillende snelheden. De merkenteams gaan als het ware over de snelweg, de KNSB (centraal niveau) volgt de 'route nationale' en de gewesten bevinden zich op onverharde wegen. De ontwikkeling van de merkenteams heeft dan ook voeding gegeven aan het onbedoelde gevolg dat het systeem als het ware uit elkaar is getrokken en er in verschillende opzichten (groeïende) kloven zijn ontstaan tussen de merkenteams, KNSB (centraal niveau) en de gewesten. Figuur 12 beeldt dit uit.

Figuur 12: Merkenteams ontwikkelen door: (groeïende) kloof tussen gewesten, KNSB en merkenteams.

Uit de onderzoeksresultaten wordt het (groeïende) contrast in mogelijkheden voor schaatsers en trainers duidelijk tussen de gewesten en de merkenteams. De merkenteams beschikken zoals vermeld in principe over voldoende geld en kunnen doen wat zij willen. De topschaatsers bedrijven in optimale omstandigheden hun atletische carrière. Er is een goed begeleidingsteam, salaris etcetera. Daarnaast worden er diverse trainingskampen in het buitenland gehouden waar de trainingsfaciliteiten vaak beter zijn dan in Nederland en de merkenteams kunnen terecht op speciale topsporturen in Thialf. Voorts beoefenen de trainers hun vak fulltime tegenover een salaris. Zij hebben een hoog niveau en kunnen out of the box denken. De gewesten zijn voor een klein deel meegegroeïd met de merkenteams door bijvoorbeeld ook meer na te denken over trainingsprogramma's, maar zij blijven achter. De gewesten hebben namelijk over het algemeen te weinig financiële middelen. Rijdere hebben te maken met drukke trainingsuren op de ijsbanen en een minder goede kwaliteit van het ijs dan in Thialf waardoor niet optimaal kan worden getraind. Daarnaast kunnen er weinig trainingskampen in het buitenland worden gehouden en vaak worden hiervoor eigen bijdragen van schaatsers verlangd als ook voor hotelovernachtingen, baankaarten etcetera. Verder is er sprake van een minder groot begeleidingsteam dan in de merkenteams en moeten gewesten het vaak nog hebben van 'liefdadigheidsfiguren' die vanuit passie en betrokkenheid veel tijd stoppen in het trainerschap. Hier staat vaak een kleine onkostenvergoeding tegenover waardoor zij ook een betaalde baan naast het schaatsen moeten hebben. Bovendien is de kwaliteit van de trainers in de gewesten wisselvalliger van aard dan in de merkenteams. Ook hebben de rijdere soms een baantje nodig om rond te kunnen komen. Al met al fungeren schaatsers binnen de merkenteams in een andere topsportomgeving dan schaatsers van gewesten waardoor er ook een kloof in het niveau is ontstaan. Naast het feit dat er met de merkenteams ruimte is gekomen voor 35 tot 40 professionals zorgt het ervoor dat schaatsers van de gewesten heden ten dage in de achterhoede meestrijden op bijvoorbeeld NK's in plaats van in de voorhoede ten tijden van de kernploegen. Overigens dient het KNSB team Jong Oranje als het ware de brug te vormen tussen de gewesten en de merkenteams voor talenten en professionaliseert zij in het kielzog van de merkenteams. In vergelijking tot de gewesten krijgen de schaatsers bijvoorbeeld betere faciliteiten, meer begeleiding en wordt er vaker getraind.

Het uit elkaar groeien van de verschillende geledingen geeft knelpunten in de jacht naar goud. Allereerst zijn het de talenten die als het ware de stappen moeten maken vanuit het gewest naar Jong Oranje en het merkenteam (zie Figuur 12). Hoe groter de verschillen tussen de drie omgevingen hoe moeilijker de overgangen worden. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de talentontwikkeling op gewestelijk niveau niet optimaal verloopt door de zojuist geschetste situatie. Vervolgens beoordelen de meeste sleutelfiguren

de stap van het gewest naar Jong Oranje als groot. Een trainer van een merkenteam geeft aan dat *“de stap negen van de tien keer zo groot is dat zeventig procent van de talenten kapot gaat”*. De talenten komen in een meer geprofessionaliseerde omgeving terecht hetgeen er enerzijds voor zorgt dat zij meer kans krijgen om zich te ontwikkelen tot topschaatser en een kijkje in de keuken krijgen hoe topsport werkelijk is. Anderzijds worden zij weggehaald uit hun sociale omgeving wat de nodige impact kan hebben. Daarnaast wordt er in Jong Oranje meer en andere trainingsarbeid verricht dan in de gewesten. Hierin schuilt het gevaar van overbelasting en (tijdelijke) stagnatie van de ontwikkeling omdat men moet wennen aan de nieuwe aanpak. Het intensiever en anders trainen wordt echter noodzakelijk geacht wil de brug naar de merkenteams kunnen worden geslagen. Voorts wordt de overgang van Jong Oranje naar de merkenteams door bijna alle sleutelfiguren als groot bestempeld. Er zijn weinig mensen die het direct redden. Een genoemde oorzaak hiervan is dat talenten uit Jong Oranje op fysiek gebied nog tekort komen ten opzichte van leden die al langer in het merkenteam participeren. De meeste sleutelfiguren wijzen er echter vooral op dat de talenten in een nieuwe sociale en meer geprofessionaliseerde omgeving terecht komen waarin hoge verwachtingen gelden hetgeen de prestatiedruk verhoogt. Overigens onderstreept dit het belang van een holistisch perspectief op talentontwikkeling zoals wordt bepleit door Wylleman & Lavalée (2003). Veranderingen in de atletische context gaan immers zoals blijkt gepaard met betekenisvolle ontwikkelingen op bijvoorbeeld psychosociaal niveau. Een ander aspect dat de overgangen mede groot maakt, vormt de gebrekkige communicatie tussen de drie geledingen hetgeen het bestaan van de kloven ook in dit opzicht onderstreept. Er vindt weinig overleg plaats over bijvoorbeeld de verwachtingen van de merkenteams van Jong Oranje en vice versa. Al met al kunnen de grote overgangen ertoe leiden dat talenten het plezier in de sport verliezen en dus ook ‘verloren’ gaan.

Ten tweede zien de gewesten de kloof met de merkenteams groeien. Om toch doorstromen te realiseren en zo goed mogelijk te presteren, groeit de druk om talenten op steeds jongere leeftijd te identificeren en te begeleiden. Verschillende sleutelfiguren vinden dit problematisch, omdat talenten zich in de puberteit nog volop ontwikkelen. Kinderen die bijvoorbeeld een late groeispurt hebben, vallen bij een vroegtijdige identificatie buiten de boot terwijl zij in potentie meer talent kunnen hebben. Bovendien vormt succes op jonge leeftijd een ambigue voorspeller voor latere prestaties; kampioenen bij de C-junioren worden niet de kampioenen bij de senioren. Deze gedachten zijn in lijn met de studies van Martindale et al. (2005) en Noordhof & Koning (2008). Al met al is het gevaar van vroege identificatie dus dat wordt ingezoomd op ‘zogenaamde talenten’. Dit wordt nog versterkt door het feit dat trainers kunnen scoren met degenen die op het podium komen. Een ‘nummer 10’ die wat minder presteert dan de ‘nummer 1’ maar meer potentie heeft, kan minder aandacht krijgen en heeft daardoor een kleinere kans om boven te komen drijven. Overigens vinden vier respondenten het een goede zaak als identificatie steeds op vroegere leeftijd geschiedt. Er kan eerder worden gestart met de ontwikkeling in een beter gefaciliteerde omgeving en het is mogelijk om meteen voor een middelbare school te kiezen die is afgestemd op de combinatie topsport en onderwijs.

Ten derde bevindt zich helemaal aan de onderkant van de piramide de breedtesport. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de ontwikkeling van de merkenteams ertoe leidt dat de afstand tussen breedtesport en topsport ook is gegroeid en meer zichtbaar is geworden. Beide disciplines kennen een ander DNA en hebben tegengestelde belangen op bijvoorbeeld het gebied van financiën en trainingsfaciliteiten. Zij vervullen echter ook een rol voor elkaar. De breedtesport heeft een aanleverfunctie voor de topsport c.q. de merkenteams. De topsport heeft een geldgenererend effect voor de breedtesport en ‘helden en heldinnen’ zetten kinderen aan tot schaatsen volgens de sleutelfiguren. Dit laatste is overigens niet in lijn met de studie van Van Bottenburg (2003) waaruit blijkt dat het ‘Ard-en-Keessie-effect’ zelden opgaat. Een knelpunt betreft echter het volgende. Op het moment dat steeds meer wordt geïnvesteerd in bijvoorbeeld het optimaliseren van de atletische carrière en er minder

geld naar sportstimulering gaat, groeit de topsport nog verder weg van de breedtesport. Een (onbedoeld) gevolg hiervan is dat toevoer van talenten nog problematischer wordt.

Stijgende investeringen versus dalend rendement

Tot slot geven zoals vermeld de sleutelfiguren aan dat er door de investeringen van de merkenteams steeds meer geld omgaat in het topsportklimaat. Tegelijkertijd kwam in hoofdstuk 1 al naar voren dat het marktaandeel van Nederland inzake het gewonnen aantal Olympische medailles in het langebaanschaatsen de laatste cycli juist afneemt. In 1998, 2002, 2006 en 2010 was het marktaandeel respectievelijk 41,6%, 31,6%, 26,6% en 19,4%¹¹. Logischerwijs neemt het marktaandeel van andere landen toe. De stijgende investeringen in Nederland gaan dus gepaard met het onbedoelde gevolg dat een dalend rendement wordt gerealiseerd (uitgedrukt in gewonnen Olympische medailles). Deze constatering ligt in lijn met de studie van de Bosscher et al. (2008) waaruit blijkt dat het marktaandeel van diverse landen niet stijgt, terwijl het (top)sportbudget toeneemt. Landen die echter niet hun investeringen opschroeven, gaan sowieso ook achteruit. Gesteld wordt dat in de mondiale medaillewedloop de prijs van een medaille stijgt, omdat de vraag toeneemt terwijl het aanbod stabiel blijft. De kans op topsportsucces wordt mede bepaald door wat concurrerende landen doen. In dit onderzoek is de focus niet uitgegaan naar het topsportklimaat van andere landen. Duidelijk is wel dat er in het Nederlandse topsportklimaat op throughput niveau diverse knelpunten aanwezig zijn die de jacht naar goud in ieder geval belemmeren ondanks dat er meer middelen beschikbaar zijn gekomen.

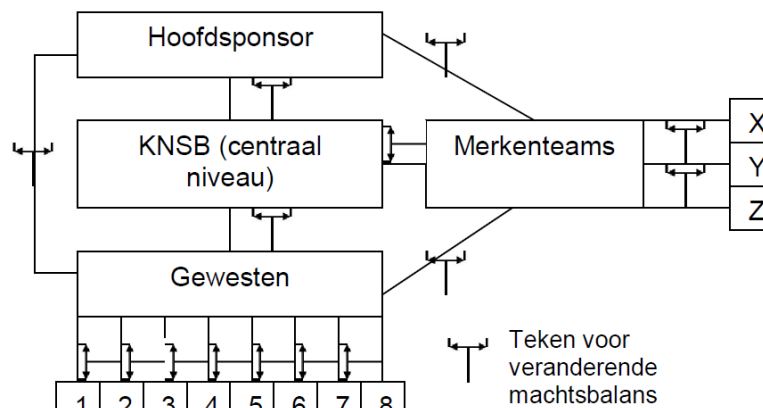
5.3 Afhankelijkheidsrelaties binnen topsportklimaat; macht en uiteenlopende belangen, perspectieven en visies

Een tweede kenmerk van de figuratietheorie is dat mensen verbonden zijn door talloze banden die hen van elkaar afhankelijk maken. Binnen deze betrekkingen vormt macht een belangrijk aspect. Op het moment dat partij A meer is aangewezen op partij B dan andersom is de macht van B groter en heeft deze partij meer kans om het gedrag van A te beïnvloeden. Voorts hebben actoren binnen een figuratie allerlei verschillende eigen belangen en wensen alsmede uiteenlopende machtsbronnen en visies om doelen te verwezenlijken (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). Dit is een belangrijk gegeven voor het reilen en zeilen dat plaatsvindt binnen een topsportklimaat. De vraag hoe en waarom een topsportklimaat moet worden geoptimaliseerd zal namelijk niet eenduidig beantwoord worden. Het zorgt ervoor dat het maken en uitvoeren van beleid en activiteiten om topsportsucces te behalen niet over een geëffend pad verloopt. In het SPLISS-model is weinig aandacht voor deze zaken. Op de achtergrond overheerst het idee dat verschillende organisaties op throughput niveau als het ware met eenzelfde missie gezamenlijk en harmonieus werken aan het eindproduct. De praktijk binnen het langebaanschaatsen levert echter een ander beeld op.

De KNSB (centraal niveau), de hoofdsponsor, de merkenteams en de gewesten zijn belangrijke organisatorische eenheden in het hedendaagse topsportklimaat. Zij zijn afhankelijk van elkaar of zoals een stafid van een merkenteam opmerkte op momenten veroordeeld tot elkaar. Zo hebben de merkenteams te maken met de KNSB (centraal niveau) op het gebied van reglementen, de uitzending van rijders naar internationale wedstrijden en het scheppen van faciliteiten. De hoofdsponsor vormt een partij waarmee moet worden 'gedeald' voor de CSO. Verder hebben de merkenteams er baat bij dat talenten binnen de gewesten en de KNSB (centraal niveau) goed worden opgeleid. Daarnaast is het voor de KNSB onder andere van importantie dat de merkenteams jaarlijks miljoenen investeren in de

¹¹ Voor het vaststellen van het marktaandeel van landen is een wegingsfactor toegekend aan gouden, zilveren en bronzen medailles (3-2-1) conform andere wetenschappelijke studies (De Bosscher et al., 2008).

schaatssport; zij nemen namelijk kosten voor hun rekening die anders voor de KNSB zouden zijn. In dit speelveld hebben partijen echter verschillende eigen belangen en machtsposities om deze belangen te realiseren. In Figuur 13 is dit grafisch weergegeven. De partijen bestaan voorts uit diverse personen die ook weer verschillende posities bekleden en niet altijd eensgezind denken. Overigens zijn alle afhankelijkheidsrelaties en machtsbalansen continu in beweging. In de volgende paragraaf wordt hier verder op ingegaan. Er zullen nu eerst enkele voorbeelden uit de onderzoeksresultaten worden behandeld die illustreren dat de jacht naar goud niet over rozen verloopt in de arena van het langebaanschaatsen.

Figuur 13: Verschillende afhankelijkheidsrelaties met aanwezige machtsbalansen in topsportklimaat langebaanschaatsen (organisatorisch niveau)

Concurrentiemodel merkenteams

De ontwikkeling van de merkenteams heeft een concurrentiemodel gecreëerd. Enerzijds gaat hier een opstuwende werking vanuit; het ene team wil beter zijn dan het andere team. Daarnaast maakt de concurrentie tussen teams wedstrijden aantrekkelijk. Anderzijds heeft het concurrentiemodel afbreuk gedaan aan het vormen van een eenheid als Nederland zijnde wat ruis op de lijn geeft. Elk merkenteam werkt in het topsportklimaat aan het boeken van eigen succes in plaats van dat merkenteams samenwerken om medailles voor Nederland te behalen. In dit licht wijst een gewestelijk trainer erop dat Nederland op de Olympische Spelen geen goud heeft gewonnen bij de ploegenachtervolging; betrokkenen focusten zich op de eigen belangen terwijl bij dit onderdeel een goede samenwerking vereist is. Een ander knelpunt is dat de merkenteams opgedane (wetenschappelijke) kennis niet met elkaar willen delen. Een topsporter vindt het logisch dat een trainer opgedane kennis voor zichzelf houdt. Een ander team zou er voordeel uit kunnen halen waardoor het mogelijk is dat zij (mede hierdoor) uiteindelijk meer rijders aan de start heeft bij World Cups dan het team dat de kennis had vergaard. Dit leidt dan weer tot onvrede bij de sponsor. Verschillende sleutelfiguren zijn er echter een voorstander van dat kennis wel wordt gedeeld, omdat dit kan leiden tot kruisbestuiving en innovaties die bijvoorbeeld de kwaliteit van trainingsprogramma's van vele schaatsers ten goede komt. Een werknemer van de KNSB pleit dan ook voor een gezamenlijk kennisplatform, maar is hierbij wel afhankelijk van de medewerking van de merkenteams. Tot slot gaat de concurrentie soms zo ver dat het ene team de plannen van een ander wil doorkruisen en bepaalde normen en waarden worden overschreden. Een trainer van een merkenteam geeft aan dat er *“een hele hoop spelletjes worden gespeeld waar je echt van kots!”* en er weinig transparantie en fatsoen meer is.

Discussies over verdeling gelden

De verdeling van gelden vormt een issue bij uitstek waarover wordt gediscussieerd, omdat hier vaak de verschillende belangen van eenieder op tafel komen. Een eerste voorbeeld vormt het gegeven dat al sinds de komst van de merkenteams discussies worden gevoerd over de verdeling van reclame-logo's op kleding. De KNSB (centraal niveau) heeft hierin de

finale zeggenschap, maar moet bij haar besluit rekening houden met de wensen/eisen van zowel de hoofdsponsor als de merkenteams. Beide partijen willen zoveel mogelijk ruimte voor hun logo's, omdat hier exposure vanuit gaat hetgeen een belangrijke reden vormt om te investeren in de schaatsport. Op het moment dat de KNSB bijvoorbeeld de merkenteams laat ondersneeuwen in het hoofdsponsorbelang kan dit ertoe leiden dat sponsoren van merkenteams afhaken of minder geld in het schaatsen stoppen. Dit beperkt weer de mogelijkheden om het topsportklimaat rondom topschaatsers te perfectioneren. Als de KNSB echter de hoofdsponsor tot onvrede stemt, kunnen er minder gelden uit deze hoek binnenstromen waardoor de KNSB minder middelen heeft om haar beleid uit te voeren. Het vormen lastige dilemma's. Een sleutelfiguur merkte dan ook op dat er tijdens de onderhandelingen over de CSO, waar getracht wordt de uiteenlopende belangen in balans te houden, altijd heftig gediscussieerd wordt.

Een tweede voorbeeld betreft het eventueel betalen van een opleidingsvergoeding aan de gewesten. Vrijwel alle sleutelfiguren zijn het erover eens dat de gewesten versterkt moeten worden, zodat de talentontwikkeling op dit niveau kan worden verbeterd. Één middel hiervoor kan de opleidingsvergoeding zijn. De vraag is alleen wie deze vergoeding dan dient te betalen. Een suggestie is dat de merkenteams dit doen, omdat zij uiteindelijk profiteren van het werk van gewesten. Een staflid en trainer van een merkenteam, twee topsporters, een oud-topsporter, een KNSB trainer en een talent zijn hier echter tegenstander van. Een gebruikt argument is dat de opleiding en de betaling hiervan een verantwoordelijkheid is van de KNSB. Daarnaast nemen de merkenteams al kosten uit handen van de KNSB en kan de bond door het presteren van de topschaatsers van de merkenteams het hoofdsponsorschap voor miljoenen verkopen. Hieruit zou de KNSB juist de vergoeding kunnen betalen. Het zou de wereld op zijn kop zijn als de merkenteams dan nog een opleidingsvergoeding moeten betalen. Een staflid van een merkenteam geeft aan dat dit flauwekul is en ook nooit gaat gebeuren. Een gewestelijk trainer, bestuurder, talent en twee KNSB-leden zijn er echter voorstander van als de merkenteams (wellicht in samenwerking met de KNSB) de vergoeding wel betalen. Één van de argumenten luidt dat de merkenteams en gewesten meer boodschap aan elkaar zouden krijgen en hun gemeenschappelijk belang gaan inzien: talenten in de richting van topsport krijgen. Overigens laat dit voorbeeld ook zien dat bijvoorbeeld personen binnen de KNSB van mening verschillen over plannen.

Nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur

Één van de belangrijke machtsbronnen die partijen kunnen hebben in het topsportklimaat betreft een formele positie bij essentiële besluitvormingsprocessen (Morgan, 1986). Het nieuwe bestuurs- en organisatie-model gaat dan ook gepaard met het vraagstuk wie in hoeverre en in welk opzicht (formele) invloed krijgt om zijn of haar stempel te drukken op beleidsvorming binnen de bond. Conform het gedachtegoed van het SPLISS-model wordt onder andere met de structuur door de KNSB (centraal niveau) getracht een duidelijke taakverdeling tussen de actoren te creëren (Van Bottenburg, 2009; De Bosscher et al., 2008), maar afgevraagd kan worden in hoeverre de taakverdeling ook op een breed draagvlak berust. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat de meningen over de inrichting van de structuur uiteen lopen. De merkenteams en de Atletencommissie bekleedden in het oude bestuursmodel van de KNSB geen formele positie. In de nieuwe situatie krijgen zij zetels in de stuurgroep topsport en de Ledenraad wat in principe hun relatieve speelsterkte ten opzichte van de KNSB (centraal niveau) en gewesten versterkt. Enerzijds kijkt een gemêleerde groep positief of neutraal aan tegen deze constructie. De intentie om deze topsportactoren bij beleidsvorming te betrekken is goed. Anderzijds oordelen verschillende sleutelfiguren sceptischer over de structuur. Zij hebben er weinig vertrouwen in dat adviezen van de stuurgroep daadwerkelijk worden overgenomen wat wel wenselijk wordt geacht. Een topsporter denkt dat de topsportactoren een soort Koninginnefunctie krijgen en uiteindelijk niks te vertellen hebben; *“als de KNSB links wil en de Atletencommissie rechts wordt het nog steeds links”*. Daarnaast moet er altijd gepolderd worden en kan niet alleen voor goud

worden gegaan. Onder andere enkele leden van de merkenteams pleiten eerder voor een structuur waarbinnen enkele personen het mandaat krijgen, die alleen maar het beste voor topsport voor ogen houden en bij falen afgerekend kunnen worden. Dit creëert volgens hen een heldere structuur. Tot slot vragen drie sleutelfiguren zich af of het überhaupt een goede ontwikkeling is om de merkenteams binnen de organisatie te halen, omdat zij alleen geïnteresseerd zouden zijn in financieel gewin terwijl bij de KNSB sportprestaties centraal staan. Al met al laat het voorbeeld zien dat het creëren van een sterke organisatiestructuur niet over één nacht ijs gaat. Te meer omdat het verdelen van (formeel) macht eraan ten grondslag ligt.

Talentidentificatie

Aangaande talentidentificatie kwam in de vorige paragraaf al het dilemma naar voren of talentvolle jeugd op vroege of late leeftijd geselecteerd moet worden. Een ander punt betreft überhaupt de vraag wanneer iemand een talent is en op welke criteria geselecteerd moet worden. De uiteenlopende visies maken beleidsvoering complex.

Aan de ene kant geven diverse respondenten aan dat talentidentificatie nog teveel op basis van tijd geschiedt wat geen goede graadmeter is. Op sommige plaatsen wordt wel gekeken naar andere parameters als motoriek, lichaamsmaten, doorzettingsvermogen en bewegingsintelligentie maar dit dient een meer expliciet karakter te krijgen; van onderbuikgevoelens naar ratio. Een hulpmiddel vormt het talentvolgsysteem waarbij de ontwikkeling van talenten op verschillende parameters kan worden gemonitord. Op het moment dat hierdoor een beeld wordt verkregen van prestatiebevorderende factoren, kan het systeem worden ingezet voor identificatie. Een aangemerkt voordeel hiervan is dat er een preventieve werking vanuit gaat. Er kan beter vooraf worden aangegeven dat iemand geen schaatstalent is en kwaliteiten heeft op andere gebieden dan dat iemand twee jaar noeste trainingsarbeid verricht en offers brengt terwijl duidelijk is dat het niet gaat lukken. Dit is niet bevorderend voor het zelfbeeld. Overigens komt uit de studie van Sennett (2004) een andere opvatting naar voren. Kinderen vroegtijdig selecteren op potentieel talent in plaats van daadwerkelijke prestaties is niet goed voor het zelfrespect. Het geeft het gevoel afhankelijk te zijn van het oordeel van anderen. Het oordeel bepaalt immers of mogelijkheden worden beperkt of verruimd. Verder pleiten respondenten voor het geven van meer ruggengraat aan het scouten van talenten dan nu het geval is. Er kunnen bijvoorbeeld scouts worden geïdentificeerd en opgeleid.

Aan de andere kant zijn er enkele sleutelfiguren die talentidentificatie aan het impliciete willen overlaten; er dient niet teveel gestuurd te worden in het proces. Talenten komen vanzelf boven drijven als er goede faciliteiten en een sporttechnisch kader zijn. Er zou dan ook beter aan de kwaliteit van deze aspecten kunnen worden gewerkt. Voorts geeft een trainer van een merkenteam aan dat talenten nog het beste op tijd kunnen worden geselecteerd. Men heeft niet het recht om junioren vroegtijdig uit te sluiten op basis van testen die arbitrair het kaf van het koren scheiden. Daarnaast bestaat de kans dat ontwikkelde parameters uiteindelijk niet blijken te kloppen, *“maar dan zijn er per ongeluk alweer 500 talenten doorheen gejaagd”*. Het vormt volgens de trainer een drama waar altijd mensen aan onderdoor gaan. In hetzelfde licht wordt ook niet positief gedacht over het aanstellen van scouts.

Talentontwikkeling

Op het gebied van de organisatorische inbedding van talentontwikkeling komen ook verschillende visies en belangen naar voren. Een eerste voorbeeld is dat een gemêleerde groep sleutelfiguren voorstander is van een regiomodel. Idealiter worden hiervoor op bestuurlijk niveau ook gelijkwaardige regio's gecreëerd. Dit impliceert echter het opheffen van de acht autonome gewesten. Enerzijds wordt hierin het voordeel gezien dat een stuk

macht bij de KNSB (centraal niveau) komt te liggen waardoor zij in staat is daadwerkelijk de sport te kunnen besturen. Opgemerkt wordt dat de gewesten nu (te) veel macht hebben door hun autonomie. Hierbij geldt wel dat het ene gewest door een groter ledenaantal meer macht heeft dan het andere gewest. Overigens komt dit in de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur ook formeel tot uitdrukking doordat het stemrecht onder gewesten naar rato van het ledenaantal is verdeeld. De gewesten gaan ieder hun eigen gang en trekken zich daarbij soms weinig aan van elkaar of de KNSB (centraal niveau). Het vertraagt besluitvormingsprocessen en zorgt ervoor dat de KNSB (centraal niveau) moeite ondervindt met het implementeren van plannen op bijvoorbeeld het gebied van talentontwikkeling bij gewesten. Met de regiostructuur zou de KNSB nadrukkelijker de regie in handen kunnen krijgen. Anderzijds zien sommige respondenten in het regiomodel juist het voordeel dat er meer verantwoordelijkheden en bevoegdheden op decentraal niveau komen te liggen. Op het moment dat de KNSB (centraal niveau) meer macht krijgt en zaken aanstuurt, komen mensen op decentraal niveau niet in beweging. Zij hebben dan het gevoel dat er vanaf een afstand wordt geregeerd. Al met al wordt gedacht dat er nog wel een generatie overheen gaat eer er een regiostructuur op bestuurlijk niveau ontstaat wat het topsportklimaat kan bevorderen. Het betekent namelijk dat gewesten als het ware hun macht opgeven en zichzelf opheffen.

Een tweede voorbeeld betreft de optie dat merkenteams een eigen opleidingsploeg beginnen voor bijvoorbeeld talentvolle A-junioren. De meningen hierover laten eveneens een gefragmenteerd beeld zien waarbij ook weer binnen geledingen verschillend wordt gedacht. Twee bestuurders, een werknemer en trainer van de KNSB, oud-topsporter, topsporter en stafid van de merkenteams zijn hier tegenstander van. Een trainer van een merkenteam en een talent zijn duidelijke voorstanders en een gewestelijk trainer, werknemer en trainer van de KNSB, talent, oud-topsporter, trainer merkenteam en twee topsporters zien het als een mogelijkheid waar voor- en nadelen aankleven. Opgemerkte voordelen van de constructie zijn bijvoorbeeld dat talenten al binnen de visie van een ploeg worden opgeleid, deel uitmaken van de sociale omgeving en van dichtbij een kijkje in de keuken krijgen van de echte topschaatsers. De overgang naar het eerste team zal kleiner zijn dan de transitie van Jong Oranje naar een merkenteam nu. Daarnaast kunnen er meer talenten onder goede omstandigheden trainen dan in de huidige situatie met Jong Oranje. Tegenstanders van het model wijzen er echter op dat opleiding het domein van de gewesten en de KNSB (centraal niveau) is. Op het moment dat merkenteams gaan opleiden, kan de KNSB zich wel opheffen als het gaat over topsport volgens een oud-topsporter. Een bestuurder geeft aan dat men dan *“nog verder van huis is”*. De gewesten zijn de broedkramers en dit wordt dan ook nog bij hen weggehaald. Daarnaast bestaat de kans dat commerciële belangen de overhand krijgen die het zorgvuldig en langzaam ontwikkelen van talent kunnen doorkruisen. Het gevaar bestaat dat talenten te snel worden afgerekend.

Belangen van derden

Uit de onderzoeksresultaten komt ook naar voren dat er naast de genoemde organisatorische eenheden verschillende andere partijen met eigen belangen een functie vervullen in het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. Een eerste voorbeeld doet zich voor op de pijler wetenschappelijk onderzoek. De sleutelfiguren zijn tamelijk eensgezind van mening dat kennisontwikkeling belangrijk is binnen het topsportklimaat. Met name leden van de merkenteams geven aan dat er nog onvoldoende wordt bereikt op dit gebied. De merkenteams hebben echter zelf een te klein budget om wetenschappelijk onderzoek te financieren. Zij zijn in deze dan ook afhankelijk van andere partijen. De KNSB (centraal niveau) werkt samen met kennisinstellingen, bedrijven en de merkenteams aan innovatie. Een punt is echter dat deze partijen eigen (veelal commerciële) belangen hebben. Universiteiten kunnen niet aan elk wenselijk geacht onderzoek beginnen, omdat het bijvoorbeeld ook dient te leiden tot wetenschappelijk relevante publicaties. Innosport wil graag met innovaties een link naar het bedrijfsleven leggen om uit de kosten komen.

Daarnaast zijn er actoren die alleen vlak voor de Olympische Spelen met applicaties komen, omdat er dan 'gescoord' kan worden. Naast het feit dat er tussen de partijen te weinig wordt samengewerkt, leiden de eigen belangen ertoe dat het lang duurt voordat innovaties tot stand komen die ook door de merkenteams worden gedragen. Zoals een topsporter opmerkt, bepalen de schaatsers en trainers niet vanuit hun behoefte wat op welk moment ontwikkeld moet worden, maar ligt de macht bij bedrijven en kennisinstellingen.

Een tweede voorbeeld heeft betrekking op de pijler trainingsfaciliteiten. Goed ijs en beschikbare topsporturen waarop topschaatsers kunnen trainen, vormen basisvoorwaarden in het topsportklimaat. Alhoewel er in Thialf op dit gebied de laatste jaren verbeteringen worden geboekt, is het nog niet ideaal en 'vluchten' onder meer de merkenteams vaak naar het buitenland voor trainingskampen. Het punt is dat bij Thialf en andere banen in Nederland beslissingen niet in het licht van de topsport worden genomen, maar financiële rendabiliteit voorop staat. Met het recreatieschaatsen kan meer geld worden verdiend dan met de topsport en dus krijgt dit voorrang. De merkenteams moeten dan ook elke keer "zeuren en zeiken" zoals een trainer aangeeft om bepaalde faciliteiten voor elkaar te krijgen. Het illustreert de machtspositie van een baan als Thialf. Verder zijn de respondenten vrijwel unaniem van mening dat er minimaal één kunstijsbaan in Nederland moet komen die er primair voor de topsport is. Het gebrek aan een dergelijke baan vormt een knelpunt in het topsportklimaat. De baan zal niet rendabel worden en vooralsnog is het nog niet in het belang van bepaalde partijen gebleken dat zij deze kosten voor hun rekening kunnen en willen nemen.

5.4 Topsportklimaat altijd 'in wording'

Een derde kenmerk van de figuratietheorie is dat afhankelijkheidsrelaties altijd procesmatig van aard zijn. Individuen handelen immer doorlopend (in reactie op handelingen van anderen) en hebben steeds nieuwe belangen en ideeën. Figuraties waaronder topsportklimaten zijn dan ook altijd 'in wording' (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). In het SPLISS-model gaat hier echter nog te weinig focus naar uit. Het model aan sich kent namelijk een tamelijk statisch karakter en leent zich voor het maken van momentopnamen van topsportklimaten. In het model zit geen ontwikkelingsperspectief opgesloten dat 'metingen' per pijler in een tijdsperspectief plaatst. Één uitzondering hierop is de pijler financiële ondersteuning waarbij ook aandacht uitgaat naar een toename of afname van gelden binnen een bepaalde periode (De Bosscher et al., 2009). Voor het analyseren van een topsportklimaat is het echter van belang gebeurtenissen in een tijdsperspectief te plaatsen. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat het topsportklimaat van het langebaanschaatsen ook immer 'in wording' is. Zoals in de vorige paragraaf vermeld zijn de afhankelijkheidsrelaties en machtsbalansen tussen bijvoorbeeld de gewesten, merkenteams en de KNSB (centraal niveau) en de hoofdsponsor continu in beweging (zie Figuur 13). De ontwikkeling van de merkenteams vormt één van de grote kenteringen in de schaatshistorie en is een voorbeeld bij uitstek om te laten zien hoe de verhoudingen (nog immer) verschuiven tussen actoren en dilemma's met zich meebrengen in het topsportklimaat.

Sinds 1924 werkte de KNSB (centraal niveau) met kernploegen waarin de beste rijders van Nederland waren opgenomen (Couwenhoven & Snoep, 2007). Topschaatsers hadden dan ook volop met de KNSB (centraal niveau) alsmede de gewesten te maken. De ontwikkeling van de merkenteams heeft er toe geleid dat de KNSB in 2002 de kernploegen heeft opgeheven en zich samen met de gewesten meer is gaan richten op talentontwikkeling. De invloed van de KNSB op topsport is dan ook sterk beperkt; zij heeft er geen grip meer op. De topsporters gaven dan ook aan dat zij zich in hun merkenteams niet afhankelijk voelen van de KNSB hetgeen dus een groot verschil is met de tijd van de kernploegen. De KNSB voert wellicht enkele activiteiten voor de topschaatsers op de achtergrond uit, maar deze zijn niet echt zichtbaar. Één topsporter merkte zelfs op meer met AEGON te maken hebben gehad dan met de KNSB. Als er wat was, werd er eerst naar AEGON gegaan en niet naar de

KNSB. Voorts stellen drie (oud) leden van de merkenteams dat de KNSB minstens zo afhankelijk is geworden van de merkenteams dan andersom. Dit lijkt echter niet altijd voldoende te worden gerealiseerd en er wordt ook niet altijd naar gehandeld. De KNSB zou dan ook nog haar facilitaire functie naar de topsport c.q. merkenteams toe beter kunnen vervullen. Overigens wordt in het SPLISS-model de nadruk gelegd op het feit dat de vereiste specialisatie en expertise om een geïntegreerd topsportbeleid te creëren zo hoog is dat een centralisatie van kennis en krachten noodzakelijk is. Een sterke coördinatie is dan ook een kritische succesfactor van een efficiënt topsportbeleid. Uit de studie van De Bosscher et al. (2008) blijkt dat in goed presterende landen beslissingen omtrent topsport worden genomen door één organisatie. In dit licht is een knelpunt in het Belgische topsportklimaat dat er een te grote versnippering van verantwoordelijkheden is (De Bosscher et al., 2008). Uit onderhavige studie blijkt dat de ontwikkeling van de merkenteams een grotere versnippering heeft opgeleverd. Voorheen werd de topsport immers grotendeels centraal aangestuurd vanuit de KNSB. Het nieuwe model heeft echter juist tot diverse positieve gevolgen geleid voor het topsportklimaat. Afgevraagd kan dan ook worden in hoeverre en in welke opzichten een centrale of decentrale structuur wenselijk is. Duidelijk is wel dat de versnippering tot nieuwe (aansturing) vraagstukken heeft geleid.

Al jaren wordt geworsteld met de nieuwe en veranderende verhoudingen in het speelveld en de organisatorische inbedding hiervan. De structuur is dan ook continu in beweging. Een respondent merkt op dat er al diverse adviesrapporten over zijn geschreven, maar er steeds enkele elementen worden overgenomen. *“De structuur wordt hierdoor steeds gekker”* volgens een respondent. Met de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur wordt onder meer getracht om een deel van de topsport weer binnen de KNSB te halen door de merkenteams en Atletenvereniging een formele positie te geven. Het impliceert een grote verandering ten opzichte van de vorige situatie. Een vraag betreft echter niet of maar wanneer de structuur weer wordt bijgeschaafd. Een bestuurder merkte al op dat hij hoopt dat het model tijdens de rit nog wat wordt bijgesteld. Een mogelijkheid is om de stuurgroepen meer bevoegdheden te geven. Daarnaast worden verhoudingen in een organisatie niet alleen bepaald door taakverdelingen op papier. De praktijk zal bijvoorbeeld uitwijzen welke (continue) betekenissen en invullingen betrokkenen geven aan taken, in hoeverre wordt samengewerkt en welke nieuwe verhoudingen hier weer uit voortvloeien. Overigens liet een citaat zien hoe een gesprek tussen twee personen van invloed kan zijn op de beeldvorming over de nieuwe structuur. Een sleutelfiguur gaf aan enkele ideeën te hebben gelanceerd bij iemand van de KNSB. Deze persoon merkte op dat de stuurgroep deze onderwerpen zou kunnen uitwerken, maar uiteindelijk neemt de KNSB het besluit om de plannen wel of niet over te nemen. Het versterkte het vermoeden bij de respondent dat er valkuilen zijn en het maar de vraag is in hoeverre de adviezen van merkenteams en atleten als bindend worden beschouwd. Tot slot kwam in de vorige paragraaf de optie aan de orde dat merkenteams zelf talenten gaan opleiden. Mocht dit in de toekomst gebeuren, zou dit een verdere verschuiving van de krachtsverhoudingen betekenen. De merkenteams nemen dan namelijk ook een deel van talentontwikkeling weg bij de KNSB (centraal niveau) en de gewesten terwijl dit één van hun bestaansrechten is.

5.5 Samenhang brede maatschappelijke ontwikkelingen

Een vierde kenmerk van de figuratiesociologie is dat brede maatschappelijke ontwikkelingen het gedrag en de beoordelingen van betrokkenen binnen een figuratie beïnvloeden. Deze ontwikkelingen ontsnappen echter aan de controle van individuen (Elias, 1971; Goudsblom, 1987). In het SPLISS-model is er weinig oog voor de maatschappelijke context waarin een topsportklimaat zich bevindt; er zijn bijvoorbeeld geen indicatoren die hier specifiek en direct betrekking op hebben. De brede maatschappelijke context van een land heeft echter invloed op de beleidsvoering omtrent topsport en verklaart mede de variëteit in topsportklimaten over de wereld (Green & Oakley, 2001). In Noorwegen gelden bijvoorbeeld wetten die restricties stellen aan het identificeren van talent onder de 13 jaar en het vroegtijdig specialiseren in

sporten. Dit is één van de oorzaken waarom Noorwegen geen successen boekt bij sporten die een vroegtijdige specialisatie vragen zoals kunstrijden. Geredeneerd vanuit het functionalistische perspectief van het SPLISS-model zouden de wetten een knelpunt in de jacht naar goud impliceren. De regelgeving reflecteert echter Noorse waarden zoals de gedachte dat in de sport niemand zich buitengesloten moet voelen en activiteiten dienen te passen bij de psychologische, sociale en fysieke ontwikkeling van kinderen. Een topsportklimaat hoort in de ogen van de Noren pedagogisch verantwoord te zijn en het belang van presteren is hieraan ondergeschikt (Augestad et al., 2006). Overigens komt ook hier weer de holistische benadering op talentontwikkeling naar voren (Wylleman & Lavallee, 2003). Voorts bleek uit het theoretisch kader dat onder meer commercialisering, professionalisering en mediatistering belangrijke brede maatschappelijke ontwikkelingen zijn die topsportklimaten beïnvloeden (Kunnen, 2006). Zij kunnen in elk land een andere uitwerking hebben op de topsport, maar de controle hierop ontsnapt grotendeels aan de controle van topsportbeleid. Uit de onderzoeksresultaten komt naar voren dat deze ontwikkelingen nadrukkelijk aanwezig zijn in het Nederlandse klimaat van het langebaanschaatsen. In deze paragraaf worden enkele voorbeelden hiervan aangehaald.

Mediawereld invloedrijk op schaatswereld

Een bestuurder merkte op dat de media een sport kunnen maken en breken. De grote hoeveelheid media-aandacht in Nederland voor het langebaanschaatsen is een groot voordeel. Het zorgt namelijk voor exposure hetgeen bedrijven ertoe beweegt via sponsoring van bijvoorbeeld een merkenteam geld te investeren in de sport. Zonder deze sponsoring zouden de merkenteams niet kunnen bestaan in hun huidige vorm. Een trainer van een merkenteam gaf aan dat hij de media dan ook nooit kan afkraken. Zonder media komt er geen salaris binnen. Hij onderstreepte echter dat de mediawereld ook volop in beweging is. Er ontstaat hier steeds meer concurrentie en nieuwe media zijn in opkomst. Deze ontwikkelingen voltrekken zich buiten de schaatssport, maar hebben hier wel een uitwerking op. Er worden bijvoorbeeld schaatsberichten zonder check en dubbelcheck geplaatst terwijl zij onwaarheden bevatten of insinuerend zijn. De artikelen kunnen wel de opinie van actoren beïnvloeden. Het illustreert hoe de dynamiek van de mediawereld (een figuratie op zich) effect heeft op de dynamiek van het topsportklimaat van het langebaanschaatsen.

Dilemma's omtrent nationale competitie door druk commercie en media

Uit de interviews komt naar voren dat de KNSB bij het plannen van (nationale) wedstrijden een druk ondervindt vanuit de media en commercie. Zo levert een NK in Thialf meer publiek, publiciteit en PR-mogelijkheden op wat de inkomsten ten goede komt. Op het moment dat een NK in Breda wordt verreden is dit minder het geval, maar het zou wel de promotie van de schaatssport onder bijvoorbeeld kinderen in deze regio ten goede komen. Toch wordt vanuit commerciële belangen niet voor een spreidingsbeleid gekozen bij nationale langebaanwedstrijden. De invloed van de media en commercie spelen ook een rol bij de opmaak van de wedstrijdkalender. Deze wordt grotendeels afgestemd op de topschaatsers, omdat zij degenen zijn die in de picture staan. Het gaat echter ten koste van de subtop. Zij zijn begin januari eigenlijk alweer uitgeschaatst, omdat er geen fatsoenlijk wedstrijd aanbod meer is. Hierdoor wordt de tweedeling tussen top en subtop versterkt en haken rijders af terwijl zij nog de potentie hebben om door te groeien naar de top.

Professionalisering

In hoge mate wordt unaniem onderkend dat de merkenteams een professionaliseringslag teweeg hebben gebracht. Het impliceert in lijn met de studie van Kunnen (2006) dat op allerlei manieren wordt gestreefd naar het verbeteren van sportprestaties. Er worden betere mogelijkheden gecreëerd omtrent sporttechnische en (para) medische begeleiding en er is (mede middels externe bronnen als inspanningsfysiologen) een toename van kennis

waardoor bewuster wordt nagedacht over onder meer trainingsprogramma's. Daarnaast wordt het zijn van een topschaatser of topcoach als fulltime beroep beschouwd en is hier een salaris aan verbonden. Een trainer van een merkenteam wees er wel op dat het professionaliseren als ontwikkeling ook steeds meer een doel op zich begint te worden in het topsportklimaat, omdat het verbonden is met een positieve betekenisgeving. Als maatregelen echter puur worden genomen omdat het professioneel staat, hoeft het de sportprestaties nog niet ten goede te komen. Volgens de trainer staat het wellicht professioneel als een topsporter zijn eigen fiets niet draagt, "*maar het is eigenlijk belachelijk*" en Jong Oranje leden laten verhuizen naar Heerenveen kan worden gepresenteerd als een professionaliseringsslag en komt goed over, maar afgevraagd kan worden of dat wel zo is als de constructie op andere plaatsen is mislukt. Een ander punt is dat professionalisering intervenueert met de traditie van vrijwilligheid in Nederland. In het licht van het versterken van de gewesten is het bijvoorbeeld een idee om een trainingscoördinator of manager als betaalde kracht op decentraal niveau in te zetten. De gewesten zijn echter van oorsprong een vrijwilligerscorps. Een vraag is hoe nu bijvoorbeeld vrijwillige gewestelijk trainers en professionals zich tot elkaar gaan verhouden. Dit kan nieuwe dilemma's creëren (Kunnen, 2006).

5.6 Besluit

Geconcludeerd kan worden dat het SPLISS-model een vruchtbaar conceptueel model is om topsportklimaten onder de loep te nemen. Dit onderzoek adresseert nog wel verschillende lacunes die zich met name toespitsen op de analysekracht van het model. Het SPLISS-model heeft een overwegend functionalistisch en rationalistisch karakter. De focus gaat uit naar het behalen van medailles en dit topsportsucces is maakbaar of in ieder geval beïnvloedbaar door het voeren van beleid dat een topsportklimaat optimaliseert. Dit wordt in het model als een tamelijk onproblematisch proces voorgespiegeld. Het empirisch onderzoek laat in combinatie met de figuratietheorie echter zien dat het optimaliseren van een topsportklimaat zich in de praktijk lastig laat sturen en complex is waarbij geldt dat allerlei overwegingen lang niet altijd in het teken staan van goud. Allereerst handelt iedereen rationeel in een topsportklimaat, maar de handelingen tezamen kunnen onbedoelde effecten teweeg brengen. Het leidt ertoe dat een geplande ontwikkeling die de jacht naar goud bevordert tegelijkertijd gepaard kan gaan met een onbedoeld gevolg dat de kans op succes juist belemmert. Ten tweede zijn actoren binnen een topsportklimaat op elkaar aangewezen, maar er is altijd sprake van verschillende machtsposities, belangen en visies. Partijen hebben dan ook uiteenlopende ideeën over hoe aspecten binnen een topsportklimaat moeten worden ingericht en kunnen elkaar hier bij tegenwerken. Ten derde is een topsportklimaat immer in wording. Belangen en perspectieven veranderen continu en dit maakt het vooraf plannen van topsportsucces een lastige aangelegenheid. Ten vierde zijn brede maatschappelijke ontwikkelingen van invloed op het handelen en denken van actoren binnen de tosport. De processen voltrekken zich als het ware buiten het topsportklimaat en zijn eigenlijk niet of nauwelijks via topsportbeleid te beïnvloeden. In het SPLISS-model blijven deze vier zaken nog onderbelicht, maar de maakbaarheid van topsportsucces wordt er wel door begrensd. Het zijn essentiële punten die meegenomen dienen te worden bij het analyseren van topsportklimaten. Als de inzichten uit de figuratietheorie worden geïntegreerd in (de toepassing van) het SPLISS-model, zou dit een verdere verfijning tot gevolg kunnen hebben. In het volgende hoofdstuk worden ten behoeve hiervan enkele aanbevelingen gedaan.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk komen eerst de conclusies van het onderzoek aan de orde. De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek valt uiteen in 5 deelvragen. Alvorens de hoofdvraag wordt beantwoord, zullen eerst de conclusies bij elke deelvraag aan bod komen. Tot slot volgen de aanbevelingen.

6.1 Conclusies

Beantwoording deelvraag 1

Welke (onbedoelde) gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen volgens sleutelfiguren uit de schaatssport?

De ontwikkeling van de merkenteams heeft een grote impact op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen. In Figuur 14 is een overzicht opgenomen van de door de sleutelfiguren genoemde gevolgen. Enerzijds zijn het effecten die de kans op topsportsucces vergroten. Anderzijds gaan er tegelijkertijd ook (onbedoelde) gevolgen mee gepaard die een problematischer karakter kennen en de jacht naar goud kunnen belemmeren.

Met de ontwikkeling van de merkenteams gepaard gaande gevolgen die de kans op topsportsucces vergroten (volgens de sleutelfiguren)	Mede met de ontwikkeling van de merkenteams gepaard gaande (onbedoelde) gevolgen die een problematischer karakter hebben (volgens de sleutelfiguren)
Door sponsors toename financiële middelen	<ul style="list-style-type: none"> - Groeiende kloof tussen financiële middelen merkenteams en gewesten - Korte termijn visie op ontwikkelen (talentvolle) schaatsers merkenteams door commerciële belangen
Optimale omstandigheden voor topschaatsers binnen merkenteams om fulltime atletische carrière te bedrijven <ul style="list-style-type: none"> - Beter voorzieningen, trainingsfaciliteiten en sporttechnische en (para) medische begeleiding - Toename (wetenschappelijke) kennis waardoor bewuster wordt nagedacht over bijvoorbeeld het optimaliseren van trainingen - Verdienen van (beter) salaris - Topschaatsers niet veroordeeld tot één ploeg; keuze uit trainers en filosofieën. Vanuit een teamperspectief keuze uit rijders en mogelijkheid tot smeden team 	<ul style="list-style-type: none"> - Risico op pampercultuur die ten koste kan gaan van intrinsieke motivatie en wil en daadkracht om offers te brengen - Combinatie topsport en studie lastiger geworden - Groeiende kloof tussen kwaliteit faciliteiten, voorzieningen en rijders van gewesten en merkenteams
Bredere top <ul style="list-style-type: none"> - Schaatsers kunnen langer doorgaan met hun topsportcarrière - Meer professionals die onder optimale omstandigheden topsport beoefenen 	Meer selectiemomenten: vroegtijdig en meermaals pieken, kan opbouw naar de wedstrijden waarvoor wordt geselecteerd dwarsbomen
Toename voorzieningen en vereiste niveau toptrainers	Toename verschil in voorzieningen en niveau trainers merkenteams en gewestelijke trainers
Concurrentiemodel: opstuwning niveau en aantrekkelijke wedstrijden	Concurrentiemodel: Nederland geen eenheid, weinig kruisbestuiving en plannen van elkaar doorkruisen (afname fatsoen in omgang)
	Toenemende druk op vroegtijdig identificeren van talent
	Verschillen tussen topsport en breedtesport groter geworden

Figuur 14: Met de ontwikkeling van de merkenteams gepaard gaande (onbedoelde) gevolgen

Beantwoording deelvraag 2

Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan de relatie tussen de KNSB en de merkenteams en de bestuurlijke en organisatorische verankering van de verhoudingen?

De ontwikkeling van de merkenteams heeft een grote invloed gehad op de bestuurlijke en organisatorische context van de KNSB volgens de sleutelfiguren. De KNSB heeft de kernploegen afgeschaft en is zich steeds meer gaan richten op talentontwikkeling en het vervullen van een facilitaire rol. De grip op het topschaatsen voor wat betreft de discipline langebaan is dan ook sterk afgenomen. Ondanks dat de KNSB en de merkenteams op sommige gebieden tot elkaar zijn 'veroordeeld', voelen de leden van de merkenteams en met name de topsporters hierbinnen zich weinig afhankelijk meer van de bond. De KNSB wordt minstens net zo afhankelijk geacht van de merkenteams als andersom. Voorts blijkt dat de merkenteams door de toenemende professionaliteit zich blijven doorontwikkelen en doordenken en hier ook nog rek in zit. Het creëert een druk op de KNSB (centraal niveau) en de gewesten om mee te gaan in de ontwikkelingen. Zij lopen echter achter de feiten aan doordat zij bijvoorbeeld te maken hebben met trage besluitvormingsprocessen, over minder mogelijkheden en middelen beschikken en naast topsport ook andere belangen dienen. De drie partijen opereren eigenlijk in drie snelheden voor wat betreft de topsport: de merkenteams gaan over de snelweg, de KNSB (centraal niveau) volgt de 'route nationale' en gewesten bevinden zich op onverharde wegen. In verschillende opzichten zijn er dan ook kloven ontstaan tussen de merkenteams, KNSB (centraal niveau) en gewesten. Te meer omdat de onderlinge communicatie over diverse onderwerpen te wensen overlaat. Een en ander heeft onder meer tot gevolg dat de KNSB haar facilitaire rol naar de merkenteams toe niet optimaal vervult ondanks dat de laatste tijd verbeteringen geboekt worden op dit gebied.

Al jaren wordt geworsteld met de veranderende (machts)verhoudingen en dilemma's in het speelveld en de vraag hoe de inrichting van het bestuurs- en organisatie-model van de KNSB hierop moet worden aangepast. Diverse adviesrapporten zijn verschenen, maar de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur is nu een feit. Nieuwe organen zijn onder meer de Ledenraad en de stuurgroep topsport waarin vertegenwoordigers van de merkenteams en atleten zetels hebben. Het wordt veelal als positief beschouwd dat zij betrokken worden bij beleidsvorming van de KNSB en er meer overleg zal gaan plaatsvinden. Verschillende sleutelfiguren zien echter wel als gevaar dat de stuurgroep in de praktijk weinig te vertellen krijgt. De groep 'stuurt' slechts via adviezen en deze hebben geen bindend karakter waardoor men afhankelijk is van beslissingen die door andere actoren worden genomen. Dit vergroot bijvoorbeeld de kans op (onwenselijk) polderen.

Beantwoording deelvraag 3

Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan de overgangen die talenten maken van het gewest naar Jong Oranje en een merkenteam?

De talenten zijn uiteindelijk degenen die als het ware de afstanden tussen de gewesten, KNSB (centraal niveau) en de merkenteams moeten overbruggen en van de ene snelheid naar de andere dienen te schakelen. Allereerst geldt dat de gewesten over het algemeen over te weinig financiële middelen beschikken. Hierdoor kunnen zij bijvoorbeeld niet het gewenste aantal ijsuren huren en trainingskampen houden voor de selectie. Tevens worden eigen bijdragen van talenten verlangd. Het opleiden van talent wordt veelal drijvende gehouden door enthousiaste vrijwillige trainers. Op het moment dat zij echter afhaken, kan het systeem in elkaar klappen. Overigens bestaan er wel verschillen tussen de gewesten aangaande financiën, trainingsfaciliteiten en de kwaliteit van het kader waardoor de plaats waar iemand woont ook nog van invloed kan zijn op het wel of niet doorstoten. Ten tweede is volgens de meeste sleutelfiguren de overstap van het gewest naar Jong Oranje groot.

Eenzijds moeten talenten verhuizen naar Heerenveen waardoor zij uit hun vertrouwde leefomgeving worden gehaald. Daarnaast wordt er in Jong Oranje meer en andere trainingsarbeid verricht dan in de gewesten. Hierin schuilt bijvoorbeeld het gevaar van een (tijdelijke) stagnatie van de ontwikkeling, omdat men moet wennen aan deze aanpak. Anderzijds worden de faciliteiten en voorzieningen in Jong Oranje beter geacht dan in de gewesten en krijgen talenten hier al een kijk in de keuken van topsport. De veranderingen worden door sommigen als voorwaarde gezien om naar de merkenteams toe te groeien. Ten derde wordt deze overgang van Jong Oranje naar de merkenteams ook als (te) groot bestempeld. De oorzaak hiervan is vooral gelegen in het feit dat talenten in een nieuwe sociale omgeving komen, schaatsen echt een professie wordt en er een hogere prestatiedruk geldt die talenten zichzelf opleggen, maar ook wordt ingegeven door anderen. Daarnaast komen de talenten soms nog in fysiek opzicht te kort op leden die al langer deel uitmaken van een merkenteam. Verder blijkt dat er weinig overleg plaatsvindt tussen de KNSB en de merkenteams over de inbedding van talentontwikkeling en er nauwelijks een informatieoverdracht plaatsvindt op het moment dat talenten deze stappen zetten. Het gevaar van de grote overgangen kan zijn dat talenten uiteindelijk het plezier in de sport verliezen en afhaken. Al met al constateren enkele sleutelfiguren dat er overall onzorgvuldig met talent wordt omgegaan. Er kan nog veel progressie op deze pijler worden boekt.

Beantwoording deelvraag 4

Welke betekenissen geven sleutelfiguren uit de schaatssport aan mogelijkheden om het traject van talentontwikkeling organisatorisch te optimaliseren?

De sleutelfiguren kennen zeer uiteenlopende betekenissen toe aan mogelijkheden om het traject van talentontwikkeling organisatorisch te optimaliseren teneinde overgangen kleiner te maken. Aan de orde gekomen opties zijn: het versterken van de gewesten, het creëren van een regiostructuur, het betalen van een opleidingsvergoeding aan de gewesten door de KNSB (centraal niveau) en/of merkenteams, het adopteren van een gewest door een merkenteam, het instellen van een KNSB team tussen Jong Oranje en de merkenteams en het vormen van eigen opleidingsploegen binnen de merkenteams. Niet alleen bestaan er verschillen in gedachten, gevoelens, ervaringen en motieven tussen leden van de merkenteams, KNSB (centraal niveau) en de gewesten, maar ook binnen deze partijen zijn de opvattingen niet eensgezind. Ondanks het hoofdzakelijk gefragmenteerde beeld bestaat op één punt wel een grote mate van unanimiteit tussen de sleutelfiguren en dit betreft het 'empoweren' van de gewesten (of regio's). De gewesten zijn de bakermat van de topsport en kunnen bijvoorbeeld versterkt worden door een grotere financiële ondersteuning vanuit de KNSB (centraal niveau) waarmee geïnvesteerd wordt in trainingsfaciliteiten en het sporttechnisch kader. Daarnaast is het een optie dat de KNSB per gewest of regio een (betaalde) trainingscoördinator of manager aanstelt. Aan de handreikingen kunnen wel eisen worden gesteld.

Beantwoording deelvraag 5

Hoe bruikbaar is het SPLISS-model bij het analyseren van een topsportklimaat?

Het SPLISS-model blijkt een vruchtbaar conceptueel model om een topsportklimaat onder de loep te nemen. Het model omvat de ingrediënten die een rol spelen binnen een topsportklimaat en gegevens hieromtrent kunnen op een geordende manier uiteen worden gezet. Onderhavig onderzoek adresseert echter ook nog lacunes die zich met name toespitsen op de analysekracht van het model. Het SPLISS-model heeft een overwegend functionalistisch en rationalistisch karakter. De focus gaat uit naar het behalen van medailles en dit topsportsucces is maakbaar of in ieder geval beïnvloedbaar door het voeren van beleid dat een topsportklimaat optimaliseert. Het empirisch onderzoek laat in combinatie met de figuratietheorie van Elias echter zien dat het optimaliseren van een topsportklimaat zich in

de praktijk lastig laat sturen en complex is waarbij geldt dat allerlei overwegingen lang niet altijd in het teken staan van goud. Allereerst handelt eenieder rationeel in een topsportklimaat, maar de handelingen tezamen kunnen onbedoelde effecten teweeg brengen. Het leidt ertoe dat een geplande ontwikkeling die de jacht naar goud bevordert tegelijkertijd gepaard kan gaan met een onbedoeld gevolg dat de kans op succes juist belemmert. Bovendien kunnen de neveneffecten vanuit een humaan oogpunt onwenselijk zijn hetgeen de aandacht vestigt op het feit dat binnen een topsportklimaat niet alleen prestatiegerichte waarden een rol spelen, maar bijvoorbeeld ook pedagogisch verantwoorde aspecten van belang zijn. Ten tweede zijn actoren binnen een topsportklimaat op elkaar aangewezen, maar er zijn altijd verschillende machtsposities, belangen en visies. Partijen hebben dan ook uiteenlopende ideeën over hoe aspecten binnen een topsportklimaat moeten worden ingericht en kunnen elkaar hier bij tegenwerken. Ten derde is een topsportklimaat immer in wording. Belangen en perspectieven veranderen continu en dit maakt bijvoorbeeld het vooraf plannen van topsportsucces een lastige aangelegenheid. Ten vierde zijn brede maatschappelijke ontwikkelingen van invloed op het handelen en denken van actoren binnen de topsport. De processen voltrekken zich als het ware buiten het topsportklimaat en zijn eigenlijk niet of nauwelijks via topsportbeleid te beïnvloeden. In het SPLISS-model blijven de vier zaken nog onderbelicht. Onder meer de maakbaarheid van topsportsucces wordt er echter verder door begrensd. Het zijn essentiële punten die meegenomen dienen te worden bij het analyseren van topsportklimaten.

Beantwoording centrale onderzoeksvraag

Welke gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder volgens sleutelfiguren uit de schaatssport en welke betekenissen geven zij hieraan?

De ontwikkeling van de merkenteams betekent veel voor het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en het traject van talentontwikkeling. Met de ontwikkeling zijn enerzijds allerlei gevolgen verbonden die de omgeving optimaliseren en de kans op topsportsucces vergroten. Tegelijkertijd gaan hier anderzijds ook (onbedoelde) gevolgen mee gepaard die een problematischer karakter hebben in de jacht naar goud. Voorts zijn er veranderende en nieuwe (machts) verhoudingen ontstaan tussen belangrijke gremia binnen het speelveld. De ontwikkelingen leiden tot nieuwe bestuurlijke en organisatorische dilemma's en beleidsmatige vraagstukken. De sleutelfiguren kennen uiteenlopende betekenissen toe aan alle gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams op het topsportklimaat van het langebaanschaatsen en talentontwikkeling in het bijzonder. Zij hebben diverse gedachten, gevoelens, ervaringen en motieven over de zaken die spelen in het langebaanschaatsen. Al met al komt nadrukkelijk naar voren dat er aan de ontwikkelingen diverse dimensies zijn gekoppeld; aan een medaille zijn dan ook altijd twee kanten verbonden. Overigens hebben alle toenemende investeringen en veranderingen er niet toe geleid dat in het licht van de mondiale medaillewedloop het marktaandeel van Nederland inzake het aantal gewonnen Olympische medailles is toegenomen. De afgelopen Olympische cyclus is het marktaandeel juist steeds verder gedaald. Het onderstreept de urgentie om te werken aan verbeteringen in het klimaat. Een topsportklimaat is immers nooit 'af' en kan altijd verder worden geoptimaliseerd.

6.2 Aanbevelingen

Ondanks dat de focus van onderhavig onderzoek is uitgegaan naar het verkrijgen van inzichten in de betekenisverlening van sleutelfiguren aangaande de gevolgen van de ontwikkeling van de merkenteams en het genereren van kennis met een wetenschappelijke relevantie, worden in deze paragraaf enkele aanbevelingen gedaan richting de KNSB (centraal niveau) en verder wetenschappelijk onderzoek.

1. Betrek in de praktijk daadwerkelijk de merkenteams en atleten bij beleidsvoering. Ga aan de slag met hun kennis, ervaringen en adviezen en faciliteer in het vervullen van behoeften.

De nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur is een feit. De stuurgroepen en Ledenraad kunnen als een kans worden beschouwd om de afstanden tussen de gewesten, KNSB (centraal niveau) en de merkenteams te verkleinen en meer met elkaar in overleg te treden. Ondanks dat er vele inspanningen ten grondslag liggen aan het realiseren van de structuur, begint het 'echte werk' nu eigenlijk pas. Organisatieveranderingen hebben namelijk niet alleen te maken met formele taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, maar ook met de betekenissen die door eenieder hieraan worden toegekend, cultuuraspecten en het hebben van de juiste mensen op de juiste plaats. Deze zaken zullen het reilen en zeilen binnen de organen in de praktijk mede gaan kleuren. Het is dan ook wenselijk om de structuur niet pas na de voorgenomen twee jaar te evalueren, maar tussentijdse reflecties te plegen en indien nodig bij te sturen. Inzoomend op de stuurgroep topsport bestaat er (mede op basis van ervaringen uit het verleden) scepsis omtrent de vraag of de stem van de merkenteams en atleten echt direct gaat doorklinken in de beleidsvoering. Belangrijk is dus dat er in de praktijk daadwerkelijk door de KNSB (centraal niveau) wordt geluisterd naar de ervaringen, adviezen, kennis en behoeften van deze partijen en men ermee aan de slag gaat. Het zou passen in het beeld dat onder meer het Bonds bureau geen doel op zich is, maar dient om haar leden te ondersteunen. Uit het onderzoek blijkt dat deze facilitaire rol ten aanzien van de topsport nog beter ingevuld kan worden. Overigens is voor de kruisbestuiving eveneens de inzet vanuit de merkenteams en atleten onontbeerlijk. Voorts kan de stuurgroep komend seizoen bijvoorbeeld aandacht besteden aan beleid omtrent wetenschappelijk onderzoek, trainingsfaciliteiten en de post-carrière van schaatsers. Er is op deze gebieden nog veel winst te behalen. Al met al zal het aan de orde van de dag blijven dat actoren binnen de nieuwe gremia ook uiteenlopende belangen, ideeën en visies hebben omtrent de beleidsvoering. Het benadrukt het belang om met elkaar de dialoog aan te gaan, het aandurven om keuzes te maken en hiervoor verantwoordelijkheid te dragen.

2. Denk goed na over het traject rondom talentontwikkeling

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de overstappen voor een talent van het gewest naar Jong Oranje en een merkenteam over het algemeen (te) groot zijn. Het gevaar bestaat dat talenten hierdoor uiteindelijk het plezier in de sport verliezen, 'kapot' worden gemaakt en verloren gaan. Het is dan ook zaak dat de stappen kleiner worden en over het 'hoe' hiervan goed wordt nagedacht. Er zijn diverse opties naar voren gekomen om het traject organisatorisch te optimaliseren en hieraan worden verschillende betekenissen toegekend. Er bestaat wel een hoge mate van unanimiteit over het feit dat de gewesten (of regio's) versterkt moeten worden. Een suggestie is om als vervolg op dit onderzoek en in het licht van het nieuwe meerjaren opleidingsplan en het te ontwikkelen KPN stimuleringsfonds enkele brainstormsessies te houden met diverse betrokkenen (onder meer trainers van de gewesten, KNSB, merkenteams en de schaatsers zelf) over de inrichting van het integrale traject. Vervolgens kunnen de uitkomsten als input dienen voor de behandeling van het onderwerp in de stuurgroepen topsport en breedtesport. Bij het maken van overwegingen is het belangrijk om niet alleen vanuit een puur functionalistisch perspectief te redeneren met het oog op de jacht naar goud. Het verdient aanbeveling om ook een holistische benadering op talentontwikkeling te hanteren waarbij aandacht uitgaat naar onder meer de (veranderende) sociale omgeving, psychische aspecten, de combinatie topsport en onderwijs en het beleven van plezier aan de sport. Hiermee wordt een pedagogisch verantwoord topsportklimaat gecreëerd.

Overigens kan met betrekking tot enkele praktische ideeën voor de huidige situatie aan het volgende worden gedacht. Leden van Jong Oranje zouden voorlichting kunnen krijgen van bijvoorbeeld trainers en schaatsers van de merkenteams over de veranderingen die hen te wachten staan. Tevens is het mogelijk om informatie te verschaffen over de commerciële

kant van de sport en de omgang met de media. Daarnaast behoort tot de mogelijkheden dat merkenteams 'mentoren' (bijvoorbeeld oud-topsporters) aanstellen en zowel bij Jong Oranje als de merkenteams met stages wordt gewerkt. Op deze manier komen talenten alvast meer in aanraking met de nieuwe omgeving. Voorts werkt de KNSB aan het talentvolgsysteem om de ontwikkeling van talenten te monitoren op bijvoorbeeld fysiek, technisch, tactisch en sociaal-emotioneel gebied. Dit instrument zou een portofolio voor talenten kunnen opleveren waarmee informatieoverdrachten voortaan een gestructureerd karakter krijgen. Ook hierbij is het van belang dat de KNSB (centraal niveau) overleg voert met de gewesten en de merkenteams over bijvoorbeeld hun wensen en verwachtingen ten aanzien van het systeem. Hiermee wordt bevorderd dat het een gezamenlijk product is waar in de praktijk goed gebruik van wordt gemaakt.

3 Integreer kenmerken van de figuratietheorie bij toekomstige SPLISS-studies

Uit onderhavig onderzoek komt naar voren dat het SPLISS-model een vruchtbaar conceptueel model is, maar nog tekortkomingen kent die zich met name toespitsen op de analysekracht. Het blijkt dat de kenmerken van de figuratietheorie een waardevolle toevoeging kunnen zijn bij het doorgronden van topsportklimaten. De aanbeveling is dan ook dat deze inzichten worden geïntegreerd in (de toepassing van) het SPLISS-model. Ten behoeve hiervan is een allereerste gedachte dat er bij het SPLISS-model niet alleen vanuit een functionalistisch perspectief topsportklimaten worden bestudeerd, maar er ook vragen worden gesteld vanuit een meer kritische dialogische invalshoek. Dit kan de aandacht bevorderen voor onbedoelde gevolgen die gepaard gaan met het optimaliseren van topsportklimaten. Deze andere kanten van de medaille kunnen onwenselijk zijn vanuit een humaan oogpunt, maar uiteindelijk ook weer de jacht naar goud belemmeren. Voorts kan meer focus uitgaan naar machtsvraagstukken binnen topsportklimaten als er niet alleen vanuit een consensus beeld wordt geredeneerd, maar ook een dissensus dimensie bij het onderzoek wordt betrokken. Praktisch betekent dit bijvoorbeeld dat hierover vragen in het SPLISS-model kunnen worden opgenomen en de responsgroep niet alleen bestaat uit topsporters, topcoaches en topsportcoördinatoren. Om een veelzijdig en rijker beeld te verkrijgen, dienen ook andere sleutelfiguren in het onderzoek te participeren, zoals bestuurders op (de) centraal niveau, sponsors en werknemers bij bonden of commerciële partijen (per tak van sport/cluster van onderwerpen kan dit verschillen). Tevens is het een optie om naast enquêtes diepte-interviews te houden bij verschillende onderwerpen. Om verder recht te doen aan het feit dat topsportklimaten altijd 'in wording' zijn, is het van belang om onderzoeksresultaten per pijler van het model in een tijdsperspectief te plaatsen. Hiervoor kunnen rechtstreeks vragen in het SPLISS-model worden opgenomen waarin dit perspectief zit opgesloten of uitkomsten van periodieke topsportklimaatmetingen kunnen naast elkaar worden gepresenteerd. Tot slot is het mogelijk om vragen in het model op te nemen die betrekking hebben op brede maatschappelijke ontwikkelingen. Ook kunnen onderzoeksresultaten tegen de achtergrond van de brede maatschappelijke context worden geplaatst. Dit is met name van belang bij het benchmarken van topsportklimaten van landen. Tot op heden worden Westerse landen met elkaar vergeleken, zoals België, Nederland, Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en Canada. Op het moment dat de grenzen worden verlegd naar bijvoorbeeld Aziatische of Afrikaanse landen ligt het voor de hand dat verschillen in brede maatschappelijke contexten steeds meer van invloed zijn op de uitkomsten op throughput niveau.

Tot slot heeft elke medaille weliswaar twee kanten, maar het is zaak om gezamenlijk ervoor te zorgen dat de goede kant de boventoon voert en in de toekomst krantenartikelen nog meer kunnen worden gesierd met de volgende koppen. *"Fans in orange see gold. Dutch visitors celebrate skating success..."*, *"Goud voor Sven Kramer"*, *"Gouden Wüst en Tuitert gehuldigd."*¹²

¹² Respectievelijk uit: The Vancouver Sun (2010), De Telegraaf (2010) en Leeuwarder Courant (2010)

Bijlage 1 Literatuurlijst

Wetenschappelijke literatuur

Amis, J. & Slack, T. (2008). Organisation theory and the management of sport organisations. In: Houlihan, B. (red.). *Sport and Society. A student introduction*. London: SAGE Publications, 348-374.

Augestad, P., Bergsgard, N.A., Hansen, A.O. (2006). The institutionalization of an elite sport organization in Norway: the case of 'Olympiatoppen'. *Sociology of Sport Journal*, 23: 293-313.

Baarda, D.B. & Goede, M.P.M. de (2001). *Basisboek Methoden en Technieken. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Groningen: Stenfert Kroese.

Baillie, P.H.F & Danish, S.J. (1992). Understanding the career transition of athletes. *The Sport Psychologist*, 6: 77-98.

Bosscher, B. de (2007). *Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success*. Brussel: VUBPRESS.

Bosscher, V. de, Knop, P. de, Bottenburg, M. van (2008). *Vlaanderen sport, ook aan de top. Een internationale vergelijking van het topsportbeleid en topsportklimaat in zes landen*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bosscher, V., Knop, P. de, Bottenburg, M. van, Shibli, S., Bingham, J. (2009). Explaining international sporting success: An international comparison of elite sport systems and policies in six countries. *Sport Management Review*, 12: 113-136.

Bottenburg, M. van (2000). *Het topsportklimaat in Nederland*. 's-Hertogenbosch: Diopter-Janssens & Van Bottenburg bv.

Bottenburg, M. van (2003). Top- en breedtesport: een Siamese tweeling? In: Breedveld, K. (red.). *Rapportage sport 2003*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 285-312.

Bottenburg, M. van (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bruijn, H. de (2001). *Prestatiemeting in de publieke sector. Tussen professie en verantwoording*. Utrecht: Uitgeverij LEMMA.

Cashmore, E. & Parker, A. (2003). One David Beckham? Celebrity, masculinity, and soccerati. *Sociology of Sport Journal*, 20: 214-231.

Christensen, M.K., Sørensen, J.K. (2009). Sport or school? Dreams and dilemmas for talented Young Danish football players. *European physical Education Review*, 15 (1): 115-133.

Coakley, J. (2007). *Sports in Society. Issues and controversies*. New York: McGrawHill Higher Education.

Deetz, S. (2000). Describing Differences in Approaches to Organization Science: Rethinking Burrell and Morgan and Their Legacy. In: Frost, P.J., Lewin, A.Y., Daft, R.L. (red.). *Talking About Organization Science*. London: Sage Publications, 123-152.

- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., Lowe, A. (1991). *Management Research, an introduction*. London: Sage Publications.
- Elias, N. (1971). *Wat is sociologie?* Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum BV.
- Elling, A., Luijt, R., Reijgersberg, N. (2009). *Alles voor de sport!?* (Gestopte) *Topsporttalenten en hun ouders over investeringen, opbrengsten en offers*. 'S-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut
- Fraser-Thomas, J. Cote, J. Deakin, J. (2008). Understanding dropout and prolonged engagement in adolescent competitive sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 9: 645-662.
- Gestel, J. van (2007). *Figuraties in de sport*. Gent: Academia Press.
- Glesne, C. (2006). *Becoming qualitative researchers. An introduction*. Boston: Pearson Education
- Goudsblom, J. (1987). *De sociologie van Norbert Elias. Weerklank en kritiek. De civilisatietheorie*. Amsterdam: Meulenhoff Informatief.
- Green, M. & Oakley, B. (2001). Elite sport development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure Studies*, 20: 247-267.
- Heinilä, K. (1982). The totalization process in international sport. *Sportwissenschaft*, 12 (3): 235-254.
- Heuvel, M. van den (2006). Naar een resultaatgericht sportbeleid: kengetallen in de sport. In: Breedveld, K., Tiessen-Raaphorst, A. (red.). *Rapportage sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hollis, M. (1994). *The philosophy of social science. An introduction*. Cambridge: University Press.
- Ingham, A.G., Chase, M.A., Butt, J. (2002). From the performance principle to the developmental principle; every kid a winner? *Quest*, 54: 308-331.
- Kunnen, R. (2006). *Sporten om de kijkers: mediatisering en de invloed van sportorganisaties op het kijkerspubliek*. Zoetermeer: Arko Sports Media.
- Kurzman, C., Anderson, C., Key, C., Lee, Y.O., Moloney, M., Silver, A., Ryn, M.W. van (2007). Celebrity status. *Sociological Theory*, 25 (4): 347-367.
- Martindale, R.J.J., Collins, D., Daubney, J. (2005). Talent development : a guide for practice and research within sport. *Quest*, 57: 353-375.
- Morgan, G. (1986). *Images of organization*. London: SAGE Publications
- Noordegraaf, M. (2004). *Management in het publieke domein*. Bussum: Uitgeverij coutinho.
- Noordhof, D.A. & Koning, J.J. (2008). *Talentontwikkeling Nederlandse schaatsers 1990-2006*. Amsterdam: Vrije Universiteit, faculteit der Bewegingswetenschappen.
- Rossum, J.H.A. van (2007). Op zoek naar het LTAD-model. *Sportgericht*, 61 (3): 5-12.

Rubin, H.J., Rubin, I.S. (2005). *Qualitative Interviewing. The art of hearing data*. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.

Sennett, R. (2003). *Respect. The formation of character in an age of inequality*. London: Penguin Books.

Sinclair, D.A. & Orlick, T. (1993). Positive transitions from high-performance sport. *The Sport Psychologist*, 7: 138-150.

Stier, J. (2007). Game, name and fame – afterwards, will I still be the same? A sociological psychological study of career, role exit and identity. *International Review for the Sociology of Sport*, 42 (1): 99-111.

Stokvis, R. (1979). *Strijd over sport. Organisatorische en ideologische ontwikkelingen*. Deventer: Van Loghum Slaterus b.v.

Stokvis, R. (2007). *Sport, publiek en de media*. Apeldoorn: Het Spinhuis.

Woolgar, S. (1996). Psychology, qualitative methods and ideas of science. In: Richardson, J.T.E. (red.). *Handbook of qualitative research methods for psychology and the social sciences*. Leicester: BPS Publications, Chapter 2.

Wylleman, P. & Lavallee, D. (2003). A developmental perspective on transitions faced by athletes. In: Weiss, M.R. (red.). *Developmental Sport and Exercise Psychology. A Lifespan Perspective*. Morgantown: Fitness Information Technology, 507-527.

Documenten

Commissie Schenk (2009). *Naar een nieuw organisatiemodel. Advies van de Commissie Schenk*. Hoogland: KNSB.

Couwenhoven, R. & Snoep, H. (2007). *Nederland schaatsland 1882-2007. Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond*. Baarn: Tirion Uitgevers BV.

Internet

Boer, W. de. (19 april 1995a). Schaatsers stappen door conflict met bond massaal uit kernploegen. *De Volkskrant*. (http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article637041.ece/Schaatsers_stappen_door_conflict_met_bond_massaal_uit_kernploegen, geraadpleegd 21 juni 2010).

Boer, W. de. (22 september 1995b). Ritsma en z'n nieuwe sponsor hebben de schaatsbond niet meer nodig. Samen verlangen naar Olympisch goud. *De Volkskrant*. (http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article653516.ece/Ritsma_en_zn_nieuwe_sponsor_h_ebben_de_schaatsbond_niet_meer_nodig_Samen_verlangend_naar_Olympisch_goud, geraadpleegd 21 juni 2010).

Boer, W. de. (20 november 1995c). Ruzie, revolutie en onwennig pootje-over. *De Volkskrant*. (http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article660170.ece/Ruzie,_revolutie_en_onwennig_pootje-over, geraadpleegd 21 juni 2010)

Bovée, T. (13 februari 2010). Goud voor Sven Kramer. *De Telegraaf*. (http://www.telegraaf.nl/telesport/vancouver2010/schaatsen_os2010/6027787/___GOUD_VOOR_SVEN_KRAMER_.html, geraadpleegd 28 juni 2010).

Landsmeer, T. (16 oktober 1998). Commerciële ploegen vormen front tegenover schaatsbond. *De Volkskrant*.
(http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article777965.ece/Commerciele_ploegen_vormen_fro nt_tegenover_schaatsbond, geraadpleegd 21 juni 2010)

Lavallee et al. (2004). Sport psychology chapter 10. The Athlete's Career (powerpoint-presentatie). *Palgrave*.
(<http://www.palgrave.com/sportexercise/lavallee/lecturers/ppts/Chapter%2010.ppt>, geraadpleegd 10 april 2010).

Leeuwarder Courant. (22 februari 2010). Gouden Wüst en Tuitert gehuldigd. *Leeuwarder Courant*.
(<http://www.leeuwardercourant.nl/nieuws/sport/winterspelen/article5836024.ece/Gouden-W%C3%BCst-en-Tuitert-gehuldigd>, geraadpleegd 28 juni 2010)

Mackie, J. (24 februari 2010). Fans in orange see gold. Dutch visitors celebrate skating success and the friendliness of Vancouverites. *The Vancouver Sun*
(<http://www.vancouver.sun.com/entertainment/Fans+orange+gold/2606269/story.html>, geraadpleegd 28 juni 2010).

NRC Handelsblad. (16 oktober 1998). Schaatswereld verdeeld door shirtreclame; Profs klagen KNSB aan. *NRC Handelsblad*.
(<http://archieff.nrc.nl/?modus=l&text=knsb+commerciele+ploeg&hit=77&set=1>, geraadpleegd 21 juni 2010).

Bijlage 2 Extra citaten horend bij hoofdstuk onderzoeksresultaten

Citaat 1

“Onder klimaat zou ik dan willen verstaan de omstandigheden de voorwaarden waaronder jongens en meiden topprestaties kunnen leveren. Wat je dan moet doen is proberen uiteraard als organisatie de rust te creëren waardoor zij buiten de sport niet iets anders aan hun hoofd hoeven te hebben. Met andere woorden zich volledig kunnen concentreren op de sport (...) Maar dus ook moet proberen te voorkomen dat allerlei conflicten keer op keer gaan ontstaan, want dat leidt ook voor de sporters alleen maar af en dat gaat ten koste van prestaties. Dus het belangrijkste is denk ik dat je de rust creëert waardoor zij uiteraard onder goede begeleiding optimale prestaties kunnen leveren. (...) Daarnaast is heel belangrijk dat ze zich geen zorgen hoeven te maken over hun bestaan. Hun brood om het maar zo te stellen.” (Bestuurder)

Citaat 2

“Als ik over topsportklimaat nadenk dan zie ik dat eigenlijk voor me dat de faciliteiten en de voorwaarden om je als schaatser te ontwikkelen tot eigenlijk het maximale uit jezelf te halen dat het goed geregeld is.” (Oud-topsporter)

Citaat 3

“Nou topsportsucces is zeker in het schaatsen maakbaar. Om de simpele reden dat wij een trainingssport zijn. Er zijn bijvoorbeeld negers in Jamaica en die zijn 16 jaar en komen van de middelbare school en lopen af en toe een spelletje te spelen. Je nodigt ze uit op een atletiekbaan en ze lopen 10,2, 10,3. Maar er is niemand geboren die op een ijsbaan op zo'n manier eventjes 35,0 rijdt. Dat gaat je niet lukken. Dat heeft er mee te maken dat schaatsen zo ver bij de natuurlijke beweging van het normale bewegen vandaan ligt. Één van de belangrijke talenten in het schaatsen is dat je kan trainen en dat je wilt trainen en dat je dat kan opbrengen om te trainen. En natuurlijk is de één coördinatief beter begaafd dan de ander. Maar ik weet wel dat degene die de bagage hebben dat zij heel veel uren kunnen maken dat is een groot voordeel. Omdat het schaatsen een trainingssport is. Als je maar lang genoeg doortraint, kom je een heel eind (...) Nou als je één been hebt niet. Dat bedoel ik gechargeerd. Er zitten natuurlijk grenzen aan. Er zijn natuurlijk mensen die zijn zo a-sportief ja dat kan natuurlijk niet. Niet iedereen heeft nu eenmaal de bagage (...) Of als je 2 meter 2 bent heb je gewoon problemen om normaal te kunnen schaatsen.” (Trainer merkenteam)

Citaat 4

“Ja, maar het allerbelangrijkste daarbij is geld. Zonder geld is het heel moeilijk om die dingen die ik net noemde te realiseren. Als ik meer ijstijd wil hebben, moet er meer geld komen. Als ik een goede professionele begeleiding wil hebben, moet de professional betaald worden. Al die dingen die ik net noemde, er is bijna niets dat niet terug te brengen is tot pecunia.” (Bestuurder)

Citaat 5

“Nou wij kunnen alleen maar via sponsoring geld krijgen. Het gaat altijd om geld. Bijna altijd. Je kan wel afspraken maken, maar hoofdzakelijk is dit een kwestie van het voor elkaar zien te krijgen dat je geld bij elkaar hebt om dat zelf maar te creëren.” (Trainer merkenteam)

Citaat 6

“Nou in ieder geval voldoende om er bij iemand uiteindelijk uit te halen wat er in zit. Als je soms een stap verder wilt, heb je altijd meer geld voor nodig maar ik denk wel dat we kunnen doen wat we willen ja.” (Trainer merkenteam)

Citaat 7

“Nou het heeft ermee te maken natuurlijk wat wij kunnen met logo’s enzo en hoe meer vrijheid wij daarin krijgen hoe makkelijker.” (Trainer merkenteam)

Citaat 8

“Er zijn volgens mij genoeg dilemma’s tussen de merkenteams en de KNSB. Zo zijn er de logo’s natuurlijk. En dat soort verdelingen. Maar daar heb ik mij nooit echt mee bemoeid (...). Ik weet dat logo’s het belangrijkste dilemma is.” (Topsporter)

Citaat 9

“Nou het wordt volgens mij steeds minder in de afgelopen jaren (...) Bij het gewest (...) bijvoorbeeld vorig jaar moesten al die mensen als ze op kamp gingen het allemaal zelf betalen. Daar was dan geen geld voor. In dat opzicht is er natuurlijk op gewestelijk niveau niet heel veel geld. Die moeten natuurlijk ook hun eigen sponsors vinden en dat lukt natuurlijk ook niet altijd.” (Talent)

Citaat 10

“Nou dat je dus als KNSB je topschaatsers niet meer hebt. Ja je hebt ze wel als lid van een lid want ze blijven lid van een vereniging en die vereniging is een lid van de KNSB dus je hebt ze wel in je familie maar er geen directe contacten mee. Want de grip ben je kwijt, want ze zitten bij de merkenteams. En dan kun je wel via de CSO kan je natuurlijk wel afspraken maken. Is ook wel gebeurd. Dat jongens en meisjes niet eerder dan 18 jaar weg mochten naar de merkenteams. Dus met andere woorden de opleiding zat dan wel bij de KNSB (...) En de dilemma’s voor de KNSB dat is denk ik dat je minder greep hebt op het volwassen worden van die schaatsers, die topsporters op de echte prestaties.” (Bestuurder)

Citaat 11

“Nou ja je bent ook afhankelijk in een bepaalde zin. De KNSB bepaalt een hele hoop zaken natuurlijk. Met de logo-uitingen spelen ze een belangrijke rol. En aan reglementen. Daar zitten ze dik in. En dat is wel goed ook. Ik denk ook dat het goed is dat ze erin zitten. Het is alleen dat ze moeten oppassen, en dat doen ze nu niet, dat de mate van autoriteit die ze daarin willen nemen dat dat gewoon beperkt blijft.” (Trainer merkenteam)

Citaat 12

“Ik heb de KNSB vergeleken met een vuurtoren (...). Als ik aan de KNSB denk over 8 jaar dan zie ik de Brandaris voor me die welbemand is. Een bond die de richting aangeeft, die ervoor zorgt dat de schepen op koers blijven en daarmee bedoel ik dan de teams die puur op topsport zijn gericht en de gewesten. Voorkomt dat ze op de klippen lopen, maar ook ruimte biedt om zelf een koers uit te stippelen, wel binnen de vaargeul natuurlijk. Ook een veilige haven biedt daar waar nodig. Dus uiteindelijk zorgt dat er voldoende diepgang is om te kunnen varen en om te kunnen presteren.” (Trainer KNSB)

Citaat 13

“Ze lopen sowieso achter de feiten aan. En ik heb wel het gevoel dat ze de laatste jaren iets korter achter de feiten aanlopen dus dat is wel fijn maar eigenlijk zouden ze in gelijke tred moeten lopen of vooruitkijken wat er gaat gebeuren op de markt. Maar dat is lastig.” (Topsporter)

Citaat 14

“Dat is gewoon een strijd tegen de teams. Maar dat maakt elkaar ook weer sterker. De ene wil beter zijn dan de ander dat is ook wel weer positief.” (Oud-topsporter)

Citaat 15

“Dat de merkenteams iets van inspraak krijgen is ook goed, want die komen zelf heel veel dingen tegen, ook in die commerciële wereld, die heel goed kunnen zijn.” (Trainer KNSB)

Citaat 16

“Ik vind dat breedtesport zich bezig moeten houden met participatie dan praat je over sportstimulering (...) En vervolgens heb je topsport en dan praat je over nationale selecties, EK's, WK's en Olympische Spelen. Ja, dat is een heel ander Umfeld. Dat zijn de topsporters. Daar gaat het over perfectie. Het gaat alleen maar over winnen en presteren.” (Werknemer KNSB)

Citaat 17

“Topsport heeft vooral als effect zeg maar een soort van aanzuigende werking. Die kindertjes zien Sven Kramer op TV en willen Sven Kramer worden. (...) Nu wordt shorttrack steeds populairder. Maar als niet iemand op tv komt die daar wint en die kinderen aanspreekt dan zien ze niet zo wat ze er mee kunnen.” (Trainer KNSB)

Citaat 18

“Nou topsport heeft natuurlijk een voorbeeldfunctie, een heldenfunctie. Voor kinderen is Sven Kramer een held. Nou dat is hartstikke belangrijk. Helden stimuleren kinderen om energie en tijd te steken in een bepaalde sport. Teams hebben ook een soort droomfunctie voor jonge talenten. Daar is zeker een rol weggelegd.” (Staflid merkenteam)

Citaat 19

“Handtekeningssessies van de rijders en een demonstratie van een training. Dus dat is de relatie ook wel tussen breedtesport en topsport. Dat mensen zien van ‘he, zo en zo is het’, zo gaat het gebeuren. Er komt natuurlijk heel veel publiek op af. Heel veel kinderen vinden dat leuk, die willen graag ook schaatsen.” (Gewestelijk trainer) (Bijlage 2:

Citaat 20

“Open dag wat ze doen. Dat vind ik echt een heel goed initiatief. Daar pak je mensen mee. Maar dat moeten of meer momenten zijn of meer gecentraliseerd. (...) Wij hebben weleens nagedacht om een groot voetbaltoernooi te beginnen in september. Nou voetbal is dan misschien een beetje link maar wel dat je een Kuip of Arena vol krijgt. Waar wij krachttraining kunnen doen, of met ze lopen of waar standjes zijn of ook verenigingen. Dan pak je ze een beetje.” (Topsporter)

Citaat 21

“Dat kan als de band met de KNSB beter is. Het is de laatste jaren alleen maar nemen nemen van de KNSB voor ons gevoel. Terwijl als jij ervoor zorgt dat, nou topsportfaciliteiten worden al beter in Heerenveen gelukkig, maar als je dus meer dat soort dingen creëert dan is het niet meer dan logisch dat je ook wat terug moet geven aan de jeugd. Want zelf zijn wij ook zo begonnen.” (Topsporter).

Citaat 22

“Ik vind dat een drama. Ik vind tot een bepaalde leeftijd gaat het zo heen en weer die ontwikkeling en dan zijn er zoveel zaken die op en neer gaan. In het langlaufen hebben ze al lang gekeken, en dat kunnen ze niet vinden, het verschil tussen een topper in het langlaufen en die net geen topper wordt en blijft hangen. Weet je wat het verschil is? Zien ze pas op hun 20e. Bij de één groeit zijn VO2 en bij de ander niet. Alleen ze weten bij god niet waar het vandaan komt. Ergens ligt dat natuurlijk waarom dat gebeurt. Nou dan ga jij ze never nooit, dat kan jij hier niet bepalen waar ze allebei dezelfde VO2 nog hebben. En hier ook nog op hun 12e en bij hun 13e is ook nog alles hetzelfde en 14e is hetzelfde, kunnen ze geen verschil vinden. En dan zijn ze 20 en dan gaat er één omhoog. Dan heb je ze daarvoor geselecteerd misschien en nu?” (Trainer merkenteam)

Citaat 23

“C'tjes en puppillen, daar zit nog zo'n verschil in ook. Hoe groot is iemand? Vrouwen zijn er altijd nog beter als mannen. Er gebeurt nog zoveel met je lichaam ook, dat ik denk dat dat te vroeg is (...). Bij junioren B, A begint het een beetje op te houden.” (Topsporter)

Citaat 24

“Maar we zijn het onvoldoende eens over wat is nu precies een talent? Is het iemand die hard schaatst? Is het iemand die al goed in de houding staat? Is het iemand die al rechtop de schaatsen staat? (...) Het is een combinatie van factoren waarschijnlijk. Dan is het toch heel veel onderbuikgevoel.” (Trainer KNSB)

Citaat 25

“Ik denk zelfs dat onze gewestelijke trainers misschien niet de beste trainers zijn. Dat zou wel moeten zijn, maar of het zo is durf ik niet te zeggen.” (Bestuurder)

Citaat 26

“[In het gewest red.] ging je snel naar de ijsbaan om om 5 of 6 uur te trainen. Nu kun je 's ochtends vroeg kun je trainen en dan ga je daarna naar school. En dan kun je weer trainen.” (KNSB trainer)

Citaat 27

“Nu gaan ze zelfs juniortjes B selecteren. Die zijn 15-16 jaar en zitten in de puberteit. Ze worden weggehaald bij hun vriendjes. Worden gek gemaakt met een pakkie. Nou en dan moeten ze naar Heerenveen. En dan zeg ik 'is dat nou nodig?' Het is waanzin.” (Gewestelijk trainer)

Citaat 28

“Het feit dat ze de stap maken [van een gewest naar Jong Oranje red.] en wel goed rijden, zegt mij nog niks. Mij zegt veel meer of ze nu wel goed gedijen zich daar verder ontwikkelen. Ze zijn wel goed genoeg om wereldkampioen junioren te worden, maar wij moeten ze eigenlijk zo opleiden dat ze met hun 22^e de sterren van de hemel rijden. Ik zie op dit moment niet dat dat onze route is.” (Staflid merkenteam)

Citaat 29

“Nou ik zit er heel hard over na te denken of je niet er naartoe moet dat misschien wel Jong Oranje verdwijnt en dat er ook geen opvangteam is maar gewoon de gewesten sterker worden gemaakt. Dat je alleen de sprong van een gewest naar het commerciële team moet maken. Zou zo maar kunnen.” (Oud-topsporter)

Citaat 30

“Je moet je toch thuis voelen binnen zo'n team. Het moet toch niet zo zijn als je 's ochtends bij wijze van spreken de trap afkomt en zegt van 'even kijken in de eetzaal van wie zit er nou? Oh die dan ga ik er nog niet heen'. Dan moet je gewoon binnenlopen. Maakt niet uit wie er zit. Want bij iedereen moet je je comfortabel voelen. Nou iemand die vrijmoedig is en een grote kwek heeft, zal dat worst zijn. Maar er zijn timide mensen die zich gauw wat laten verdringen.” (Werknemer KNSB)

Citaat 31

“En voor sommigen komt de constatering al snel na een paar trainingskampen van dit niveau kan ik niet aan. Ik heb echt sporters meegemaakt die gewoon een klap kregen omdat ze teleurgesteld waren en eerst dachten dat ze wel sterk genoeg waren om met de besten mee te kunnen bij wijze van spreken. En dat ze erachter kwamen dat ze fysiek eigenlijk toch even van een ander niveau waren.” (Staflid merkenteam)

Citaat 32

“Ik denk dat het wel goed is. Het zou de coaches sieren als ze even met elkaar om de tafel gaan en 'wat voor persoon is het nou?' Ik denk niet dat het gebeurt hoor. Het is een kwestie van een keer bij elkaar gaan zitten. Het kost wel tijd maar daarmee krijg je wel wat meer handvaten.” (Oud-topsporter)

Citaat 33

“Ik bedoel als jij als sporter van Jong Oranje komt, is het logisch dat je coach even met Jong Oranje praat. Is dat niet zo, is het ook je eigen verantwoordelijkheid om die coaches bij elkaar te krijgen of zelf je coach te informeren. Dat wordt ook gedaan in intake-gesprekken.” (Topsporter)

Citaat 34

“Ik denk omdat die trainers ook gewoon niet het achterste van hun tong willen laten zien en dat ze gewoon blanco willen beginnen met een rijder.” (Trainer KNSB)

Citaat 35

Weet je ik houd van een democratische dictatuur zoals ik dat noem. Ik houd helemaal niet van een dictatuur maar er moet op een gegeven moment gewoon even duidelijk zijn wie de baas is en die persoon moet vanuit een democratische grondslag luisteren naar wat iedereen vindt en op een gegeven moment moet hij wat vinden klaar bats dit is het. Oké je doet mee of je doet niet mee dat is dan jammer. En nu met al die gewesten en de huidige structuur is het gewoon één politiek spel. Ik oordeel wel op afstand.” (Staflid merkenteam)

Citaat 36

“Ik denk dat op het moment dat er ook wat meer vakbekwame bestuurders komen, die weten waar het over gaat dat daar het topsportklimaat bij gediend is. Mits men maar wil meewerken aan de nationale KNSB. Ook qua regie op talentherkenning en – ontwikkeling en zich daar niet tegen afzetten zoals men nu vaak doet.” (Bestuurder)

Citaat 37

“Als ze zeggen van je krijgt van ons €10.000 maar doen moet je dat geld helemaal steken in x en dat past niet bij hetgeen wat de mogelijkheden van het gewest zijn en zouden we daardoor andere sporters binnen het gewest moeten benadelen tja.” (Bestuurder)

Citaat 38

Als er volgend jaar vijf merkenteams zijn, dan kunnen veel meer schaatsers hun geld er mee verdienen. En als je dan nog niet in zo'n ploeg bent, dan heb je waarschijnlijk niet de mogelijkheden (...). Dan is het wel zo hard, en dan kun je ook als KNSB zeggen 'je redt het niet, ga maar iets anders doen.' Dus ik vind het geen structurele oplossing.” (Trainer KNSB)

Citaat 39

“Omdat er natuurlijk heel veel geld wegvalt bij grote sponsors, dat mensen op straat komen. Op dit moment denk ik dat er een opvangteam moet gaan komen. Of er moeten nog nieuwe teams ontstaan, dat kan ook. Maar dat je die toppers nu niet naar de gewesten kan sturen, omdat het verschil gewoon te groot is.” (Topsporter)

Citaat 40

“Als we dat niet via Jong Oranje kunnen regelen en niet binnen het eigen systeem van een commerciële ploeg wat ik misschien inderdaad wel het liefst had gehad, dan moet je kijken of er toch nog een opleidingsploeg moet komen. En dat moet je ook weer niet laten bepalen, want dat is wat er nu eigenlijk een beetje gebeurt, want er is een opleidingsploeg en is geen opleidingsploeg en er is wel een opleidingsploeg en weer niet. En eigenlijk is die ploeg alleen maar op basis van behoefte van de schaatsers. Zijn er schaatsers die passen bij zo'n ploeg? Dan hebben we een ploeg. Maar zijn er geen schaatsers, dan doen we het gewoon niet. Nee, gewoon structureel. Voor Neo-Senioren twee of drie jaar. Klaarstomen voor, een kans geven, een mooi salarisje en een autootje en klaar is Kees.” (Trainer merkenteam)

Citaat 41

“...dat je ook veel beter in de gaten kan houden 'zijn die jonge talenten al goed genoeg om door te stromen naar een topteam?' En ik denk dat je wel veel meer zicht houdt op de talenten waar jij vertrouwen in hebt.” (Topsporter)

Citaat 42

“Dan wordt het gewoon meer breed gemaakt. Nu zijn het zeg maar een mannetje of drie, vier die Jong Oranje halen. Dat is niet veel. Er zijn genoeg mensen die ook goed zijn, maar die het gewoon niet halen. Als die ook een kans kunnen krijgen dan is dat helemaal super natuurlijk.” (Talent)

Citaat 43

“Ik denk dat het alleen maar goed is, want het heeft mensen gedwongen om na te denken waar ze mee bezig zijn. Het heeft een professionaliseringsslag teweeg gebracht. Mensen hoefden bijvoorbeeld niet meer perse te werken naast hun sportloopbaan (...) En je kunnen richten op je ontwikkeling als topsporter. En je trainingen goed uitvoeren en dat dus ook als werk beschouwen. Dat heeft gemaakt dat mensen ook veel bewuster naar trainingen zijn gaan kijken. Vooral ook coaches en begeleiders, en ook het nut daarvan zijn gaan inzien, voor zover dat nog niet zo was hoor (...) Er werd veel meer gekeken van wat zijn nou goede trainingslocaties, hoe moet het hele medische gedeelte nu worden opgetuigd? Alles om ervoor te zorgen dat die sporter maar presteert.” (Trainer KNSB)

Citaat 44

“Bij degenen die er net onder zitten, is het af en toe weleens moeilijk. De echte subtop die hebben nog wel wat aan hun hoofd. Daar bedoel ik ook mee brood op de plank hebben etcetera. Dus die zijn qua inkomen niet helemaal vrijgesteld (...) En dat je dan toch naast je schaatsen nog allerlei andere dingen moet doen, om wat bij elkaar te sprokkelen. Tegen werken is niks, alleen als je topsport wilt bedrijven dan is dat bijna je werk. Dan is dat je werk. En als je dan afgeleid wordt ook in je trainingsschema's bijvoorbeeld omdat je brood op de plank wilt hebben, dan wordt dan moeilijk.” (Bestuurder)

Citaat 45

“Maar ja het is gewoon zo het schaatsen ligt in Heerenveen en er is geen universiteit en geen HBO in Heerenveen. Dus plan het maar eens uit om naar Leeuwarden te gaan of naar Groningen. En je wilt ook nog hard trainen. Er is gewoon te weinig mogelijkheid voor. Als er een HBO in Heerenveen zou staan, dan zou elke schaatser waarschijnlijk nog studeren. Schaatsers doen het gewoon niet omdat het niet te combineren is.” (Topsporter).

Citaat 46

“Er wordt wel makkelijk van buitenaf gezegd: ‘Ja, waarom doe je niks aan school?’ Ja, ga het maar eens doen. Ga je eens inschrijven. Ga maar met iemand uit Groningen praten. Ten eerste zijn ze niet heel erg blij op een Universiteit met een topsporter. Het is niet zo dat ze je met open armen ontvangen, want je bent gewoon lastig. Je bent er niet, je wilt dit je wilt dat. Je wilt die toets uitstellen. Je wilt dat project niet doen. Je wilt absoluut niet in werkgroepen, je wil absoluut geen colleges volgen. En dan kom je op een Open Universiteit. Daar hebben ze gewoon een beperkt aantal studies. Als je het niet leuk vindt, lukt het al helemaal niet.” (Topsporter)

Citaat 47

“Ik heb gemerkt als je dus alleen maar gaat schaatsen dan gaat er iets in die ontwikkeling wat niet optimaal is. Dan stranden ze eerder. Want het is natuurlijk een heel eenzijdige wereld (...) Ik zeg altijd ‘jongens zorg ervoor dat je wat aan je studie doet’ (...) Ik heb bijvoorbeeld gezegd tegen een jongen je kan je training laten schieten voor je studie. Want dat vind ik belangrijk. Een keer je training laten schieten, maakt niet uit. Als je examens hebt dan moet je minder gaan trainen.” (Gewestelijk trainer)

Citaat 48

“Mensen kunnen niet meer normaal met die mensen omgaan. Ik vind dat zoiets gek. Één ervaring heb ik zelf gehad. ‘Bemoei je je met topsport? Wat doe je dan?’ ‘Nou dat en dat doe

ik'. Toen zei zij van 'oh ook Rintje Ritsma?' Ik zeg 'ja ook Rintje'. 'Praat je daar dan mee?' Toen viel mij de klep open. 'Praat je daar dan mee?' Dat vind ik pure hysterie. Echt lijp. Is een gewone jongen hoor. Dat vind ik dus een gevaarlijke kant eraan. Dat daardoor de sporter zichzelf onbewust een identiteit aanmeet die ineens van hem afvalt als hij die topsport verlaat. Dan wordt hij niet meer op het schild geheven." (Werknemer KNSB)

Citaat 49

"Ik denk dat ze om die reden in het schaatsen blijven hangen van dan hoor je er nog bij. Want ze willen erbij blijven horen. Dat je dat in ieder geval niet verliest." (Werknemer KNSB)

Citaat 50

*"Dan krijgt hij een mailtje van NOC*NSF dat zijn A-status is ingenomen. Daar word je ook al niet blij van. Kijk als je een goed salaris hebt dan maakt het geen bal uit. Dat je je auto dus binnen twee weken moet inleveren, omdat ze vanuit de bond hebben gezegd dat je stopt met schaatsen." (Oud-topsporter)*

Citaat 51

"Er zijn schaatsers die heel veel verdienen, maar stel je voor dat je wel een carrière van tien jaar hebt gehad. Dat je met je 27e denkt van 'nou dit is echt, ik heb het maximale er wel uitgehaald en ik heb er nu geen zin meer in'. En je hebt gewoon goed kunnen sporten, maar je hebt niet belachelijk veel verdiend en je bent van plan om iets te gaan studeren. Zodra je stopt met sporten dan zijn ook al je voordelen die je had als sporter weg. Want nu kan je gratis studeren aan de Open Universiteit maar daar heb je nu geen tijd voor. Als je stopt, kan dat niet meer. Nu heb je een topsportstatus van NOC. Als je stopt, is die meteen weg." (Topsporter)

Citaat 52

"Nou weet je ik heb het gevoel dat schaatsers op een of andere manier. Schaatsers staan toch uiteindelijk altijd wel redelijk dicht bij het leven. En ik heb het idee dat vele schaatsers best ook na hun carrière op een goede manier hun weg vinden hetzij in de schaatssport zelf hetzij in het bedrijfsleven. Sommige in de media en anderen gaan gewoon een hele andere weg op." (Staflid merkenteam)

Citaat 53

"Ik denk dat het bij mij wel meevalt, maar je weet het nooit natuurlijk. Ik heb altijd wel een brede interesse in andere dingen ook. Ik denk dat ik dan zou studeren." (Topsporter)

Citaat 54

"Nou het probleem is ook dat zij zich niet meteen melden op de plekken waar dat hoort. Want dat heeft iets met falen te maken, een zwakke kant laten zien. Want ze zijn gewend van 'ik ben topsporter en er wordt naar mij opgekeken'. Allemaal fantastisch en geweldig. En nu ineens met hangende pootjes ergens aankomen van 'ja ik zoek werk, kan jij mij helpen?' Dat gebeurt dus niet. Er zijn er een heleboel die dat dus gewoon niet doen." (Werknemer KNSB)

Citaat 55

"Aan de ene kant zeg je Nederland loopt wel achter zeker ook als je naar het buitenland kijkt. De trainingshal die bijvoorbeeld in Heerenveen erbij gezet is, is een hele stap voorwaarts geweest. Het ontstaan van topsporturen is ook een stap voorwaarts geweest. Dus als je het vergelijkt met waar we tien of twaalf jaar geleden zaten dan zeg ik we hebben een enorme sprong gemaakt. Maar die sprong heeft ons nog niet gebracht naar wat het meest ideale is. Dus de topsportfaciliteiten kunnen nog zeker beter." (Trainer merkenteam)

Citaat 56

"Ik denk dat daar Nederland achterloopt in de basisfaciliteiten. Het salaris van echt een topper is goed geregeld. Het programma is gewoon goed in orde. Alleen die

trainingsfaciliteiten in Nederland, want ja wij gaan ook niet voor niks naar Erfurt en Inzell. Als het in Nederland allemaal top is, zou het onzin zijn om weg te gaan. Alleen dat is het dus niet en dus gaan we weg. (...) Ik denk dat de trainingfaciliteiten, de basisfaciliteiten, dat dat beter kan. Dus de ijsbaan, de ijsuren.” (Topsporter)

Citaat 57

“Als je een baan als Erfurt op meerdere plekken in Nederland hebt, dan kunnen veel meer sporters onder goede omstandigheden trainen. Die leren dan ook veel beter om op hoge snelheid te trainen. Dus als ze op een hele snelle baan zijn in de wereld dan zijn ze daar ook aan gewend qua coördinatie. Dus dat is wel wenselijk.” (Trainer KNSB)

Citaat 58

“Het brede publiek is nog steeds heel erg belangrijk om de accommodaties draaiende te houden en daar zit ook een stukje voor de overheid. Als je kijkt naar wat Rusland heeft gedaan met Kolomna, maar ook wat andere landen doen. Die zijn gewoon eigenaar van een groot sportcomplex en dat staat daar en dat wordt onderhouden (...) Als je topsport belangrijk vindt, dan moet je het hele jaar ook over goede faciliteiten de beschikking hebben.” (Trainer KNSB)

Citaat 59

“Een aantal coaches die ik goed ken zeggen van ‘ik laat niet alles voor het schaatsen.’ En dat gaat ten koste van de kwaliteit van de trainingen. En de begeleiding naar de schaatsers toe. Goed, dan ben ik samen met mijn collega ook goed gek door alles te doen voor die rijders. En gewoon mijn werk half op te zeggen (...) Maar die andere coaches lopen dus tegen het dilemma aan van ‘ja, we krijgen dusdanig betaald via het gewest aan onkosten, dat we gewoon veel minder kunnen doen.’” (Gewestelijk trainer)

Citaat 60

“Je moet een toekomstperspectief hebben als coach en als trainer. Dat betekent dat je als je toe zou gaan naar het plaatje wat ik schets met regio’s, dat je vanuit de bond wellicht ook regiocoördinatoren en coaches kunt aanstellen. (...) Als mensen daar hun dagtaak aan hebben dan gaat de kwaliteit ook omhoog. Want dan hoeven ze het niet in de avonduren nog ernaast te doen. Dan kunnen ze zich ook volledig inzetten voor dat vak.” (KNSB trainer)

Citaat 61

“Het is ook wel een sport in ontwikkeling het schaatsen. De laatste jaren is zoveel veranderd in die sport en het zijn echt maar een paar trainers die echt out of the box kunnen denken. Die verder kijken dan hun neus lang is (...). Mensen die de sport stappen vooruit laten maken. Ja, ik denk dat er weinig goede trainers zijn in Nederland.” (Topsporter)

Citaat 62

“Ik vind dat een beetje een beperking van het Nederlandse schaatsen en daardoor gaat wel het prestatieniveau iets omlaag. Aan de ene kant omhoog, omdat iedereen wil presteren. Alleen in Nederland zijn er meerdere selectiemomenten, dus je moet op meerdere momenten goed zijn (...) En daardoor heb je ook minder tijd om te trainen (...) Op de langere termijn mis je gewoon een stuk ontwikkeling.” (Trainer KNSB)

Bijlage 3 Topiclijst interviews

Deel 1: Analyse topsportklimaat langebaanschaatsen

1. **Begripsvorming topsportklimaat langebaanschaatsen**
 - 1.1. Wat versta jij onder het topsportklimaat van het langebaanschaatsen? Wat zijn de belangrijkste elementen van het topsportklimaat van het langebaanschaatsen?
 - 1.2. Kan er invloed worden uitgeoefend op het niveau van het topsportklimaat? Zo, ja hoe en door wie (rol beleid)?
 - 1.3. In hoeverre is succes maakbaar bij een optimale situatie?
2. **Ontwikkelingsperspectief: invloed merkenteams op topsportklimaat en organisatie KNSB**
 - 2.1. Welke gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams volgens jou gehad voor het topsportklimaat? In welk opzichten is het topsportklimaat verbeterd/verslechterd door de komst van de merkenteams?
 - 2.2. Welke positieve en negatieve gevolgen heeft de ontwikkeling van de merkenteams gehad op de organisatie van de KNSB?
 - 2.3. Welke invloed hebben de merkenteams specifiek gehad op de verhouding tussen breedtesport en topsport? In welk opzicht is de verhouding veranderd en wat zijn hier positieve en negatieve effecten van?
 - 2.4. In hoeverre en in welk opzicht zijn de gewesten, KNSB en merkenteams van elkaar afhankelijk in de huidige situatie?
 - 2.5. Welke functies hebben deze drie partijen voor elkaar ten opzichte van het topsportklimaat en welke belangen heeft eenieder?
3. **Huidig niveau topsportklimaat langebaanschaatsen (resultaten)**
 - 3.1. Wat vind je van het huidige niveau van het topsportklimaat van het langebaanschaatsen? Waar staat Nederland ten opzichte van andere (concurrerende) landen? Komt de concurrentie dichterbij of juist niet? Waardoor wordt dit veroorzaakt?
4. **Het SPLISS-model: analyse topsportklimaat per pijler**
 - 4.1. In hoeverre ben je bekend met het SPLISS-model? (uitleg)
 - 4.2. Betekenisgeving aan aspecten binnen elke pijler (exclusief talentontwikkeling?)
 - 4.2.1. Financiële ondersteuning
 - 4.2.2. Structuur en organisatie van beleid
 - 4.2.3. Participatie
 - 4.2.4. Talentidentificatiesysteem
 - 4.2.5. Atletische carrière
 - 4.2.6. Post-carrière
 - 4.2.7. Trainingsfaciliteiten
 - 4.2.8. Voorzieningen en opleiding van coaches
 - 4.2.9. (Inter) nationale competitie
 - 4.2.10. Wetenschappelijk onderzoek
 - 4.2.11. Media & sponsoring
 - 4.3. Wat vind je van dit model in het kader van het langebaanschaatsen? Welke aspecten mis je?

Deel 2: Analyse talentontwikkeling (1): overgangen gewesten, Jong Oranje, merkenteams

5. **Overgangen gewesten, Jong Oranje en merkenteams**
 - 5.1. In hoeverre en in welk opzicht is talentontwikkeling binnen het topsportklimaat van het langebaanschaatsen volgens jou van belang?
 - 5.2. Wie is volgens jou verantwoordelijk voor talentontwikkeling in de verschillende fasen bij het langebaanschaatsen? In hoeverre zijn de gewesten, KNSB en merkenteams

- van elkaar afhankelijk aangaande talentontwikkeling en welke functie vervullen zij voor elkaar? Welk belang heeft eenieder?
- 5.3. Hoe beoordeel/ervaar jij de overgangen die talenten maken tussen de gewesten, Jong Oranje en merkenteams? Wat zijn sterke punten en knelpunten en waardoor wordt dit veroorzaakt? Welke overgang is waarom het meest problematisch?
 - 5.3.1. Talentontwikkeling op gewestelijk niveau
 - 5.3.2. Overgang gewest naar Jong Oranje
 - 5.3.3. Talentontwikkeling Jong Oranje
 - 5.3.4. Overgang Jong Oranje naar merkenteam
 - 5.3.5. Ontwikkeling bij merkenteams

Deel 3: Verbeteringen op organisatorisch vlak talentontwikkeling

6. **Verbeteringen op organisatorisch vlak m.b.t. talentontwikkeling (1)**
 - 6.1. Hoe kan het traject rondom talentontwikkeling worden geoptimaliseerd?
 - 6.1.1. Professionaliseren kader en activiteiten gewesten
 - 6.1.2. Het opleiden van talent binnen merkenteams
 - 6.1.3. Het adopteren van een gewest door een merkenteam
 - 6.1.4. Intensievere samenwerking gewesten, KNSB, merkenteams
 - 6.1.5. Regio's creëren rondom kunststijbanen
 - 6.1.6. Invoeren "transfersysteem"/opleidingsvergoedingen
 - 6.1.7. Oprichten KNSB tussenteam

Deel 4: Analyse talentontwikkeling (2): overige aspecten

7. **Identificatie tot talent en topsporter**
 - 7.1. Vanaf wanneer noem jij iemand een talent? Door wie wordt hij of zij als zodanig bestempeld?
 - 7.2. In hoeverre ervaar jij dat talenten andere bezigheden ondergeschikt maken aan de sport?
8. **Combinatie topsport en onderwijs**
 - 8.1. Hoe beoordeel/ervaar jij de combinatie van topsport en school? Waar vind jij dat prioriteit naar moet uitgaan en welke dilemma's doen zich voor?
 - 8.2. Wat is jouw ervaring met LOOT-scholen en het CTO?
9. **Rol ouders en trainers bij talentontwikkeling**
 - 9.1. Welke rol spelen de ouders bij talentontwikkeling in de verschillende fasen (gewesten, Jong Oranje en merkenteams)? In hoeverre en in welk opzicht zijn ouders van invloed op de keuzes die gemaakt worden (voorbeelden)?
 - 9.2. Welke rol spelen de trainers bij talentontwikkeling in de verschillende fasen (gewesten, Jong Oranje en merkenteams) en hoe verandert deze rol? In hoeverre en in welk opzicht zijn trainers van invloed op de keuzes die gemaakt worden (voorbeelden)?
10. **Monitoring en informatieoverdracht omtrent ontwikkeling talent**
 - 10.1. Op welke wijze wordt er kennis over de ontwikkeling overgedragen bij de overgangen gewest, Jong Oranje en merkenteams?
 - 10.2. In hoeverre hebben talenten en trainers inzicht in hun sterke en zwakke punten en weten zij aan welke competenties gewerkt dient te worden?
 - 10.3. In hoeverre en op welke aspecten vindt er monitoring plaats van de ontwikkeling van talenten?
 - 10.4. In hoeverre en in welk opzicht wordt er feedback aan talenten gegeven?
 - 10.5. Talentvolgsysteem

Bijlage 4 Extra resultaten (buiten directe scope onderzoek)

1. Beoordeling en ervaring huidige stand van zaken sportstimulering onder jeugd

Wanneer wordt gekeken naar de beoordelingen en ervaringen omtrent sportstimulering onder jeugd, blijkt het volgende. In enkele interviews is in dit kader de lichamelijke opvoeding op school aan bod gekomen. De respondenten geven namelijk aan dat sportstimulering onder jeugd veelal begint met lichamelijke opvoeding op school. Benadrukt wordt dat scholen meer uren hieraan dienen te besteden. Daarnaast zou het op een betere manier moeten worden georganiseerd waarbij bijvoorbeeld aandacht uitgaat naar kinderen laten kennismaken met diverse sporten.

“En dat je dan met een zootje volwassen mensen aan tafel gaat zitten en praten over Olympische Spelen in Nederland terwijl de lichamelijke opvoeding of bewegingsonderwijs, de scholing van dat grut waar echt de basis wordt gelegd voor de topsport, dat daar niks aan gebeurt. Daar snap ik echt niks van. Dat is mij niet uit te leggen.” (Werknemer KNSB)

Wanneer wordt ingezoomd op de activiteiten van de KNSB op het gebied van sportstimulering zijn de respondenten zeer te spreken over de AEGON Junior Schaatsspelen en het Schoolschaatsen waarbij grote groepen kinderen met de sport in aanraking worden gebracht. Voorts wordt wel opgemerkt dat de link met het binden van kinderen aan de verenigingen en talentidentificatie nog duidelijker kan worden gelegd door de KNSB.

“Je ziet wat een geweldige stimulans Barbare de Loor heeft gehad met haar AEGON Junior schaatsspelen. Dat zijn niet groepjes van vijf of tien mensen. Maar dat zijn toch scholen. Daar gebeurt heel veel.” (Oud-topsporter)

“Dus ik vind ook dat wij wel die participatie ook moeten blijven stimuleren. De AEGON Junior Schaatsspelen, ik vind het helemaal fantastisch. En het Schoolschaatsen vind ik hartstikke goed. Je moet alleen de identificatie in het oog houden. Die link, ik hoop gewoon echt dat die link, ook in beleid gemaakt gaat worden. Dus niet alleen het deelnemen belangrijk is, maar dat je tegelijkertijd de kans pakt om ook te gaan scouten. En dat is puur vanuit topsport gedacht, dat besef ik donders goed.” (Trainer KNSB)

Verder geven verschillende sleutelfiguren aan dat op het gebied van stimulering eigenlijk nooit genoeg gedaan kan worden. Te meer omdat periodes met natuurijs niet vanzelfsprekend zijn. Tevens wordt gesteld dat verenigingen moeite hebben met het op peil houden van ledenaantallen. Al met al zouden verenigingen, gewesten en de KNSB (centraal niveau) nog meer energie kunnen steken in de kennismaking met de schaatssport.

“Nee, we doen niet genoeg. In mijn gewest denk ik dat dat veel beter zou kunnen. Maar daar heb je het schoolschaatsen, de AEGON Junior Schaatsspelen en de skatelessen die langskomen. Dat zou explosief groter mogen zijn. Maar kost geld. Maar daardoor ontdekken kinderen dat die sport voor hen wel aantrekkelijk is (...) Het is heel belangrijk dat daar meer energie in moet worden gestoken. Dat mag niet afhangen van het feit dat de gewestelijk voorzitter bij de KNSB die activiteiten regelt. Maar daar hangt het wel vanaf.” (Bestuurder)

Tot slot benadrukken diverse sleutelfiguren dat de KNSB vanuit een visie meer zou moeten inzetten op het stimuleren en aanbieden van multidisciplinaire activiteiten. Kinderen bijvoorbeeld laten shorttracken, langebaanschaatsen, inline-skaten, maar ook ijshockeyen biedt verschillende voordelen. Zo is de mening dat het kinderen meer plezier biedt en het de bewegingsvaardigheid ten goede komt. Shorttrack werkt bijvoorbeeld bevorderlijk voor het rijden van goede bochten. Daarnaast zouden kinderen die in beginsel weinig aanleg hebben voor het langebaanschaatsen makkelijker kunnen overstappen naar het shorttrack. Vanuit de

KNSB worden er nog te weinig activiteiten op dit gebied ontplooid. Er wordt wel waargenomen dat verenigingen steeds meer een jaarprogramma krijgen waarbij ze in de winter schaatsen en in de zomer inline-skaten. De KNSB zou het multidisciplinaire sporten onder meer kunnen bevorderen door verenigingen producten aan te bieden waar ze echt iets mee kunnen. Één respondent en voorstander hiervan geeft wel aan dat het 'net als met andere plannen wel enige tijd kan duren voordat verenigingen er echt iets in zien en ermee aan de slag gaan en er nog teveel in hokjes wordt gedacht.' (Trainer KNSB)

"Ik denk dat wij in Nederland heel veel in de hokjes denken nog dus langebaanschaatsen apart, shorttrack, inline-skaten apart. Dat er echt een knelpunt is misschien gewoon de traditionele manier van denken, de traditionele cultuur." (Trainer KNSB)

"Één van de dingen die ik vind is dat de KNSB veel meer initiatief zou moeten ontwikkelen om jonge kinderen in aanraking te laten komen met alle facetten van de Nederlandse schaatsport (...) Morgen beginnen met kinderen een pakket aan te reiken dat ze drie maanden langebaanschaatsen doen, drie maanden shorttrack en drie maanden skaten. Dan bied je een kind een pakket aan van de schaatsbeweging in negen maanden." (Stafid merkenteam)

"Want wat je wel merkt is dat kinderen ook in het schaatsen al heel vroeg heel veel trainen en dan al behoorlijk goed zijn. Maar op hun 16^e, 17^e, 18^e zijn zij het zat om rondjes te rijden op de 400 meter baan want dat doen ze al sinds hun 8e. En dan zijn ze dus al 10 jaar bezig met alleen maar linksom rijden op een 400 meter baan." (Trainer KNSB)

2. Scouting

Het scouten van talent vormt een onderdeel binnen een talentidentificatiesysteem. In een aantal interviews is dit onderwerp aan de orde gekomen. Op dit moment is er geen zicht op wie en hoeveel personen er binnen een gewest bijvoorbeeld scouten. Waarschijnlijk vervullen de meeste trainers van verenigingen en selecties binnen een gewestelijk tegelijkertijd de functie van scout. Zoals één sleutelfiguur opmerkt, lijkt vooral de Sara-lijst als 'scout' te fungeren.

"Maar laat een beetje of helemaal die SARA-lijst los want dat is puur op papier. Dat is heel makkelijk want daardoor kan je als KNSB of als scout ook verschuilen. Ja, eerste twee ja sorry. Dan ben je toch geen scout meer. Dan kan die tuinman die daar staat ook scout van Nederland zijn. En dat gebeurt nu." (Topsporter)

Vijf sleutelfiguren (leden KNSB en (oud) topsporters) denken dat het bevorderlijk is als de scouting meer ruggengraat zou krijgen zoals bijvoorbeeld in het voetbal het geval is. Een voorwaarde is dan wel dat het duidelijk is naar welke aspecten gekeken dient te worden. Een eerste stap vormt in ieder geval het identificeren en mogelijk opleiden van scouts. Er zijn namelijk maar weinig mensen die een echte neus voor talent hebben. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld om met een kleine groep van zo'n acht a tien landelijk aangestuurde scouts te werken en hen te verdelen over een aantal regio's en ijsbanen. Zij kunnen dan ook op lokaal niveau samenwerken met trainers/scouts. Het hoeft hier overigens niet om een betaalde baan te gaan. Een andere optie is dat op decentraal niveau nog meer wordt ingezet op scouting en de KNSB (centraal niveau) hierin een facilitaire rol vervult.

"Ik denk dat daar mensen een stuk of tien of vijftien die rond ijsbanen en overal gaan scouten en moeten geïnstrueerd worden. Van 'nou jongens dat zijn wat ons betreft de meest belangrijke situaties'. Kijk dan maar eens naar andere sporten bijvoorbeeld scouts die voetbalclubs afgaan. Dat is allemaal investeren. Ik bedoel als je een goed talent haalt, kan je veel geld verdienen. Ik denk dat dat zo hier en daar bestaat. Dat die mensen, hoeven echt geen grote groepen te zijn, die moeten geïnstrueerd worden en onderricht hebben en bijna

gediplomeerd en bewijzen dat ze die dingen eruit halen wat belangrijk is. Dan heb je een heel goed identificatiesysteem.” (Oud-topsporter)

“Ja, dat kan gebeuren door verenigingen, maar dat zou ook kunnen gebeuren door scouts die vanuit een centraal punt gestuurd worden. Dat zie je in andere sporten wel weer. Als je het wilt verbeteren is dat denk ik wel een hele goede. Maar dan wel samen met die, in ieder geval in overleg, met die mensen van lokaal niveau.” (Trainer KNSB)

Verder geven twee KNSB trainers aan dat er nog nauwelijks tot niet talent wordt geïdentificeerd buiten het verenigingsverband. De aan te stellen scouts zouden bijvoorbeeld ook op natuurijs kunnen gaan kijken naar talent.

“Ik vind gewoon echt dat we veel meer moeten scouten op talent en ook dat we de ballen moeten hebben om dat durven uitspreken. (...) Maar met de identificatie wil ik eigenlijk een stap verder gaan, want we hebben dit jaar bijvoorbeeld best wel lang natuurijs gehad (...) Met de identificatie bedoel ik juist die groep jongens en meisjes die niet op schaatsen zitten, maar wel hele goede zouden kunnen zijn. En dat stukje laten we liggen. Dat wil ik niet” (KNSB trainer)

Een talent een trainer van een merkenteam denken dat het niet nodig is om scouts aan te stellen, omdat talentidentificatie zoals eerder vermeld juist aan het impliciete moet worden overgelaten en in het huidige systeem de talenten vanzelf komen bovendrijven.

3. Ideeën en achtergronden omtrent inrichting nazorg oud-topschaatsers

Een vraag die kan worden gesteld is hoe de nazorg inhoudelijk nog beter kan worden ingericht. De KNSB heeft al geruime tijd een counselor in dienst die onder meer gesprekken voert met sporters als zij stoppen, begeleiding biedt bij loopbaanoriëntatie, studie etcetera. Daarnaast bestaat de Stichting START van waaruit bijvoorbeeld (kleine) financiële bijdrages kunnen worden onttrokken om (individuele) topsporters te ondersteunen bij de financiering van een opleiding.

Een motivatie om schaatsers te behouden, heeft in eerste instantie betrekking op het feit dat recent gestopte sporters veel kennis en ervaring hebben en weten wat nodig is om de top te bereiken. ‘Hier wordt nu dus helemaal niks mee gedaan’ (Topsporter), maar de KNSB zou er in allerlei opzichten wel gebruik van moeten maken. Voor ex-topschaatsers wordt met name een rol gezien op het gebied van training en coaching, maar zij zouden bijvoorbeeld ook een bestuurlijke of marketingfunctie kunnen vervullen.

“Bij de postfase heb je natuurlijk heel veel kennis en ervaring zitten en dan moet je toch kijken of je dat terug kan krijgen (...) En ik denk dat als je ze er goed bij betreft dat er heel veel schaatsers zijn die stoppen wat willen doen. Of op het gebied van coaching, training, advisering misschien wel bestuurlijk. Maar je moet er vroeg mee komen en serieus” (Oud-topsporter)

“Aan de andere kant vind ik voor de KNSB nog wel belangrijk dat we ook de kennis en expertise die er bij ex-topsporters is nog meer aan de bond zouden moeten koppelen. Dat kan op verschillende functies denk ik (...) Dat ze zeg maar ook als trainer kunnen worden ingezet of gekoppeld aan gewestelijke selecties dat ze daar stages doen of gekoppeld aan Jong Oranje en stages kunnen doen. Of deeltijd assistent trainer om vervolgens als ze dat willen misschien Jong Oranje coach te worden danwel merkenteam coach. Dus daar ligt denk ik nog wel een rol die wij verder moeten uitwerken maar dan kom je weer op beleid. En dat beleid moet gemaakt worden.” (Werknemer KNSB)

Daarnaast kan met het investeren in de begeleiding van oud-schaatsers goodwill worden

gekweekt; zij voelen zich gewaardeerd. Tevens levert het een stukje rust op voor actieve topsporters. Zij hebben een garantie dat er na het schaatsen diverse mogelijkheden zijn. Een topsporter vindt het bijvoorbeeld een goed idee als de KNSB een pool maakt van oud-topsporters die een aantal keer per maand bij scholen of verenigingen een training geven in ruil voor een kleine vergoeding. Hierdoor kunnen kinderen geënthousiasmeerd worden en de sporters kunnen wat 'afkicken' en zij voelen zich gewaardeerd. Overigens is het ook mogelijk dat er op andere gebieden wat werkopdrachten worden uitgevoerd voor het Bonds bureau.

"En als je daarin een zekerheid kan geven vanuit de KNSB van we gaan je twee jaar op mentaal vlak of werkvlak je begeleiden. En als ruil ervoor of verplichting ga je een avond in de week de verenigingen af. Maar daar betalen we je voor zodat je ook financieel niet je zorgen hoeft te maken (...) Ik denk dat daar ja en goodwill te kweken is bij de huidige sporters maar ook de aankomende sporters weten hé er wordt voor mij gezorgd en de ex-topsporters voelen zich gewaardeerd." (Topsporter)

Overigens merkt een gewestelijke trainer op dat hij in zijn selectie altijd bewust enkele schaatsers wat langer opneemt met het oog op de toekomst. Het gaat om rijders die wel het niveau waardig zijn en de drijfveer hebben, maar waarschijnlijk nooit kampioen zullen worden. De trainer ziet in hun echter potentiële trainers, bestuurders of wetenschappers op het gebied van de sport en houdt ze er daarom bij.

"Ik heb ook jongens erbij, ik denk dat het zometeen jongens worden die misschien wel iets kunnen betekenen in de sport voor de marketing of wat dan ook. Ik knok voor die jongens dat zij in het gewest blijven. Vanzelf laten de prestatie en tijd zien dat de ontwikkeling stopt, maar dan zijn zij fatsoenlijk behandeld. Dan hebben zij die waarde gekregen, zij blijven enthousiast en dan hoop je gewoon dat zulk soort mensen weer doorstromen in de sport." (Gewestelijk trainer)

Ten tweede kan de KNSB volgens twee topsporters nog meer betekenen op het gebied van financiële ondersteuning voor het afmaken van een studie. Echte topschaatsers die goed verdiend hebben zullen geen financiële bijdrage nodig hebben, maar de mensen die er net onder zitten kunnen het wellicht goed gebruiken. Ook hiermee wordt weer wat rust gecreëerd en zorgen weggenomen tijdens de actieve carrière. Stichting start wordt hiervoor te klein geacht.

"Het gaat erom dat je weet dat als jij het zeven of acht jaar probeert en bijvoorbeeld het niveau van top 10 van Nederland hebt gehaald en daar moet je dus al je studie voor opzij zetten en minder voor werken. Dat je dan een overgangperiode hebt van twee jaar waarin je gewoon geholpen wordt om een deel van je studie af te maken. De stichting start is er al. Maar dat is veel te klein en veel te weinig." (Topsporter)

Een werknemer van de KNSB ziet in dit licht een mogelijkheid in het creëren van een fonds. De merkenteams zouden zo'n vier à vijf procent van het salaris in een fonds kunnen storten. De sporters kunnen hierover na hun carrière beschikken en het aan hun opleiding besteden. Hiermee wordt voorkomen dat 'als ze 32 zijn ineens op straat staan en niks meer hebben, omdat alles is opgemaakt. Over dergelijke constructies is echter nog nooit echt nagedacht' (Werknemer KNSB).

Ten derde kan de KNSB meer gestructureerd en intensiever samenwerkingsverbanden aangaan met partijen als Randstad die loopbaanbegeleiding bieden aan oud-topsporters. Daarnaast is het mogelijk dat de KNSB zelf haar netwerk uitbreidt met bedrijven die het interessant vinden om met gestopte schaatsers aan de slag te gaan. De sponsors van de merkenteams kunnen ook hiertoe behoren.

"Andere kant op is het ook nog wel zo welke contacten gaan we bijvoorbeeld met Randstad

aan of andere partijen aan die er heel goed in zijn?. En zeggen van 'nou deze sporter is klaar willen jullie nu eens kijken naar zijn competentieprofiel en wat vind je hiervan?' (...) en dat we een netwerk hebben met bedrijven die het ook interessant vinden om met ex-topsporters aan de slag te gaan. Maar dat zouden de merkenteams ook zelf kunnen zijn.” (Werknemer KNSB)

4. Knelpunten en verbeteruggesties trainersopleidingen

Wanneer wordt ingezoomd op de mening van de sleutelfiguren over de kwaliteit van de opleidingen levert dit een gefragmenteerd beeld op. Zo geven een gewestelijk trainer en een werknemer en trainer van de KNSB expliciet aan dat de kwaliteit van de opleidingen de laatste jaren flink is verbeterd en er nu een goede structuur staat.

“De opleiding is goed. Dat hebben ze een aantal jaar geleden vernieuwd. Daar ben ik zelf ook mee begonnen, dat is gewoon goed. Er wordt goed begeleid door leercoaches.” (Gewestelijk trainer)

Onder meer twee trainers van de merkenteams zijn het echter niet eens met de manier waarop wordt opgeleid. ‘Dat gaat al jarenlang nergens over’ (Trainer merkenteam). Een KNSB trainer vindt ook dat er nog behoorlijk aan het niveau van de opleidingen getrokken moet worden. Sleutelfiguren wijzen op verschillende knelpunten en verbeteruggesties. Allereerst zou de KNSB (centraal niveau) meer met trainers van de merkenteams moeten overleggen en contact onderhouden, zodat hun kennis en ervaringen kunnen worden ingebracht in de opleidingen teneinde een kwaliteitsslag op inhoud te realiseren. Tevens zouden trainers van merkenteams enkele bijscholingen per jaar kunnen verzorgen. Een trainer van een merkenteam merkt op dat het goed is als de kennis van hem en collega’s meer gebruikt gaat worden, maar:

“...dan moet het komen uit mensen die met mij lopen en dat dan gaan vertalen, want ik kan er gewoon geen tijd aan besteden (...). Bovendien wil ik mij er niet eens aan koppelen op dit moment omdat ik gewoon niet vind dat er iets goeds staat.” (Trainer merkenteam)

Zoals vermeld zijn twee trainers van de merkenteams het niet eens met de structuur en inhoud van de opleidingen. De zojuist geciteerde trainer geeft aan dat de structuur sowieso elke twee jaar verandert. Daarnaast moeten mensen die een functie als clubcoach ambiëren of gewoon wat willen opsteken op hetzelfde niveau beginnen als personen die topcoach willen worden. Bovendien haalt iedereen die eraan begint het diploma. Een idee is om een tweesporenbeleid te voeren.

“Je moet misschien wel twee trajecten hebben. Een traject waar gelijkwaardige mensen zitten die iets willen binnen een club en mensen die iets willen bij het topschaatsen. En dat moet een strenge opleiding zijn. Ik bedoel in Amerika en Canada heb je opleidingen 1, 2, 3, 4 en 5 en als je 5 hebt staat gelijk aan een doctorandusdiploma dat heb je niet zomaar. En hier iedereen die eraan begint, haalt het. Dat kan gewoon niet.” (Trainer merkenteam)

De andere trainer vindt dat trainers meer tot managers worden opgeleid in plaats van echt technische trainers; er zit te weinig diepgang in. Er wordt onvoldoende aangeleerd om als trainer grip te krijgen op wat er daadwerkelijk met een schaatser aan de hand is als hij of zij niet goed presteert.

“Ze moeten dieper ingaan op die trainingsleer en fysiologie daaromheen en begrippen daarvan. En vooral het begrip en niet die citroenzuurcyclus even uit je hoofd leren. En de vertaalslag naar zo’n schaatser toe en kijken van oké als die schaatser niet goed rijdt waar kan het dan aan liggen?. En om daar je vinger achter te krijgen. En leren waar ze informatie moeten zoeken. Zodat ze hun eigen problemen voor een gedeelte kunnen oplossen.”

Tegenwoordig is het natuurlijk makkelijk gezegd van 'ik haal er gewoon een inspanningsfysioloog bij', maar dat vind ik wel een beetje de makkelijke weg. Dan ben je inderdaad een manager maar dan moet je het geen trainer noemen (...) En dan moet je jezelf ook geen trainerscursus noemen." (Trainer merkenteam)

Een ander punt is dat afgestudeerden niet worden getoetst op hoe zij nu in de praktijk daadwerkelijk schaatsers begeleiden. 'Als ze zijn opgeleid, zijn zij vrij en bevoegd en eenieder gaat zijn of haar eigen weg. De regie op opgeleide trainers en de nascholing ontbreekt momenteel en zou strakker geregeld moeten worden.' (Bestuurder).

"Dat niet alleen de mensen hier worden opgeleid maar ook nog in de praktijk getoetst en gespiegeld worden op datgene wat we nu hebben afgesproken met zijn allen. Dat dat goed geborgd wordt." (Werknemer KNSB)

In dit licht is het dan ook bevorderlijk als een trainer onder supervisie van een ervaren trainer een jaar meeloopt bij bijvoorbeeld gewesten. Een werknemer van de KNSB koppelt dit principe aan de mogelijke regiostructuur. De regiocoördinator zou pas afgestudeerde trainers of trainers in opleiding kunnen begeleiden binnen de regio en erop toezien hoe de theorie in de praktijk wordt toegepast.

Verder vindt een bestuurder en een gewestelijk trainer het een groot probleem dat de opleidingen vrij duur zijn. Niet iedere persoon of vereniging wil en kan de prijs betalen. De KNSB zou hier een oplossing voor moeten verzinnen als zij vindt dat de kwaliteit van trainers omhoog moet. Voorts wijzen een oud-topsporter en stafid van een merkenteam in het kader van de post-carrière erop dat de KNSB mogelijk versnelde opleidingen kan bieden aan oud-topsporters die de ambitie hebben om trainer te worden. Zij beschikken immers over de nodige bagage.